

*Управління культури і туризму
Волинської обласної державної адміністрації
Волинський краєзнавчий музей
Волинська державна обласна універсальна наукова
бібліотека імені Олени Пчілки*

КАЛЕНДАР **знаменних і пам'ятних дат Волині** **на 2010 рік**

УДК 94(477.83)(059.3)
ББК 63.3 (4УКР – 4 ВОЛ) Я 25
К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2010 рік /
упр-ня культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин.
ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук.
– Луцьк : ПВД «Твердиня», 2009. – 176 с.

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього включаються матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, чиї життєві шляхи пролягли через Волинь.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат 2010 року. Про основні події подаються: дата, назва, авторська текстова довідка і список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі» є покажчик імен видатних діячів, представлених у ньому, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів.

Видання буде корисним для культосвітніх працівників, викладачів, студентів, краєзнавців.

Редактори-упорядники:

Є. І. Ковальчук
Е. С. Ксендзук

Відповідальні за випуск:

А. М. Силюк
Л. А. Стасюк

ISBN 978-617-517-016-8

© Волинська державна обласна
універсальна наукова бібліотека
ім. Олени Пчілки, 2009
© Волинський краєзнавчий музей, 2009
© ПВД «Твердиня», 2009

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ВОЛИНИ 2010 РОКУ

- 2 січня** 60 років від дня народження Н. П. Гуменюк (1950) – української письменниці, заслуженого журналіста України
- 2 січня** 55 років від дня народження А. П. Грицюка (1955) – голови Волинської обласної ради
- 4 січня** 70 років від дня створення обласного Будинку народної творчості (1940), нині Навчально-методичного центру культури Волині
- 15 січня** 140 років від дня народження А. Г. Лазарчука (1870–1934) – українського художника
- 21 січня** 165 років від дня народження О. А. Косач (1845–1927) – української письменниці та громадської діячки
- 21 січня** 90 років від дня народження В. В. Петрова (1920–1941) – Героя Радянського Союзу, замполіта 7-ї прикордонної застави 90-го Володимир-Волинського прикордонного загону
- 21 січня** 20 років від часу проведення «Ланцюга злуки» – «Української хвилі» (1990)
- 23 січня** 95 років від дня народження Г. П. Чорнокнижного (1915–1999) – українського художника
- 29 січня** 60 років від дня народження В. М. Повх (1950) – директора Будинку культури с. Білин Ковельського району, заслуженого працівника культури України
- Січень** 75 років від часу створення Волинського товариства приятелів наук (1935)
- Січень** 30 років від часу створення народного самодіяльного хору ветеранів «Подвиг», нині колективу Луцького Народного дому «Просвіта» (1980)
- 4 лютого** 130 років від дня народження К. В. Квітки (1880–1953) – українського фольклориста
- 16 лютого** 55 років від дня народження В. К. Омелянчук (1955) – української письменниці
- 20 лютого** 105 років від дня народження Уласа Самчука (1905–1987) – українського письменника, громадського та політичного діяча
- 21 лютого** 60 років від дня народження М. М. Ковальчука (1950) – українського художника
- 22 лютого** 90 років від дня народження Д. М. Латишева (1920–1991) – українського художника
- 23 лютого** 190 років від дня смерті А. Фелінського (1771–1820) – польського письменника, драматурга і педагога
- 25 лютого** 139 років від дня народження Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, драматурга, культурно-громадської діячки

- 25 лютого** 30 років від часу створення ландшафтного заказника «Нечимне» у Ковельському районі (1980)
- 29 лютого** 70 років від дня відкриття Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка (1940)
- 3 березня** 70 років від дня народження В. О. Заворотинського (1940) – художнього керівника Ковельського Народного дому «Просвіта», заслуженого працівника культури України
- 5 березня** 60 років від дня загибелі Романа Шухевича (Тараса Чупринки) (1907–1950) – головного командира УПА
- 9 березня** 196 років від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861) – видатного українського письменника і художника
- 10 березня** 149 років від дня смерті Т. Г. Шевченка (1814–1861) – видатного українського письменника і художника
- 11 березня** 50 років від дня народження С. Р. Корся (1960) – українського художника
- 15 березня** 90 років від дня народження О. Г. Михайлюка (1920–1994) – українського історика і педагога
- 26 березня** 25 років від дня створення Луцького історико-культурного заповідника (1985)
- Березень** 70 років від часу створення Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (1940)
- 1 квітня** 70 років від дня заснування у м. Луцьку учительського інституту, нині Волинського національного університету імені Лесі Українки (1940)
- 5 квітня** 100 років від дня народження Л. І. Спаської (1910–2000) – української художниці
- 19 квітня** 70 років від дня народження Б. В. Колоска (1940) – українського архітектора, історика, краєзнавця, пам'яткознавця
- 26 квітня** 60 років від дня народження Г. В. Охріменка (1950) – українського археолога, дослідника Волині, заслуженого працівника освіти України
- 5 травня** 30 років від дня відкриття у с. Кортелісі Ратнівського району меморіального комплексу жертвам фашизму та історичного музею (1980)
- 6 травня** 75 років від дня народження Ю. М. Троця (1935–1972) – українського письменника-гумориста
- 8 травня** 80 років від дня народження М. Ф. Савицького (1930) – українського художника
- 9 травня** 35 років від дня відкриття в урочищі Кухів Груд Маневицького району меморіального комплексу партизанської слави (1975)
- 10 травня** 70 років від початку радіомовлення у Волинській області (1940)

- 19 травня** 105 років від дня народження Л. К. Пучковського (1905–2001) – волинського краєзнавця-аматора та етнографа
- 24 травня** 70 років від дня народження К. Т. Шишка (1940–2002) – українського поета і художника
- Травень** 35 років від часу відкриття Іваничівського історичного музею (1975)
- 3 червня** 120 років від дня смерті О. Кольберга (1814–1890) – польського, українського та білоруського фольклориста, етнографа і композитора
- 3 червня** 80 років від дня смерті П. А. Тутковського (1858–1930) – українського вченого-геолога та географа
- 7 червня** 35 років від дня смерті О. П. Косач (1882–1975) – дочки Олени Пчілки, сестри Лесі Українки
- 10 червня** 70 років від дня створення Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки (1940)
- 12 червня** 30 років від дня смерті І. П. Косач-Борисової (1888–1980) – дочки Олени Пчілки, сестри Лесі Українки
- 15 червня** 85 років від дня народження П. Й. Маєвського (1925) – українського художника
- 16 червня** 50 років від дня народження В. В. Мойсіюка (1960) – викладача Волинського державного училища культури і мистецтв, керівника хору «Оранта», заслуженого діяча мистецтв України
- 19 червня** 55 років від дня народження Л. А. Стасюк (1955) – директора Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки
- 22 червня** 50 років від дня народження А. В. Говорадла (1960) – композитора, поета, соліста гурту «Світязь», заслуженого артиста України
- 24 червня** 80 років від дня народження В. О. Замлинського (1930–1993) – українського історика та публіциста
- 24 червня** 10 років від дня відкриття Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки у м. Луцьку (2000)
- 25 червня** 100 років від часу прем'єри балету І. Стравінського «Жар-птиця» (1910)
- 27 червня** 80 років від дня народження Р. Г. Кушнірука (1930) – громадського діяча, педагога, диригента, композитора, керівника народної аматорської хорової капели «Посвіт», заслуженого працівника культури України
- 29 червня** 161 рік від дня народження Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, редактора, громадської діячки

- 15 липня** 20 років від дня підняття синьо-жовтого прапора над приміщенням Луцької міської ради (1990)
- Липень** 55 років від часу першого випуску Ківерцівського технікуму підготовки культурно-освітніх працівників (1955)
- 1 серпня** 97 років від дня смерті Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, драматурга, культурно-громадської діячки
- 2 серпня** 60 років від дня народження В. В. Москалюк (1950) – діяча культури, першого лауреата обласної премії імені Миколи Куделі
- 25 серпня** 70 років від дня народження М. Г. Жулинського (1940) – українського літературознавця і громадсько-політичного діяча
- 30 серпня** 20 років від часу виходу першого номера газети «Народна трибуна» (1990)
- 10 вересня** 120 років від дня введення в експлуатацію залізниці Ківерці-Луцьк (1890)
- 12 вересня** 70 років від дня народження Є. С. Колодійчука (1940) – українського письменника
- 23 вересня** 20 років від дня створення Волинського крайового братства св. ап. Андрія Первозваного (1990) – продовжувача справ Луцького Хрестовоздвиженського братства
- 24 вересня** 60 років від дня народження М. В. Дьоміна (1950) – українського художника, мистецтвознавця та поета
- Вересень** 120 років від часу першого приїзду в м. Устилуг І. Стравінського – російського композитора (1890)
- 4 жовтня** 80 років від дня смерті Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, редактора, громадської діячки
- 7 жовтня** 50 років від дня народження А. А. Костюка (1960) – українського художника
- 10 жовтня** 35 років від дня створення Волинського академічного обласного театру ляльок (1975)
- 21 жовтня** 60 років від дня народження О. М. Середюка (1950) – волинського краєзнавця, директора Музею історії сільського господарства Волині
- 25 жовтня** 30 років від дня створення Волинської обласної організації Національної спілки письменників України (1980)
- 26 жовтня** 60 років від дня народження В. С. Лиса (1950) – українського письменника і журналіста
- 7 листопада** 65 років від дня народження М. І. Черенюка (1945–2001) – українського художника

- 13 листопада** 105 років від дня народження Н. Хасевича (1905–1952) – українського митця-графіка, вояка УПА
- 15 листопада** 60 років від дня народження З. В. Комарук (1950) – співачки, заслуженої артистки України
- 16 листопада** 115 років від дня народження Г. І. Орлівни (1895–1955) – української письменниці
- 20 листопада** 175 років від дня народження Г. Й. Оссовського (1835–1897) – геолога, палеонтолога, дослідника Волині
- 4 грудня** 80 років від дня народження М. Г. Коца (1930) – волинського дисидента
- 10 грудня** 75 років від дня народження М. П. Гевелюка (1935–1999) – заслуженого художника України
- 17 грудня** 85 років від дня народження О. К. Корсинської (1925–2007) – мисткині-вишивальниці, патріотки України
- 19 грудня** 90 років від дня народження М. М. Корзонюка (1920–1995) – волинського збирача і дослідника фольклору
- 23 грудня** 75 років від дня народження І. І. Чернецького (1935) – українського письменника
- 27 грудня** 75 років від дня народження П. Г. Шафети (1935–1996) – українського журналіста і публіциста
- Грудень** 30 років від часу заснування Камінь-Каширського краєзнавчого музею (1980)

* * *

- 925 років** від часу першої писемної згадки про м. Луцьк (1085)
- 850 років** від часу спорудження Успенського собору в м. Володимирі-Волинському (1160)
- 660 років** від часу спорудження Петропавлівського костелу – пам'ятки пізнього готичного стилю – в смт. Олика, тепер Ківерцівського району (1450)
- 600 років** від часу першої писемної згадки про смт. Шацьк (1410)
- 600 років** від часу першої писемної згадки про с. Любохини, тепер Старовижівського району (1410)
- 600 років** від часу першої писемної згадки про с. Тур, тепер Ратнівського району (1410)
- 525 років** від часу першої писемної згадки про с. Борочиче, тепер Горохівського району (1485)
- 500 років** від часу першої писемної згадки про с. Ватинець, тепер Горохівського району (1510)
- 475 років** від часу першої писемної згадки про с. Радомишль, тепер Луцького району (1535)
- 410 років** від часу спорудження Преображенської церкви у с. Четвертня, тепер Маневицького району (1600)
- 400 років** від початку спорудження римо-католицького костелу св. Петра і Павла у м. Луцьку (1610)
- 375 років** від початку спорудження Свято-Троїцького костелу в смт. Олика, тепер Ківерцівського району (1635)

- 300 років** від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Дроздні, тепер Ковельського району (1710)
- 240 років** від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Хмелів, тепер Володимир-Волинського району (1770)
- 240 років** від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Липне, тепер Ківерцівського району (1770)
- 230 років** від часу спорудження Успенської церкви у с. Шепель, тепер Луцького району (1780)
- 230 років** від часу спорудження Миколаївської церкви у м. Володимирі-Волинському (1780)
- 225 років** від часу спорудження церкви Різдва Богородиці у с. Воротнів, тепер Луцького району (1785)
- 225 років** від часу спорудження церкви Різдва Богородиці у с. Гумнище, тепер Горохівського району (1785)
- 220 років** від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Хотешів, тепер Камінь-Каширського району (1790)
- 200 років** від часу спорудження Покровської церкви у с. Метельне, тепер Ківерцівського району (1810)
- 125 років** від часу спорудження Миколаївської церкви у с. Мишів, тепер Іваничівського району (1885)
- 125 років** від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Промінь, тепер Луцького району (1885)
- 125 років** від часу спорудження Борисо-Глібської церкви у с. Романів, тепер Луцького району (1885)
- 125 років** від часу спорудження церкви Іоана Предтечі у с. Чорніїв, тепер Турійського району (1885)
- 120 років** від часу побудови «білого будиночка» садиби Косачів у с. Колодяжне, тепер Ковельського району (1890)
- 100 років** від часу спорудження Михайлівської церкви та її дзвіниці у м. Ковель (1910)
- 100 років** від початку спорудження Свято-Троїцького собору в м. Берестечко, тепер Горохівського району (1910)
- 100 років** від часу спорудження Дмитрівської церкви у с. Підліси, тепер Ковельського району (1910)
- 100 років** від часу спорудження церкви Казанської ікони Богородиці у с. Садів, тепер Луцького району (1910)

2 СІЧНЯ**60 років від дня народження Н. П. Гуменюк (1950) – української письменниці, заслуженого журналіста України**

Витоки творчої біографії Надії Павлівни Гуменюк (Лис) – у чарівній місцині історичної Волині: в селі Онацьківці Полонського району Хмельницької області, де вона вперше глянула на світ Божий 2 січня 1950 року. Ще навчаючись у молодших класах школи, почала друкувати свої вірші у пресі. За перемогу у Всеукраїнського літературного конкурсі була нагороджена путівкою до міжнародного табору «Артек», де впродовж двох місяців проходив зліт юних творчих обдаровань СРСР. Зустрічі з відомими літераторами та провідними працівниками засобів масової інформації народили мрію стати журналісткою. Тож після закінчення з відзнакою Хмельницького педагогічного училища (1970) вступила на факультет журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка і все своє життя пов'язала з роботою у пресі та на радіо. Працювала у районних газетах на Херсонщині та Волині, на Рівненському обласному радіо, заступником редактора Луцької міської газети «Народна трибуна», редактором відділу культури волинської обласної газети «Віче».

Активна учасниця демократичних перетворень в Україні. Саме тоді її поетичне й публіцистичне слово на весь голос зазвучало під час багатьох патріотичних акцій, на тематичних вечорах, на сторінках першої на Волині демократичної газети «Народна трибуна», де вона писала і про до того замовчувану тему розстрілів енкавєндистами в'язнів у Луцькій тюрмі, і про долі репресованих, і про героїв українського руху опору. 1989 року створила і очолила найбільший на той час на Волині осередок Товариства української мови (на Луцькому шовковому комбінаті), 1991 року стала головою Луцької міської «Просвіти», яка проводила величезну роботу з переведення на українську мову освітніх закладів, утвердженню національної символіки, пошануванню національних героїв. Входила до низки патріотичних організацій краю, була головою крайової організації товариства «Просвіта», до правління якої входить і нині. Член ради обласної письменницької організації, член видавничої ради при облдержадміністрації.

Переможець багатьох журналістських конкурсів з висвітлення питань духовності і проблем рідної мови та конкурсів на кращу книжку року «Світ волинської книги». Заслужений журналіст України. Нагороджена Почесним знаком Національної спілки журналістів України та Почесною відзнакою «Журналістська гідність» (за підсумками загальнонаціонального конкурсу «Українська мова – мова єднання»). Володар відзнак «Крила натхнення» загальнонаціональної програми «Людина року» (1998), «Людина року Волинського краю – 2000» у номінації «Професіонал року».

Поетеса, прозаїк, публіцист. Член Національної спілки письменників України з 1995 року. Автор п'яти поетичних збірок та півтора десятка книжок для дітей. Лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2001, за поетичну збірку «Однокрил») та Всеукраїнської літературної премії «Благовіст» (2006, за збірку «Тайнопис тиші»). Переможець Всеукраїнських літературних конкурсів «Золотий лелека» (2008 рік, I премія за повість «Таємниця Княжої гори») та «Ярославів Вал» (2009, II премія за роман для підлітків «Білий вовк на Чорному шляху»).

Як зазначив в одному з інтерв'ю у центральній пресі лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Михайло Слабошпицький, «Надія Гуменюк, досі znana здебільшого як поетеса й авторка блискучих поезій для дітей, ... нині пише чудову прозу і перебуває в прекрасній творчій формі». Твори письменниці друкуються у багатьох часописах України, зокрема дитячі – у колективних збірниках, читанках, антологіях, всеукраїнських журналах «Дзвіночок» (Надія Павлівна – член редколегії цього журналу), «Стежка», «Малютко». На слова Надії Гуменюк написано низку пісень, зокрема композиторами Віктором Герасимчуком, Ярославом Найдюю, Юрієм Максименком, Віктором Тиможинським, Оксаною Мулярчук, Іриною Циганковою, Анатолієм Вольським з Волині, Миколою Ведмедерею з Харківщини.

Сергій Лис

Література:

Гуменюк Н. П. Боні і підземна ріка : оповід. для дітей молодш. та серед. шк. віку / Н. П. Гуменюк ; худож. О. Качановський. – Луцьк : Волин. кн., 2007. – 60 с. : кольор. іл.

Гуменюк Н. Веселка для веселика : казка, вірші, скоромовки, загадки / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 32 с.

Гуменюк Н. Голос папороті : поезії / Н. Гуменюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 200 с.

Гуменюк Н. Де гуляє крококотам : вірші, казка, шаради / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 32 с.

Гуменюк Н. П. Загадковий дирижаблик : вірші-звукограйки, веселинки, скоромовки, лічилки, жмурилки, мирилки, загадки, шаради / Н. П. Гуменюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 40 с. : іл.

Гуменюк Н. П. Зайчик полем чеберяє : коліскові, забавлянки, лічилки, жмурилки, мирилки / Н. П. Гуменюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 16 с.

Гуменюк Н. Зустріч на Босому мосту / Н. Гуменюк. – К. : Грані-Т, 2009. – 148 с. : іл.

Гуменюк Н. Казка про козака Ярка та Яринку-Живинку / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 24 с.

Гуменюк Н. Каріатида : поезії / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 57 с.

Гуменюк Н. Котилася писанка : вірші-писанки для дітей / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 28 с.

- Гуменюк Н. Країна світла : поезії / Н. Гуменюк. – Львів : Каменяр, 1992. – 53 с.
- Гуменюк Н. Однокрил : поезії / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 150 с.
- Гуменюк Н. Силует на вежі : оповід. для дітей / Н. Гуменюк. – Луцьк : Твердиня, 2005. – 36 с.
- Гуменюк Н. Тайнопис тиші : вірші / Н. Гуменюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 78 с.
- Гуменюк Н. У Янгола під крилом : вірші для дітей про укр. свята / Н. Гуменюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 80 с.
- Гуменюк Н. Чапики-Чалапики : вірші / Н. Гуменюк. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – 24 с.
- Гуменюк Н. Яка мама в крокотама? : вірші для дітей дошк. та молодш. шк. віку / Н. Гуменюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 28 с.
- Святвечір : пісні для дітей / муз. М. Ведмедері ; вірші Н. Гуменюк. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. – 25 с.
- Гуменюк Н. А що ж то за квочечки, що несуть яечки, або Чи врятує українську літературу для дітей англійський хлопчик на мітлі / Н. Гуменюк // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2006. – Вип. 12. – С. 38–44.
- Гуменюк Н. Дім для клонів : оповідання / Н. Гуменюк // Позапростір : зб. наук.-фантаст. повістей та оповід. – Луцьк : Твердиня, 2007. – С. 73–85.
- Гуменюк Н. Під сонцем України ; Слово ; Свіча любові ; Повстанська мадонна ; Журавлині ключі ; Авель і Каїн ; Осіння пісня ; Осінній причал ; Козак / Н. Гуменюк // Вольський А. Душі моєї трепетна струна... : пісні та романси / А. Вольський. – Луцьк, 2008. – С. 5, 17, 19, 25, 30, 34, 45–48, 70.
- Гуменюк Н. Святий Миколай ; Українонько / Н. Гуменюк // Найда Я. Пісенний світ дитинства : пісен. зб. / Я. Найда. – Луцьк, 2007. – С. 37, 64–65.
- Гуменюк Н. «Чорний котик на снігу...» / Н. Гуменюк // Кіт Матіфас та інші : темат. антол. віршів XIX–XXI ст. – Луцьк, 2008. – С. 66.

* * *

- Про відзначення державними нагородами України : Указ Президента України від 3 берез. 2006 року № 191 // Уряд. кур'єр. – 2006. – 14 берез. – С. 13.
- Вірська В. «Святкова читанка» з «Країни мрій» / В. Вірська // Віче. – 2008. – 10 січ. – С. 8.
- Вітаємо! // Віче. – 2006. – 8 черв. – С. 3.
- Влашинець Л. Витоки любові Надії Гуменюк / Л. Влашинець // Горохів. вісн. – 2008. – 27 трав.
- Книгарня : куди чеберяє зайчик // Волинь-нова. – 2006. – 18 листоп. – С. 2.
- Книгарня : пригоди дітей і тварин у місті // Волинь-нова. – 2007. – 9 жовт. – С. 2.
- Книгарня : світ, відчутий жіночим серцем // Волинь. – 2005. – 3 листоп. – С. 1.
- Книгарня : силует на вежі з привидом і не тільки... // Волинь-нова. – 2006. – 22 черв. – С. 1.
- Ковальчук І. Поетичні журавлі Надії / І. Ковальчук // Нова доба. – 2005. – 14 трав.
- Красюк М. Надія Гуменюк : і знову перемога й знов про Луцьк / М. Красюк // Луцьк. замок. – 2009. – 15 жовт. – С. 13.

- Криштальська О. Любов у Слово перелита / О. Криштальська // Діалог. – 2009. – 19 листоп. – С.16.
- Люпа В. На крилах «Золотого лелеки» – Луцьк / В. Люпа // Луцьк. замок. – 2009. – 5 берез. – С. 13.
- Ольшевський І. «Ми знов зійдем, як молода трава» / І. Ольшевський // Волинь-нова. – 2006. – 17 жовт. – С. 5.
- Писанковий дивоцвіт Надії Гуменюк // Шацьк. край. – 2006. – 18 лип.
- Поліщук В. Надія Гуменюк – переможець Всеукраїнського конкурсу / В. Поліщук // Волинь-нова. – 2009. – 5 лют. – С. 2.
- Таланти : Надія Гуменюк – лауреат конкурсу «Ярославів Вал» // Волинь-нова. – 2009. – 8 жовт. – С. 1.
- Штинько В. Журналістські свята і будні / В. Штинько // Волинь-нова. – 2006. – 6 черв. – С. 2.

* * *

- Гуменюк Надія // Письменники Волині : (члени Нац. спілки письмен. України). – Луцьк, 2003. – С. 11–12.
- Надія Гуменюк // Письменники України : біобібліогр. довід. – К., 2006. – С. 100.
- Надія Гуменюк // Хто є хто на Волині : наші земляки : довід.-біогр. вид. – К., 2004. – Вип. 2. – С. 49.
- Павлюк І. Гуменюк Надія Павлівна / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. слов. – Львів, 2000. – Вип. 2. – С. 106.
- Пащук І. Гуменюк (Лис) Надія Павлівна / І. Пащук // Пащук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пащук. – Рівне, 2005. – С. 51.

4 СІЧНЯ
70 років від дня створення
обласного Будинку народної творчості (1940),
нині Навчально-методичного центру культури Волині

4 січня 1940 р. виконком Волинської обласної ради прийняв рішення створити обласний Будинок народної творчості. Першим директором був М. Пермет. З 1945 по 1963 рр. директорами були: А. Ващенко, О. Бурлаков, Л. Спіцин, А. Бажан, П. Луцаков та П. Романов.

У той час на Волині вже працювало 384 сільських клуби, 25 районних і міських будинків культури. Організаційно-творча праця методистів Будинку народної творчості (всього 5 творчих працівників) сприяла подальшому розвитку аматорського мистецтва Волині. З роками мережа клубних закладів розширювалася.

З 1963 р. на посаді директора Будинку народної творчості була З. Н. Грищук. Штат поповнився методистами з усіх жанрів: вокально-хорового, музичного, хореографічного, театрального, фольклорного, образотворчого, створено клубний відділ. У ці роки відкрилася бібліотека, працював кінофотогурток (керівник – В. С. Рябунець).

У 1974–1979 рр. Будинок народної творчості очолював М. С. Ярощук, а після його переведення на посаду заступника начальника управління культури цю посаду обійняла І. Л. Вовк.

Відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 26 квітня 1979 р. № 239 «Про заходи по дальшому розвитку самодіяльної художньої творчості в країні» та згідно з рішенням виконкому обласної ради народних депутатів від 12 жовтня 1979 р. на базі обласного Будинку народної творчості створено обласний науково-методичний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи. Кількість творчих працівників значно зросла, створено нові відділи: науково-методичний, образотворчого мистецтва, фольклорно-етнографічний. Розширилися і завдання центру: організаційно-методична, науково-дослідницька, навчально-педагогічна робота, рекламно-видавнича діяльність. На посаду директора було призначено М. В. Приймака (пізніше – начальник управління культури облдержадміністрації, заслужений працівник культури України). Гурток з кіно-фото мистецтва згодом переріс у народні аматорські фотостудію «Промінь» і кіностудію «Волинь». Згідно з постановою колегії обласного управління культури № 11/3 від 25.09.1997 р. науково-методичний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи було перейменовано у Волинський центр народної творчості.

З 1997 р. на посаді директора Волинського центру народної творчості працював Б. М. Самохваленко. Він став ініціатором відзначення 50-річчя утворення УПА, проведення щорічного фестивалю повстанської та стрілецької пісні «За волю України» в с. Новий Загорів, смт. Колки, урочищі Вовчак.

Понад 50 років віддав роботі у Волинському центрі народної творчості заслужений працівник культури України Є. І. Гишинський. Ним зібрано і впорядковано антологію повстанських та стрілецьких пісень «За волю України», яка стала значимою не тільки в Україні, але й за її межами.

Відповідно до розпорядження голови обласної державної адміністрації «Про утворення Навчально-методичного центру культури Волині» наказом управління культури і туризму облдержадміністрації від 14.01.2002 р. ліквідовано Волинський центр народної творчості та обласний навчально-методичний центр удосконалення кваліфікації працівників культури і мистецтва і на їх базі створено Навчально-методичний центр культури Волині. Директором призначено В. М. Бобицького. В центрі працюють сектори: організаційно-методичної роботи та культурно-просвітницької діяльності, аматорського мистецтва, народної творчості, початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів; відділи: маркетингу інноваційно-видовищних проектів та шоу-програм, редакційно-видавничий та фінансово-господарський. При центрі діють народні аматорські: кіностудія «Волинь», фотостудія «Промінь», фольклорний

гурт «Чачка»; гурток загального розвитку дитини «Маленька школа» та театр-студія «Праведне слово».

У 1991 р. з ініціативи начальника управління культури, заслуженого працівника культури України В. Т. Денисюка та директора обласного науково-методичного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи М. В. Приймака започатковано Міжнародний фестиваль українського фольклору «Берегиня», організацію і проведення якого було покладено на центр. Ця неординарна, самотня культурно-мистецька акція, що поєднала українців з далекого і близького зарубіжжя з праматірною землею, відіграє важливе значення в утвердженні нашої держави у світовому культурно-мистецькому співтоваристві. Збагачуючи мистецьку палітру, творчі аматорські колективи Волині, майстри народного мистецтва долучаються до проведення Міжнародного фестивалю «Поліське літо з фольклором».

Традиційним є проведення Всеукраїнського фестивалю-конкурсу хорового мистецтва імені Лесі Українки, обласних: оглядів-конкурсів кобзарського мистецтва до дня народження Т. Г. Шевченка, народно-інструментальної музики «Калинова сопілка», конкурсу читців до дня народження Лесі Українки, свят народного танцю і духової музики, театрального мистецтва імені Наталії Ужвій, фестивалів повстанської та стрілецької пісні «За волю України», хорового мистецтва імені А. Шапова, дитячого-юнацького «Сурми звитяги», гумору, сатири, жартівливої пісні, музики, танцю. Широко znana народна аматорська кіностудія «Волинь» (керівник – заслужений працівник культури України Б. П. Ревенко). Відомі кінострічки «Волинська Голгофа Братковського», «Назад в майбутнє», «Дім моєї пам'яті», «Щедрий вечір на Поліссі», «Рожеві квіти», «Ілюзії чи химери» стали переможцями та лауреатами престижних міжнародних і всеукраїнських фестивалів та конкурсів.

Сьогодні Навчально-методичний центр культури Волині є осередком роботи зі збереження та відродження історичної та духовної спадщини, утвердження національної свідомості українського народу.

Віталій Бобицький

Література:

Із постанови Волинського облвиконкому про організацію театру, філармонії, музичних установ та обласного Будинку народної творчості в м. Луцьку // Волинь радянська : зб. док. і матеріалів. – Львів, 1971. – Ч. III. (1939–1965 рр.). – С. 25.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.). – Луцьк : Вежа, 2001. – 694 с.

Про здобутки працівників культосвітніх установ та аматорів народної творчості – с. 366, 367, 370–381.

Корнелюк Д. Мистецтво і культура – джерело духовності / Д. Корнелюк, В. Лисюк // Корнелюк Д. Духовне небо Волині / Д. Корнелюк. – Вид. 2-ге, доповн. – Луцьк, 2007. – С. 216–222.

Самобутня культура волинян – перлина творчих сил українського народу // Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К., 2006. – С. 216–217.

Філатенко А. Благослови, «Берегине», нашу Україну! / А. Філатенко // Волинь у нашій долі. – Луцьк, 1997. – С. 124–129.

«Волинь моя, благословенна будь в віках» // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2009. – 23 квіт.,

Гідний акорд // Волин. газ. – 2009. – 14 трав. – С. 3, 10

Гуменюк Н. Де повчитись працівнику культури? / Н. Гуменюк // Віче. – 1998. – 8 січ. – С. 29.

Корецька К. Ішли дівоньки в долину ламати калину та й зайшли до Луцька / Нар. трибуна. – 1993. – 29 верес. – С. 1, 4, 5.

Лисюк В. Луцьк – фольклорна столиця України / В. Лисюк, С. Цюриць // Досвіт. зоря. – 2004. – 18 верес. – С. 7.

Лисюк В. Фестиваль світового українства / В. Лисюк, С. Цюриць // Волинь-нова. – 2007. – 24 трав. – С. 7.

Потапенко Г. Створюється навчально-методичний центр культури / Г. Потапенко // Волинь. – 2001. – 8 листоп. – С. 2.

Приймак М. Берегинею буде Ніна Матвієнко, оберегом – Василь Зінкевич / М. Приймак, Н. Гуменюк // Віче. – 1998. – 21 трав. – С. 28.

Самохваленко Б. Бережімо державу через культуру! / Б. Самохваленко // Краєвид. – 1997. – № 7. – С. 3.

15 СІЧНЯ

140 років від дня народження А. Г. Лазарчука (1870–1934) – українського художника

Життєва і творча біографія Андроника Григоровича Лазарчука бере свій початок на Волині. Народився майбутній художник 15 січня 1870 року у сім'ї селянина-бідняка в селі Уховецьк Ковельського повіту Волинської губернії, неподалік Колодяжного – садиби Косачів. На все життя він зберіг любов до рідного села, часто згодом повертався туди.

Як і багато провінційних художників селянського походження, А. Лазарчук розпочав свій шлях із науки у маляра-іконописця в місті Ковелі. У 16 років потрапив до Рисувальної школи Почаївської Свято-Успенської лаври, був у числі її кращих учнів. У 1886–1888 роках з групою лаврських іконописців розмалював Печерну церкву преподобного Іова Почаївського. Також брав участь в оздобленні іншої лаврської святині – Свято-Троїцької, так званої Теплої зимової (тепер Похвальної) церкви.

Проте заповітну мрію хлопця було навчання у Санкт-Петербурзькій Академії мистецтв. Восени 1889 року він став її вільним

слухачем. Роки навчання (1889–1897) заклали міцний фундамент майстерності, яку А. Лазарчук невпинно вдосконалював. Талант художника розвивався поступово, крок за кроком. Навчаючись згодом на Педагогічних курсах при Санкт-Петербурзькій Академії (1899–1900), він відвідував майстерню професора Володимира Маковського, видатного російського художника, майстра побутового жанру.

На початку свого творчого шляху А. Лазарчук перебував під значним впливом передвижників і підпорядковував живопис вимогам ідейного змісту. Він писав картини-оповідання, намагаючись показати різноманітні характери і типи з народу («Родина сумує», «В селянській хаті», «На вокзалі», «Завсідник шинку», «В корчмі», «Похорон на Волині», «Квартирант» та інші). Об'єктивно висвітлюючи сучасну йому дійсність, художник фіксував риси побуту і звичаїв своєї епохи, порушував проблеми соціальні, моральні, етичні.

Поступово А. Лазарчук відходить від тематичних картин, пише з натури пейзажі, портрети. Подих живого повітря, мінливість сонячного світла, тремтіння барв – усе стає близьким і співзвучним йому. Палітра митця світлішає, стає багатшою, активнішою. Його цікавлять суто живописні і пленерні завдання («Чернець у дубовому лісі», 1905, «Батькова хата», «Молодиця», 1907, «На околиці села Уховецька», «Селянин з Волині», 1910, «Етюд селянки», «Портрет курсистки Фані», 1910, «Портрет брата художника Степана», 1913 та інші картини).

Андроник Лазарчук створив свій неповторний образ Волинського краю. Він передав природу того українського регіону, що став і рідною домівкою геніальної поетеси Лесі Українки, і натхненником прекрасних і трагічних колізій «Лісової пісні».

Відчутні у творчості А. Лазарчука і віяння модерну. «Портрет доньки Олени в чорному капелюсі», створений за всіма законами стилю модерн, засвідчує високу майстерність А. Лазарчука як колориста, що здатен досягнути помітного живописного ефекту скупими засобами. Образ героїні просякнутий чарівною внутрішньою силою.

Перед живописним талантом не поступалась майстерність Лазарчука-рисувальника. Його блискучі рисунки олівцем, вуглем із мотивами селянських хат, портретних замальовок, численні варіації натурних зарисовок, прості й виразні за формою, виконані вільно й розкуто.

Твори А. Лазарчука близькі і зрозумілі нам. Вони бентежать глядача своєю простотою і щирістю.

Тамара Левицька

Література:

Андроник Лазарчук і Ковельщина // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 148–154.

Левицька Т. Дослідження і збереження родинної пам'яті Лазарчуків / Т. Левицька // Минуле і сучасне Волині й Полісся : роде наш красний : матеріали Третьої Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2007. – С. 188–189.

Левицька Т. Пейзажний доробок Андроника Лазарчука / Т. Левицька // Волинський краєзнавчий музей : історія і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 494–495.

Ошуркевич О. Ф. Андроник Лазарчук і Олена Пчілка: з історії творчих взаємин / О. Ф. Ошуркевич // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. – Т. 3. – С. 758–761.

Блінова В. Художник із Уховецька повторив долю Шевченка // Волин. губерн. відом. – 2004. – 12 лют. – С. 10.

Вербич В. Андроник Лазарчук : з любов'ю до України / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 27 січ. – С. 9.

Гуменюк Н. Ім'я Андроника Лазарчука знову повертається на рідну Волинь / Н. Гуменюк // Віче. – 2005. – 27 січ. – С. 9.

Дьомін М. З любов'ю до України / М. Дьомін // Літ. Україна. – 2005. – 28 квіт. – С. 4.

Клімчук Л. Художник з волинського села / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2005. – 27 січ. – С. 15.

Комзюк В. Сучасник Лесі Українки / В. Комзюк // Вісті Ковельщини. – 2005. – 18 січ.

Комзюк В. Художник з Уховецька / В. Комзюк // Вісті Ковельщини. – 2004. – 7 жовт.

Левицька Т. Андроник Лазарчук / Т. Левицька / Образотв. мистец. – 2005. – № 4. – С. 16–19.

Левицька Т. Камерність і ліризм творчості Андроника Лазарчука / Т. Левицька // Вітчизна. – 2005. – № 3–4. – С. 171–176.

Силюк А. Волинь у житті і творчій долі художника Андроника Лазарчука (за родинними спогадами) / А. Силюк // Визвол. шлях. – 2005. – № 12. – С. 96–101.

21 СІЧНЯ

20 років від часу проведення «Ланцюга злуки» – «Української хвили» (1990)

Багатим важливими подіями на шляху до здобуття Україною незалежності був 1990 рік. Саме у цей час популярності серед населення набула громадсько-політична організація Народний Рух України за перебудову, утворена у 1989 році. Члени та прихильники організації проводили колосальну агітаційну роботу серед молоді та інтелігенції, робітників і селян. Великими накладками випускали та розповсюджували листівки, летючки, бюлетені, які розповідали про історичне коріння українців, торкалися заборонених сторінок історії України. Не оминуло національне пробудження і волинського краю. Активісти Волині проводили величезну підготовчу роботу

серед мешканців області, не маючи ніяких засобів для цього – газет, телеефіру, коштів. Та, зумівши зорганізувати сили, збирали лучан на багатотисячні мітинги, а 19 серпня 1989 року в приміщенні Волинського обласного театру ляльок при переповненій залі відбувалася установча конференція Волинської обласної організації Народного Руху України.

13 січня 1990 року у Києві третя сесія Великої Ради Руху вирішила провести «живий ланцюг» від Львова до Києва і таким чином відзначити свято Злуки ЗУНР і УНР, події, що відбулася 22 січня 1919 року. Ця дата увійшла в історію України як день Соборності всіх українських земель, об'єднання Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, що утворились після розпаду Російської та Австро-Угорської імперій, в єдину державу. З нагоди свята 21 січня 1990 року вдалося провести всеукраїнську акцію «Ланцюг злуки» – «Українська хвиля». Люди утворили його, взявшись за руки, у напрямку Київ-Житомир-Рівне-Тернопіль-Львів-Івано-Франківськ, виражаючи єдність українського народу. Волиняни забезпечили неперервність «живого ланцюга» на відстані 50 кілометрів від міста Рівне по київській трасі в напрямку Новограда-Волинського Житомирської області. Відповідальним за проведення акції виступав голова координаційної ради НРУ Михайло Тиский. Під час дійства в обов'язок учасників входили зустрічі з місцевим населенням, проведення мітингів, бесіди та розповсюдження листівок, газет, що й робила волинська делегація в селах Рівненщини та Житомирщини.

Липень 1990 року подарував мешканцям Луцька ще одну визначну дату. 15 липня друга сесія Луцької міської ради прийняла рішення про відновлення національної символіки в місті. Під звуки національного гімну відбулося підняття синьо-жовтого прапора над приміщенням виконкому ради.

30 серпня 1990 року вийшов перший номер міської газети «Народна трибуна» – органу Луцької міської ради народних депутатів. Її редактором був Іван Корсак. Разом з колегами створював одне з перших в Україні незалежних видань. Уже другий номер «Народної трибуни» був заборонений Волинською обласною прокуратурою. Та, незважаючи на заборону, ця перша ластівка волинської незалежної преси виходила номер за номером. Журналісти, працюючи у складних умовах, давали можливість людям дізнаватись про реальні події, які відбувались довкола, про політичну ситуацію в державі, демократичні настрої в суспільстві.

Марія Філонюк

Література:

Волинь : 90-ті роки ХХ століття : ілюстр. літопис політ. подій. – Луцьк : Ред.-вид. відділ ВДУ ім. Лесі Українки, 1998. – 162 с. : іл.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.) – Луцьк : Вежа, 2001. – 692 с.

Корсак І. Оксамит недавнених літ / І. Корсак. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 224 с.

Павлюк І. Преса Волинської області періоду становлення незалежної України (1991–2000 рр.) : «Народна трибуна» / І. Павлюк // Павлюк І. Українська преса Волинської області 1939–1941, 1944–2000 рр. / І. Павлюк. – Луцьк, 2007. – С. 150–158.

Тиский М. Г. Весна тривоги і надій / М. Г. Тиский. – Луцьк : Волин. обл. друк., 1999. – 168 с.

Тиский М. Г. Народний Рух України : становлення Волин. регіон. орг. : монографія / М. Г. Тиский. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 212 с.

Віктор В. Тоді воскресла душа наша / В. Віктор // Нар. трибуна. – 1996. – 19 січ. – С. 4.

Гуменюк Н. Свято єдності України / Н. Гуменюк // Нар. трибуна. – 1995. – 24 січ. – С. 1.

Комарук О. «Репетиція», що тривала п'ятнадцять років / О. Комарук // Досвіт. зоря. – 2005. – 27 січ.

Лис В. Від злуки до соборності / В. Лис // Волинь. – 2001. – 23 січ. – С. 1.

Лис В. Прагнення до єдності / В. Лис // Волинь. – 1990. – 24 січ. – С. 3.

Пахолок Л. Прапор над міськрадою / Л. Пахолок // Рад. Волинь. – 1990. – 17 лип.

* * *

Історія України : універс. ілюстр. довід. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 576 с., арк. : іл.

Про проведення «Ланцюга Злуки» у 1990 р. – с. 528.

29 СІЧНЯ

60 років від дня народження В. М. Повх (1950) – директора Будинку культури с. Білин Ковельського району, заслуженого працівника культури України

Валентина Мефодіївна Повх народилась у селі Білин Ковельського району Волинської області. Закінчила заочно Луцьке культурно-освітнє училище (1973 рік) та Рівненський інститут культури (1993 рік).

Працювати розпочала в сімнадцять років у рідному селі. Залучила до культурного життя своїх односельчан – Тетяну Кондрась, Галину Сорочук і віртуоза-музиканта Євгена Маліщука. Концерти, з якими об'їздили молоді ентузіасти навколишні села, приносили їм жителям радість і добрий настрій.

Спершу сільський клуб був у старій селянській хаті, згодом збудували новий. Відтоді як завклубом стала кваліфікований спеціаліст Валентина Повх, до неї потяглися шанувальники мистецтв. Були тут драматичний, вокальний і фольклорний гуртки.

Але найбільше Валентина Мефодіївна любила театр, адже за покликанням вона артистка і режисер. Скільки вистав було поставлено на сільській сцені! Її колишні гуртківці нині стали професійними акторами. І не просто акторами, а заслуженими артистами України. Серед них Лідія Жук у місті Києві, Галина Цьомик у Рівному та Валерій Мороз у Кіровограді. Багато талановитої молоді з Білина пов'язало свою долю з роботою на ниві культури.

За сорок років невтомної праці Валентина Мефодіївна зажила слави майстерного виконавця ролей та керівника театрального гуртка. Особисто брала участь у різноманітних фестивалях пісенної та народної творчості і не раз перемагала. Займалася виготовленням ікебан, аплікацією з соломки і навчала всьому цьому своїх односельчан.

За плідну, творчу роботу Указом Президента України № 164 від 17 березня 2009 року Валентина Мефодіївна Повх удостоєна звання «Заслужений працівник культури України».

Надія Троневиц

Література:

Повх В. Крокують з піснею / В. Повх // Вісті Ковельщини. – 2000. – 24 серп.
Повх В. Лине пісня над селом / В. Повх // Вісті Ковельщини. – 2007. – 24 серп.

* * *

Про присвоєння звання «Заслужений працівник культури України» Повх Валентині Мефодіївні – директорві Білинського сільського будинку культури Ковельського району : Указ Президента України від 17 берез. 2009 № 164 /2009 // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 квіт. – С. 6.

Вавринюк А. Співанки з Білина у Холмі / А. Вавринюк // Волинь. – 2002. – 13 черв.

Горщарук П. І здіймається пісня увись / П. Горщарук // Сіл. вісті. – 2006. – 17 серп.

Гуменюк Н. Між «бейжею» і церквою в старому Білині... / Н. Гуменюк // Віче. – 2002. – 24 січ. – С. 5.

Клімчук В. Заслужені артисти... з сільського драмгуртка / В. Клімчук // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2007. – 25 жовт. – С. 18.

Клімчук В. У бабусі-студентки самі п'ятірки / В. Клімчук // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 3 лют. – С. 9.

Стасюк Л. Без пісні не можуть жити... / Л. Стасюк // Вісті Ковельщини. – 2001. – 17 листоп.

Чурило О. Приїжджай, Колю, бо я знов артистка / О. Чурило // Досвіт. зоря. – 2002. – 6 черв. – С. 8.

СІЧЕНЬ

**75 років від часу створення Волинського товариства
приятелів наук (1935)**

Волинське товариство приятелів наук – це громадська організація, яка з'явилася у січні 1935 року і мала на меті об'єднати всі напрямки наукової праці на території Волинського воєводства. До створення цього товариства доклали зусиль польський історик, керівник Волинської округи Польської вчительської спілки Я. Гоффман та волинський віце-воєвода Ю. Слешинський.

У товаристві діяли такі органи правління: загальні збори, уряд, наукова рада та ревізійна комісія. На загальних зборах вирішувалися різні питання, вибирався уряд, затверджувався бюджет, приймалися зміни до статуту. Уряд складався з 7 членів та обирався на 2 роки, ним керував президент.

Вирішенням наукових питань займалася наукова рада. Вона складала план діяльності, публікувала наукові статті. Були також люди, які займалися фінансами та звітами. Робота у товаристві велася чітко та результативно.

Одним з основних завдань було стимулювати на Волині наукові, краєзнавчі, пам'яткознавчі дослідження; організувати видавничу діяльність; підтримувати науковців. Товариство взяло під опіку Волинський музей, який був створений у 1929 році.

Станом на 1 січня 1938 року товариство нараховувало 98 членів, усі вони були в різних категоріях (заслужених, дійсних чи допоміжних).

Діяло у товаристві 4 комісії: гуманістична (історія, філологія, література, етнографія, мистецтво, психологія, педагогіка), природнича (біологія, географія, геологія), господарча (економіка, землеробство) та музейно-бібліотечна. Також важливою була архівна діяльність. Саме в архівах проводився пошук матеріалів з історії Волині. Здійснювалися поїздки до архівів інших міст.

Музейно-бібліотечна комісія товариства опікувалася Волинським музеєм та бібліотекою. Для бібліотек зокрема закуповувалися книги та періодика. Бібліотека товариства була однією з найбільших на Волині і нараховувала близько 20 тисяч книг.

Колекцію Волинського музею збагачувала пошукова робота його науковців. Сьогодні їх імена – гордість польської науки і культури. А формування археологічної колекції розпочалося з приходу в музей археолога та нумізмата Я. Фітцке. Він здійснював розкопки на значній території Волинського воєводства. Було відкрито ряд цінних пам'яток різних історичних періодів та створено картотеки давніх стоянок на території Волині.

На запрошення товариства у 1937–1938 роках у дослідженнях Волині брав участь професор Ягеллонського університету Т. Сулімірський. Етнографічними дослідженнями у товаристві займався О. Яворчак.

За допомогою цікавих і пізнавальних лекцій товариство популяризувало історію Волині в навчальних та військових закладах.

У вересні 1939 року з приходом радянської влади на Волинь товариство припинило свою діяльність.

Валентина Машлай

Література:

Бондаренко Г. Історичне краєзнавство Волині : кн.1 / Г. Бондаренко. – Луцьк, 2003. – 248 с.

Про Волинське товариство приятелів наук – с. 100–102.

Дмитрук В. Вибрані часом : (краєзнавці Волині 20–30 рр. ХХ ст.) / В. Дмитрук // Волинський музей : історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип. II. – С. 59–62.

Звіт про діяльність Волинського Товариства Приятелів Наук за 1935–1937 роки // Бондаренко Г. Історичне краєзнавство Волині / Г. Бондаренко. – Луцьк, 2003. – Кн. 2. – С. 110–118.

Кінд-Войтюк Н. Музейна політика Другої Речі Посполитої у Волинському воєводстві у 1920-х – 1930-х роках / Н. Кінд-Войтюк // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 17–21.

Кінд-Войтюк Н. Товариство приятелів науки – осередок вивчення історії Волині (1935–1939 рр.) // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волин. краєзн. музею та 55-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – Вип. 3. – С. 77–79.

Ошуркевич О. З історії Волинського краєзнавчого музею / О. Ошуркевич // Волинський музей : історія і сучасність : тези та матеріали І наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Волин. краєзн. музею та 45-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 1997. – С. 5–7.

Силюк А. Волинський краєзнавчий музей : сторінки історії формування колекції // Волинський музей : історія і сучасність : наук. зб. – Луцьк, 1999. – Вип. II. – С. 6–10.

Потапчук Л. Справи, поціновані сучасниками і нащадками : до 70-річчя заснування Волин. т-ва приятелів наук / Л. Потапчук // Луцьк. замок. – 2005. – 27 січ. – С. 12.

* * *

Нієч М. Udział Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w badaniach geologicznych na Wołyniu / М. Нієч // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 30–32.

21 ЛЮТОГО

60 років від дня народження М. М. Ковальчука (1950) – українського художника

Роботи Миколи Ковальчука останнім часом лишень зрідка з'являються на художніх виставках у Луцьку. Проте така позиція мистця зовсім не означає творчу кризу. Художник-монументаліст за фахом, нині М. Ковальчук активно працює у станковому малярстві. Мистецтво й надалі залишається сенсом його життя, а творчість – своєрідною духовною медитацією та засобом самовираження.

Народився Микола Михайлович Ковальчук 21 лютого 1950 року в с. Красне Млинівського району Рівненської області у сім'ї колгоспників. В цей день на світ з'явився і його брат-близнюк – Федір. 1956 року сім'я переїхала до с. Дачне, що поблизу Луцька. Тут Микола Ковальчук отримав середню освіту, звідси впродовж двох років (1964–1966) добирався на навчання до Луцької художньої школи. Йому дуже пощастило зі вчителями: Петро Сензюк, талановитий педагог, перший директор школи, Олександр Шмаков, колорист від Бога, справжній художник-новатор. Ці наставники сприяли у виборі М. Ковальчука стати художником. У 1966 році він вступив до Львівського училища декоративно-прикладного мистецтва ім. І. Труша (факультет монументального живопису). Потім – служба в армії.

Трудова діяльність М. Ковальчука розпочалася в Луцьку. Працюючи в рекламному комбінаті облспоживспілки, він розробляв проекти монументальних розписів для торговельних залів, кафе, закладів культури (лікувально-оздоровчий санаторій «Лісова пісня», кафе «Світязь» у Шацьку, Будинок культури і відпочинку у Луцьку). Темперний розпис по рельєфу на тему «Людина і природа» (1979–1980) для одного з приміщень картонно-руберойдового заводу в обласному центрі став експериментальним проектом художника. Невдовзі М. Ковальчука було запрошено на роботу до Художнього фонду УРСР в Луцьку, де він пропрацював до 1990-х років.

Нині у сфері зацікавлень художника – станкове малярство. Він на «ти» з технікою пастелі та акварелі, домінантами яких завжди виступає колір. Ню, пейзаж, натюрморт є головними жанрами його творчості.

Природа для художника – невичерпне джерело наснаги. Спілкування з нею дарує йому неймовірну духовну втіху. Тема природи Полісся є своєрідним лейтмотивом його як монументальних, так і станкових творів. Романтик в душі, М. Ковальчук створює образи в ліричному ключі, підпорядковуючи цій ідеї і композицію, і колорит – все загалом викликає позитивні емоції, які асоціативно перегукуються із настроєм автора («Маки», 1994 р., серія «Весняне», 1995 р.). Нерідко творам художника притаманний і філософський підтекст, що спонукає глядача до роздумів про буття, про красу природи та вічність (диптих «Світязь» із серії «Екологічний репортаж», 1995 р.).

Романтично-ліричне потрактування властиве і жіночим обра-зам Миколи Ковальчука. Ніжна мелодія кольору, краса і гармонія захоплює глядача у цих творах з першого погляду. На одних – Вона граціозна, витончена й замріяна, на інших – загадкова і спокуслива. Художник зумисне залишає певну недомовленість, неначе приєднуючи глядача до таїни творення образу, лишень відслонюючи завісу таємничості, прихованих від стороннього ока мрій та бажань (серія «Апельсин», 1997 р.).

Інтуїтивний підхід – одна з особливостей творчості М. Ковальчука. На хвилі позитивних емоцій, особливих імпульсів душі рука художника будує композиції з ліній і плям, в переплетінні яких впізнаємо тендітну жіночу постать, букет конвалій, трав, маків. Нерідко твори М. Ковальчука – це абстрактна гра кольору, за якою приховані філософський підтекст, особистісні переживання художника.

Микола Ковальчук у своїй творчості розвиває виражальну мову модерного мистецтва, виявляючи свою прихильність до здобутків провідних художніх напрямків початку ХХ століття. Водночас його творам притаманне яскраво виражене національне звучання. Ніжна зелень різнотрав'я, п'янкий аромат польових квітів, терпкий запах очерету, вечірня заграва заходу сонця... Працюючи в царині постмодернізму, Микола Ковальчук залишається самим собою – художником тонкої душі і чутливого серця, ліричним романтиком ХХІ століття.

Олена Старикова

Література:

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про М. М. Ковальчука – с. 249.

Живопис Миколи Ковальчука : арт-презентація // Терен : літ.-мист. журн. – Луцьк, 2003. – Ч. 3. – С. 36–39.

Ковальчук Микола. Луцьк [Електронний ресурс] : регіональний інформаційний портал «Волинь». – Режим доступу: <http://www.art.lutsk.ua/art/koval/index.shtml>, вільний. – Загол. з екрану.

25 ЛЮТОГО

139 років від дня народження Лесі Українки (1871–1913) – видатної української поетеси, драматурга, культурно-громадської діячки

Олена Пчілка, мати Лесі Українки, пишучи 1925 року лист до онуки Оксани в Прагу і, вдовольняючи її прохання, стисло розповідає про дитинство її видатної тітки: «Леся вродилася на Волині, в малому, повітовому місті Звяглі (по новішній, зміненій назві – Новоград-

Волинському), в маленькій домочку на березі гарної, прегарної ріки Случі. Зроду була не дуже-то міцного складу, на 4-му місяці свого життя мало-мало не померла від дитячої холерини, але потім зміцніла і від півроку свого життя виростала вже досить здоровою дитиною. У неї був братик, старший за неї на півтора року – і ото вкупці вони й росли, будши на протязі всього свого життя у великій приятелі. Говорила Леся з самого малку по-українському, бо того хотіла її близька родина. Діти чули навколо себе гарну українську мову, а до неї теж і чисту полтавську і ніяких «бонн» або «гувернанток» при дітях не було, – вони росли або в товаристві мами й бабуні, або під наглядом якоїсь няні з волинського села; чули багато-багато пісень, казок; літом їх часто возили в якесь волинське село під Звяглем, умисне, щоб вони краще знали народню українську мову. Коли діти підросли й навчилися читати (а це сталося досить рано), вони читали все, що можна було для них знайти придатного в українській літературі: народні казки, деякі переклади, а то й твори для дорослих, або писані українською мовою («Чорну раду» Куліша, його вірші; Шевченка і т. ін.). Леся дуже любила казки Андерсена в українському перекладі Старицького, охоче читала й «Сербські пісні», оті довгі віршовані оповідання; будши малою, казала, що вона сама – «Віла біла». Читала Леся, ще малою, багато книжок, писаних і російською мовою, коли вже добре знала українську, так що можна вже було не боятися, коли б вона не забула своєї. Напам'ять виучувала вірші дуже легко. Гарно проказувала, ще маленькою дівчинкою, байки Глібова й Старицького. У Звяглі був у нас при домівці великий садок, там було багато квіток, – Леся дуже любила їх завжди.

З міста Звягля переїхала в місто Луцьк (бо туди перевели на іншу посаду її тата). В Луцьку ми жили в будинку, що був колись монастирем; дуже близько біля його був гарний костел і стародавній литовський замок з зубчатими баштами. Близько біля замку протікала річка Стир. Діти з своїм товариством часто ходили в той замок гратися (Леся згадує те грання в своєму віршеві «Віче»). До костела теж ходили слухати гарного органу. Леся мала в Луцьку велике товариство, гарно танцювала. Училися мов – французької, німецької, латинської, а пізніше й грецької. (Чужі мови давалися Лесі й братові дуже легко). Вчилися й інших наук. Дуже любили історію. Була тоді в дітей ще одна книжка, дуже велика, звалась вона «Мифы классической древности» Штоля (переклад російський з німецької мови). Леся дуже любила цю книжку. Стародавні грецькі байки розказано було там дуже просторо й гарно, поетично. На нещастя, почала об'являтися в неї хвороба, що зламала їй все життя: почався в неї суставний туберкульоз. Довелося їздити по теплих купелях, робити операції (перше в Києві, пізніш за границею, а притім усе розлучатися з сім'єю, з Україною). Тільки з Музою не розлучалася Леся ніколи, до кінця свого життя. Згодом переїхали вже в інший куток, біля

Ковеля. Місцевість там поліська. Рівна, але непогана: був там ліс, великий садок – старий і молодий; мова селянська – гарна; з деякими особливостями поліського діалекту, але не попсована. Пізніше, в творах своїх («Лісова пісня» та в оповіданні «Приязнь») Леся ввела багато слів, уживаних в тій місцевості і вони додали розмаїтості Лесиній поетичній мові. Коли Леся пробувала в тім кутку Волині, то й там були приятельки її дитячих літ, діти сусідніх селян. Була вона дуже багато обдарована від природи, високоталановита і працююча. Хоч в школі не вчилася ніколи, але й хатньою працею досягла, безперечно, навіть більшої освіти, ніж би могла придбати її в гімназії. Ще й те багато прилучилось до розвитку її природного таланту, що виростала вона, так би сказати, в атмосфері інтелігентного і змисленого українства. Хтозна, що саме вийшло б з Лесі, коли б вона росла під іншими впливами. Може, й була б поетесою, та тільки – чи була б поетесою українською?.. Час був тоді такий лихий!»

Часті виїзди Лесі Українки на лікування, до рідних і знайомих (Австрія, Польща, Німеччина, Болгарія, Італія, Грузія, Єгипет, Буковина, Крим, Полтавщина, Харків, Одеса, Київ...) сприяли кращому сприйняттю світової історії, культури, природи, соціального і політичного життя народів, а ще давали змогу порівняти їх з устроєм в Україні і формували характер письменниці: «Скептична розумом, фанатична почуттям, а ще усвоїла собі трагічний світогляд, а він такий добрий для гарту», – (характеризувала сама себе). Цей гарт необхідний був, бо як особисту трагедію переживала письменниця уярмлення свого народу, безправність його культури. Душа її, лагідна з природи, закипала гнівом на кожен вияв утисків, колоніальної сваволі. Вона майже фізично задихалася в атмосфері царського деспотизму, соціального і національного рабства. Бачила, як «в кормигу запряга народ народа», «на вільне слово ковано кайдани», «півроду людського не звано людьми», «затято йде війною брат на брата», «війною зветься братовбійство во ім'я правди, волі, віри, честі», «убожеством назвали смерть голодну», «багатством – награбовані маетки», «всім гордим-пишним – честь і слава, зневаженням-ображенням – погорда». «Сором і жаль за мою країну просто гризе мене, і я не думала, що в душі моїй є такий великий запас злості. Я не знаю, що буду робити, вернувшись в Росію, сама думка про се життя сушить моє серце. Не знаю, як хто, а я не можу терпіти мовчки під'яремного життя», – писала рідним.

Леся Українка у віршах, поемах, прозі, публіцистичних статтях, драматургії часом прямо, а часом опосередковано, через аналогії, випикує пекучі проблеми української дійсності, докоряє українцям за бездіяльність.

Народ наш, мов дитя сліпее зроду,
Ніколи світа-сонця не видав,
За ворогів іде в огонь і в воду,
Катам своїх поводитирів віддав.

Олесь Гончар писав про Лесю Українку, що з її творчістю «в нашу літературу входили цілі світи, не знані чи малознані раніше, відкривались нові тематичні обшири. Вони цінні для нас не лише як сміливі мандрівки в різні часи, до різних народів. Важливішим є те, що, беручи навіть традиційні сюжети та відстояні у віках міфологічної місткості характери, вона трактувала їх щоразу по-своєму, надавала їм нової глибини, оригінальної філософської наповненості, поетичної свіжості».

Особливий пласт поетики Лесі Українки – погляд на завдання й значення поезії й митця в суспільному житті. «Ти блискавицею мушиш світити у темі, поки зорею рожевою край твій освітиться темний», «Поет не боїться від ворога смерти, бо вільная пісня не може умерти», «Товаришу! Не можу я мовчати, лежить таке прокляття на мені, що мушу тугу словом зустрічати. Вони дзвінки, мої думки сумні», «Слово, моя ти єдина зброє. Ми не повинні загинуть обоє», «Не поет, хто забуває про тяжкі народні рани, щоб собі на вільні руки золоті надіть кайдани», – так не раз образно вона говорить про це.

Про що не писала б Леся Українка – природу, кохання, історичні постаті, місця й події, для дітей – незважаючи на сумний фінал драм, поезії її оптимістичні, сповнені віри в світле майбутнє:

Все злучиться в цілість – природа і люди,
 Що є, що минуло, що сталося, що буде,
 І рідне й чуже поєднається щільно
 І житиме в думці моїй нероздільно,
 Затихнуть навек ворожнеча і болі,
 Не буде діймати вже й ганьба неволі,
 Усім моїм мукам настане кінець –
 І се буде пильної праці вінець.

Значний внесок у розвиток таланту Лесі Українки зробила Волинь, і письменниця віддячила їй за те, називаючи «найріднішим краєм», прагнучи з усіх-усюд «додому – на тихі води, на ясні зорі», не згадуючи «лихом волинських лісів», а «згадавши їх, написала «драму-феєрію» на честь їм», і та дала їй «багато радощів». І заповідає-пророкує батьківщині: «Все буде добре... Рідний мій край вкупі зі мною одужав від злигоднів, небо не хворе, не плаче, не хмуриться, люди веселі і я... Все буде добре».

Любов Мержвинська

Література:

Українка Леся. Стародавня історія східних народів : репринт. вид. / Леся Українка ; упорядкув., підготов. текстів та іл., комент., прим. О. Огневої та Н. Сташенко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 256 с. + XLVIII с. : 16 іл.

Українка Леся. Усі твори в одному томі / Леся Українка ; уклад. В. Т. Бусел, Г. В. Латник, М. І. Литвинець. – К. ; Ірпінь : Перун, 2008. – 1376 с.

Українка Леся. Твої листи завжди пахнуть зов'язаними трояндами / Леся Українка // Дніпро. – 2009. – № 5. – С. 86–87.

* * *

Комзюк В. Воскресіння звука. І звучить Лесин рояль / В. Комзюк // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 85–87.

Леся Українка і сучасність : зб. наук. праць : т. 4 : у 2 кн. / упоряд. Н. Сташенко ; ВНУ ім. Лесі Українки ; НДУ Лесі Українки ; Ін-т л-ри імені Т. Г. Шевченка НАН України. – Луцьк : Вежа, 2007–2008. – Кн. 1–2.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – 290 с.

Палагнюк М. М. Філософія національної ідеї та її трансформація у творчій спадщині Лесі Українки / М. М. Палагнюк // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – № 12 : філол. науки. – С. 148–152.

Гуменюк Н. Де Мавчиним голосом тиша бринить / Н. Гуменюк // Слово Просвіти. – 2009. – 13 серп. – С. 4.

Кірюхіна М. Той кизил ще квітне й плодоносить : Леся Українка і Київ : забуті сторінки // Уряд. кур'єр. – 2009. – 6 серп. – С. 9.

Мартинюк М. «Залишіть мої гріхи на моїм сумлінні», або Як цензурували та виправляли Співачку Досвітніх Вогнів / М. Мартинюк // Віче. – 2009. – 16 лип. – С. 1, 4.

Обрано лауреатів премії імені Лесі Українки // Демократ. Україна. – 2009. – 17 квіт. – С. 21.

Ольшевський І. «... І мене презвали на Лесю» / І. Ольшевський // Віче. – 2009. – 11 черв. – С. 1, 4.

Романов С. «Бажаю так скінчити я свій шлях, як починала : з співом на устах!» / С. Романов // День. – 2009. – 1 серп. – С. 7.

Філатенко А. Невмируща Леся Українка / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2009. – 28 лют. – С. 2.

Ювілеї : 60 літ не заростає стежка до обійстя Косачів // Волинь-нова. – 2009. – 11 лип. – С. 2.

29 ЛЮТОГО

70 років від дня відкриття Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка (1940)

Волинський обласний музично-драматичний театр створено у 1939 році згідно з ухвалою Ради народних комісарів УРСР. До складу першої трупи увійшли актори різних мандрівних театрів України. Організацію та формування колективу взяли на себе художній керівник театру М. Друкар та директор театру І. Журавльов. 29 лютого 1940 року виставою «Платон Кречет» О. Корнійчука театр розпочав

свою діяльність. У квітні 1940 року до Луцька приїхав у повному складі цілий випускний курс акторів Київського театрального інституту. У 1941 році у зв'язку з початком війни театр був змушений припинити свою діяльність.

У березні 1945 року прийнято урядову постанову про переведення до Луцька Миргородського пересувного театру імені Т. Г. Шевченка та об'єднання його з Волинським обласним театром. Головним режисером театру став заслужений артист Казахської РСР Б. Лур'є, який керував театром до 1972 року. З 1973 по 1986 роки художнє керівництво театром здійснював Е. Ольшевський – випускник Київського інституту театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого. До репертуару входили твори радянських авторів, хоча не залишалися поза увагою українські та зарубіжні класики. Ставилася багато і музичних вистав. На посадах режисерів працювали В. Сурков та М. Ілляшенко, який в 1987 році очолив художнє керівництво театром. Явищем того часу були постановки М. Ілляшенка – «Плаха» Ч. Айтматова, А. Мельничука – «Зрізані троянди в замерзлому саду» А. Касони. До 60-річчя голодомору в Україні підготовлено виставу «Холокост» М. Кузьо в постановці В. Суркова.

З 2002 року театр працює без художнього керівника. Роботу очолює театральний менеджер Богдан Степанович Береза, директор театру з 1986 року. Постановки здійснюються здебільшого запрошеними режисерами: народним артистом України, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка Ф. Стригуном та П. Ластівкою. Театр за цей час став дипломантом кількох фестивалів та конкурсів: Дні українського театру в Польщі «Ольштин 2003», «Біла вежа» в м. Бресті 2004 р., «Прем'єри сезону – 2005» у м. Івано-Франківську.

Основу трупи становлять митці старшого покоління, серед яких 6 заслужених і 2 народні артисти України.

Нині до репертуару театру входять як твори сучасних авторів, так і українських та зарубіжних класиків. Зокрема, «Без вини винні» Олександра Островського, «Мартин Боруля» Івана Карпенка-Карого, «Приборкання норавливої» Вільяма Шекспіра, «Тригрошова опера» Бертольда Брехта, «Наталка Полтавка» Івана Котляревського, «Неаполь – місто попелюшок» Надії Ковалик, «У. Б. Н.» («В'язень сумління») Галини Тельнюк та ін. Постановки збирають глядача, викликають професійний інтерес мистецтвознавців.

23 лютого 2006 року Волинському обласному українському музично-драматичному театру ім. Т. Г. Шевченка присвоєно почесне звання академічного.

Олена Дубень

Література:

З постанови Раднаркому УРСР про організацію театрів, музичних колективів, будинку народної творчості і театральних закладів у м. Луцьку ; Із звіту комітету в справах мистецтв при Раднаркомі УРСР про створення обласного театру в м. Луцьку на базі Миргородського музично-драматичного // Луцьку 900 років : зб. док. і матеріалів (1085–1985). – К., 1985. – С. 134 ; 161.

Із постанови Волинського облвиконкому про організацію театру, філармонії, музичних установ та обласного Будинку народної творчості в м. Луцьку // Волинь радянська : зб. док. і матеріалів. – Львів, 1971. – Ч. III. (1939–1965 рр.). – С. 25.

Волинський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка // Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К., 2006. – С. 240–243.

Волинський обласний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка (1940–1965). – Луцьк, 1965. – 38 с.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.). – Луцьк : Вежа, 2001. – 694 с. : іл.

Про Волинський обласний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка – с. 358–359.

Денисюк В. Волинь : події, факти, цифри : турист. маршрути / В. Денисюк. – Вид. 3-тє. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 112 с.

Про Волинський обласний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка – с. 34–35.

Солошенко-Тиравська Н. Луцький театр в роки війни / Н. Солошенко-Тиравська // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2001. – Вип. 1. – С. 134–138.

Бортник М. Арія Ластівки при Березі / М. Бортник, М. Якименко, В. Жежера // Голос України. – 2009. – 18 квіт. – С. 13.

Вербич В. Богдан Береза : «Та я завжди вірю» / В. Вербич // Луцьк. замок. – 2000. – 24 лют. – С. 9.

Гуменюк Н. Богдан Береза : «Театр – не підприємство, де виробляють вистави...» / Н. Гуменюк // Віче. – 2003. – 13 лют. – С. 6.

Жарчинська О. Волинський драмтеатр готуватиме артистів / О. Жарчинська // Вісник. – 2001. – 14 черв. – С. 4.

Загорська Н. У волинян з'явилися нові фани : роздуми після гастролей театру ім. Т. Шевченка в Києві / Н. Загорська // День. – 2009. – 24 черв. – С. 7.

Клімчук Л. Волинський облмуздрамтеатр став академічним / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2006. – 2 берез. – С. 2.

Коваль Л. Волинський драмтеатр відкриває ювілейний сезон / Л. Коваль // Луцьк. замок. – 2009. – 24 верес. – С. 13.

Романюк Н. «Нам треба вибиратися з мужланства до Європи» / Н. Романюк // Віче. – 2009. – 29 жовт. – 4 листоп. – С. 9.

Філатенко А. День театру в Луцьку / А. Філатенко // Волинь. – 2005. – 29 берез.

Філатенко А. За що ми любимо наш театр / А. Філатенко // Волинь. – 2000. – 25 берез.

Волинський український музично-драматичний театр // Мистецтво України : енцикл. в 5 т. – К., 1995. – Т. 1. – С. 372.

Глива А. М. Волинський обласний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка – культурно-освітня установа / А. М. Глива // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 71.

3 БЕРЕЗНЯ

70 років від дня народження В. О. Заворотинського (1940) – художнього керівника Ковельського Народного дому «Просвіта», заслуженого працівника культури України

Володимир Олексійович Заворотинський народився 3 березня 1940 року в селі Старий Порицьк Іваничівського району Волинської області у багатодітній селянській сім'ї. Нелегка доля випала для хлопця, у родині якого з діда-прадіда були хлібороби. Пережити довелося війну, яка принесла за собою голод, біди, поневіряння. Тож початкову школу закінчив у рідному селі, а семирічку – в селі Жашковичі цього ж Іваничівського району.

У 1956 році закінчив курси керівників художньої самодіяльності при обласному Будинку народної творчості в місті Луцьку. Професійну освіту здобув у Луцькому культурно-освітньому училищі. Саме там Володимир захопився сольним співом, виступав як соліст в дуеті з Георгієм Пастушком. У 1977 році закінчив Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука.

Трудову діяльність Володимир Олексійович розпочав у 1954 році обліковцем тваринницької ферми колгоспу рідного села Старий Порицьк. Потім переведений на посаду завідувача клубу села Бобли Турійського району.

З 1969 року – художній керівник Ковельського міського Будинку культури ім. Щорса, нині – Народний дім «Просвіта». Ще з перших днів роботи організував хор медичних працівників міста, якому через 10 років невтомної праці було присвоєно високе звання «Народна самодіяльна хорова капела». Завдяки наполегливому керівнику та талановитому колективу хорова капела медичних працівників Ковельщини стала відома не тільки в області, але й Україні та за її межами. Ставали лауреатами республіканських та Всесоюзних фестивалів народної творчості, двічі виступали на телетурнірі «Сонячні кларнети», де перемогли за оцінками журі. Успішно виступали за межами України – в Білорусі, Росії, Польщі, у 1996 році – на міжнародному фестивалі академічного співу в місті Левада (Греція), де здобули друге місце і отримали спеціальний приз.

Володимир Заворотинський, будучи художнім керівником Народного дому «Просвіта», з 1994 року очолив ще один колектив – чоловічий вокальний ансамбль «Промінь». У 1999 році ансамбль

брав участь у творчому звіті мистецьких колективів Волині в національному Палаці культури «Україна».

Протягом усього творчого життя В. Заворотинський виступає як соліст та керівник ансамблів, несе мелодійне пісенне мистецтво людям, бере активну участь у конкурсах та фестивалях, має почесні нагороди: диплом лауреата і срібну медаль фестивалю самодіяльного мистецтва УРСР, перше місце на Всесоюзному конкурсі героїко-патріотичної пісні в Білорусі – 1986 рік, Золоту медаль ВДНГ – 1981 рік. Нагороджений грамотами і дипломами Міністерства освіти УРСР, незалежної України, облвиконкому та обласного управління культури; медаллю «За трудову відзнаку», медаллю «Ветеран праці», дипломом «Відмінник культурно-освітньої роботи». У 1999 році удостоєний високого звання – «Заслужений працівник культури України».

Вагомим є творчий доробок Володимира Олексійовича Заворотинського. Все своє життя він поклав на вітар мистецтва. Пісня для нього була і залишається можливістю донести до людей багатство і щедрість власної душі.

Марія Філонюк

Література:

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології; Ін-т біогр. дослідж.; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К.: Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про В. О. Заворотинського – с. 219.

Корнелюк Д. П. Ковельщини славні імена: презентац. альм.: у 2 т.: т. 1. / Д. П. Корнелюк. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – 212 с.

Про В. О. Заворотинського – с. 139.

Семенюк А. В. Ковель: минуле і сучасне: іст.-краєзн. нарис / А. В. Семенюк. – Луцьк: Надстир'я, 2000. – 314 с.

Про В. О. Заворотинського – с. 258-259.

Ковальчук В. З піснею по життю / В. Ковальчук // Вісті Ковельщини. – 1999. – 27 лип.

Скоклук С. Болюча рана голодомору / С. Скоклук // Вісті Ковельщини. – 1998. – 3 груд.

9 БЕРЕЗНЯ

196 років від дня народження Т. Г. Шевченка (1814–1861) – видатного українського письменника і художника

Тарас Григорович Шевченко народився 9 березня 1814 р. в селі Моринці Звенигородського повіту Київської губернії (нині Черкащина) в родині селянина-кріпака. Незабаром після його народження сім'я переїхала до сусіднього села Кирилівка, де й минуло дитинство майбутнього поета. Після смерті матері (1823) й батька (1825) Тарас залишився сиротою і змушений був піти у найми.

Працював і вчився у дяків. Маючи потяг до малювання, шукав можливостей для розвитку своїх талантів. У 14 років, коли прийшов час відробляти панщину, Тарас став козачком у маєтку пана П. Енгельгардта. З 1928 по 1932 рр. Шевченко зі своїм паном проживав у Вільні, відвідував лекції відомого європейського портретиста Ф. Лампі та професора Віленського університету Я. Рустемаса. У 1831 р. Енгельгардт переїхав до Петербурга, взявши із собою Т. Шевченка. Бажаючи мати дворового художника, поміщик віддав його в науку до живописця Ширяєва. Разом з іншими учнями цього вчителя Тарас Шевченко брав участь у розписі Великого, Олександринського та Михайлівського театрів Петербурга. На цей час припадають його перші поетичні спроби. 1835 р. він познайомився з художником з України І. Сошенком, який ввів його до «малоросійського» товариства столиці. Шевченко отримав дозвіл відвідувати заняття в Академії мистецтв.

22 квітня 1938 р. К. Брюллов, В. Жуковський, М. Вільгорський викупили Тараса Григоровича з кріпаччини. У 1840 р. вийшла перша Шевченкова книжка віршів «Кобзар», яку високо оцінила преса.

У травні 1843 р. під час відпустки в Академії мистецтв, Т. Шевченко вирушив до Києва, де познайомився з П. Кулішем, М. Максимовичем. Тут він запланував видати серію малюнків «Живописна Україна». Після повернення до Петербурга (1844 р.) цей задум почав реалізовуватися. Того ж року поет написав гостру сатиричну поему «Сон».

У 1845 р. Т. Шевченко закінчив Академію мистецтв, де під час навчання тричі був нагороджений медаллю II ступеня. Отримавши звання художника, вдруге поїхав на Україну і став співробітником Київської археографічної комісії. Замальовував пам'ятки старовини в Полтавській губернії. На початку 1846 р. він побував на Чернігівщині, працював у Києві, на археологічних розкопках могили Переп'ятихи (біля Фастова). 21 вересня генерал-губернатор Бібіков видав розпорядження за № 7247, у якому Шевченкові доручалося виїхати в різні місця Київської, Подільської та Волинської губерній і зібрати матеріали етнографічного й історичного характеру, крім цього побувати в Почаївській лаврі і змалювати загальний, внутрішній вигляд споруд та вигляд на місцевість з тераси. На відрядження Шевченку було виділено кошти, надано чотири пакети, адресовані губернаторам, а також архієпископам Поділля та Волині, що створювало сприятливі умови для його дослідницької діяльності.

У 1846 р. Т. Г. Шевченко вступив до таємної політичної організації – Кирило-Мефодіївського братства. У 1847 р. Тараса Григоровича затвердили на посаді вчителя малювання в університеті Св. Володимира у м. Києві. В цьому ж таки році заарештували за участь у таємному братстві. Як покарання поетові призначили відбувати солдатську службу в Орській фортеці в Оренбурзькій губернії. Цар особисто заборонив йому писати і малювати. Проте Шевченко пише свої «захальвні книжечки», робив замальовки, творив автопортрет, написав поеми «Княжна», «Варнак», «Іржавець», «Чернець», «Москалева криниця», низку віршів.

У 1848 р. його включили до Аральської описової експедиції, де він зробив велику кількість малюнків: «Раїм», «Над Аралом», «Кос-Арал» та інші. Після завершення експедиції Шевченко повернувся до Оренбурга. У 1850 р. за доносом у нього зробили обшук, знайшли вільнотрудні вірші, заарештували і відправили на Каспій – у Новопетровське укріплення на півострові Мангишлак. У 1851 р. він взяв участь в експедиції, яка шукала кам'яне вугілля на Мангишлаку. Т. Шевченко залишив чимало малюнків своєїрідної природи півострова. Написав цикл повістей російською мовою («Художник», «Княжна», «Музыкант», «Капитанша»), виконав серію малюнків «Припча про блудного сина». У 1857 р., після клопотань друзів, поета звільнили із заслання, але заборонили жити у Петербурзі та Москві, він переїхав до Нижнього Новгороду, де мешкав під наглядом поліції. Тут написано поеми «Неофіти», «Юродивий», триптих «Доля», намальовано понад 20 портретів та архітектурних рисунків. У 1858 р. Т. Шевченко здобув дозвіл жити у столицях. Після повернення до Петербурга Академія мистецтв надала йому майстерню.

У 1859 р. поет втретє (востаннє) відвідав Україну. У 1860 р. він отримав звання академіка гравірування.

Т. Шевченка не стало 10 березня 1861 р. Спочатку його поховали на Смоленському цвинтарі в Петербурзі, а пізніше прах видатного українця урочисто було перевезено в Україну і перепоховано на Чернечій горі в Каневі, так як він заповідав.

Як художник Т. Шевченко залишив нащадкам 835 творів, виконаних у різноманітних техніках: акварель, олія, офорт, малювання олівцем і пером. Твори датуються 1830–1861 роками, територіально вони пов'язані з Росією, Україною, Казахстаном. Тарас Григорович працював у галузях станкового живопису, графіки, монументально-декоративного розпису та скульптури.

Тарас Шевченко відомий і як демократ та борець за відродження України. Саме він у період національної апатії, збайдужіння повернув українському народові його історію, його мову, які належать до найважливіших чинників формування національної свідомості та політичної зрілості. Олена Пчілка вважала життя і творчість Тараса Шевченка одним з найвпливовіших національних джерел у вихованні свідомих українців. Тому в її дитячому театрі тема Кобзаря – головна. В Колодяжному, в Києві, спільно з родинами Лисенків, Старицьких, Косачі відзначали Шевченкові роковини. Його творчість вони хотіли донести до свідомості українців. У 1889 р. Леся Українка написала поезію «На роковини Шевченка»:

Колись нашу рідну хату темрява вкривала,
А чужа сусідська хата світлами сіяла,
Та минав ти, наш Кобзарю, чужії пороги,
Орав свою вбогу ниву, рідні перелоги.

Марія Чашук

Література:

Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Т. Г. Шевченко ; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол. М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2001–2005. – Т. 1–7.

Шевченко Т. Г. Вибрана поезія. Живопис. Графіка / Т. Г. Шевченко ; упоряд., автор прим. М. Кальченко; вступ. ст. І. Дзюби. – К. : Мистецтво, 2007. – 607 с.

Шевченко Т. Г. Усі твори в одному томі / Т. Г. Шевченко. – К. ; Ірпінь : Перун, 2007. – 824 с.

* * *

Єфремов С. О. Шевченкознавчі студії / С. О. Єфремов. – К. : Україна, 2008. – 365 с.

Забужко О. Шевченків міф України : спроба філософ. аналізу / О. Забужко. – К. : Факт, 2007. – 148 с.

Іванишин П. В. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко : монографія / П. В. Іванишин. – К. : Академвидав, 2008. – 392 с.

Козак М. О. Дано любить, терпіть, страждать... : драма особист. життя Тараса Шевченка / М. О. Козак. – Луцьк : Волин. книга, 2007. – 100 с. : іл.

Крालюк П. Волинь та Поділля у житті Тараса Шевченка : монографія ; оповідання / П. Крालюк. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Луцьк : Твердиня, 2007. – 108 с.

Мельников І. І. Поетичне слово Кобзаря : слов. лексич. компонентів атрибут. конструкцій / І. І. Мельников, Н. В. Підмогильний. – К. : Дирекція ФВД, 2008. – 211 с.

Мельниченко В. Ю. На славу нашої преславної України – Тарас Шевченко і Осип Бодяньський / В. Ю. Мельниченко. – М. : ОЛМА Медиа груп, 2008. – 555 с.

Мельниченко В. Тарас Шевченко : «Моє перебування в Москві» / В. Мельниченко. – М. : ОЛМА Медиа груп, 2007. – 508 с.

Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка / Ю. Барабаш, О. Боронь, І. Дзюба та інш. – К. : Наук. думка, 2008. – 371 с.

Цвілюк С. А. Історична мудрість Великого Кобзаря : історизм і соціал-політ. вимір епіч. творів Тараса Шевченка / С. А. Цвілюк. – Одеса : Маяк, 2008. – 310 с.

Чанін С. В. Великий рід людини : наук.-попул. нарис про Т. Г. Шевченка та його родовід / С. В. Чанін. – К. : Елібре, 2008. – 158 с.

Яблонська О. В. З історії українського шевченкознавства : робоча навч. прогр. курсу спеціалізації «Укр. літературознавство» / О. В. Яблонська. – Луцьк : Вежа, 2006. – 93 с.

Філатенко А. Безсмертний Кобзар / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2009. – 12 берез. – С. 2.

11 БЕРЕЗНЯ

**50 років від дня народження С. Р. Корся (1960) –
українського художника**

Сергій Ростиславович Корсай народився в Казахстані 11 березня 1960 року, де його батьки працювали на цілинних землях. Від 1961 року С. Корсай мешкає в Луцьку. Середню освіту здобув у школі № 2. В 1979–1983 рр. служив у Радянській армії в Чехії. В цей час він захоплюється мистецтвом, а особливо станковим живописом, робить перші творчі спроби. Опісля демобілізації, повернувшись до Луцька, він знайомиться із Володимиром Жежеруном, художником, талановитим педагогом, викладачем Луцької дитячої художньої школи. Ця випадкова зустріч визначила остаточний вибір майбутньої професії і, взагалі, його подальшу долю. Так розпочався найважливіший етап життя С. Корся – період надзвичайно інтенсивного накопичення знань, опанування професійною грамотою, вивчення історії мистецтва. В цей час Сергій Корсай вперше заявив про себе як про творчу особистість в мистецькому середовищі Луцька.

В 1984 році за порадою Володимира Жежеруна Сергій Корсай вступає до Луцького професійно-технічного училища № 2 (спеціальність «майстер-плиточник»), а по його закінченні (1985) вступає на навчання в Київське технічне училище №38 та отримує фах майстра по обробці алмазів (1986).

У 1987–1993 рр. він навчається в Інституті декоративно-прикладного мистецтва на факультеті художнього скла (вчителі з фаху – А. Бокотей, Р. Петрук). В 1993–1997 рр. працює майстром на кафедрі художнього скла цього ж інституту.

1987 року Сергій Корсай одружується зі студенткою факультету кераміки Галиною Черниш. 1997 року молода сім'я залишає Львів і прибуває до Луцька. Творчий осередок Волині поповнюється одразу двома талановитими особистостями: багатогранним за своїми можливостями художником і фаховим керамістом, майстром по художньому розпису, яка вже тоді успішно працювала в царині іконопису на склі.

Відтоді аж до сьогоднішнього дня Сергій Корсай не припиняє активного творчого поступу, займаючись дизайном, ковальством, скульптурою, а особливо станковим малярством. Він постійний учасник обласних, міських художніх виставок, часто відвідує творчі пленери, симпозиуми-практикуми в Україні та за її межами (Польща, Словаччина, Чехія).

Важливою подією в творчому житті художника була його участь у виставковому проєкті Луцького художнього музею «Споглядання та відображення» (2008 рік), де ним було представлено серію

цікавих творів («Озеро Пісочне», «Біля майстерні Сашка Валенти», «Будівля монастиря із постаттю Ганнусі»).

В 2009 році разом із дружиною у виставковій залі Волинської обласної організації СХУ Сергій Корсай розгортає чудову експозицію малярства та іконопису. Ця виставка була однією із найпомітніших мистецьких подій року. Вона продемонструвала здобутки художників із яскравою індивідуальною мистецькою метою, їхню естетику, високий рівень майстерності, запрограмувавши, певною мірою, майбутній розвиток.

Отож, в творчій практиці Сергія Корся щасливо поєдналися дві протилежності. Він тонко відчуває природу олійного малярства і водночас його серцю надзвичайно близька царина декоративно-прикладного мистецтва. Навіть із купи мотлоху він виокремлює речі, що, незважаючи на їхню банальність, в його руках набувають змісту справжніх артефактів. Естетськи смакуючи предметною відчутністю форм, пластичною вагомістю матеріалів, він спроможний прочитати в них емоційну напругу, надати їм філософського потрактування. Ця достота специфічна властивість бачення додає особливої виразності малярству художника, формуючи метафори його творів. Звідси – і своєрідна стилістика, і шекспірівська драматичність вислову, несподівана як на сьогодні послідовність світоглядних обширів. Глибинний конфлікт духу і плоті, як зовнішній, так і потаємний, внутрішній, що на ґрунті цих шукань зумовив опертя Сергія Корся на виражальну мову експресіонізму. Його малярство закорінене у праматірні пласти – емоційне, чутливе, не наче напнута струна або тятива лука. Функція цього мистецтва – не так зображати, як відображати, і не саму думку, а, можливо, її напругу, саму пульсацію почуттів. Власне, це навіть не метода письма або ж стан душі, це стиль самого буття, єдино можливі як для цього митця світовідчуття і світопрожиття.

Зоя Навроцька

Література:

Волинь / Укр. наук. т-во. геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж.; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про художника С. Корся – с. 250.

Корсай С. Р. Луцьк [Електронний ресурс] : регіональний інформаційний портал «Волинь». – Режим доступу: <http://www.art.lutsk.ua/art/koval/index.shtml>, вільний. – Загол. з екрану.

26 БЕРЕЗНЯ

**25 років від дня створення Луцького
історико-культурного заповідника (1985)**

Державний історико-культурний заповідник в м. Луцьку створений за постановою Ради Міністрів УРСР від 26 березня 1985 року № 130 «Про оголошення комплексу пам'яток історії та культури м. Луцька історико-культурним заповідником республіканського значення». Одночасно рішенням облвиконкому було затверджено положення про заповідник та створено його дирекцію. У своїй структурі заповідник мав адміністративно-господарський, науково-дослідний, реставраційний та культурно-освітній відділи.

Уже в ході формування кадрового складу проводилися наукові дослідження пам'яток архітектури і всієї території заповідника, яка складала 41 гектар. Першочергова увага була надана Луцькому замку. Під час його архітектурних та археологічних досліджень дирекцією заповідника було завершено реставрацію та налагоджено охорону і туристичне обслуговування. Таким чином замок став першим екскурсійно-туристичним об'єктом заповідника. В наступні роки в замок було відкрито постійно діючі виставки та експозиції, зокрема «Старожитності», «Арсенал», «Плитниця», Музей книги, Соборна церква Івана Богослова. Особливою популярністю у відвідувачів замку користується перший в Україні Музей дзвонів, відкритий у Владичій вежі. Неповторною і зворушливою є експозиція меморіальної кімнати «Лесина вітальня» в будинку Косачів.

У результаті дослідження території заповідника були проведені інженерно-археологічні пошуки з вивчення потужності культурного шару, спелеологічні обстеження підвалів та археологічні дослідження. Все це дало практичний матеріал для здійснення програми реконструкції втраченої історичної забудови над збереженими середньовічними підвалами будинків, а також декілька тисяч цінних археологічних знахідок для майбутніх експозицій.

Таким чином колись занедбане старе місто перетворилось у культурно-туристичний центр. На території історико-культурного заповідника проводяться фестивалі, концерти, лицарські турніри і навіть шлюбні урочистості. Серед традиційних: фестиваль дзвонарів «Благовіст Волині» та Лицарський турнір «Меч Луцького замку».

В історико-культурному заповіднику проводяться наукові конференції «Любартівські читання», в яких беруть участь дослідники з усієї України. Збірники матеріалів наукових конференцій, а також окремі видання працівників заповідника, путівники та буклети дають змогу відвідувачам Старого Луцька детально ознайомитися з історією його архітектурних пам'яток.

Нині історико-культурний заповідник в м. Луцьку є важливою науково-дослідницькою і культурно-освітньою установою, яка

здійснює охорону, використання, реставрацію і вивчення пам'яток культурної спадщини, розташованих на його території.

Надія Троневиц

Література:

Про оголошення комплексу пам'яток історії та культури м. Луцька історико-культурним заповідником республіканського значення : постановва Ради Міністрів УРСР // Зібрання постанов уряду УРСР. – 1985. – № 5. – С. 9.

Колосок Б. В. Луцький історико-культурний заповідник : архіт.-іст. нарис / Б. В. Колосок, А. М. Якуб'юк. – К. : Будівельник, 1987. – 65 с.

Колосок Б. В. Містобудівна композиція Луцька і роль в ній сакральних споруд ; Перший луцький собор-церква Верхнього замку ; Церкви Окольного замку ; Святині міста на острові за межами замків / Б. В. Колосок // Колосок Б. В. Православні святині Луцька / Б. В. Колосок. – К., 2003. – С. 15–180.

Колосок Б. В. Святині Окольного замку ; Кляштори і храми в місті на острові / Б. В. Колосок // Колосок Б. В. Римо-католицькі святині Луцька / Б. В. Колосок. – К., 2004. – С. 7–143.

Мандзюк Ф. У Луцькому замку / Ф. Мандзюк. – Луцьк : Волинянин, 2008. – 156 с. + 18 с. дод.

Пясецький В. Старе місто : іст.-культ. заповідник / В. Пясецький, Ф. Мандзюк // Пясецький В. Вулиці і майдани Луцька / В. Пясецький, Ф. Мандзюк. – Луцьк, 2005. – С. 23–56.

Троневиц П. Луцький замок в історії України / П. Троневиц. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 200 с.

Старий Луцьк : наук.-інф. зб. – Луцьк, 1998. – 174 с.

Старий Луцьк : наук.-інф. зб. : вип. II. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 202 с.

Ворон В. Загублений... заповідник знайшовся / В. Ворон // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2006. – 13 квіт.

Гуменюк Н. Тарас Рабан : «Кожна історична пам'ятка повинна мати свого господаря» / Н. Гуменюк // Віче. – 2005. – 24 берез. – С. 5, 12.

Зубчук К. Рік замків минає, а грошей нема / К. Зубчук // Волинь-нова. – 2008. – 27 листоп. – С. 12.

Троневиц П. Старе місто : проблеми і... перспективи / П. Троневиц // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2006. – 28 груд.

* * *

Братський Хрестовоздвиженський храм у Луцьку : [буклет]. – Луцьк, 2009.

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про комплекс споруд ЛДІКЗ – с. 26–30.

БЕРЕЗЕНЬ

70 років від часу створення Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (1940)

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти утворено в березні 1940 року. Відповідно до постанови Волинського обласного виконавчого комітету № 383 від 1 червня 1940 року «Про проведення курсів перепідготовки вчителів та керівних кадрів шкіл і органів народної освіти по Волинській області» протягом 1940 року було забезпечено проведення курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури, історії, географії, хімії, фізики, математики, завідувачів початкових шкіл тощо. У серпні 1940 року в інформації «Діяльна підготовка» в газеті «Радянська Волинь» зазначалось, що інститут удосконалення кваліфікації вчителів «надавав літературу та цінні методичні рекомендації вчителям районів області».

У перші дні війни приміщення інституту було доценту зруйновано. Тоді ж загинув і перший директор інституту П. Шелудько. Влітку 1944 року інститут відновив свою роботу. Вже 14–17 серпня було проведено нараду вчителів та працівників народної освіти.

Головною метою діяльності інституту стало науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних кадрів; координація діяльності та надання науково-методичних консультацій міським, районним методичним службам регіону; аналіз, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду та педагогічних інновацій.

Цілеспрямована науково-методична робота з педагогами дає позитивні наслідки. 6 вчителів різних фахів стали переможцями Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року», 42 – отримали звання «Заслужений вчитель України», 18 педагогів відзначено обласними освітянськими преміями імені Лесі Українки та Михайла Кравчука, четверо – лауреати премії Волинської обласної ради та Волинської обласної державної адміністрації за заслуги в галузі освіти та науки.

Розвиток інституту здійснюється за такими основними напрямками:

– підвищення фахового потенціалу методичних і науково-педагогічних кадрів (навчально-методичний процес забезпечують нині 2 доктори наук, професори; 15 кандидатів наук, 39 методичних працівників);

– удосконалення організаційної структури (працюють кафедри: педагогіки та психології, теорії та методик викладання шкільних предметів, управлінської діяльності (створені у 1993–1996 рр.); фахові відділи: навчальний, зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти, початкового навчання та дошкільного виховання, гуманітарних, фізико-математичних, природничих дисциплін, проблем управління та методичної роботи, новацій та передових педагогічних технологій, виховної роботи, редакційно-

видавничий, лабораторія інформатики; науково-дослідні лабораторії: соціологічна (1998 р.) та «Сільська школа» (2003 р.), Центр практичної психології та соціальної роботи (1993 р.);

– зміцнення навчально-матеріальної бази (збудовано п'ятиповерховий навчально-адміністративний корпус, гуртожиток інституту на 100 місць; постійно поповнюється фонд бібліотеки, який налічує нині понад 43 тисячі книг, здійснюється щорічна передплата педагогічної преси (130 найменувань), створено електронний каталог; обладнано два комп'ютерні класи, 10 аудиторій з мультимедійними комплексами).

З 1994 року інститутом видається науково-методичний журнал «Педагогічний пошук», який включено до переліку наукових видань, у яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт.

При інституті працює музей освіти Волині, фонд якого налічує близько двох тисяч експонатів. За значні успіхи у формуванні та збереженні Музейного фонду України, пропаганді пам'яток історії та культури йому присвоєно звання «Зразковий музей».

У різні періоди історії інституту його очолювали П. Шелудько (1940–1941 рр.), Н. З. Аджарова (в.о. директора у 1944 р.), І. Я. Хорунжий (1944–1962 рр.), М. Г. Киричук (1962–1967 рр.), С. О. Крачковський (в. о. директора у 1967 р.), О. О. Поліщук (1968–1971 рр.), М. А. Падалко (1971–1984 рр.), Г. С. Маслай (1984–2008 рр.). Нині інститут працює під керівництвом М. О. Сташенка, кандидата фізико-математичних наук, доцента.

Інститут бере участь у здійсненні міжнародних проектів, зокрема регіонального – «Міжкультурна освіта в загальноосвітніх навчальних закладах України» в рамках міжнародного проекту «Українські лідери міжкультурної освіти»; спільного проекту МОН України та Ради Європи «Політика та практика викладання соціокультурного розмаїття у загальноосвітній школі»; регіонального проекту (за підтримки Корпусу миру США в Україні) «Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою формування комунікативної компетенції вчителя англійської мови» тощо.

Інформацію про Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти можна отримати на сайті www.vipro.lutsk.ua.

Галина Романчук

Література:

Бондаренко Г. Краєзнавча робота і волинезнавство / Г. Бондаренко, Г. Маслай // Розвиток освіти на Волині : історія і сучасність : (до 100-річчя заснування Ковельської гімназії). – Луцьк-Ковель, 2006. – С. 4–11.

Бондаренко Г. Національно-патріотичне виховання і краєзнавча освіта / Г. Бондаренко, Г. Маслай // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Рожище і рожищенці в історії Волині та України : проблеми волинезнавства : матеріали ХХІІІ обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С. 4–6.

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біоіст. до-слідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти – с. 201.

Жовтуля Г. Освіта Волині : минуле і сучасне / Г. Жовтуля // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – Луцьк, 2006. – Вип. 2(50). – С. 14.

Маслай Г. С. Волинський обласний інститут удосконалення вчителів – науково-методичний центр підвищення кваліфікації працівників народної освіти / Г. С. Маслай // Минуле і сучасне Волині : Освіта. Наука. Культура : тези доп. та повідомл. IV Волин. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1990. – Ч. II. – С. 83–85.

Маслай Г. До нових зустрічей! / Г. Маслай // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – Луцьк, 1998. – Вип. № 4(20). – С. 3–5.

Маслай Г. Нема скарбів, дорожчих за освіту... / Г. Маслай // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – Луцьк, 2001. – Вип. № 3(31). – С. 9–11.

Маслай Г. Післядипломна освіта педагога в умовах модернізації освіти / Г. Маслай // Педагогічний пошук : наук.-метод. вісн. – Луцьк, 2003. – Вип. № 3(39). – С. 12–14.

Сміховська В. Історія розвитку, формування та становлення бібліотеки Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти / В. Сміховська // Минуле і сучасне Волині та Полісся : розвиток бібліотечної справи в краї : матеріали XVI Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 65-річчю Волин. держ. обл. універс. наук. б-ки ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2005. – С. 89–90.

Муляр О. Відчинив двері музей освіти Волині / О. Муляр // Освіта України. – 2003. – 14 листоп.

* * *

Музей історії освіти Волині // Музеї навчальних закладів Волинської області – осередки освіти і виховання : путівник. – Луцьк, 2005. – С. 73–74.

1 КВІТНЯ

70 років від дня заснування у м. Луцьку учительського інституту, нині Волинського національного університету імені Лесі Українки (1940)

70 років тому, 1 квітня 1940 р. у Волинській області почав працювати Луцький учительський інститут і на перший курс було зараховано 135 студентів, його директором був І. Т. Сокур (1940–1941 рр.). Після Другої світової війни у квітні 1946 р. учительський інститут, де працювало 14 викладачів, поновив свою роботу і став центром вищої освіти та наукової роботи в області. Директором був призначений учасник Великої Вітчизняної війни І. О. Білий (1946–1951 рр.). Перший випуск – 109 вчителів – здійснено в липні 1948 р.

20 листопада 1951 р. Луцький учительський інститут був реорганізований у державний педагогічний, якому за рішенням Волинської обласної ради депутатів трудящих було присвоєно ім'я Лесі Українки. Урочисте відкриття відбулося 17 лютого 1952 р. У 1952/1953 навчаль-

ному році у педінституті на 10 кафедрах працювало 76 викладачів, з них 1 доктор наук, професор, 11 кандидатів наук, доцентів. На денній та заочній формі навчання навчалось 2403 студенти. Директором був призначений доцент М. М. Бабляк (1951–1955 рр.). Молодий вуз став готувати педагогічні кадри і здійснювати наукове керівництво краєзнавчими дослідженнями. Тут почали проводити звітні наукові конференції, зокрема, у 1954 р., на якій було заслухано і обговорено 29 доповідей у 4-х секціях. Деякий час у 50-х роках видавались «Наукові записки Луцького педінституту». Про наукові дослідження Волині викладачів Луцького педінституту від 50-х років розповідають публікації В. О. Кудя, Г. В. Бондаренка і Б. Й. Заброварного, які опубліковані в наукових збірниках історико-краєзнавчих конференцій та книзі «Луцький державний педагогічний інститут імені Лесі Українки», яка охоплює практично весь період функціонування інституту до 1992 р. Найбільше матеріалу було опубліковано до 50-річчя педінституту у 1990 р. Тоді вийшов ювілейний випуск збірника «Минуле і сучасне Волині» у двох частинах, бібліографічні покажчики: літопис пам'ятних подій і праць викладачів кафедр.

Впродовж існування Луцького педінституту ректорами були П. М. Денисовець (1955–1957 рр.), Д. М. Цимбалюк (1957–1976 рр.), М. Д. Касьяненко (1976–1980 рр.), Н. В. Бурчак (1980–1989 рр.), Б. Й. Заброварний (1989–1993 рр.).

16 липня 1993 р. Президент України Л. Кравчук підписав указ про створення Волинського державного університету, залишивши йому ім'я Лесі Українки. Ректорами Волинського університету були професори А. В. Свідзинський (1993–1995 рр.), І. Д. Олексеюк (1995–2005 рр.), з 2005 р. його очолює І. Я. Коцан.

З утворенням Волинського університету формуються не лише нові напрями наукових досліджень. Про перших п'ять років університету, про його історію розповідало українською і англійською мовами спеціальне ювілейне видання університетського видавництва «Вежа» «Сторінки історії Волинського державного університету імені Лесі Українки» і ювілейний буклет. У 1998 р., коли відзначалось 5 років ВДУ, було прийнято рішення створити музей університету, який сьогодні діє в навчальному корпусі № 1.

Раніше існувала при Луцькому педагогічному інституті музейна кімната, яка висвітлювала життя і діяльність його викладачів, студентів і працівників. Там зберігались нагороди і прапори, альбоми, один з яких був присвячений випускникам – відмінникам навчання. Теперішня експозиція розповідає не лише про традиції, а й про розвиток університету, створення нових факультетів та відкриття нових кафедр, лабораторій і спеціальностей. Зібрано і представлено експонати, що розповідають про відомих у краї викладачів і науковців, про їхні заслуги і наукові праці. Багато матеріалів музею є оригінальними, отриманими від самих викладачів або від родин

колишніх працівників навчального закладу. Особливу увагу приділено матеріалам, що розповідають про керівників найстарішого в області вищого навчального закладу від директора учительського інституту І. Т. Сокура і до теперішнього ректора І. Я. Коцана. Висвітлюється громадське і спортивне життя викладачів і студентів. Музейна експозиція, яка була створена у 2001 р., свідчить про те, що Волинський державний університет імені Лесі Українки став справжнім науковим, освітнім і культурним центром не лише на Волині, а й у державі. На 10-річчя навчального закладу були випущені нові матеріали «Волинський державний університет імені Лесі Українки», які розповідають про заклад та перспективи його розвитку на шляху до здобуття статусу національного.

Здобутки Волинського університету у вітчизняній, а також у міжнародній діяльності у галузі освіти та науки дали підстави Президентові України В. Юценку надати йому статус національного. 26 вересня 2007 р. він підписав відповідний Указ.

Університет продовжує зростати і розбудовуватися, розширювати свої міжнародні зв'язки, у чому успішно беруть участь викладачі та студенти.

В університеті функціонує 14 факультетів, 73 кафедри, ряд наукових підрозділів, інститутів, лабораторій тощо. Із 703 викладачів – 437 докторів та кандидатів наук, доцентів і професорів.

У Луцькому педінституті та згодом у Волинському університеті захищались курсові та дипломні роботи і готувались кандидатські дисертації краєзнавчого характеру. Про це свідчать програми і матеріали підсумкових наукових конференцій у Дні науки. З відкриттям аспірантури та з утворенням університетського видавництва «Вежа» у Волинському університеті нові можливості отримали краєзнавчі дослідження. За галузями знань стали виходити «Наукові вісники», які стосувались історії, філології, філософії та часто включали проблеми історії, культури і природи Волинського краю, питання теорії і практики історичного пізнання, історіографії. Періодично видається «Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету». У його випусках кожного разу присутній розділ «Дослідження з історії Волині», а це – десятки публікацій викладачів, науковців, студентів, аспірантів та докторантів, краєзнавців, які сприяють всебічному науково-аналітичному підходу до комплексного вивчення історико-краєзнавчої спадщини Волино-Поліського краю. Історична топографія, топоніміка, геральдика, генеалогія та інші історичні науки поповнили знання про край і збагатили джерельну та історіографічну базу. Більшість фахових видань відповідають рівню і вимогам Вищої Атестаційної Комісії. Ряд наукових статей краєзнавчого спрямування було надруковано у «Науковому віснику ВДУ: Журналі Волинського державного університету ім. Лесі Українки», який виходить у видавництві ВДУ «Вежа». Це стосується таких

серій: історичні науки, географічні, філологічні науки (лесезнавство), філософські, юридичні та економічні науки. Найбільше матеріалів зосереджено у випусках серії «історичні науки» з 1996 р. Спочатку виходило щороку три випуски, а з 2000 р. – один раз на рік. Аналіз «Наукових вісників» свідчить про різну тематику дисертаційних досліджень і монографій, дипломних і курсових робіт студентів, про постійний інтерес до краєзнавчих досліджень. Зокрема, Волинське історичне молодіжне товариство за допомогою управління в справах молодіжної політики, фізичної культури, спорту і туризму Волинської облдержадміністрації започаткувало збірник наукових праць, перший випуск якого побачив світ у 1996 р. Сім з десяти праць молодих істориків були присвячені Волині.

З 1996 р. в університеті функціонує Відділення Інституту дослідів Волині у Вінніпезі. У кінці 2001 р. з передмовою головного редактора, ректора ВДУ І. Д. Олексеюка вийшло у світ перше число науково-популярного часопису «Літопис Волині», права на видання якого Волинському університетові передав Інститут дослідів Волині з Канади. В ньому 11 публікацій з 16 стосуються історії та культури Волині. Краєзнавча тематика присутня і в усіх наступних випусках часопису.

В університеті діють також інститути: педагогічний, мистецтв, соціальних наук, фізичної культури та здоров'я.

Велику увагу вивченню процесів, пов'язаних із впливом на населення краю, на його здоров'я приділяє Інститут фізичної культури та здоров'я, що функціонує в складі Волинського університету. У 2002 р. видали брошуру М. Мороз і В. Добринський, які розповідають про здобутки цього науково-навчального підрозділу, роботу його викладачів і студентів на кафедрах і в лабораторіях.

Можливість спрямування коштів на науку визначила ряд археологічних досліджень, проведення практик краєзнавчого спрямування для студентів різних спеціальностей, особливо гуманітарного і природничого профілів. Внесок університету в освіту і науку краю та України висвітлює книга, яка вийшла у 2009 р. за редакцією І. Я. Коцана в серії «Вища педагогічна освіта та наука в Україні: історія, сьогодення та перспективи. Волинська область».

Геннадій Бондаренко

Література:

Інформація газ. «Радянська Волинь» про відкриття Луцького державного учительського інституту // Луцьку 900 років : зб. док. і матеріалів (1085–1985). – К., 1985. – С. 135.

Ющенко В. А. Волинський національний університет імені Лесі Українки : історичний контекст і перспективи / В. А. Ющенко ; ВНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2008. – 24 с. : іл.

* * *

Вища педагогічна освіта та наука в Україні : історія, сьогодення та перспективи розвитку : Волин. обл. / ред. рада вид. : В. Г. Кремень (голова) [та ін.] ; ред. колегія тому : І. Я. Коцан (голова) [та ін.]. – К. : Знання України, 2009. – 415 с.

Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Ред.-вид. відділ ВДУ, 1998. – 15 с.

Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : Вежа, 2003. – 24 с.

Волинський державний університет імені Лесі Українки. 65 років : рекламного-презентац. зб. – Луцьк : Вежа, 2005. – 496 с.

Кудь В. Регіональні краєзнавчі конференції на Волині / В. Кудь // VII Всеукраїнська наукова конференція «Історичне краєзнавство в Україні : традиції і сучасність» : матеріали пленар. та секцій. засідань. – К., 1995. – Ч. 1. – С. 20–22.

Літопис Волині : наук.-популяр. і літ.-худож. часоп. : ч. 1–4. – Луцьк : Вежа, 2001–2008.

Луцький державний педагогічний інститут імені Лесі Українки. – Луцьк : Світ, 1992. – 116 с.

Минуле і сучасне Волині : освіта, наука, культура : тези доп. і повідомл. IV Волин. іст.-краєзн. конф. : (до 50-річчя Луцьк. держ. пед. ін-ту ім. Лесі Українки) : ч. 1–2. – Луцьк, 1990.

Сторінки історії Волинського державного університету імені Лесі Українки, 1993–1998. – Луцьк : Вежа, 1998. – 108 с.

* * *

Моклиця М. В. Волинський державний університет ім. Лесі Українки / М. В. Моклиця // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 68.

Олексеюк І. Д. Волинський державний університет ім. Лесі Українки / І. Д. Олексеюк // Енциклопедія історії України. – К., 2003. – Т. 1. – С. 611.

Літопис пам'ятних подій : з історії Луцьк. держ. пед. ін-ту ім. Лесі Українки (1940–1990 рр.) : бібліогр. покажч. – Луцьк, 1990. – 51 с.

Наукові праці викладачів, співробітників і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки : бібліогр. покажч. за 1995 р. – Луцьк : Вежа, 2000. – 131 с.

Наукові праці викладачів, співробітників і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки : бібліогр. покажч. за 1996–1997 рр. – Луцьк : Вежа, 2000. – 237 с.

Наукові праці викладачів, співробітників і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки : бібліогр. покажч. за 1998 р. – Луцьк : Вежа, 2000. – 127 с.

Наукові праці викладачів, співробітників і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки : бібліогр. покажч. за 1999 р. – Луцьк : Вежа, 2002. – 150 с.

Наукові праці викладачів, співробітників і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки : бібліогр. покажч. за 2000 р. – Луцьк : Вежа, 2000. – 118 с.

Публікації науково-педагогічних працівників : бібліогр. покажч. : вип. 2. – Луцьк, 1996. – Ч. 1, 2. – (Луцьк. держ. пед. ін-т ім. Лесі Українки).

5 КВІТНЯ

100 років від дня народження Л. І. Спаської (1910–2000) – української художниці

Лідія Іванівна Спаська – майстер монументального й станкового живопису, рисунку і акварелі.

Народилася майбутня художниця в день святої Лідії – 5 квітня 1910 року в Умані. Її мати – гімназійний викладач географії, батько – судовий службовець. 1911 року сім'я переїхала до Луцька, мешкала у власному будинку в центрі міста. Дитинство Лідії пройшло в батьківському маєтку в селі Гавчиці недалеко від Ківерців Луцького повіту. Після закінчення у 1927 році Луцької жіночої гімназії Лідія Спаська (дівооче прізвище Лисяна) навчалася 2 роки (1927–1929) у Варшаві у приватній мистецькій школі імені Крижановського, де курс рисунка вів професор Слупський, акварель викладав професор Нартовський. Продовжила навчання в Парижі, студіювала у відомій академії Р. Жюльєна, в якій свого часу навчалися М. Башкирцева та А. Остроумова-Лебедева. Приїхала до Франції Лідія після смерті матері, отримавши невелику спадщину, і прожила тут 4 роки (1931–1935).

Паризький період вона характеризувала словами «багатство життя». Тут познайомилася з цікавими людьми, серед яких філософ-богослов Сергій Булгаков, сестра Іоанна (Юлія Рейтлінгер), яка навчала її темперній техніці іконопису. У Парижі вона закохалася в студента інституту богослов'я Василя Спаського, з яким 1935 року повернулася на Волинь і одружилася. Молода сім'я оселилася в маєтку батьків в селі Гавчиці. Сповнена заряду творчої енергії, збагачена новими пластичними ідеями Л. Спаська з великим піднесенням почала працювати в різних жанрах образотворчості, зокрема в портреті, пейзажі, натюрморті. Париж навчив її краще цінувати і глибше розуміти свою батьківщину і її давню культуру. Вона звернулася до створення композицій на релігійну тематику.

Але після вересневих подій 1939 року життя різко змінило її долю. Перебуваючи під загрозою висилки радянською владою до Сибіру, сім'я Спаських переховувалась у рідних і друзів. З початком Великої Вітчизняної війни для Лідії почалися нові випробування. Від літа 1943 року вона деякий час жила у своїй гімназійній подруги Віри Огібовської-Ельберт, яка мешкала у так званому Будинку Пузини, що біля Луцького замку. Після Луцька Спаська проживала в Дубно. Тут, на початку лютого 1944 року, після народження другого сина її ледь не вивезли до Німеччини прямо з пологового будинку. Тільки щасливий випадок врятував її та дитя. У березні 1944 року чоловіка художниці мобілізували на фронт. 1945 року Василь Спаський загинув. Лідія залишилась одна з малолітніми дітьми. Батьківські будинки в селі Гавчиці і Луцьку були націоналізовані. Брат покликав поїхати її до Острога (1947), де й прожила майже все своє життя.

Повоєнні роки були складними, але інтелігентна терпимість, досвід та інші якості, вроджені та набуті, стали їй необхідними у житті. Спочатку, по приїзді в Острог, художниці замовили 60 копій з портретів Леніна і Сталіна для шкіл міста і району. Вона змушена була братись і за таку роботу, щоб заробити дітям на хліб. Проте мистецький розвиток Л. Спаської не припинився. Доля подарувала їй витривалість і творче довголіття. Взимку 1952 року Лідія Спаська отримала від місцевого музею замовлення намалювати картину «Повстання в селі Новомалині 1905 року». Ця композиція принесла художниці успіх і визнання. Вона демонструвалася на виставках у Рівному, Києві та Москві і свідчила про яскраву і щедрю обдарованість авторки, її тонку спостережливість, вміння природно і невимушено компонувати багатофігурні сцени. З того часу Л. Спаська майже не робила копій. В історії України увагу художниці найбільше привернула епоха Хмельниччини: «В'їзд Богдана Хмельницького в Острог у грудні 1648 року», «Портрет Богдана Хмельницького» та багато інших.

У своїй творчості вона зверталася і до сучасного життя («Острозькі гончарі», «Золоті руки», «Хвора дитина»). Цікаві її портрети дітей і дорослих, виконані олією, гуашшю, аквареллю, пастеллю. У цьому жанрі авторка найкраще виразила себе як художник.

Багато сил віддала Л. Спаська церковному мистецтву. Всім своїм життям вона була підготовлена до такої діяльності. Вона розписувала церкви в Острозі, Луцьку, Києві, Мурманську, Архангельську, Астрахані, Ташкенті, Махачкалі, Вологді, Курську, Великому Устюзі, Нальчику, у селах Волині: Бодячеві (церква Св. Іова Почаївського), Озері (Покровська церква). Звертаючись до сакрального мистецтва, Л. Спаська осягла інший – духовний світ, з яким вона була пов'язана і думками, і почуттями. Виконуючи церковні розписи, вона не чекала ні підтримки громадськості, ані зацікавлення ними, бо в ті часи сакральне мистецтво просто ігнорувалося, а нерідко і переслідувалося. У Луцькому кафедральному Свято-Троїцькому соборі художниця працювала наприкінці 60-х років минулого століття. Тут їй належать ікони «В'їзд Господній в Іерусалим» та «Нагорна проповідь Ісуса Христа». 1970 року, у час тотального атеїстичного наступу, вона розписала Свято-Феодосіївську церкву в Луцьку. Вже після смерті Л. Спаської модерний розпис цієї церкви мало не зникли під час ремонту храму. Його реставрували художники-реставратори Волинського краєзнавчого музею А. Квасюк, О. Романюк, Л. Обухович у 2001–2003 роках. Окремо слід згадати про розпис новозбудованої церкви в с. Гавчиці, де проходило дитинство Л. Спаської. Вона виконала його 1994 року як дарунок для односельчан.

У квітні 1999 року в Художньому музеї Луцька експонувалася виставка «У пошуках добра, краси, гармонії», де було представлено 65 творів живопису, графіки, іконопису Лідії Спаської. Це лише незначна частка великого доробку художниці, з якою вона повернулася

у місто свого дитинства і юності. 10 робіт з виставки авторка подарувала музею.

15 серпня 2000 року Лідія Спаська померла і була похована в Гавчицях на Волині.

Тамара Левицька

Література:

Лідія Спаська в пошуках добра, краси, гармонії : живопис. Графіка : кат. персон. вист. – Луцьк, 1999. – 4 с.

Черенюк М. Церковні розписи Лідії Спаської / М. Черенюк // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть : питання дослідження, збереження та реставрації : матеріали VI міжнар. наук. конф. по волин. іконопису. – Луцьк, 1999. – С. 124–125.

Гуменюк Н. Святі у смертних просять порятунку / Н. Гуменюк // Віче. – 2001. – 12 лип. – С. 12.

Романюк Н. Спасіння ікон Спаської / Н. Романюк // Україна молода. – 2003. – 22 квіт. – С. 12.

Романюк Н. Храм, розписаний вірою, надією і любов'ю Лідії Спаської / Н. Романюк // Досвіт. зоря. – 2003. – 1 трав. – С. 9.

Черенюк М. Вільна в невільні часи / М. Черенюк // Літ. Україна. – 2001. – 11 січ. – С. 3.

Черенюк М. Обереги мистецтва Лідії Спаської / М. Черенюк // Вітчизна. – 2001. – № 3-4. – С. 158–160.

Черенюк М. Сад душі Лідії Спаської / М. Черенюк // Образотв. мистец. – 2001. – № 2. – С. 61.

19 КВІТНЯ

70 років від дня народження Б. В. Колоска (1940) – українського архітектора, історика, краєзнавця, пам'яткознавця

Богдан Віталійович Колосок – уродженець Луцька, відомий український архітектор, історик, краєзнавець, пам'яткознавець, вчений в галузі історії архітектури й містобудування, більшість праць якого присвячена дослідженню, реставрації та збереженню культурної спадщини міст і сіл Волині.

Ще в Луцькій середній школі № 1, де навчався у 1947–1957 роках і яку закінчив зі срібною медаллю, в нього проявилася цікавість до пам'яток старовини і розуміння необхідності їх збереження. Побачивши, що дрова в шкільній котельні розпалюють давніми книжками і рукописом, майбутній пам'яткоохоронець порадив занести цю старовину до Волинського краєзнавчого музею, куди вже носив у супроводі мами кам'яні сокири та давні монети, знайдені в навколишніх селах знайомими родини. Пізніше він же визначив, що врятований рукопис належав перу відомого історика Аполлонія Сендульського.

На вибір його спеціальності вплинуло бажання залишити після себе щось корисне і вагоме для рідного міста. Вибір упав на професію архітектора, яку він отримав, успішно освоївши шестирічний курс навчання протягом 1957–1963 років в Київському інженерно-будівельному інституті. На переддипломну практику він побажав поїхати до Луцька. Хоч вона і не стосувалася рідної Волині, але виявилася напрочуд ефективною. Завдяки чудово налагодженій архітектором Георгієм Васильовичем Бородіним організації проектування ще не дипломований архітектор встиг розробити 10 проектів нових поселень для цілиного Казахстану. Після захисту диплома молодий спеціаліст отримав посаду архітектора у Волинській філії ДІПРОМІСТ і незабаром став головним архітектором проектів. Серед його робіт – розпланування кварталів і парків міст Волині, проекти їх детальних розпланувань, реконструкція однієї з ділянок Театральної площі в Луцьку, молодіжний клуб-кафе (Дім техніки). За його пропозицією вулиця Лесі Українки в Луцьку стала пішохідною.

Найбільш значним для творчої і наукової діяльності виявився проект Луцького державного історико-культурного заповідника. Замовлення на нього було отримане після звернення у вищі інстанції Києва з обґрунтуванням доцільності його виконання саме місцевими архітекторами. Проект розроблявся у 1968–1969 роках із залученням до його виконання архітекторів Лева Полікарповича Санжарова, який розробив схему екскурсійних маршрутів, та директора Ростислава Георгійовича Метельницького, який графічно виконав чудове зображення давнього Луцька. Воно вийшло настільки правдивим, що багатьма сприймалося за давню гравюру. Ретельне знайомство під час проектування з забудовою міста привело до підвалів костелу єзуїтів, де в одному з приміщень за ґратами серед калюж стояло кілька давніх картин. Вдалося витягти їх звідти і разом з Л. П. Санжаровим передати відповідальному секретарю Волинського відділення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Л. О. Протас. Після реставрації у Львові цінні полотна передані Волинським краєзнавчим музеєм їх власнику – Петро-Павлівському католицькому костелу Луцька. Серед них був, зокрема, портрет католицького святого Ігнатія Лойоли, а також портрети інших святих. Вони прикрашають тепер стіни храму.

1970 року, під час захисту у Києві проект Луцького державного історико-культурного заповідника отримав високу оцінку, а Б. В. Колосок – запрошення до аспірантури у Київський науково-дослідний інститут теорії та історії архітектури (НДІТІ, КиївНДІТІ, НДІТІАМ), де він і був залишений після його закінчення у 1973 році. Працював на посадах молодшого, старшого, провідного наукових співробітників, вченим секретарем, а в 2003–2006 роках – заступником директора з наукової роботи перед фактичною ліквідацією інституту.

З 1992 року після втрати НДІТІАМ державних замовлень Б. В. Колосок переходить на роботу в Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК, де працює на посаді вченого секретаря.

Працює над проблемами теорії, історії архітектури та містобудування, а також охорони культурної спадщини, зокрема, над визначенням історико-культурного потенціалу населених пунктів, ролі природної підоснови в їх розвитку. У дисертації «Містобудівна спадщина Луцька (розвиток древнього міста та проблема спадковості)» розробив концепцію спадкового розвитку міст, яка застосована при проектуванні генеральних планів Луцька, Володимира-Волинського, Полтави, Херсона, Бендер, Тирасполя, Ізмаїла та низки інших населених пунктів, щодо яких ним визначений історико-культурний потенціал розпланування і забудови, розроблені історико-архітектурні опорні плани і зони охорони пам'яток культурної спадщини. Опублікував близько 180 наукових праць, серед яких кілька книжок. Учасник багатьох обласних, всеукраїнських та міжнародних наукових симпозіумів та конференцій.

Упродовж життя бере активну участь в громадській діяльності та вдосконалюється професійно. Брав участь у створенні і працював на громадських засадах в молодіжному конструкторському бюро при луцькому МК ЛКСМУ. Обирався до різних виборних органів інституту і міста. Успішно брав участь в архітектурних конкурсах обласного масштабу. Читав на підприємствах лекції про архітектуру і перспективи розвитку Луцька. В 1966 р. закінчив історичний факультет Вечірнього університету марксизму-ленінізму, а 1969 р. – Всесоюзні курси підвищення кваліфікації з містобудування. В 1968 р. вступив до КПРС та до Спілки архітекторів України. З 1965 до 1968 р. був членом міськкому ЛКСМУ, з 1967 до 1970 р. – членом Правління міського Товариства охорони пам'яток історії та культури, де очолював секцію охорони пам'яток архітектури. Був також головою товариства «Знання» в інституті. З 1967 до 1970 р. – член міської Архітектурно-художньої ради, а з 1969 до 1970 р. – член Виробничо-художньої ради Волинського управління по пресі. В 1977 р. закінчив Народний університет правових знань. Кілька років був народним засідателем у Шевченківському суді м. Києва. За час роботи в інституті двадцять років обирався заступником секретаря партбюро, був керівником агітколективу КиївНДІТІ та Софіївського заповідника, політінформатором, членом ДНД. З 1976 по 1987 р. – член правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК). В січні 1982 р. на IV з'їзді Українського товариства охорони пам'яток історії та культури обраний заступником голови правління Товариства. Згідно з розподілом роботи керував у Товаристві науковою роботою, роботою Республіканського виробничого експериментального об'єднання, Спеціальною науково-реставраційною виробничою майстернею, будівництвом і роботою Музею народної архітектури

та побуту УРСР, виробничим відділом і відділом пам'яток історії та архітектури. З 1997 р. є дійсним членом Українського національного комітету ICOMOS.

Будучи успішним спортсменом, відвідав Болгарію в складі делегації на студентську спартакіаду. З метою підвищення професійного рівня та збору наукової інформації здійснив кілька тривалих поїздок до Польщі, де працював в архівах і наукових установах. У складі професійних архітектурних делегацій та самостійно відвідав СФРЮ, Словаччину, Австрію, Англію, Індію, Німеччину, Єгипет, Ізраїль, Туреччину, а також Італію, де був на аудієнції в Папи Івана Павла II в його резиденції Кастель Гандольфо.

За громадську роботу нагороджувався грамотами Міністерства культури УРСР, ЦК ЛКСМУ, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Волинського обласного відділення Спілки журналістів УРСР. Нагороджений медалями «За доблестний труд», «В пам'ять 1500-леття Києва», «Ветеран труда». Лауреат архітектурної премії імені Леоніда Маслова 1999 р., врученої «за самовіддану пам'яткоохоронну працю в галузі архітектури, сприяння збереженню і пропаганду архітектурного надбання Волині та особистий творчий внесок в національну скарбницю культури». У 2009 році став членом Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України. Продовжує активну науково-дослідну та пам'яткоохоронну діяльність.

Анатолій Силук

Література:

Колосок Б. В. Луцьк : архіт.-іст. нарис / Б. В. Колосок, Р. Г. Метельницький – К. : Будівельник, 1990. – 192 с. : іл.

Колосок Б. В. Луцький історико-культурний заповідник : архіт.-іст. нарис / Б. В. Колосок, А. М. Якубюк. – К.: Будівельник, 1987. – 65 с. : іл.

Колосок Б. В. Православні святині Луцька / Б. В. Колосок. – К. : Техніка, 2003. – 292 с. : іл.

Колосок Б. В. Римо-католицькі святині Луцька / Б. В. Колосок. – К.: Техніка, 2004. – 224 с. : іл.

Колосок Б. В. Архітектура Луцька періоду барокко / Б. В. Колосок // Українське барокко та європейський контекст. – К., 1991. – С. 30–44.

Колосок Б. Архітектурна і містобудівна перебудова Луцька 1921–1939 років / Б. Колосок // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ.конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодажнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 476–484.

Колосок Б. Будівничі Луцького Собору Святої Трійці / Б. Колосок // Ми нуле і сучасне Волині та Полісся: Свято-Троїцький собор в історії Луцька та Волині : матеріали XVII Волин. обл. наук. конф., присвяч. 250-річчю собору Святої Трійці та 125-річчю з часу його освячення як православ. кафедр. со бору. – Луцьк, 2005. – С. 11–14.

Колосок Б.В. Втрати пам'яток архітектури у Волинській області під час війни 1941–1945 рр. / Колосок Б. В. // Діяльність музеїв просто неба у збереженні культурної спадщини та відродженні духовності народу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 1994. – С. 17–20.

Колосок Б. Грамота Свидригайла про Василевський і Пречистенський монастирі / Б. Колосок // Літопис Волині. – Луцьк, 2001. – Ч. 1. – С. 41–50.

Колосок Б. В. 25 років досліджень містобудування та архітектури Волині / Б. В. Колосок // Шоста Всеукраїнська конференція з історичного краєзнавства. – Луцьк, 1993. – С. 168–169.

Колосок Б. Доля пам'яток культурної спадщини Устилуга / Б. Колосок // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України і Волині : матеріали ХХХІІ Міжнар. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 70-річчю утворення Волинської області, 810-й річниці заснування Волинсько-Галицького князівства, 685-й річниці надання місту Володимир-Волинському Магдебурзького права. – Луцьк, 2009. – С. 151–169.

Колосок Б. До історії складання реєстрів пам'яток архітектури Волинської області ; Про доісторично-історичні луцькі події ; Давні греблі та мости Луцька (про третю версію їх розташування) / Б. Колосок // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Старовижівщина з глибини століть : матеріали ХХVІІІ Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 17-й річниці Незалежності України та 500-річчю першої писем. згадки про Стару Вижівку та Нову Вижву. – Луцьк, 2008. – С. 284–301 ; 318–321 ; 321–323.

Колосок Б. До історії церкви Святого пророка Іллі в Камінь-Каширському / Б. Колосок // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Камінь-Каширський в історії Волині та України : матеріали ХХ Волин. обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф., присвяч. 15-й річниці Незалежності України, 810-й річниці перш. писем. згадки м. Каменя-Каширського та 100-й річниці від дня народж. укр. літературознавця Є. Шабліовського. – Луцьк, 2006. – С. 42–47.

Колосок Б. Зображення чотирьох давніх луцьких храмів / Б. Колосок // Волинська ікона : дослідження та реставрація : матеріали XV міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2007. – С. 162–166.

Колосок Б. Іноземні автори про поселення, архітектуру та оборонне зодчество Волині / Б. Колосок // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2001. – Вип. 1. – С. 40–50.

Колосок Б. В. Історико-топографічні умови виникнення Луцька / Б. Колосок // Археологія. – К., 1976. – Вип. 20. – С. 51–59.

Колосок Б. Історіографія укріплень Луцька (до 1.09. 1939) / Б. Колосок // Архітектурна спадщина України. – К., 1996. – Вип. 3. Ч. 1. – С. 36–60.

Колосок Б. Луцьк в середньовічній літературі / Б. Колосок // З'їзд європейських монархів у Луцьку в 1429 році : матеріали І та ІІ Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 570-й та 575-й річницям з'їзду. – Луцьк, 2007. – С. 9–11.

Колосок Б. Луцькі укріплення ХІХ століття ; Садиба Липинських у Луцьку / Б. Колосок // Старий Луцьк : наук.-інформ. зб. – Луцьк, 2005. – Вип. 2. – С. 167–174 ; 175–180.

Колосок Б. В. Плани міста Луцька про забудову і земельні ділянки римсько-католицької кафедри / Б. В. Колосок // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть : питання дослідження, збереження та реставрації : матеріали VI міжнар. наук. конф. по волин. іконопису. – Луцьк, 1999. – С. 127–129.

Колосок Б. Природна підоснова як чинник містобудівного розвитку Олика / Б. Колосок // *Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олика і Радзівілли в історії Волині та України : матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф.* – Луцьк, 2006. – С. 15–17.

Колосок Б. Про містобудівне середовище Луцька за життя Данила Братковського / Б. Колосок // *Данило Братковський – поет і громадянин : матеріали наук.-краєзн. конф., приуроч. 300-й річниці страти Данила Братковського.* – Луцьк, 2002. – С. 37–39.

Колосок Б. В. 100 років Луцькій євангелічно-лютеранській кірсі / Б. В. Колосок // *Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцька міська громада : історія, традиції, люди : матеріали XXVI Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 510-й річниці надання м. Луцьку Магдебурзького права і 390-й річниці створення Луцького православного братства.* – Луцьк, 2007. – С. 90–97.

Колосок Б.В. Укрепления Луцка и предместей (архит.) / Б. В. Колосок // *Памятники архитектуры Украины (новые исследования) : материалы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по УССР.* – К., 1986. – С. 226–238.

Колосок Б. Успенський собор і Влох Францишек / Б. Колосок // *Минуле і сучасне Волині : Олександр Цинкаловський і Волинь : матеріали IX наук. іст.-краєзн. міжнар. конф.* – Луцьк, 1998. – С. 107–108.

Колосок Б. Будівничі Луцького братства / Б. Колосок // *Волинь.* – 1991. – № 1. – С. 29–38; 1997. – № 3. – С. 47–70.

Колосок Б. В. Градостроительное наследие Луцка / Б. В. Колосок // *Строительство и архитектура.* – 1981. – № 7. – С. 5–7.

Колосок Б. Давній Луцьк у працях зарубіжних сучасників / Б. Колосок // *Київ. старовина.* – 2000. – № 2. – С. 3–9.

Колосок Б. Знайдено найстаріший герб Луцька / Б. Колосок // *Волинь.* – 1995. – 23 верес.

Колосок Б. Луцьку насправді – 1300 років / Б. Колосок // *Віче.* – 1998. – 4 черв.

Колосок Б. Найдавніше житло Луцька / Б. Колосок // *Нар. трибуна.* – 1995. – 24 січ.

Колосок Б. В. Охрана древней градостроительной структуры Луцка и его ландшафта / Б. В. Колосок // *Строительство и архитектура.* – 1973. – № 9. – С. 35–37.

* * *

Терський С. В. Історія Луцька : монографія / С. В. Терський. – Львів : Політехніка, 2007. – 252 с.

Про Б. Колоска – див. Іменний покажчик.

Гуменюк Н. Богдан Колосок : «Ми втрачаємо велику спадщину» / Н. Гуменюк // *Віче.* – 1999. – 4 берез. – С. 6.

Мандзюк Ф. Погляд на Луцьк крізь призму віків : гість редакції [Б. Колосок] / Ф. Мандзюк // *Луцьк. замок.* – 2003. – 18 верес. – С. 4.

26 КВІТНЯ**60 років від дня народження Г. В. Охріменка (1950) –
українського археолога, дослідника Волині,
заслуженого працівника освіти України**

Охріменко Григорій Васильович – відомий український археолог, дослідник праісторії Волині, краєзнавець – народився 26 квітня 1950 року в м. Прилуки Чернігівської області в сім'ї службовців. З чотирирічного віку проживав з батьками в с. Малохатки Старобільського району Луганської області. Тут же закінчив восьмирічну школу. Після здобуття в 1967 р. середньої освіти у загальноосвітніх школах м. Прилуки та м. Бориспіль на Київщині працює робітником у м. Києві, займається самоосвітою, цікавиться культурно-мистецьким життям столиці.

У 1968–1972 рр. навчається на історичному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. З перших днів перебування в старовинному місті бере участь в археологічних експедиціях на унікальному комплексі давніх поселень Гнідавська Гірка в с. Рованці Луцького району під керівництвом кандидата історичних наук М. Кучери та М. Матвієйка. Захоплюється неолітичною керамікою, що незабаром стала предметом його професійних наукових зацікавлень на все життя. Під час літніх канікул здійснює пізнавальні поїздки до українських святинь в Чернігів, Новгород-Сіверський, Черкаси, Полтаву, Запоріжжя, на острів Хортицю, до Одеси, Бреста, Мінська, Ленінграда. В подорожніх маршрутах – експозиції музеїв, інтер'єри церков та храмів, пам'ятки історії, архітектури та культури. На останньому курсі навчання самостійно проводить рятівні розкопки на пам'ятках в Луцьку (вул. Короленка), с. Рованці, публікує в місцевій пресі невеликі літературні твори, повідомлення про здійснені археологічні відкриття.

З 1972 р. живе і працює учителем історії та завучем школи с. Майдан-Липно Маневецького району на Волинському Поліссі. Одружується, в сім'ї народжується четверо дітей. Поліський регіон, який виявився дуже багатим на випадкові археологічні знахідки та пам'ятки, пробудив давні захоплення праісторією. З ініціативи наукових керівників доктора історичних наук Ігоря Свешнікова (м. Львів) та доктора історичних наук, професора Дмитра Телегіна (м. Київ) молодий дослідник самотужки проводить обстеження спочатку навколишніх населених пунктів, а відтак і по всій території Волинської та сусідньої Рівненської областей. Особливе зацікавлення викликають поселення та стоянки кам'яного віку, доби бронзи. Виявлені поодинокі артефакти та пам'ятки знаходять оприлюднення в постійних публікаціях в місцевій районній, обласній пресі, київських та московських виданнях, матеріалах краєзнавчих і наукових конференцій. Активна пошукова і краєзнавча діяльність Григорія Охріменка,

пошук нових форм залучення дітей до науково-дослідної роботи знаходить підтримку небайдужих людей: йому присвоюють звання вчителя-методиста, а згодом – при підтримці Всеукраїнської спілки краєзнавців – і заслуженого працівника освіти України.

З 1994 р. Г. Охріменко працює за сумісництвом науковим співробітником Полісько-Волинського народознавчого центру в м. Луцьку, а з 2001 р. спочатку на посаді наукового, а з 2006 р. – провідного наукового співробітника відділу охорони пам'яток історії та культури Волинського краєзнавчого музею. В цей час виходять друком книги «Археологічні пам'ятки Волині» (у співавторстві із М. Кучинком, 1995), «Волинська неолітична культура» (2001), «Культура лінійно-стрічкової кераміки» (2001). У 2002 р. успішно захистив в Інституті археології НАН України кандидатську дисертацію «Неоліт Волині».

З 2005 р. дослідник запрошений на викладацьку роботу до Волинського національного університету імені Лесі Українки, де в даний час обіймає посаду доцента кафедри археології та допоміжних історичних дисциплін. Одночасно не перериває роботу в обласних краєзнавчому музеї та Малій Академії наук, здійснюючи щороку численні пошукові експедиції та археологічні розвідки і розкопки на пам'ятках, що зазнають постійних руйнувань внаслідок господарської діяльності людини.

Григорій Охріменко веде велику науково-дослідну, пошукову та популяризаторську пам'яткоохоронну діяльність. Протягом понад 30 років ним обслідувано майже всі відомі на даний час пам'ятки прадавньої історії Великої Волині, на багатьох із них проведено стаціонарні археологічні розкопки. Постійна польова практика дала можливість створити повноцінні фондові колекції артефактів у ряді музеїв краю, зокрема у Волинському та Маневицькому краєзнавчих, відкрити і занести до державного реєстру десятки невідомих досі археологічних об'єктів, ввести до наукового обігу тисячі знахідок. З-під пера невтомного дослідника щороку виходить 1,5–2 десятка наукових та науково-популярних статей, 2–3 монографії або краєзнавчих збірники. Г. Охріменко – постійний учасник всіх обласних та регіональних, ряду всеукраїнських та міжнародних наукових і краєзнавчих конференцій.

Діапазон дослідницьких зацікавлень Григорія Охріменко досить широкий. Серед них – проблеми фінального палеоліту, мезоліт, неоліт, мідний вік, доба бронзи та заліза, стратифікація суспільства, духовна культура первісних спільнот, керамічне виробництво, історія раннього землеробства на Волині та Поліссі, предмети озброєння енеоліту – доби бронзи, давні металеві вироби, кременярство доби бронзи тощо. Науковому вирішенню цих питань присвячені монографії та збірники дослідника: «Розвиток керамічного виробництва на Волині» (археологічний, етнографічний, мистецький аспекти) (у співавторстві з М. Кучинком, Н. Кубицькою, 2003), «Археологічна

спадщина Яна Фітцке» (2005), «Нариси культури давньої Волині» (2006), «Олександр Цинкаловський та праісторія Волині» (2007), «Культура Волині та Волинського Полісся княжої доби» (у співавторстві з М. Кучинком, В. Савицьким, 2008), «Кам'яна доба на території Північно-Західної України (XIII–III тис. до н. е.)» (2009) та ін. Значною є діяльність науковця по поверненню із забуття творчої спадщини відомих в минулому дослідників краю Олександра Цинкаловського та Яна Фітцке.

Анатолій Силук

Література:

Охріменко Г. Волинська неолітична культура / Г. Охріменко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 154 с.

Охріменко Г. В. Кам'яна доба на території Північно-Західної України (XII–III тис. до н. е.) / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 520 с.

Охріменко Г. Культура лінійно-стрічкової кераміки на Волині / Г. Охріменко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 138 с.

Охріменко Г. Населення Волині в праісторичні часи : розвиток матеріал. та духов. культури / Г. Охріменко. – Вид. 2-ге, доповн. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 250 с.

Охріменко Г. Населення Волині та Волинського Полісся в праісторичні часи : розвиток матеріал. та духов. культури / Г. Охріменко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 224 с.

Охріменко Г. В. Неоліт Волині : ч. I / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Де Марк, 1994. – 119 с.

Охріменко Г. В. Неоліт Волині : ч. II / Г. В. Охріменко. – Луцьк : Де Марк, 1993. – 119 с.

Охріменко Г. Розвиток керамічного виробництва на Волині : (археол., етногр., мист. аспекти) / Г. Охріменко, М. Кучинко, Н. Кубицька. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 246 с.

Археологічна спадщина Яна Фітцке / за заг. ред. канд. іст. наук Г. В. Охріменка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 488 с.

Кучинко М. М. Культура Волині та Волинського Полісся княжої доби : навч. посіб. / М. М. Кучинко, Г. В. Охріменко, В. М. Савицький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 328 с.

Кучинко М. М. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучинко, Г. В. Охріменко. – Луцьк, 1991. – 137 с.

Кучинко М. М. Археологічні пам'ятки Волині / М. М. Кучинко, Г. В. Охріменко. – Вид. 2-ге, виправл. і доповн. – Луцьк : Вежа, 1995. – 167 с.

Нариси культури давньої Волині / за заг. ред. канд. іст. наук Г. В. Охріменка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 600 с.

Олександр Цинкаловський та праісторія Волині / Г. Охріменко, Н. Складенко, О. Каліщук, В. Ткач, О. Романчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 740 с. : 19 с. іл.

Пашкевич Г. О. Матеріали до вивчення неоліту Волині / Г. О. Пашкевич, Г. В. Охріменко ; АН УРСР, Ін-т археології. – К., 1990. – 47 с.

* * *

Златогорський О. Є. Деталі віртуальної невідомості / О. Є. Златогорський // Проблеми славістики : наук. часоп. – Луцьк, 2003. – Чис. 4. – С. 54–56.

Мазурик Ю. Дослідження українських та польських археологів на території Волині та їх роль у формуванні колекцій музеїв краю / Ю. Мазурик // Замосцько-Волинські музейні зошити. – Zamosc, 2006/2007. – Т. IV. – С. 269–279.

Мазурик Ю. Сучасні дослідники Волині : Охріменко Григорій Васильович / Ю. Мазурик // Нариси культури давньої Волині. – Луцьк, 2006. – С. 55.

Вересневий І. «Можливо, це той Охріменко» / І. Вересневий // Зоря комунізму. – 1987. – 1 листоп.

Вересневий І. Охріменкові відкриття / І. Вересневий // Зоря комунізму. – 1986. – 5 лип.

Ворон В. Загадка ВНК / В. Ворон // Нар. трибуна. – 1994. – 1 черв. – С. 2.

Златогорський О. Дослідник віртуальної невідомості / О. Златогорський // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 19 трав. – С. 11.

Златогорський О. Екскурс в давню історію краю / О. Златогорський // Досвіт. зоря. – 2004. – 17 січ. – С. 7.

Ковальчук Є. Його [Яна Фітцке] розстріляли в Катині / Є. Ковальчук // Волинь-нова. – 2005. – 23 черв. – С. 3.

Марчук І. Легкі дороги ведуть в нікуди / І. Марчук // Аверс-прес. – 2005. – 9 черв. – С. 6.

Панишко С. Таємниці старих городищ / С. Панишко // Волинь. – 1996. – 11 січ.

Пахайчук Н. Дослідження лопатою / Н. Пахайчук // Аверс-прес. – 2008. – 14 серп. – С. 9.

Стельмах Б. Повертаючись до витоків / Б. Стельмах // Луцьк. молод. – 2004. – 12 лют.

Степанюк Н. Подорожі у глибину віків / Н. Степанюк // Нова доба. – 1992. – 1 квіт.

Штинько В. Таємниця Семенової гори / В. Штинько // Волинь. – 1995. – 24 січ.

* * *

Титова О. Охріменко Григорій Васильович / О. Титова // Краєзнавці України : (сучас. дослідники рідн. краю) : довідник. – Кам'янець-Поділ. 2003. – Т. 1. – С. 163.

5 ТРАВНЯ

30 років від дня відкриття у с. Кортеліси Ратнівського району меморіального комплексу жертвам фашизму та історичного музею (1980)

Під час фашистської окупації Волині разом з населенням були знищені понад 100 сіл краю. Одним із таких населених пунктів стало і поліське село Кортеліси. Окупація села розпочалася 27 червня 1941 року, однак місцеві жителі не скорилися – тут сформувався

партизанський загін ім. К. Ворошилова, який очолив один із захисників Брестської фортеці Борис Михайловський, комісаром став сільський комуніст – Яків Карпук. У ніч з 25 на 26 травня 1942 року в Кортелісах був розгромлений німецький гарнізон, після чого німецьке командування задумало каральну операцію. План операції, яку назвали «Трикутник», передбачав повне знищення білоруських сіл Борки, Заболоття й українського села Кортеліси. 23 вересня 1942 року кілька каральних загонів (у тому числі – рота «Нюрнберг» та мотовзвод) були стягнені до села. Мешканців зганяли до центру села під приводом проведення сходу. До восьмої години ранку людьми були переповнені церква, школа та прилеглі будинки. Селян виводили по п'ять чоловік до заздалегідь викопаних ям, у дорослих стріляли, немовлят живими кидали до ями, підлітків оглушували прикладами і напівживих засипали землею. За кілька днів було знищено 2875 жителів села, з них – 1620 дітей, спалено 715 хат. Разом з Кортелісами було повністю знищено сусідні хутори – Запоківне, Ягідкове, Теренець, Косиці, Сніжки, Тарасове та інші. Навіть назву села окупанти викреслили зі своїх мап. Свідком трагедії на згарищі залишився тільки старий обгорілий дуб.

У 1974 році в сільському Будинку культури було відкрито музей історії села Кортеліси на громадських засадах. Організатором його був учитель історії місцевої школи Микола Іванович Гаврилюк, який став і першим директором музею. У 1978 р. було переоформлено деякі розділи експозиції музею.

Згідно з дорученням Ради Міністрів УРСР за № 17341 від 17.12.79 р. та наказу Міністерства культури УРСР за № 1228 від 28.12.79 р. в селі Кортеліси було відкрито меморіальний комплекс і музей історії села.

Будівництво меморіального комплексу здійснювали скульптори – народний художник УРСР, професор О. П. Олійник, М. О. Олійник, архітектор – А. Д. Корнеєв. 5 травня 1980 року, напередодні 35-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні, відбулося урочисте відкриття меморіалу та музею. Для участі у мітингу, присвяченому відкриттю, прибули перший секретар ЦК Компартії УРСР В. В. Щербинський, голова Комітету Державної безпеки УРСР В. В. Федорчук, колишній секретар Волинського підпільного обкому партії, командир Чернігівсько-Волинського партизанського з'єднання, двічі Герой Радянського Союзу О. Ф. Федоров, перші секретарі обкомів партії: Брестського – О. Є. Соколов, Волинського – Л. І. Палажченко, Житомирського – В. М. Кавун, Рівненського – Т. І. Панасенко.

Музей історії села має такі розділи: «Кортеліси в давнину», «Велика Вітчизняна війна», «Діяльність партизанських загонів», «Кортеліська трагедія», «Визволення», «Вшанування пам'яті». Кортеліський музей став центром ідейно-виховної та історико-краєзнавчої роботи. Тут проходили прийоми школярів у жовтєнята, піонери, комсомол, проводились уроки Миру, уроки Пам'яті. Діти з цікавістю вивчали історію рідного села.

Вдалося встановити імена 72-х односельчан, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни та уточнити списки ветеранів чотирьох дивізій (160-ї Брестської Червонопрапорної стрілецької дивізії, 38-ї Лозівської стрілецької дивізії, Чернігівської стрілецької дивізії, I стрілецької дивізії), які у 1944 році визволяли Ратнівський район та с. Кортеліси від німецько-фашистських загарбників.

Нині в музеї зберігається 4 тис. експонатів. У ньому з часу відкриття побували відвідувачі із 15 зарубіжних країн. Пауль Коль, журналіст з Німеччини, написав книгу про звірства фашистів на окупованій території СРСР, зокрема, написав і про Кортеліси. Книга називається «Я дивуюсь, що я ще живу». Побував у Кортелісах і працював у музеї німецький кінорежисер Хартмут Камінські, який зняв фільм за цією книгою. Відвідали музей льотчик-космонавт П. Попович, племінник Лесі Українки Ю. Косач. З 1980 року музей відвідало майже 400 тисяч чоловік.

Меморіальний комплекс займає близько 20 гектарів. До його складу входять сім братських могил, обгорілий дуб та скульптурна композиція на земляному пагорбі. Скульптурна композиція із семи фігур зображає їх під час розстрілу, встановлена на прямокутному постаменті. Земляний пагорб насипаний на місці двох братських могил; інші п'ять могил мають прямокутну форму. Краї могил обрамлені чорно-сірим лабрадоритом. На плитах прикріплені металеві літери, які складають віршовані рядки з поеми волинського поета О. М. Богачука «Стогін землі». Неподалік від п'ятої братської могили стоїть обгорілий дуб – свідок трагедії. Навколо нього – майданчик з чорного лабрадориту, на якому прикріплено таблицю з написом «Там де кривавий пройшов душоуб...». Розміри: земляного пагорба – 4,5х60 х35 м; скульптурної композиції – 5,1х84х4 м; постаменту – 1,7х8,46х4 м; майданчика – 0,16х8,25х1,5 м; розетки «Вічного вогню» – 0,9х1х1 м; постаменту – 0,32х1,51х1,51 м; меморіальної плити з написом – 0,85х0,8х23 м; пілона – 1,3х3,41х1,55 м; братських могил – 0,21х2,05х1,39 м; обгорілого дуба – 15х7х5 м; майданчика – 0,3х4,45х3,01 м. Скульптурна композиція, літери і цифри виготовлені з бронзи, решта компонентів – з чорного лабрадориту, сірого граніту і чавуну.

У 2002 році проведено капітальний ремонт та впорядкування території комплексу.

Володимир Савицький

Література:

Денисюк В. Т. Кортеліси / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк // Денисюк В. Т. Ратнівська земля / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк. – Луцьк, 2003. – С. 319–328.

Кортеліси // Вінок безсмертя : книга-меморіал. – К., 1987. – С. 222–230.

Наконечний В. Попіл Кортеліс стукає в наші серця / В. Наконечний // Наконечний В. Роки... Події.. Люди... : позиція/ В. Наконечний. – Луцьк, 2006. – С. 233–235.

Невгасимий вогонь народної пам'яті : відкриття меморіального комплексу в селі Кортеліси на Волині // Безсмертя народного подвигу. – К., 1980. – С. 27–37.

Ярошук М. З історії Кортеліського історичного музею / М. Ярошук // Волинський музей : історія і сучасність : тези та матеріали І наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Волин. краєзн. музею та 45-річчю Колодажнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 1998. – С. 14.

Ярошук М. Тут усе дихає історією / М. Ярошук // Ратнівщина. – 2008. – 17 трав.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про музей у с. Кортеліси – с. 234, 235, 236.

6 ТРАВНЯ

75 років від дня народження Ю. М. Троця (1935–1972) – українського письменника-гумориста

Народився Юрій Миколайович Троць 6 травня 1935 року в смт. Турійськ на Волині. Його шлях у журналістику розпочався у 22-річному віці після закінчення середньої школи а потім – факультету журналістики Львівського університету імені Івана Франка.

Виховим етапом цього шляху була робота завідувачем відділу однієї з райгазет на Тернопільщині, згодом, на посадах заввідділу, відповідального секретаря, заступника редактора в районних газетах на Волині. Протягом двох років редагував райгазету в рідному Турійську. В останні роки життя Юрій Миколайович Троць був заступником редактора обласної газети, яка зараз виходить під назвою «Волинь-нова».

Саме у цей час особливо помітно розкрилися його творчі і організаторські здібності. З найбільшим задоволенням він розробляв теми, сама суть яких вимагала сатирично-гумористичної подачі. Перші його гуморески були надруковані на сторінках районних газет. Читачі обласної газети «Волинь» пам'ятають розділ сатири і гумору «Кловня», засновником і ведучим якого був Юрій Троць. Він друкувався і в тижневику «Літературна Україна», журналах «Перець», «Україна», «Прапор», альманасі «Вітрила» та багатьох інших виданнях.

У 1971 році у видавництві «Каменярь» вийшла перша книга гуморесок Юрія Троця «Шапка з ондатри», в якій було вміщено 19 творів письменника. В гуморесках «Давай купимо піаніно», «Не лякайте жінок», «Навіщо красти трамвай?» та інших автор не стільки прагне розвеселити читача, скільки спонукає замислитись, виставити те чи інше явище на загальний розсуд.

У 1975 році у видавництві «Молодь» посмертно вийшла друга книга гумориста «Позичте зайця». У збірці надруковано 24 гуморески.

Доля відвела йому не так багато часу, залишилися недописані твори, нездійснені задуми. Помер Юрій Миколайович Троць 20 серпня 1972 року.

Олена Дубень

Література:

Троць Ю. М. Позичте зайця : гуморески / Ю. М. Троць. – К. : Молодь, 1975. – 80 с.

Троць Ю. М. Шапка з ондатри / Ю. М. Троць. – Львів : Каменяр, 1971. – 62 с.

Троць Ю. М. Не лякайте жінок ; Три нуль сім : гуморески / Ю. М. Троць // Волинь. – 2002. – № 4. – С. 219–224.

* * *

Голотюк С. Вулиця імені Юрія Троця / С. Голотюк // Нар. слово. – 2003. – 11 верес.

Юрій Троць // Волинь. – 2002. – № 4. – С. 219.

8 ТРАВНЯ

80 років від дня народження М. Ф. Савицького (1930) – українського художника

Михайло Феліксівич Савицький народився 8 травня 1930 року на Волині у місті Луцьку. Тут пройшло його дитинство та юність, минули шкільні роки. У 1949–1956 роках Михайло Савицький був студентом живописно-декоративного відділення Львівського училища імені Івана Труша (вчителі з фаху – Г. І. Чукін, В. І. Черкасов, О. Я. Шатківський). Вищу освіту здобув заочно на факультеті графіки (1961–1967 рр.) Львівського поліграфічного інституту імені Івана Федорова (вчителі з фаху – В. Л. Бунов, Р. С. Сільвестров).

Початок творчої діяльності припав на 1950-ті роки. Вже в той час він – учасник багатьох регіональних, республіканських та міжнародних виставок. Твори М. Савицького перебувають в музейних збірках Києва, Львова, Москви, Бреста, Любліна, Холма, Замостя.

Виробнича та професійна діяльність художника пройшла в Художньо-виробничих майстернях Художнього фонду УРСР. 1977 року М. Савицького було прийнято у члени Спілки художників УРСР.

Художник багато і уважно вивчав теорію та історію мистецтва. Він наполегливо працював над собою. У всьому, що створено ним, відчувається серйозний художній рівень. З-поміж усього доробку вирізняються: серія літографій до твору «Лісова пісня» Лесі Українки (1975 р.), «Портрет Григорія Сковороди» (1972 р.), декоративна по формі та сповнена народного гумору ліногравюра «Повзунець», гравери на картоні «Повінь», «Три дерева», «На узліссі», «Вечір». Кожен твір сповнений краси, доброти і задушевності. Творчу вдумливість автора виявляють його плакати, ліногравюри («Ф. Дзержинський»,

портрет М. Островського). У творах М. Савицького ми зустрічаємось із характерними для періоду, в якому він працював темами радянської історії: портрети вождів пролетаріату, сюжети, пов'язані з Другою світовою війною. Вагому частину творчої спадщини художника займають високомистецькі акварелі, що вирізняються чистотою кольору та м'якістю письма: «Жовтень», «Листопад», «Збирається на дощ», «Літо», «Літня ніч» та ін.

Для Савицького як графіка характерна багатогранність у виборі технічних засобів. З однаковим успіхом він працює в техніці ліногравюри, гравюри на картоні, сухої голки, акватинти, в офорті, моно-типії, акварелі та гуаші.

Палка любов до природи, тонке відчуття кольору, професійність, високий рівень художньої майстерності ставлять М. Ф. Савицького в ряд визначних художників Волині.

Дмитро Зінко

Література:

- Виставки-2007 : каталог. – Луцьк : Медіа, 2008. – 21 с.
М. Савицький – с. 7.
 Савицький Михайло Феліксович // Волинські художники : [буклет]. – Луцьк, 2006.
 Савицький Михайло Феліксович : кат. вист. – Луцьк, 1980. – 18 с.

* * *

Волинь / Укр. наук. т-во. геральдики і вексилології ; Ін-т біограф. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

- Про художника М. Савицького* – с. 251.
 Савицький Михайло Феліксович // Художники Прикарпаття : альбом. – К., 1989. – С. 251.
 Гуменюк А. Кольоровий літопис Волині / А. Гуменюк // Віче. – 2000. – 8 черв. – С. 3.
 Лобасюк Т. Ужинок талановитого митця / Т. Лобасюк // Луцьк молод. – 2000. – 13 черв.

10 ТРАВНЯ **70 років від початку радіомовлення** **у Волинській області (1940)**

Вперше два вагомих слова «Говорить Луцьк!» прозвучали в ефірі 10 травня 1940 року. В газеті «Радянська Волинь» за це число у статті «Організація радіомовлення на Волині» уповноважений Українського радіокомітету Володимир Щербатюк (згодом він очолив новостворену редакцію інформації) писав: «Обласне радіомовлення відкривається сьогодні через Львівську радіостанцію РВ-94 і буде

даватись щоденно з 18-ої години 30 хвилин до 19-ої години, а у вихідні дні – з 18-ої години 15 хвилин до 18-ої години 45 хвилин». В. Л. Щербатюк був першим керівником Волинського радіо (1940–1941 рр.).

23 червня 1941 року прозвучала в ефірі остання передача Волинського радіо. Нацистські окупанти увірвались до Луцька, творчі працівники редакції із відступаючими частинами Червоної армії евакуювались на схід.

Передачі Волинського радіо було відновлено у жовтні 1944 року. Почали працювати радіовузли в районних центрах, згодом у більших населених пунктах. Вже на початок 1958 року в області встановили 112 тисяч радіоточок. За наступні 15 років проводову мережу було доведено до 305 тисяч радіоточок.

У 1963 році обласна редакція радіо отримала статус радіотелекомітету виконкому Волинської обласної ради депутатів трудящих, а в липні 1970 його перейменували на комітет по телебаченню і радіомовленню. Водночас він підпорядковувався Державному телерадіокомітету при Раді Міністрів УРСР. За ці два десятки років його керівниками були Г. Орлов, І. Жванко, Л. Філіпчук, І. Трегубенко.

У 60-ті роки на Волині почав діяти кореспондентський пункт Держтелерадіо України. Через 10 років відкрився корпункт Українського радіо. Його очолив радіожурналіст Матвій Козачук, згодом – Михайло Юхта.

У 1974 році в Луцьку відкрито Будинок радіо. З 1983 року ВОДТРК очолює беззмінний директор, заслужений журналіст України Святослав Пирожко. У цей період було створено міські радіоредакції в Ковелі, Нововолинську, Володимирі-Волинському, Луцьку. Запроваджено штат власкорів Волинського радіо. Почала плідно працювати студія звукозапису Будинку радіо.

Волинське радіо володіє величезним пісенним і музичним багатством. Його фонди налічують понад 23 тисячі назв творів. Серед них унікальну цінність становлять записи фольклорних колективів не тільки Волині, а й багатьох регіонів України та держав, де живуть наші співвітчизники.

Вміння розпоряджатися свободою слова в інтересах держави і народу – ось професійний і моральний обов'язок творчих працівників Волинського радіо.

Олена Дубень

Література:

Волинська державна телерадіокомпанія. – Луцьк : Твердиня, 2005. – 24 с.
Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.). – Луцьк : Вежа, 2001. – 694 с. : іл.

Про обласне радіомовлення – с. 414.

Денисюк В. Електронні (аудіовізуальні) засоби масової інформації Волині / В. Денисюк // Денисюк В. Журналістика Волині : факти й імена :

нариси історії засобів масової інформації Волині ХХ – початку ХХІ ст. / В. Денисюк. – Луцьк, 2005. – С. 295–304.

Корнелюк Д. Духовність Волині на Волинському радіо і телебаченні / Д. Корнелюк // Корнелюк Д. Духовне небо Волині : презентац. альм. / Д. Корнелюк. – Вид. 3-тє, доповн. – Луцьк, 2008. – С. 271.

Пирожко С. П'ять хвилин у суботу : короткі есеї / С. Пирожко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 368 с.

Федчук В. Знайомтесь : радіопрোগрама «Українці поза Україною» / В. Федчук // Мости братерства : матеріали етнофоруму Євворегіону «Буг». – Луцьк, 2003. – С. 71–78.

«Говорить : Луцьк!» // Луцьк. замок. – 2006. – 11 трав. – С. 2.

З історії ВОДТРК // Телерадіогазета. – 2008. – 5 листоп. – С. 16 ; 12 листоп. – С. 16.

Приходько В. Корифей волинського радіо / В. Приходько // Діалог. – 2009. – 16 квіт. – С. 4.

Трофимчук Т. «Дивлюся на «цифрових» і згадую 20-кілометровий магнітофон «Дніпро» / Т. Трофимчук // Волин. губерн. відом. – 2005. – 12 трав. – С. 4.

Федчук В. Слухати радіо ходили до клубу / В. Федчук // Досвіт. зоря. – 2000. – 16 листоп. – С. 5.

Федчук В. Як прийшло радіо на Волинь / Ф. Федчук // Вісник. – 2000. – 21 верес. – С. 9.

Якименко М. Позивні Волинського краю / М. Якименко // Голос України. – 2005. – 11 черв. – С. 2.

24 ТРАВНЯ

70 років від дня народження К. Т. Шишка (1940–2002) – українського поета і художника

Костянтин Тимофійович Шишко народився у селі Обенижі Турійського району Волинської області 24 травня 1940 року. В 1944 році разом із батьками переїхав до Луцька. Дитинство, юність і решта життя, аж до останньої години, Костянтина Шишка пов'язані із цим старовинним волинським містом. Лише декілька разів (на період служби в армії, під час короткочасної мандрівки Полтавщиною й нетривалого візиту до Києва) він виїжджав із рідного Луцька, але завжди повертався, ніби приречений залишитись саме тут назавше.

Луцькі вулички, площі, провулки, сквери, архітектурні пам'ятки, старі будинки та їхні мешканці були не просто добре йому знайомі. Вони стали невід'ємною часткою його буття, як, зрештою, і він сам, цей дивний чоловік із густою шевелюрою, був однією із найпомітніших постатей Луцька другої половини ХХ століття. Мистецьке життя міста цього часу неможливо уявити без цього поета і художника, українського патріота-інтелектуала, переконаного неконформіста Костянтина Шишка. Жоден митець із грона волинських літераторів не користувався таким визнанням, як цей категоричний, інколи аж

надто принциповий та не зручний у спілкуванні автор віршованих писанок, блискучих сонетів, чудернацьких паліндромів, віршів-раків, поезії інтелектуальної, витонченої в контексті змісту та форми.

Творами Шишка захоплюються науковці, ними смакують справжні поетичні гурмани, їх декламують у кав'ярнях і навіть у найдешевших луцьких шинках. Не з офіційної вказівки згори або ж із організаційного примусу відзначаються дні його пам'яті, а стихійно в різних гуртах лучан без зайвого пафосу та лицемірства згадується його добре ім'я.

З-поміж чинників, які вплинули на формування особистості К. Шишка – безперечно, навчання в Луцькій СШ № 2 (1948–1958 рр.), в художній студії при Палаці піонерів, а особливо в Луцькому державному педагогічному інституті на історико-філологічному факультеті. Йому щастило на вчителів. Петро Сензюк, керівник гуртка образотворчого мистецтва, прекрасний живописець, активна творча особистість, зумів не тільки навчити його тримати пензель, душею відчувати колір, тремтливу пульсацію ліній, а й прищепив назавжди шанобливе ставлення до творчості, пієтет до Його Величності Мистецтва. В. Покальчук, В. Мороз, Д. Іващенко – високопрофесійні метри в царині української філології та історії – стали йому за духовних наставників, а їхня жертвна діяльність в ім'я України – взірцем для наслідування. Великою мірою саме ці люди посприяли пробудженню національної самоусвідомленості Костя Шишка, спонукаючи появу у нього загостреного відчуття драматичної долі українського народу, розуміння власної відповідальності за його майбутнє. Кость Шишко був не просто успішним студентом. Він прекрасно навчався, виявляючи вже в студентські часи неабиякий хист мовника і науковця-історика. Йдеться не тільки про здобутки в межах освоєння обов'язкової програми, а наполегливу самостійну роботу над собою і перші творчі спроби в царині образотворчого мистецтва (графіки) та поезії. Прониклива лірика поета Шишка, як і малюнки пером, акварелі, ціла низка автопортретів, пейзажні мотиви, виконані в техніці лінориту, офорту, певною мірою відображають духовні горизонти свого молодого автора, його ідеали, серйозність завдань, які він ставив перед собою.

Переконливим свідченням цього є щоденник Костя Шишка, який він писав тієї пори. За кожним словом – виваженість, за кожною фразою – послідовність, чіткість бачення мети, наполегливість у поступі до неї... Розуміючи прогалини радянської освіти, намагаючись компенсувати час, витрачений на студіювання класиків марксизму-ленінізму, Кость Шишко наполегливо вивчав світову класику, захоплювався творчістю модерністів, по крупинках збирав інформацію про сучасне західноєвропейське мистецтво, що було відділене від України завісою холодної війни і тавром «буржуазної естетики».

Отож, закінчуючи інститут, Кость Шишко вже був справжнім інтелектуалом, якому складно було відшукати рівню в середовищі

однолітків. Його послідовний духовний розвиток не призупинився після отримання диплому про вищу освіту (1962), продовжився під час вчителювання в селі Кричеві Маневицького району (1963, вересень-листопад) і під час служби в Радянській армії (1963–1964). Відтак не дивно, що рядовому солдату в 1963 році було запропоновано вступити до КПРС, а після звільнення в запас він отримав значну як на той час посаду інструктора Волинського обкому ЛКСМУ. Багатообіцяючий початок кар'єри! Однак раптово фортуна покидає свого обранця. Лише рік (вересень 1964 – вересень 1965) йому довелось займати просторий кабінет партійного функціонера. Надалі химерна доля втнула непрогнозований викрутас.

Тому 1960-ті роки – особливий період у біографії Костя Шишка. Особливі вони, зрештою, в долі всієї України. Це, як відомо, час суспільної «відлиги», коли тоталітарна машинерія, що іменувалась СРСР, дещо загальмувала. Розвінчання культу диктатора Сталіна, реабілітація жертв репресій, послаблення тиску на культуру й мистецтво... Все це спричинило своєрідний духовний ренесанс в національних республіках, зокрема і в Україні. Однак цей процес тривав недовго. Одразу після нього розпочалось закручування гайок. На романтичних шістдесятників висипались політичні звинувачення, розпочалась своєрідна зачистка суспільства від небажаних елементів. Кость Шишко потрапив саме під цю гребінку. В Луцьку тоді спалахнула гучна справа «Мороза та Іващенко», викладачів педінституту, яким було висунуте звинувачення в приналежності до українських буржуазних націоналістів.

Кость Шишко проходив по цій справі як свідок і співучасник. Не пройшли повз пильний погляд КДБ його приятні контакти зі звинуваченими, участь в акціях, ними організованих, читання віршів, перекладів, а надто крамольної «Думи про матір»... Закінчення цього твору фразою: «Ми ж не підпільна організація. Ми – нація! Ми все ж таки нація!», – було більш ніж достатньо, щоб стати вироком молодому зухвальцю.

Його арештували під час гучного весілля, яке святкували друзі в маленькому поліському селі. Далі – «фешенебельні» коридори КДБ, допити, свідчення і... показові партійні збори первинної партійної організації Волинського обкому ЛКСМУ (20 вересня 1965 року) з порядком денним: «Про антирадянські прояви в національному питанні Шишка К. Т. і його дальше перебування в рядах КПРС». Ці так звані збори були завуальованою формою суду із рішенням заздалегідь відомим. Колишні колеги по роботі, навіть товариші, отримали добру нагоду проявити власну відданість ідеям марксизму-ленінізму, затаврувати ганьбою «негідні» вчинки Костянтина Шишка. Власне, певну можливість реабілітації мав і він. Якби лишень широко показався, не вступаючи із лицемірами у полеміку, якби не говорив про болючі проблеми українства, прояви нівеляції української мови, не згадував, що народи Африки борються за свою незалежність і чому

цього не можна робити українцям?.. Але все відбулось за відомим, сумнозвісним сценарієм.

Його не засудили до позбавлення волі. Лише виключили із КПРС. «Зрозуміло, в офіційних документах того часу не йшлося про заборону поетові друкуватися і займатися педагогічною практикою. Проте керівники усіх рангів найрізноманітніших контор і конторок, не кажучи про солідніші установи й організації, знали уже про той вирок і сприймали його як табу на професійну і видавничу діяльність. Відтоді, тобто з 1965 року, Кость Шишко залишився фактично без читача і без засобів до існування. Йому неймовірно важко було знайти навіть найменш оплачувану роботу, а коли знаходив, то довго не затримувався. Це була одна з найпідступніших форм репресій комуністичної деспотії – позбавити творця спочатку внутрішньої свободи, можливості самовиражатися, а потім – права на друкування, тобто на спілкування з читачем»¹. Особливого болю у цій ситуації завдавав навіть не сам присуд, а реакція на нього деяких «колишніх друзів», які, вболіваючи за власну репутацію, переходили на інший бік вулиці, щоб не подати йому руки. Гіркота розчарувань, пригніченість, відчуття самотності... Як відомо, біда не приходять одна... Саме в цей час страшних випробувань його покинула дружина... Про ці моменти свого минулого життя він іронічно говорив: «...тоді, коли мене накрили покришкою і покинула Мадам». З відстані часу він зазначав, що в цій драматичній історії є також своя позитивність: «Я отримав творчу свободу, можливість писати вільно, не озираючись на «компетентні органи», не зважаючи на недолугі смаки...». Духовні переживання поета тих днів точно відображають малюнки, з-поміж яких особливо виразними є зображення чоловіка з автопортретними рисами, який падає в гігантську м'ясорубку², та вірш, співзвучний цій темі:

Світу багато, та поночі жить:
 кожен про себе хіба тільки дбає,
 чорта скубе, доки той ще линяє,
 тільки за власний свій попас дрижить.

Звихнута чином дрібна принциповість,
 мудрість тхоряча для цвілих голів...
 Бридко линяє і праведний гнів
 завченим жестом, позиченим словом.

Переконавання ж виковує зиск:
 грубу з посад набуваючи ренту,
 в гущу впускають свої окоренки –
 бонзи партійні й службові тузи.

¹ Стаття-передмова Анатолія Якубюка у книзі К. Шишка «Пісня дощу»: вибране з неопублікованого: поезії. – Луцьк, 2001. – С. 4–5.

² Робота знаходиться у збірці ВКМ під назвою «А щирого змелять і пошеретують...»

Щирого ж змелять і пошеретують,
навіть загубиться будь-який слід...
Тож за язик укуситися слід,
як необачно словами жонглюєш!

Жити ж напоказ чи зручно? Навряд:
з дурнів нелегко тини городити.
Можна з брехнею світи облетіти,
важко вернутися тільки назад³.

Дитям вільного творчого польоту можна вважати весь подальший доробок Костя Шишка: блискучі «Вінок прощання», «Вінок сумління», «Вінок прозріння», «Доба», «Мій ворог», «Орфей та Евридіка», «Осінь казка», «Плач Снігуроньки», вражаючі експериментальні цикли «Писанки», «Мультиплікаційне», «Акростиhi», гостро сатирична «Епупея», високопрофесійні переклади... Захопленням переускладненою структурою композицій, любов'ю до якихось штучарських технічних витівок вирізняється велика частина його образотворчої спадщини. Тут повною мірою розкривається специфічна особливість мистця та його мистецтва: вміння малювати літерами й словами, витворюючи засобами ліній та начерків не просто зображення, а його прасимвол, універсальний знак.

Після сумнозвісних 60-х в біографії К. Шишка вже не було подібних потрясінь. Після невдалих спроб розпочати нове життя, поет ніби заспокоюється. Приймаючи виклики долі, він до дна спиває гірку чашу випробувань. В 1970–1990 рр. він добре знав, що вже ніколи не зробить кар'єри, не одружиться, не вступить до Спілки письменників України, що він – поза межею, звільнений одразу звідує. Але з іншого боку, це було вже не так мало... Позбавлений обов'язку вдавати міщанську пристойність, він мав щастя належати самому собі. Можливо тому дещо зловживав алкоголем, іменуючи себе «прихильником Бахуса», не прислухався до думки громадськості, подеколи дозволяв собі більше, ніж інші. Але весь цей час, незважаючи ні на жодні перипетії, жив виключно інтелектуальним і творчим життям. Його родиною стали друзі: Євген Ходаківський, Михайло Андрійчук, Мирон Нестерчук, Сашко Валента, Володимир Жежерун, Леонід Сахнюк, а з часом багато інших, значно молодших за віком, котрі любили за чаркою вина послухати нові вірші та поезію класиків у його виконанні. У справжній перфоменс переростало читання «Епупеї про Степана й рід...» Уривки із неї, ще не зовсім викинченої, мандрували по людях в рукописах, їх вивчали, з нетерпінням очікуючи наступних розділів. Кость був штучно відокремлений від читача, але не від літературного процесу. Не маючи змоги на офіційні зустрічі з аудиторією, компенсував це, спілкуючись зі своїми

³ Вірш опубліковано у збірці К. Шишка «Пісня дощу». (Луцьк, 2001. – С. 41).

шанувальниками в художніх майстернях, в оселях творчої інтелігенції, скрізь, куди потрапляв, і де було бажання говорити про поезію. Не маючи змоги публікуватись в періодиці, друкував свої твори на старій друкарській машинці, дарував близьким, інколи продавав за умовний гріш кому доведеться. «Луцький Рембо», – якимось назвав його один поважний критик, дивуючись такій вельми незвичайній творчій практиці поета.

Кость Шишко все ж переміг лиху долю. В 1990-х, після падіння імперії зла (СРСР), його поезія з'являється в газетах і журналах, окремим накладом виходять «Епупея», «Сльоза олії золота», а в грудні 2001-го побачила світ перша збірка – «Пісня дощу». Для нього це була велика втіха. Він відчував себе зреалізованим і просто щасливим. Коли ж незабаром смертельно захворів, то, відмовляючись від лікування, сказав авторові цих рядків: «Чи варто реанімувати те, що віджило? Я вичерпав свій біологічний ресурс і, вочевидь, вже нічого нового не зроблю в творчості...».

Помер Костянтин Тимофійович Шишко 24 січня 2002 року.

Нині друзі опікуються його мистецькою спадщиною. У Волинському краєзнавчому музеї створено архівний фонд поета, відкритий для кожного, хто цікавиться літературою.

Зоя Навроцька

Література:

Шишко К. Епупея : сатира і гумор / К. Шишко (Хтось Тодось). – Луцьк : Надстир'я, 1993. – 46 с.

Шишко К. Пісня дощу : вибране з неопублікованого : поезії / К. Шишко ; упорядкув., вступ. слово, худож. оформ. і макет А. Якубюка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 256 с.

Шишко К. Сльоза олії золота : вірші / К. Шишко. – Луцьк : Надстир'я, 1997. – 18 с.

Шишко К. Вереснева елегія ; «Сюрчать ведмедики, неначе вартові...» ; «Рожеве підійшло до жовтого порогу...» ; «Павині пера згасли на воді...» ; Акростих / К. Шишко // Світязь : літ. зб. Волин. орг. Спілки письмен. України. – К., 1992. – Кн. 2. – С. 53–55.

Шишко К. Вінок сонетів / К. Шишко // Волинь : сусп.-політ., літ.-мист. часоп. – Луцьк, 1991. – № 1. – С. 41–45.

Шишко К. «На страту вечір днину вів...» ; «З'явилися на білий світ усі ми» ; «Де світло й темінь...» ; Луцьк напровесні 1971 ; «Останній погляд в очі голубі...» / К. Шишко // Перевесло : антологія : у 2 т. – Луцьк, 2001. – Т. 1 : поезія. – С. 229–232.

Шишко К. Медова повінь : поезії / К. Шишко // Дніпро. – 1994. – № 10. – С. 8–9.

Шишко К. Писанки : вірші / К. Шишко // Молодь України. – 1991. – 16 трав.

* * *

Сивий бард осінньої печалі : літ.-крит. ст., есеї про творчість поета Костя Шишка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 127 с.

Вербич В. Луцький самітник, що був володарем всесвіту / В. Вербич // Вербич В. Під куполом спільного неба : есеї та діалоги / В. Вербич. – Луцьк, 2006. – С. 114–115.

Лазарук В. Кость Шишко / В. Лазарук // Волинь : сусп.-політ., літ.-мист. часоп. – Луцьк, 1991. – № 1. – С. 40.

Ольшевський І. Кость Шишко / І. Ольшевський // Волинь літературна. – Луцьк, 2005. – Вип. 2. – С. 20–24.

Пашук І. «Я хотів би» будити прекрасне в людині... : деякі штрихи до творчості Кості Шишка / І. Пашук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Володимир-Волинський в історії України та Волині : матеріали XIV Волин. іст.-краєзн. конф., присвяч. 13-й річниці Незалежності України та 680-й річниці надання Володимир-Волинському Магдебурзького права. – Луцьк, 2004. – С. 132–136.

Поєзія душі, графіка долі // Терен : літ.-мист. журн. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 14–15.

Рисак О. Сивий бард осінньої печалі / О. Рисак // Волинь : всеукр. сусп.-політ., літ.-мист. часоп. – Луцьк, 2003. – Чис. 5. – С. 209–220.

Слапчук В. [Рец. на кн. : Шишко К. Пісня дощу : поезії. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 256 с.] / В. Слапчук // Слапчук В. В очікуванні на інквізитора : рецензії, відгуки, нотатки / В. Слапчук. – Луцьк, 2003. – С. 98–99.

Клімчук Л. Чоловік, що був знаком вулиць Луцька / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2005. – 13 жовт. – С. 12.

Навроцька З. Той самий Шишко / З. Навроцька // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2006. – 26 січ.

Нестерчук М. Останній романтик шістдесятництва / М. Нестерчук // Волин. газ. + Кур'єр 7 муз. – 2008. – 22 трав.

Пам'ять : п'ять років без Костя Шишка // Волинь-нова. – 2007. – 25 січ. – С. 1.

Сидор О. «Душа жада блакиті й світла» або Кілька штрихів до портрета Костя Шишка / О. Сидор // Молод. ленінець. – 1990. – 27 жовт.

Цюриць С. Заблокований поет / С. Цюриць // Віче. – 2003. – 23 січ. – С. 7.

10 ЧЕРВНЯ

70 років від дня створення Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки (1940)

Волинську обласну бібліотеку для дорослих, нині Волинську державну обласну універсальну наукову бібліотеку імені Олени Пчілки, створено за постановою обласного виконавчого комітету «Про організацію музеїв і бібліотек по Волинській області» від 10 червня 1940 р.

На початку 1941 р. в її фондах нараховувалося понад 50 тис. примірників творів друку, якими користувалося майже 2 тис. читачів. У роки німецько-фашистської окупації вона була повністю знищена. Відновила свою діяльність у 1944 р. Першим повоєнним директором

була М. І. Шевякова. Вагомий внесок у розвиток бібліотеки як культурно-освітнього, методичного центру наступних керівників – Г. Д. Гузачова, А. І. Дудченка, В. І. Стратулат, З. І. Рижкової. У 1963 р. колектив очолила В. Ф. Єлісєєва, ветеран Великої Вітчизняної війни, згодом кавалер ордена «Знак пошани», яка доклала чимало зусиль для зростання авторитету книгозбірні, примноження її наукового й творчого потенціалу.

У 1967 р. бібліотека набула статусу універсальної наукової. 15 травня 1978 р. відкрито нове типове приміщення, розраховане на 500 тис. томів по вул. Шопена, 11. У 1984–1996 рр. директором була Г. С. Кухарська, у 1996–2000 рр. – К. С. Блащук. З березня 2001 р. книгозбірню очолює Л. А. Стасюк.

Бібліотека служила базою всесоюзних семінарів, конференцій у 1975, 1981, 1983, 1984, 1988 рр. На відзначення вагомого внеску установи в культурне відродження Волині в лютому 1991 р. їй присвоєно ім'я Олени Пчілки – видатної письменниці, фольклориста, етнографа, громадської діячки, матері Лесі Українки. На базі бібліотеки в червні 1999 р. відбулася науково-практична конференція «Олена Пчілка і Волинь», а в червні 2009 р. – конференція «Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині». У 2005 р. на відзначення 65-річчя з часу заснування бібліотеки проведено наукову історико-краєзнавчу конференцію «Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток бібліотечної справи в краї».

Нині бібліотечний фонд нараховує понад 654 тис. томів. Щорічно послугами книгозбірні користуються близько 28 тис. читачів, їм видається понад 576 тис. примірників документів. У бібліотеці – 13 відділів, 5 секторів, які забезпечують кваліфіковане та якісне обслуговування відвідувачів.

З 2001 р. в установі активно здійснюються процеси комп'ютеризації та інформатизації. У грудні 2001 р. відкрито Інтернет-центр як результат перемоги в конкурсі проектів Посольства США в Україні «Інтернет для читачів публічних бібліотек», створено веб-сайт бібліотеки. 2003 р. увійшов в історію бібліотеки як початок реалізації проекту Міжнародного фонду «Відродження» «Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек України». У 2004 р. розпочато організацію електронного каталогу книг та періодичних видань, власних електронних баз даних. У 2005 р. відкрито Центр європейської інформації, у 2006 р. – інформаційний центр «Вікно в Америку». З 2009 р. ОУНБ бере участь у реалізації проекту «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету» в рамках програми «Бібліоміст».

Бібліотека є місцем проведення свят книги: літературних вечорів, презентацій, творчих зустрічей. Тут вважають за честь представити свій доробок письменники, митці, краєзнавці. Бібліотека виступила

ініціатором та організатором обласного літературного конкурсу «Неповторність» на кращі поетичні чи прозові твори серед творчої молоді. Книгозбірня – визнаний у регіоні осередок краєзнавства, який здійснює значну просвітницьку, довідково-бібліографічну, видавничу роботу. Зокрема, видані біобібліографічні посібники, присвячені письменникам Олені Пчілці, В. Слапчуку, Й. Струцюку, краєзнавцям-дослідникам О. Ошуркевичу, В. Рожку. ОУНБ має багатий досвід науково-методичної діяльності, надає допомогу 567 бібліотекам системи Міністерства культури і туризму України, іншим бібліотечним установам.

Людмила Стасюк

Література:

Краєзнавча робота в бібліотеках України : інформ. бюл. : вип. 18. – К. : Арнатей, 2007. – 72 с.

Про Волинську ДОУНБ ім. Олени Пчілки – с. 12, 18.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодажнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – 292 с. : іл.

Про Волинську ДОУНБ ім. Олени Пчілки – с. 176–180, 200–201, 217–218.

Понагайба А. Почаївсько-Успенський монастир в документах бібліографічної бази даних «Історична Волинь» Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олени Пчілки / А. Понагайба // Почаївська Свято-Успенська Лавра – найбільша святиня історичної Волині : зб. матеріалів богослов. наук.-практ. конф., присвяч. 450-річчю принесення на Волинь Почаїв. Чудотвор. Ікони Божої матері та 350-річчю прославлення нетлін. мощей преподоб. Іова Почаївського. – Луцьк, 2009. – С. 109–115.

Волинська державна обласна універсальна наукова бібліотека імені Олени Пчілки // Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біограф. дослідж. ; авт.-упоряд. В.В. Болгов. – К., 2006. – С. 202–203.

Ксендзук Е. С. Бібліотечне краєзнавство як важлива складова історико-краєзнавчої діяльності на Волині : (з досвіду Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки) / Е. С. Ксендзук // Державна історична бібліотека України : історія, сучасність, майбутнє : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2009. – С. 123–125.

Ксендзук Е. Наукова діяльність Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки з питань волинезнавства (2001–2006 рр.) / Е. Ксендзук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Рожище і рожищенці в історії Волині та Україні : проблеми волинезнавства : матеріали XXIII обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С. 202–206.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : розвиток бібліотечної справи в краї : матеріали XVI Волин. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 65-річчю Волин. держ. обл. універс. наук. б-ки ім. Олени Пчілки. – Луцьк, 2005. – 134 с.

Стасюк Л. А. Волинська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олени Пчілки / Л. А. Стасюк // Бібліотечна орбіта інформаційного

суспільства : до 65-річчя заснування Закарпат. обл. універс. наук. б-ки. – Ужгород, 2005. – С. 269–272.

Стасюк Л. А. Вшанування пам'яті Олени Пчілки бібліотекою її імені в м. Луцьку / Л. А. Стасюк // Розвиток освіти на Волині : історія і сучасність : (до 100-річчя заснування Ковельської гімназії) : матеріали наук.-пед. іст.-краєзн. конф. – Луцьк-Ковель, 2006. – С. 249–252.

Стасюк Л. А. У рамках прикордонного співробітництва : (з досвіду роботи Волин. ОУНБ ім. Олени Пчілки) / Л. А. Стасюк // Бібліотека і книга в контексті часу : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2006. – С. 221–224.

Баран Г. На Волині прорубали «вікно в Америку» // Г. Баран // Волин. губерн. відом. – 2006. – 21 верес. – С. 4.

Вербич В. «Апокриф» до розтаємнення сьогодення / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2006. – 9 черв. – С. 9.

Вербич В. Волині – від Інституту дослідів Волині / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 18 серп. – С. 9.

Вербич В. Гарвард – у Луцьку / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2007. – 29 берез. – С. 4.

Вербич В. Рівняння на прийдешність / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 3 лют. – С. 9.

Вірська В. Волинянам – про Євросоюз / В. Вірська // Віче. – 2005. – 10 листоп. – С. 3.

Волині подаровано музейні шедеври // Луцьк. замок. – 2008. – 17 лип. – С. 2.

Грибовицький В. Знак неповторності / В. Грибовицький // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 31 берез. – С. 9.

Гуменюк Н. Замість Луцьку книжки дарує / Н. Гуменюк // Віче. – 2005. – 24 листоп. – С. 7.

Добра справа : благодійний фонд – волинським шанувальникам мистецтва // Волинь-нова. – 2007. – 25 січ. – С. 8.

Зозуля С. Осяйне золото Людмили Стасюк / С. Зозуля // Луцьк. замок. – 2005. – 23 черв. – С. 2.

Зубрик Т. Хранителі мудрості / Т. Зубрик // Аверс-прес. – 2008. – 25 верес. – С. 9.

Комарук О. Господиня книжкового дому / О. Комарук // Аверс-прес. – 2005. – 23 черв. – С. 6.

Кошицька О. Книжкова виставка – це також творчість / О. Кошицька // Волинь-нова. – 2007. – 7 серп. – С. 7.

Крещук І. Волинське джерело мудрості / І. Крещук // Аверс прес. – 2007. – 19 квіт. – С. 9.

Ксендзук Е. Америка стає ближчою / Е. Ксендзук // Волинь-нова. – 2006. – 19 верес. – С. 1.

Ксендзук Е. Бібліографування творчої спадщини Олени Пчілки / Е. Ксендзук // Бібл. форум України. – 2009. – № 2. – С. 26–27.

Ксендзук Е. Наукові дослідження краєзнавчої тематики / Е. Ксендзук // Бібл. форум України. – 2007. – № 4. – С. 10–12.

Рибачук Н. Інформування громадян регіону про Європейський Союз та європейську інтеграцію як аспект інформаційної діяльності бібліотеки / Н. Рибачук // Бібл. форум України. – 2007. – № 3. – С. 35–37.

Стасюк Л. З історії присвоєння імені Олени Пчілки Волинській обласній універсальній науковій бібліотеці / Л. Стасюк // Віче. – 2009. – 2 лип. – С. 1, 10.

* * *

Ксендзук Е. С. Волинська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олени Пчілки / Е. С. Ксендзук // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 62.

16 ЧЕРВНЯ

50 років від дня народження В. В. Мойсіюка (1960) – викладача Волинського державного училища культури і мистецтв, керівника хору «Оранта», заслуженого діяча мистецтв України

Василь Васильович Мойсіюк народився і виріс в селі Радянське (Г'янне) Млинівського району Рівненської області. Вихований у співочій родині, він невдовзі виявив блискучі музичні здібності: колоритний тенор і абсолютний музичний слух. Тому в 1975 році, одразу по закінченні школи-восьмирічки, юний Василь вступає на диригентсько-хорове відділення Луцького державного музичного училища.

У 1984 році випускник консерваторії повернувся до рідного училища викладачем диригентсько-хорових дисциплін.

У 1990 році Василь Васильович започаткував справу свого життя – камерний хор духовної музики. Ідея створення колективу належала викладачу педагогічного училища Олександрю Йосиповичу Головерсі. Він особисто звернувся до кращих вокалістів міста з пропозицією взяти участь у створенні хору, а також порадив Василю Васильовичу Мойсіюку його очолити.

Спочатку хор виконував функції архієрейського при Хресто-воздвиженській церкві. Перша літургія прозвучала 27 вересня 1990 року, на престольне свято храму.

Від самого початку регент стикнувся з проблемою дефіциту богослужбового репертуару, писаного українською мовою. Тому за допомогою звернувся до своїх українських і закордонних колег, до парафіян. Нотний матеріал надходив із Польщі, Канади, США. В результаті клопіткого пошуку були віднайдені справжні скарби: українськомовні колядки та щедрівки 1900 року видання, Літургія волинянина М. Тележинського, видана в період Української Народної Республіки, твори часів польської окупації, видані упорядниками Завітневичем і Гноєвим та багато інших.

Поряд із богослужбовою практикою колектив започаткував концертну діяльність, став активним учасником визначних подій у громадському і політичному житті держави. Перший такий виступ відбувся на урочистості, присвяченій відродженню Луцького братства імені Андрія Первозваного.

У червні 1991 року, під час відкриття пам'ятника загиблим козакам у м. Берестечку, хор співав панахиду і вперше у своїй концертній практиці виконував гімн «Ще не вмерла Україна». В цей період капела здійснила велику кількість виступів з метою підтримки референдуму про незалежність України. У цьому ж році за успішну концертно-просвітницьку діяльність колектив був удостоєний звання лауреата обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського.

На той час перед регентом і півчими тоді вже Архієрейського хору Свято-Троїцького кафедрального собору постала гостра потреба назви, короткої та яскраво-змістовної, яка дала б їм змогу реалізувати свій творчий потенціал ще й у світській виконавській галузі. Так, після довгих дискусій, хор отримав назву «Оранта», що в перекладі з грецької означає «Та, що молиться».

З того моменту починається впевнене й триумфальне сходження «Оранти» до вершин визнання під час різноманітних конкурсів та фестивалів. Так, капела тричі ставала переможцем Міжнародного конкурсу хорових колективів ім. Лесі Українки у м. Луцьк, отримувала гран-прі на Міжнародному конкурсі хорової музики у м. Фіввізано (Італія), призові місця на Міжнародному конкурсі церковної музики у м. Гайнувка (Польща) та Всеукраїнському хоровому конкурсі ім. М. Леонтовича у м. Київ, звання лауреата Міжнародного хорового фестивалю «Сажа Salamanca у Soria» у м. Саламанка (Іспанія) та Міжнародного хорового фестивалю у м. Детмольд (Німеччина).

Така активна конкурсна діяльність сприяла подальшому розвитку та вдосконаленню творчих можливостей колективу. В свою чергу, керівник здійснив цілий ряд змін, спрямованих на підвищення його професійного статусу: прослухав і відібрав нових виконавців, переглянув і вдосконалив свою методику розспівування, посилив і ускладнив вимоги щодо якості звучання.

Безперечною заслугою Василя Васильовича як регента є залучення до репертуару хору, окрім творів знаних композиторів (М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель, К. Стеценко, М. Леонтович, М. Вербицький), хорові композиції маловідомих майстрів сучасності, в тому числі й волинських (Л. Дичко, О. Некрасов, А. Гаврилець, В. Герасимчук, П. Свіст, В. Тиможинський). З Віктором Анатолієвичем Тиможинським хор «Оранта» давно і плідно співпрацює. Результатом такої співпраці став нотний альбом «Хорові твори а capella».

У 2006 році Василь Мойсіук був удостоєний звання «Заслужений діяч мистецтв України». В цьому ж році за успішну підготовку колективу до фестивалю ім. І. Стравінського став лауреатом обласної мистецької премії імені Ігоря Стравінського.

Василь Васильович – висококваліфікований викладач хорових дисциплін Волинського державного училища культури і мистецтв, де з 1999 року обіймає посаду голови предметно-циклової комісії диригентсько-хорового відділення.

Людмила Завада

Література:

Про відзначення державними нагородами України працівників підприємств, установ та організацій з нагоди Дня незалежності України : Указ Президента України № 694/2006 від 18.08.2006 р. // Уряд. кур'єр. – 2006. – 30 серп. – С. 5.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.). – Луцьк : Вежа, 2001. – 694 с.

Про В. В. Мойсіюка – с. 370, 379.

Денисюк В. Одержимі творчістю : про мист. та культ.-освіт. училища Волині / В. Денисюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 228 с.

Про В. В. Мойсіюка – с. 71, 81, 97.

Філатенко А. В. Чисте світло диво-музики / А. В. Філатенко // Волинь у нашій долі. – Луцьк, 1999. – С. 118–121.

Гуменюк Н. Василь Мойсіюк : «Оранта підтримує і віру, і оптимізм» / Н. Гуменюк // Віче. – 1997. – 2 січ. – С. 8.

Клімчук Л. Величний спів «Оранти» лине до самого Бога / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2005. – 17 лют. – С. 12.

Нові лауреати обласних премій // Луцьк. замок. – 2006. – 31 серп. – С. 3.

Ричук Ю. Мистецтво луцької «Оранти» – це і молитви слово щире, і світська музика висока... / Ю. Ричук // Аверс-прес. – 2002. – 3 жовт.

Філатенко А. Василь Мойсіюк і його «Оранта» / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2006. – 14 груд. – С. 7.

22 ЧЕРВНЯ

50 років від дня народження А. В. Говорадла (1960) – композитора, поета, соліста гурту «Світязь», заслуженого артиста України

Анатолій Говорадло народився і виріс у м. Житомирі. Музичну школу не закінчував. Натомість відвідував приватні уроки гри на акордеоні, а згодом – опановував гітару. Покликання до музики розпізнав у собі не одразу. Після закінчення школи вступив на фізико-математичний факультет Житомирського педагогічного інституту. Тут, окрім знань педагогічних, Анатолієві пощастило значно розширити й свої музичні знання завдяки участі у популярному в Житомирі вокально-інструментальному гурті «Музики», заснованому на базі факультету.

З 1978 року музика перестає бути лише хобі для юного педагога; вона приносить перший матеріальний заробіток. Адже в цей час Анатолій Говорадло як гітарист входить до складу групи, що виступає у популярному житомирському кафе «Молодіжне» – місці, де збираються шанувальники кращих стилів світової естради. Саме там, граючи прогресивний джаз-рок, Анатолій не лише проходить хорошу виконавську школу під керівництвом справжніх професіоналів, а й здійснює свою першу композиторську спробу. До того ж, кафе часто відвідують талановиті музиканти – майбутні «зірки»:

Андрій Остапенко (клавішні) – учасник гурту «Світязь», а згодом – відомий аранжувальник, Сергій Перегуда (гітара) – учасник гуртів «Світязь», «Інтеграл», «Веселые ребята», «Любэ». Знайомство з такими людьми, безперечно, відіграло неабияку роль у становленні молодого митця.

Після закінчення у 1982 році педінституту Анатолій працює вихователем у Житомирській школі-інтернаті. Водночас, усвідомлюючи, що його майбутнє буде пов'язане з музикою, вступає на заочне відділення духових інструментів Житомирського культосвітнього училища. Далі – служба в армії, яка, щоправда, виявилася зовсім не обтяжливою: свій військовий обов'язок обдарований солдат виконував здебільшого у складі вокально-інструментального ансамблю Будинку офіцерів м. Бердичева.

Повернувшись додому, Анатолій Говорадло продовжує працювати на педагогічній ниві: спершу як викладач фізики і математики Житомирського ПТУ № 5; згодом – як керівник дитячого автомобільного гуртка ЖЕКу. Водночас триває напружений пошук втілення своїх мистецьких ідей; голос і гітара продовжують звучати як у міських музичних колективах (ресторан «Ялинка»), так і у колективах області (вокально-інструментальний ансамбль при Будинку культури м. Черняхова). Невідомо, як би склалася творча кар'єра талановитого музиканта, коли б не доленосний випадок: у 1987 році до Житомира у пошуках гітариста приїздить звукорежисер гурту «Світязь»...

Саме цьому ВІА (тоді ще під назвою «Карпати») Чернівецького Будинку культури текстильників під керівництвом Валерія Громцева пісняр Володимир Івасюк довірив у жовтні 1970 року перше телевізійне виконання своїх знаменитих хітів «Червона рута» і «Водограй». У 1974 році гурт Громцева змінив самодіяльний статус на професійний – музикантів у повному складі запросили спершу до Хмельницької філармонії, де їх назвали «Товтрами», а згодом вони перебралися до Волинської філармонії, де й стали «Світязем». Справжній успіх прийшов у 1977 році, коли до колективу приєднався Василь Зінкевич. Вже за рік «Світязь» – найпопулярніший гурт в Україні.

Незважаючи на потужний виконавський склад обдарованих музикантів, всі свої золоті роки група провела, працюючи «при філармонії», де буквально всі напрямки її діяльності вирішувала адміністрація. Мабуть, це й зумовило таку собі «плинність кадрів»: починаючи з 1979 року, після від'їзду Валерія Громцева, керівники гурту змінювалися ледь не щороку – Станіслав Чуєнко, Михайло Мусяєнко, Олександр Серов, Олег Дерев'янка, Ігор Перчук. Один за одним ансамбль полишали його найяскравіші учасники, забираючи з собою сторінки своїх творчих здобутків. Тому останній керівник «Світязя», Дмитро Гершензон, аби змінити кризову ситуацію в колективі, змушений зайнятися прослуховуванням і відбором нових виконавців.

Власне, з приходом у 1987 році до групи Анатолія Говорадла «Світязь» долає складний етап своєї мистецької долі. Талановитий

гітарист, харизматичний і самобутній співак, до того ж, наділений неабияким творчим потенціалом, він одразу стає лідером. Його жартивліві пісні «Мамо, матусю», «Миколине весілля», «Мільйонер», «Ой, моя мила» повертають ансамбль до вершин популярності. Невдовзі композиторський і поетичний доробок соліста поповнюють ліричні «Марія», «Донечка», «Вітер», «Дні минають». Їх елегантна мелодійність, співзвучна народній пісні, глибокий драматизм у поєднанні з проникливою простотою музичного і текстового матеріалу підносять ці твори до рівня української естрадної класики. Загалом, завдяки оновленому репертуару й успішній співпраці талановитих музикантів гурт «Світязь» стає одним із найпродуктивніших виконавських колективів в українській поп-музиці початку 90-х років ХХ століття.

Далі – перші роки незалежності країни, часи глобальних змін. Чіткий, налагоджений механізм діяльності концертних організацій дає збої, кількість концертів катастрофічно скорочується. Кожен із учасників гурту змушений шукати самостійний спосіб заробітку, здебільшого – за кордоном. Врешті-решт, у 1994 році, після від'їзду з країни Романа Ланкіоса (ударні), у «Світязі» залишається двоє виконавців – Анатолій Говораadlo і Дмитро Гершензон. Тоді ж відбувається їх знайомство із заслуженим діячем мистецтв України Олексієм Онишком, який саме започатковував у Луцьку студію звукозапису «Олекса». Пан Олекса стає директором нового концертного колективу – дуету «Світязь».

Робота у дуєті приносить свої творчі здобутки. На концертах лунають нові пісні, три з яких («Дякую тобі, кохана» (муз. О. Злотника), «Дорогі мої батьки», «Ні, я не ту кохав») відзначені вищою нагородою щорічного фестивалю «Шлягер року». Весною 1996 року фірма НАК нарешті випускає перший офіційний альбом гурту «Світязь» – «Ні, я не ту кохав». Тим часом Анатолій Говораadlo пише пісні в аранжуванні Дмитра Гершензона для нової концертної програми Оксани Білозір, відображеної згодом на їх спільній касеті «Святкова Оболонь». За сприяння АТ «Оболонь» влітку 1998 року фірма «Караван CD» здійснює випуск першого компакт-диску дуету «Світязь» – «За вашими листами». У тому ж році за плідну творчу працю Анатолієві Говораadлу присвоєно звання «Заслужений артист України».

У подальшому виконавці дуету «Світязь» продовжують опанувати закони українського шоу-бізнесу. Їх різноплановість, готовність до експериментів допомагають завойовувати щоразу нові аудиторії слухачів. Саме таким успішним експериментом став спільний запис композиції «Ні, я не ту кохав» із відомим молодіжним гуртом «Тартак». Спробували себе й на телебаченні: Анатолій Говораadlo і Дмитро Гершензон – автори проектів «Олекса-ТВ», «Ранкова пошта», «Ераплан». Згодом артисти змінили амплуа – перетворились на дует музичних пародистів, що дало їм змогу поєднувати різні музичні жанри в одній мініатюрі.

Нині Анатолій Говораadlo мешкає в м. Житомирі. Та все ж велика частка душі назавжди лишилась на Волині, в Луцьку – там, звідки по-линула у світ його перша пісня.

Людмила Завада

Література:

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про А. Говораadlo – с. 236.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989-2000 р.р.). – Луцьк : Вежа, 2001. – 694 с.

Про А. Говораadlo – с. 362.

Алексєєв В. Як починався «Світязь» : від тріо і ВіА – до дуету / В. Алексєєв // Досвіт. зоря. – 2002. – 20 черв.

Гнатюк А. Анатолій Говораadlo : «Я зрозумів : без пісні жити не можу...» / А. Гнатюк // Луцьк. замок. – 1996. – 19 квіт. ; Нар. справа. – 1996. – 26 квіт.

Калиновська Н. «Зоряний дощик» від Дмитра Гершензона та Анатолія Говораadlo / Н. Калиновська // Волинь. – 2003. – 4 лют.

Клименко В. Український Рахіт-парад придумав дует «Світязь» / В. Клименко // Україна молода. – 2002. – 31 січ.

Косничук Э. Артист Анатолій Говораadlo : «Пародистом я стал из-за того, что приревновал супругу к Гарику Кричевскому» / Э. Косничук // Факты. – 2001. – 30 окт.

Остапчук В. Анатолій Говораadlo : «Світязь» узявся за російських виконавців» / В. Остапчук // Волин. губерн. відом. – 2001. – 19 лип.

Старушко А. Анатолій Говораadlo : «Прочитавши інтерв'ю Мозгового, люди можуть подумати, що такі – всі артисти» / А. Старушко, О. Лембрик // Альма-матер. – 1997. – № 9. – С. 4.

Яснопольская В. «Я – хохол, а я – єврей. Разом ми – ромале...» : так представляють себя публице Анатолій Говораadlo и Дмитрий Гершензон из дуэта «Свитязь» / В. Яснопольская // Правда Украины. – 2002. – 30 янв.

Анатолій Говораadlo [Електронний ресурс] : Дуэт Свитязь. – Режим доступу : http://www.duet-svityaz.com/rus/anatoliy_govoradlo.htm, вільний. – Загол. з екрану.

25 ЧЕРВНЯ

100 років від часу прем'єри балету І. Стравінського «Жар-птиця» (1910)

25 червня 1910 року у Парижі, на сцені Гранд-Опера, під час 5-го «руського сезону» (4.06–7.07) антрепризи Сергія Дягілева відбулася прем'єра вистави «Жар-птиця», балету Ігоря Стравінського в хореографії Михайла Фокіна. Успіху «Жар-птиці» сприяла не лише музика Стравінського, але й прекрасна сценографія знаного художника Олександра Головіна, і чудовий костюм Жар-птиці, виконаний

талановитим художником Левом Бакстом, і неперевершені Тамара Карсавіна та Анна Павлова – виконавиці партії Жар-птиці. В сезоні 1910 року, у Парижі, вистава пройшла п'ять разів, кожного разу із різним складом виконавців. З того часу розпочалася триумфальна хода музики Стравінського, у тому числі й музики цього балету, по всьому світу.

Окрім М. Фокіна, балет «Жар-птиця» на сцені втілювали знані в усьому світі хореографи. І серед них Федір Лопухов (Петроград, 1921), Леонід Мясін (Монте-Карло, 1934), Джордж Баланчін (Нью-Йорк, 1949), Серж Лифар (Париж, 1954), Моріс Бежар (Париж, 1970) та багато інших. До сценографії цього балету долучилися найвідоміші художники ХХ століття. Серед них Наталія Гончарова, що є автором сценографії балету у Дягілевських сезонах 1926 року з новим складом виконавців, серед яких і Серж Лифар, тоді молодий киянин та танцівник-початківець, а в майбутньому – головний балетмейстер Гранд-опера. З ім'ям художниці пов'язана і постановка балету в Единбурзі 1954 року за участю видатної англійської балерини Марго Фонтейн. Театральну історію «Жар-птиці» в декораціях неможливо уявити собі без імені Марка Шагала у виставах 1945, 1949 та 1970 рр. на сцені Метрополітен Опера. Образ Жар-птиці на сцені втілювали і Марго Фонтейн, англійська прима-балерина, і кубинська балерина Алісія Алонсо, і Майя Плісецька.

І хоча Стравінський не працював над створенням «Жар-птиці» в Устилузі, і поки невідомі будь-які зв'язки музики цього балету з волинським музичним фольклором, проте є дуже показовими пошуки Ежи Стемпковського 1939 року, коли шукаючи сліди перебування Ігоря Стравінського, він показував «Колискову» із «Жар-птиці» місцевим мешканцям, учасникам церковного хору, а ті у відповідь свідчили, що хоча ця музика і не є устилузькою, але вона явно волинського походження.

До творчої спадщини Ігоря Стравінського зверталися і працівники Волинського краєзнавчого музею. З нагоди 90-річчя від часу прем'єри «Жар-птиці» діяла пересувна виставка «Жар-птиця» Ігоря Стравінського». Окремий розділ цьому балету присвячувався і на стаціонарній виставці «Театр Ігоря Стравінського» (2001), де розповідалось про вистави на сценах оперних театрів Києва та Харкова у постановках українських хореографів Віктора Литвинова та Алли Рубіної, хоча у киян була можливість побачити і первісну, фокінську, хореографію балету, відновлену Олександром Прокоф'євим та його учнем Андрісом Лієпою під час гастролей у Києві.

Олена Огнева

Література:

Стравинський І. Ф. Переписка с русскими корреспондентами : матеріали к биограф. : т. 1 : 1882–1912 / І. Ф. Стравинський ; сост., текстолог. ред. и комент. В. П. Варунца. – М. : Композитор, 1998. – 552 с.

Про балет І. Стравінського «Жар-птиця» – с. 223–227; 452–461; 504–506.

Игорь Федорович Стравинский // Русские композиторы : история отечеств. музыки в биограф. ее творцов. – Челябинск, 2001. – С. 286–295.

Про балет І. Стравінського «Жар-птиця» – с. 289.

Игорь Федорович Стравинский (1882–1971) // Сто великих композиторов. – М., 2002. – С. 476–481.

Про прем'єру балету І. Стравінського «Жар-птиця» – с. 478.

Огнева О. Будинок серед алей : (музей Ігоря Стравінського в Устилузі) / О. Огнева. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 56 с.

Про прем'єру балету І. Стравінського «Жар-птиця» – с. 11.

Огнева О. «Жар-птиця» Ігоря Стравінського : дві дати з життя знаменитого композитора / О. Огнева // Волинь. – 2000. – 27 черв.

27 ЧЕРВНЯ

80 років від дня народження Р. Г. Кушнірука (1930) – громадського діяча, педагога, диригента, композитора, керівника народної аматорської хорової капели «Посвіт», заслуженого працівника культури України

Людина високого громадянського обов'язку і честі, полум'яний патріот України і несхитний борець за її незалежність, ветеран праці з юнацьким запалом, невтомний трудівник на селянській ниві і ниві духовності. Це Ростислав Григорович Кушнірук.

Життєвий шлях громадського діяча і митця розпочався 27 червня 1930 року в селі Німецьке (Кам'янка), яке нині входить до території Маяків Луцького району, в трудовій заможній і патріотичній родині Григорія Дем'яновича і Марії Матвіївни Кушніруків. У сім'ї шанували не лише фізичну працю, а й книгу, освіту. Батько передплатував журнали «Сільський господар», «Золотий колос», брав участь у сільськогосподарських виставках, тричі відзначався владою за зразкове ведення господарства, став одним з ініціаторів та організаторів спорудження православної церкви у селі. З дитячих років Ростислав був свідком зібрань місцевої «Просвіти», куховарських курсів (фото учасників, серед яких Ростислав Кушнірук, видрукуване в одному з чисел журналу «Сільський господар» за 1934 рік), прислухався до співучого ансамблю своїх родичів, був учасником церковного хору.

Трагічні події на початку війни в луцькій тюрмі круто змінили життя хлопця і залишили глибоку незагойну рану в пам'яті. Адже йому довелося чути голосіння рідних тіток (напередодні війни радянськими каральними органами вони були кинуті за ґрати разом зі своїми чоловіками), бачити скупі батьківські сльози, коли ходили

упізнавати родичів, розстріляних енкаведистами. Рідний брат Ростислава Григоровича Аполлінарій, випускник Луцької української гімназії, ставши на шлях активної боротьби в лавах УПА, загинув у вирі кровопролитної війни, а батьків з малолітніми дітьми вивезли у Кіровську область Росії (спецпоселення № 3). Протягом довгих чотирнадцяти років заслання у жорстких умовах тайги, серед снігів, у непосильній праці на лісоповалі сім'я українських патріотів, як і тисячі їм подібних, зуміла вижити, вистояти і повернутися на далеку, але таку до болю рідну волинську землю.

Ростислав Григорович у Сибіру ще в юнацькі роки оволодів складним ремеслом коваля, отримав права водія, став навчатись у вечірній школі, працював шофером на лісовозі. Але його співуча душа прагнула у світ мистецтва, а для цього необхідно було здобути музичну освіту. Він самотужки оволодів азами нотної грамоти, навчився грати на хроматичній гармошці, акордеоні, а згодом і баяні. Був організатором самодіяльності у клубі Синегорського ліспромгоспу, а через деякий час і завклубом. Після реабілітації, пройшовши прослуховування, з першого разу був зарахований артистом В'ятського народного хору. У складі колективу в 1959 році десять днів гастролював у Москві.

Проте його не приваблювала перспектива назавжди осісти у великому сибірському місті, отримати хороше житло, адже на Волині чекали вже реабілітовані батьки, молодша сестра Клавдія, чекала рідна земля.

Після повернення додому йому з труднощами вдалося прописатися в Луцьку. Р. Г. Кушнірук почав працювати диспетчером в автобусному парку, став учасником художньої самодіяльності Луцького районного, а потім і міського Будинків культури. Талановитого співака відправили на десятимісячні курси керівників художньої самодіяльності, після успішного закінчення яких запропонували вступ до Луцького державного музичного училища, яке Ростислав Григорович закінчив з відзнакою. Ще студентом третього курсу створив у селі Скобелці Горохівського району хор, який уже за рік став учасником обласного конкурсу хорових колективів Волині. За розподілом випускник Р. Г. Кушнірук був запрошений працювати викладачем хорових дисциплін у рідному училищі, а після закінчення Рівненського педагогічного інституту призначений завідувачем заочного навчання у Луцькому музичному училищі.

У 1983–84 роках Ростислав Григорович керував хоровим колективом у Горохівському радгоспі-технікумі, а з 1984 року і донині очолює Локачинську хорову капелу, яка під його орудою стала дипломантом всеукраїнських і міжнародних конкурсів.

Ювіляр – один з організаторів Народного Руху України на Волині, незмінний член його крайового проводу і ради, учасник з'їздів Руху різних років. Активно пропагує українську національну ідею,

часто спілкується з учнівською і студентською молоддю, є членом ради обласної організації Всеукраїнського товариства «Просвіта», невтомно збирає матеріали про учасників повстанської боротьби.

Та попри драматизм долі його родини Ростислав Григорович Кушнірук може вважати себе щасливою людиною, адже він створив і виплевав, крім уже названих, такий колектив як «Посвіт», подібних якому в Україні не так і багато. Саме цей колектив співаків-патріотів почав повертати із забуття пісні репресованого відродження: стрілецькі і повстанські. «Посвіт» першим на Волині став виконувати заборонені на той час гімн України, пісні-гімни «Ой у лузі червона калина», «Не пора, не пора» та інші. Аматорська хорова капела, в репертуарі якої близько 200 творів, зі своїми концертами (за 20 років понад 1000 виступів) побувала в багатьох куточках України і за кордоном.

За багаторічну подвижницьку працю на ниві української культури та активну громадську діяльність Р. Г. Кушнірук першим удостоєний звання лауреата обласних премій «Одержимість» та імені Миколи Куделі, відзначений медаллю «За працю і звитягу», пам'ятним знаком до 100-річчя Р. Шухевича, численними грамотами, дипломами та подяками. У 1998 році Р. Г. Кушніруку присвоєно звання «Заслужений працівник культури України».

І зараз, на порозі свого 80-ліття, Ростислав Григорович Кушнірук залишається бадьорим, діяльним, активним учасником різноманітних громадсько-політичних заходів, сповнених енергії та оптимізму, творчих планів і задумів.

Наталія Гатальська

Література:

Кушнірук Р. Збірка оригінальних творів та обробки авторських, народних пісень : (з репертуару нар. аматор. хор. капели «Посвіт») / Р. Кушнірук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2000. – 76 с.

Кушнірук Р. Г. Ми зродились із крові народу : зб. хор. творів, обробок та аранжувань / Р. Г. Кушнірук ; передм. Є. Сверстюка, М. Стефанишина, Є. Гіщинського. – Луцьк : Волин. кн., 2007. – 116 с.

Кушнірук Р. Ешелонами нас везли в Сибір / Р. Кушнірук // Волинь. – 2004. – 23 жовт.

Кушнірук Р. Мені тринадцятий минало : кати везли мене в Сибір / Р. Кушнірук // Слава праці. – 2006. – 9 листоп.

Кушнірук Р. У кожного свій біль / Р. Кушнірук // Волинь-нова. – 2007. – 17 квіт. – С. 5.

* * *

Про відзначення державними нагородами України колишніх політичних в'язнів і репресованих : Указ Президента України // Уряд. кур'єр. – 2005. – 1 груд.

Гатальська Н. Патріотична пісня і духовність : (до 15-річчя нар. аматор. хор. капели «Посвіт») / Н. Гатальська // Минуле і сучасне Волині й Полісся :

народне мистецтво і духовність : матеріали Другої Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2005. – С. 91–92.

Денисюк В. Луцьку – 920 років : іст.-краєзн. нариси / В. Денисюк. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 256 с.

Про Р. Кушнірука – с. 234–237.

Денисюк В. Т. Обереги духовності : до 50-річчя Луцьк. міс. Будинку культури – нар. Дому «Просвіта» / В. Т. Денисюк. – Луцьк : Твердиня, 2007. – 184 с. : іл.

Про Р. Кушнірука та хорову капелу «Посвіт» – с. 111–118.

Корсак І. Світи ж нам, щедрий «Посвіте»! / І. Корсак // Корсак І. Оксамит недавніх літ / І. Корсак. – Луцьк, 2001. – С. 74–77.

Кушнірук О. «Посвіт» з Волині / О. Кушнірук // Кушнірук О. Музична феєрія 1990-х : статті, репортажі, інтерв'ю / О. Кушнірук. – Луцьк, 2003. – С. 123–125.

Бихнюк А. Ростислав Кушнірук : «Я вдячний Богу і батькам...» / А. Бихнюк // Слава праці. – 2007. – 5 лип.

Віктор В. Ростислав Кушнірук : як не я, тоді хто / В. Віктор // Луцьк. замк. – 2000. – 13 лип.

Гуменюк Н. Він на Волині «Посвіт» засвітив / Н. Гуменюк // Віче. – 2000. – 2 берез. – С. 2.

Гуменюк Н. І молотом невільничим неволю розбивав / Н. Гуменюк // Віче. – 2006. – 22 черв. – С. 1, 2.

Гуменюк Н. «Посвіт» : вірність темі / Н. Гуменюк // Віче. – 2007. – 28 черв. – С. 3.

Гуменюк Н. Посвітанському роду нема переводу / Н. Гуменюк // Віче. – 2006. – 29 черв. – С. 3.

Гуменюк Н. Ростислав Кушнірук – лауреат премії імені Миколи Куделі / Н. Гуменюк // Віче. – 2000. – 27 квіт. – С. 4.

Калашева О. Ще одна нагорода керівнику «Посвіту» / О. Калашева // Волин. газ. – 2006. – 30 берез. – С. 9.

Кушнір В. В. Доля і пісня Ростислава Кушнірука / В. В. Кушнір // Волинь. – 2000. – 1 лип.

Кушнір В. Ростиславові Кушніруку – 70 / В. Кушнір // Луцьк молод. – 2000. – 28 черв.

Хлопецький М. Десять років з «Посвітом» / М. Хлопецький // Волинь. – 2000. – 11 квіт.

25 СЕРПНЯ

70 років від дня народження М. Г. Жулинського (1940) – українського літературознавця і громадсько-політичного діяча

Жулинський Микола Григорович – відомий український вчений-літературознавець, критик, громадсько-політичний та культурний діяч, академік НАН України, директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ, доктор філологічних наук, професор, член Національної спілки письменників України – народився в селянській

родині с. Новосілки на Волині (нині с. Набережне Демидівського району Рівненської області). Середню освіту здобув у Боремельській загальноосвітній школі. 1960 року, завершивши навчання у Дубнівському педагогічному училищі, працював учителем восьмирічної школи с. Озерськ Дубровицького району, робітником на різних заводах в Україні та Росії, зокрема в 1962–1965 рр. – робітником промкомбінату Волинського облжитлопостачторгу та Луцького електроапаратного заводу.

У 1968 р. закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, а в 1971 р. – аспірантуру Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка АН України, де пройшов усі етапи становлення і росту – від молодшого наукового співробітника до вченого секретаря; з 1978 р. – заступник директора з наукової роботи, а з 1991 р. – директор Інституту. В 1972 р. захистив кандидатську дисертацію «До питання про історичний оптимізм радянської літератури», а в 1981 р. – докторську дисертацію «Художня концепція людини і проблема характеру у сучасній радянській літературі». З 1988 р. – заступник академіка-секретаря, а з 2009 р. – академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України. Член-кореспондент НАН України з 1990 р. 15 жовтня 2009 р. удостоєний звання «Почесний доктор Київського національного університету імені Тараса Шевченка».

З 1977 р. є членом Спілки письменників України, член президії ради, з 1998 р. – секретар Спілки. Заступник голови правління Товариства дружби з українцями за кордоном «Україна», член Української всесвітньої координаційної ради. В 1989 р. виступив одним із організаторів Міжнародної асоціації українців. Член редколегій журналів «Київ», «Київська старовина», «Слово і час», газети «Літературна Україна» та ін. Очолював редколегію Зводу пам'яток історії та культури України. У його творчому доробку – книги з історії та теорії української літератури: «Пафос життєствердження» (1974), «Людина як міра часу» (1979), «Человек в литературе» (1983), «Наближення» (1986), «Із забуття – в безсмертя» (1991), «Вірю в силу духа: Іван Франко, Леся Українка і Михайло Грушевський за піднесення політичної і національної свідомості української людності» (1999), «То твій, сину, батько! Українська душа – на Голгофі ХХ століття» (2003), «Поминаймо в скорботі, але не в гніві. Українсько-польський конфлікт на Волині 1943–1944 рр.» (2003), «Відстані» (2006), «Слово і доля» (2006), «Він знав, як много важить слово...» (2008) та інші. Автор понад 600 наукових статей, оглядів, рецензій.

Зі здобуттям Україною незалежності включився в активне громадське та політичне життя. У лютому-листопаді 1992 р. був державним радником України з питань гуманітарної політики, головою колегії Державної думи України, з жовтня 1992 по серпень 1994 рр. та з грудня 1999 по травень 2001 рр. обіймав посаду віце-прем'єр-

міністра України, представляв громаду м. Луцька як народний депутат у Верховній Раді України 2-го (12.05.1994–12.05.1998, член депутатської групи «Конституційний центр») та 4-го скликань (14.05.2002–25.05.2006, член виборчого блоку Віктора Ющенка «Наша Україна»), очолював ряд підкомітетів Комітету з питань культури й духовності Верховної Ради України, зокрема, з питань творчої діяльності, мовної та культурно-просвітницької політики, з питань охорони історико-культурної спадщини. З 2006 р. є радником Президента України та головою Національної ради з питань культури і духовності при Президентові України.

В 1978 р. став лауреатом Республіканської премії імені О. Білецького в галузі літературно-художньої критики. За книгу «Із забуття – в безсмертя» йому присуджено Державну премію України імені Т. Шевченка за 1991 рік. Він є лауреатом премій Фондації Омеляна і Тетяни Антоновичів (1993) та НАН України імені І. Франка (2004). Повний кавалер орденів «За заслуги». У 1993 р. Світовий конгрес вільних українців відзначив М. Жулинського найвищою нагородою закордонних українців – медаллю Св. Володимира за видатний внесок у наукову і політичну діяльність.

М. Г. Жулинський – багатогранна особистість. Однак серед його наукових студій особливий пріоритет належить Лесі Українці. За участю М. Г. Жулинського розпочався новий етап вивчення творчості письменниці на Волині, зокрема, в Луцькому педінституті імені Лесі Українки, а згодом у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. 1989 р. під егідою Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка АН України тут було створено науково-дослідну лабораторію вивчення творчості письменниці. За сприяння М. Жулинського в жовтні 1989 р. у виставковій залі музею Лесі Українки була презентована унікальна виставка фотооригіналів родинного архіву Косачів, переданого племінницею Лесі Українки Ольгою Сергіїв. Він входив до складу організаційного комітету Міжнародного симпозіуму «Леся Українка і світова культура», який відбувся в Луцьку 3–8 вересня 1991 р. на базі Луцького педінституту. Це була історична віха українського літературознавства, бо нарешті, як підсумував у дні проведення симпозіуму М. Жулинський, «настав час подивитися на Леся Українку очима істини, очима чесної наукової відповідальності». Він також нагадав: «Згадайте міста – культурні, духовні центри нашої України – Острог, Рогатин, Дермань і багато інших. Це була традиція – мати такі центри поза Києвом, і ми тепер до цього повертаємося... Це моя давня мрія, надія, щоб ми розширили науку, культуру поза межами столичного центру. І люди побачили, що є така Волинь...»

М. Жулинський сприяв і брав найдіяльнішу участь у проведенні наукових конференцій, сесій, семінарів, присвячених вивченню творчості письменниці, в тому числі міжнародних: «Леся Українка

і сучасність» (2001), «Леся Українка і європейська культура» (2006), «Леся Українка: естетика, поетика, текстологія» (2008).

У лютому 2004 р. завдяки М Жулинському у Волинському національному університеті імені Лесі Українки було відкрито Волинський науково-дослідний центр вивчення творчості письменниці, а у вересні 2006 р. – Науково-дослідний інститут. Серед завдань і напрямів діяльності Інституту – активізація зв'язків академічної науки із науковими дослідженнями в університеті, координування зусиль вчених усієї України і зарубіжжя до виконання наукових проектів Інституту. Серед найголовніших: підготовка спільно з Інститутом літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України персональної енциклопедії «Леся Українка», Повного академічного зібрання творів письменниці та укладання Словника мови творів Лесі Українки. У 2008 р. М. Г. Жулинський очолив Науково-дослідний інститут Лесі Українки ВНУ ім. Лесі Українки, розуміючи важливість і складність поставлених завдань.

Надія Стащенко, Анатолій Силюк

Література:

- Жулинський М. Г. Відстані / М. Г. Жулинський. – К. : Таля, 2006. – 160 с.
- Жулинський М. Г. Він знав, «як много важить слово...» / М. Г. Жулинський. – К. : Просвіта, 2008. – 136 с.
- Жулинський М. Вірю в силу духа / М. Жулинський. – Луцьк : Медіа, 1999. – 104 с.
- Жулинський М. Г. Духовна спрага по втраченій Батьківщині / М. Г. Жулинський. – К. : Видав. дім «КМ Академія», 2002. – 67 с.
- Жулинський М. Заявити про себе культурою / М. Жулинський. – К. : Генеза, 2001. – 680 с.
- Жулинський М. Г. Із забуття – в безсмертя : (сторінки призабутої спадщини) / М. Г. Жулинський. – К. : Дніпро, 1990. – 447 с.
- Жулинський М. Г. Олег Ольжич і Олена Теліга : нариси про життя і творчість ; Вибрані твори / М. Г. Жулинський . – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2001. – 144 с.
- Жулинський М. Г. Подих третього тисячоліття : літ.-крит. ст. / М. Г. Жулинський. – Луцьк : Терен, 2000. – 47 с.
- Жулинський М. Поминаймо в скорботі, але не в гніві : укр.-пол. конфлікт на Волині 1943–1944рр. / М. Жулинський. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2003. – 36 с.
- Жулинський М. Слово і доля : навч. посіб. / М. Жулинський. – К. : А. С. К., 2002. – 640 с.
- Жулинський Г. «То твій, сину, батько» : укр. душа – на Голгофі ХХ ст. / Г. Жулинський, М. Жулинський. – К. : Ярославів Вал, 2005. – 191 с. : іл.
- Жулинський М. Відповідальність перед людьми і Богом / М. Жулинський // Шаров І. 100 сучасників : роздуми про Україну / І. Шаров. – К., 2002. – С. 128–133.
- Жулинський М. Волинський «блюститель благочестя» : Луцький замок став останнім пристановищем Данила Братковського. Його ж портрет поки ще не знайдено... / М. Жулинський // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2003. – Вип. 3. – С. 146–157.

Жулинський М. Українська духовна атмосфера за інтелектуальним барометром Юрія Шевельова / М. Жулинський // Терен : літ.-мист. журн. – Луцьк, 2004. – Ч. 1. – С. 4–10.

Жулинський М. Улас Самчук : відкриття України / М. Жулинський // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волин. братство». – К., 2004. – Вип. 4. – С. 138–148.

Жулинський М. Час примирення і взаємного прощення : роздуми, нав'язні відзначенням 60-річчя Перемоги / М. Жулинський // Волинь моя : журн. Міжнар. громад. об-ня «Волинське братство». – К., 2005. – Вип. 5. – С. 83–97.

Жулинський М. Шевченко і сучасна духовна ситуація / М. Жулинський // Світи Тараса Шевченка : зб. ст. до 175-річчя з дня народж. поета. – Нью-Йорк, 1991. – С. 301–308.

Жулинський М. «Визнати доцільним організацію Шевченкового інституту» : роздуми до 75-річчя з дня утворення Ін-ту л-ри ім. Т. Г. Шевченка / М. Жулинський // Слово і час. – 2001. – № 5. – С. 9–13.

Жулинський М. Гуманітарний потенціал нації / М. Жулинський // Літ. Україна. – 2008. – 3 квіт.

Жулинський М. Дві половинки українського серця : Шевченко і Гоголь / М. Жулинський // День. – 2004. – 6, 13, 20 берез.

Жулинський М. Духовний провідник України , або Чим трепетав дух Олеся Гончара? / М. Жулинський // Слово і час. – 2008. – № 5. – С. 78–80.

Жулинський М. «... Час поламався на твоєму березі» : сумуючи за Юрком Покальчуком / М. Жулинський // Слово і час. – 2008. – № 12. – С. 96–100.

* * *

Вербич В. «У час дуже складний і дуже тривожний» / В. Вербич // Вербич В. Під куполом спільного неба : есеї та діалоги / В. Вербич. – Луцьк, 2006. – С. 155–157.

Шаров І. Ф. Жулинський Микола Григорович (1940 р. н.) : відшифрувати символи і загадки / І. Ф. Шаров // Шаров І. Ф. Вчені України : 100 видат. імен / І. Ф. Шаров. – К., 2006. – С. 136–139.

Якубовська М. У дзеркалі слави : есеї про сучас. укр. л-ру / М. Якубовська. – Львів : Каменяр, 2005. – 751 с.

Про М. Жулинського – с. 52–60.

Боймук В. Волинське братство очолив Микола Жулинський / В. Боймук // Волинь. – 2003. – 16 січ.

Бондарчук А. Подружжя Жулинських прийняли у Луцьке братство / А. Бондарчук // Волинь. – 2003. – 8 лют.

Залізник Б. Микола Жулинський : «Україні потрібні моральні авторитети» / Б. Залізник // Літ. Україна. – 2008. – 3 лип.

* * *

Жулинський Микола Григорович // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3. – С. 174.

Жулинський Микола Григорович // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 214.

Жулинський Микола Григорович // Мистецтво України : біогр. довід. – К., 1997. – С. 244.

Жулинський Микола Григорович // Хто є хто в Україні. – К., 2001. – С. 146–147.

Жулинський Микола Григорович // Шевченківські лауреати 1962–2001 : енцикл. довід. – К., 2001. – С. 165–167.

Пашук І. Жулинський Микола Григорович / І. Пашук // Пашук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пашук. – Рівне, 2005. – С. 66.

Микола Жулинський : [портрет з текстом] // Письменники Великої Волині : (комплект портретів). – Луцьк, 2002.

Микола Григорович Жулинський : бібліогр. покажч. – К., 2000. – 64 с.

23 ВЕРЕСНЯ

20 років від дня створення Волинського крайового братства св. ап. Андрія Первозваного (1990) – продовжувача справ Луцького Хрестовоздвиженського братства

У 2017 році Луцькому Хрестовоздвиженському братству буде 400 літ. Виникнення його не було випадковим. Воно диктувалось інтересами розшматованої України, яку поділили між собою Росія і Польща. Польська влада разом зі своєю церквою взяли жорсткий курс на ліквідацію православної віри, української мови, спольщеня автохтонного українського населення. Створення Братства стало єдиною легальною формою боротьби проти духовного і національного поневолення. Отже, можливість спротиву і була консолідуючим фактором, який об'єднав передових людей того часу різних соціальних груп на Правобережжі. Першими братчиками стали ігумен Чернчицького монастиря Герасим Микулич, священник Димитрівської церкви Моїсей Соловицький, волинський чашник Лаврентій Древинський, мостовничий луцький Олександр Зубцевський, підсудок луцький Михайло Гулевич-Воютинський, фундатор Братства князь Юрій Пузина, вікарій єпархії, лікар Олександр Мозеллі та інші. Загадкою історії лишається обставина, що спонукали короля Сигізмунда III, який не визнавав православ'я, 20 лютого 1619 року видати Грамоту на легалізацію Братства. Воно мало опікуватись справами милосердя. Дозволялось мати притулок для бідних, церкву, школу.

Братство розгорнуло активну роботу. Стрижемем його була українська шляхта, яка не ополячилась і мала певні статки. Колоритною фігурою тут був грек, лікар дон Мозеллі, який заповів Братству значні кошти. Братчиками були визначні люди того часу: майбутній гетьман Іван Виговський, іконописець Йов Кондзелевич, поет, шляхтич Данило Братковський, мати І. Мазепи, Галшка Гулевичівна, інші авторитетні діячі. Вони зайнялись будівництвом храмів, культурно-освітньою, пам'яткоохоронною, благодійною діяльністю. Діяли братська школа, друкарня, притулок для бідних, бібліотека. Була споруджена велика братська Хрестовоздвиженська церква з криптом для похо-

вань, вівтарна частина якої збереглась дотепер. На той час Братство було потужною силою з солідними фінансовими можливостями.

Його подальша діяльність супроводжувалась бурхливими подіями, навіть кривавими сутичками з противниками православ'я. А недавно при розчистці крипти знайдено два черепи зі слідами насильницької смерті. Амплітуда діяльності Братства, напрям і зміст роботи вирішальною мірою залежали від історичних реалій, зокрема стосунків між Росією і Польщею. Періоди активності чергувались з часами занепаду, відродження. Активність значною мірою зумовлювалась тим, що багато його членів займали високі державні, виборні, релігійні посади, володіли фінансовими, майновими статками. Досить згадати, що у свій час Братство очолював генерал-лейтенант В. Панютін, а братчиками були генерал-губернатори, генерали і полковники, графи, судді, прокурори, ієрархи, духовенство тощо. Період до Першої світової війни позначений високою активністю. Діяло Братство і під час перебування Волині під владою Польщі, до 1939 року. А от про якусь діяльність його в часи більшовицького атеїзму говорити не доводиться.

Однак думка відродити Братство не полишала волинян. Вони пов'язували надії з відродженням справжньої Української православної церкви, яку у свій час поглинула московська. То ж не випадково, ще до проголошення незалежності України, 23 вересня 1990 року в обласному театрі ляльок відбулась установча конференція, на яку з'їхалось понад сто делегатів з різних кінців Волині. Вона й проголосила відродження Братства як правонаступника і продовжувача справ Луцького Хрестовоздвиженського: Волинське крайове братство св. ап. Андрія Первозваного. Зміна назви мотивувалась розширенням сфери діяльності – вся територія Волині. Першим головою було обрано Богдана Самохваленка. Спочатку воно вважалось громадською організацією. А 25 жовтня 1993 року Рада у справах релігій при Кабінеті Міністрів України зареєструвала Статут Братства як релігійної, благодійно-просвітницької організації.

Першим реальним кроком Братства стало повернення в лоно УАПЦ Київського патріархату братської Хрестовоздвиженської церкви, наступним – повернення головної святині українського православ'я в Луцьку – Свято-Троїцького кафедрального собору. Члени Братства взяли у цьому процесі найактивнішу участь, аби унеможливити захоплення храму прихильниками московської церкви. У часи гострих міжконфесійних протистоянь члени Братства виїжджали в села Луцького, Горохівського, Рожищенського, Маневицького, Ковельського, Ківерцівського районів як місіонери, розповідали про обставини, причини, які призвели до втрати своєї церкви і держави. Гострі конфліктні ситуації, спровоковані представниками московської церкви, стались у селах Уляники, Копачівка Рожищенського, Козлиничі і Старий Чорторийськ Маневицького, Маяки Луцького, Колодажне Ковельського районів та інших.

Доносити до людей історичну правду – один із напрямків роботи Братства. Братчики випускали газети «На варті», «Єдина церква», виступають у ЗМІ, розповсюджують літературу тощо. Активною є робота, спрямована на дослідження історії Братства, повернення до життя славних імен. Вона йде у тісній співдружності з Волинським краєзнавчим музеєм. Так, у 2000 році було перевидано «Пом'яник» Братства, що вівся з 1618 року і довгий час вважався втраченим. Щороку в храмі поминаються всі, хто внесений туди. Відновлена «Братська кружка», яка колись слугувала для збору пожертв.

Вдалося повернути забуте ім'я справжнього героя України талановитого поета, борця за незалежність і Українську церкву, українського шляхтича, нашого земляка Данила Братковського. Два роки тривала робота для повного факсимільного видання його творів «Світ, по частинах розглянутий». Для збору коштів довелось зробити понад тисячу звернень. І книга стала справді народною, як вдячність поету, який все життя відстоював інтереси простолюдинів. Вона стала помітною подією в культурному житті України і Польщі. Адже поет користувався старопольською, українською мовою було перекладено лише кілька його віршів. Тепер видання вийшло з паралельним перекладом українською мовою Валерія Шевчука. Книга високо поцінована на презентаціях у Києві, Луцьку. Братчики, які брали найактивнішу участь у підготовці видання, – Олена Бірюліна, Валерій Шевчук та автор цих рядків удостоєні обласної літературної премії ім. Агатангела Кримського. Кіностудія «Волинь» (Б. Ревенко, В. Белов) за сценарієм А. Бондарчука зняли фільм «Волинська Голгофа Братковського», який удостоївся високих нагород на Всеукраїнському фестивалі «Кінотур–2006» та інших фестивалях.

У 2008 році вийшло факсимільне видання книги «Лямент» – кириличний першодрук у Луцьку, що побачив світ у друкарні Братства у 1628 році. Єдиний примірник оригіналу зберігся у фондах Національного музею Львова. Книга теж з паралельними перекладами: авторським – Валерій Шевчук (Київ), підрядковим – Володимир Александрович (Львів) та науковими дослідженнями. Готується до друку збірник архівних матеріалів з історії Братства 1617–1648 рр., які не були оприлюднені. Перевидані деякі інші книги, зокрема, «Нищення церков на Холмщині у 1938 р.» Б. Жуківа, «Україна і Росія» М. Демковича-Добрянського, «Історія кілка у плоті» Ю. Крашевського. Видають братчики і власні книги: Микола Жулинський, Валерій Шевчук, Петро Боярчук, Сіма Кордунова, Андрій Бондарчук, Петро Вінцукевич, подружжя Євген і Серафима Симоновичі, Федір Швець. Спільно з Волинським краєзнавчим музеєм проведено наукові історико-краєзнавчі конференції у Луцьку (дві), у Ковелі, Старій Виживці і Сереховичах. Встановлено горельєф Д. Братковського біля місця його страти, меморіальні дошки біля вівтарної частини церкви, де у підземеллі покояться останки перших братчиків, на братському

будинку. Займається Братство благодійною діяльністю. Щороку «від Миколая» одержують подарунки багато дітей.

Нині найважливішим об'єктом роботи є створення музею історії Братства. В приміщенні братського будинку (вул. Кондзелевича, 5) зроблено капітальний ремонт, підбираються експонати. Придбано картину В. Жупанюка «Історія Братства в особах і подіях», закінчує роботу над великим художнім полотном «Страта Д. Братковського» О. Дишко. Продовженням експозиції музею стане крипт – братський некрополь в підземеллі церкви. Там виконано перший етап робіт. Розчищено його від завалів сміття, землі. Однак для впорядкування, перезахоронення останків захисників православ'я, формування експозицій музею коштів немає. Тому Братство й звертається до небайдужих людей за допомогою у сприянні пошанування минувшини. Якщо вони відгукнуться, то музей може відкрити двері до визначної дати – 925-ї річниці Луцька. Він повинен покласти початок створення в цьому історичному будинку музею історії Луцька. Цю пропозицію я неодноразово адресував місцевій владі. Місто з такою багатою історією повинно мати свій музей, як його мають інші міста, обласні центри України.

Андрій Бондарчук

Література:

Братковський Д. Світ, по частинах розглянутий : фототип. вид. / Д. Братковський ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України ; Волин. краєзн. музей ; Волин. крайове братство св. ап. Андрія Первозваного (Луцьке Хрестовоздвиженське). – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 464 с.

Данило Братковський – поет і громадянин : матеріали наук.-краєзн. конф., приуроч. 300-й річниці страти Данила Братковського / Волин. облдержадмін. ; Волин. краєзн. музей ; Волин. крайове Братство св. ап. Андрія Первозваного [та інш.]. – Луцьк, 2002. – 158 с.

Лямент по отцю Іоану Василевичу, написаний в Луцьку року 1628-го : фототипія, переклади, дослідження / Волин. краєзн. музей ; Волин. крайове братство св. ап. Андрія Первозваного (Луцьке Хрестовоздвиженське). – Луцьк : Зоря, 2008. – 112 с. – (Луцький першодрук – 380-й річниці присвяч.).

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Сереховичі та Старовижівщина в історії України, Волині та Полісся : матеріали XXI Волин. обл. наук.-практ. конф., присвяч. 15-й річниці Незалежності України та 505-річчю першої писем. згадки про с. Сереховичі / упр. культури і туризму Волин. облдержадмін. ; Волин. обл. т-во краєзнавців ; Волин. крайове братство св. Андрія Первозваного (Луцьке Хрестовоздвиженське) [та інш.]. – Луцьк, 2006. – 270 с. : іл.

Пом'яник : від року 1618 і далі / Волин. крайове братство св. ап. Андрія Первозваного (Луцьке Хрестовоздвиженське). – Луцьк : Волин. обл. друк., 2000. – 70 с.

* * *

Бондарчук А. Хрестовоздвиженське братство в контексті діяльності його правонаступника / А. Бондарчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцька міська громада : історія, традиції, люди : матеріали XXVI Волин. обл. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 510-й річниці надання м. Луцьку Магдебурзького права і 390-й річниці створення Луцького православного братства. – Луцьк, 2007. – С. 151–159.

Бондарчук А. «Братська кружка» : у братстві святого Андрія Первозваного освячено перші відроджені експонати / А. Бондарчук // Волинь. – 2006. – 12 січ. – С. 3.

Бондарчук А. Вони захищали нашу віру і нашу націю / А. Бондарчук // Волинь-нова. – 2009. – 21 листоп. – С. 7.

Гуменюк Н. І братства дух хай буде тим ключем / Н. Гуменюк // Нар. трибуна. – 1990. – 27 верес. – С. 3.

Ковальчук А. Історія в експонатах / А. Ковальчук // Волинь-нова. – 2009. – 22 серп. – С. 9.

Лис В. «На вірність традиціям, освяченим віками» / В. Лис // Рад. Волинь. – 1990. – 16 груд.

Сподвижники просвітництва і благодійності // Волинь. – 2000. – 26 верес.

24 ВЕРЕСНЯ

60 років від дня народження М. В. Дьоміна (1950) – українського художника, мистецтвознавця та поета

Микола Володимирович Дьомін народився 24 вересня 1950 року в Луцьку. Початкову художню освіту здобув у Луцькій дитячій художній школі (класний керівник А. Ф. Попович). Продовжив навчання в Косівському училищі прикладного мистецтва на відділі художнього моделювання товарів легкої промисловості (1966–1970), викладачі з фаху – Ю. О. Касьяненко, О. Г. Соломченко, І. В. Добринов. У 1970–1972 роках служив у збройних силах СРСР. У 1972–1975 роках працював художником-декоратором та художником рекламного комбінату в Луцьку.

У 1975 році М. Дьомін вступив на живописний факультет Київського державного художнього інституту. Його вчителями були відомі українські митці Віктор Бабенцов, Анатолій Пламеницький, Василь Забашта, Віктор Шаталін, які, безперечно, мали вагомий вплив на формування його естетичних поглядів. 1981 року Дьомін закінчив інститут, на відмінно захистивши дипломну роботу «Вогні походів» (майстерня професора В. Шаталіна).

По закінченні вузу працював на посаді інженера-художника на підприємстві важкої промисловості (КСПО) в Києві (1981–1986). Очолював тут групу фахівців з монументально-декоративних робіт, серед яких – керамічні панно «Весняні мелодії лісу», «Підводні стихії озер»; фонтан «Дерево осіннього саду»; стінні розписи на теми українських народних казок; дерев'яна скульптура, виконана за мотивами драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня».

Одночасно М. Дьомін працював і в галузі станкового малярства, створив низку тематичних картин на соціальні та історичні теми, працював у жанрах пейзажу, портрета, натюрморту. 1982 року вперше на ювілейній республіканській виставці була представлена його картина «Господарі землі», де автор зобразив селян без радянського псевдопафосу.

Небайдужість художника до рідної історії привернула його увагу до давньоукраїнських тем. Цього ж 1982 року він написав картину «Київська Русь». Заглиблюючись в історичні перипетії визвольних змагань княжої доби, митець продовжив тему. З'явилися картини «Київський князь» та «Легенди давньоруські» (1983). У цих полотнах авторське бачення образної форми і давньоукраїнського змісту виявилось візією історичного духовного зв'язку Київської Русі і сучасної України.

Складні подальші стосунки М. Дьоміна з офіціозом тієї епохи зумовили паузу у його виставковій діяльності. В середині 80-х років він звернувся до соціально-побутових тем, до сюжетів, вихоплених пензлем з швидкоплинного виру вулиці («Аматори шахів», 1984; «Літо», 1987; «Свято на Андріївському узвозі», 1989). Їх можна вважати лише дотичними до соцреалізму, позаяк невибагливість жанру сама по собі унеможливила ідеологічну заангажованість.

Початок 90-х рр. у часі, коли Україна здобула незалежність, позначений у творчості Миколи Дьоміна такими творами, як «Біженці» (присвячені 10-річчю Чорнобильської трагедії), «Косовиця», «Квіти» тощо. Осмислюючи нову українську дійсність, художник передусім залишається реалістом, орієнтується на «традиційну основу».

Значний доробок Миколи Дьоміна в жанрі пейзажу. Тематична і образна наповненість краєвидів автора засвідчує його залюбленість у мальовничі куточки України. Художник побував на пленерах у Приазов'ї, Чернігівщині, Поділлі, Одещині, Карпатах («Снов. Седнівські кручі», «Азовське море біля Генічеська», «Білгород-Дністровський. Фортеця Акерман», «Башта Пушкіна», «Кам'янець-Подільська фортеця», «Зелені Карпати», «Дощ на полонині», «Осінь у Карпатах» та інші). Натхненно працюється йому і в центральному регіоні України – на Київщині і в столиці держави («Зима на Київщині», «Русанівка», «Весна в Гідропарку», «Старокиївська гора взимку», «Видубицький монастир», «Кирилівська церква» та інші).

Відвідання Волині надихнуло художника на створення серії краєвидів рідної сторони. У різні роки ним були написані картини: «Околиці Луцька», «Вид на замок Любарта», «Покровська церква», «Луцьк. Вид на Свято-Троїцький собор», «Луцьк осінній», «Волинь. Велика вода», «Над Стиром», «Волинське Полісся. Ріка Стохід», «Село Корсині», «Монастир у Зимному» та багато інших.

М. Дьомін створив низку чудових натюрмортів. Цей жанр приваблює митця своїм демократизмом. Натюрморт на пленері

найчастіше він пов'язує з барвистим розмаїттям квітів: «Натюрморт на дачі», «Польові квіти», «Бузок», «Соняшники», «Троянди», «Півонії». У тематичних натюрмортах художник досліджує окультурений світ речей. Побутові реквізити, історичні аксесуари – це той зникаючий пласт буття, який фіксує його пензель: «Фрукти і самовар», «Крісло і шахівниця», «Натюрморт з підсвічником», «Синій чайник», «Натюрморт з ліхтарем».

У своїй творчості митець звертається і до жанру портрета, де поглиблено досліджує характерні і типові риси портретованої особистості. Тут можна виокремити кілька автопортретів, портрети матері Олени Кіндратівни, батька Володимира Федоровича, художника Миколи Черенюка та деякі інші.

Працюючи як професійний художник, М. Дьомін не полишає літературних спроб. Як поет він заявив про себе 1989 року, коли у всеукраїнському молодіжному альманасі «Вітрила» опублікували добірку його віршів. М. Дьомін надрукував вірші у престижному альманасі «Поезія», куди 1991 року їх рекомендував Петро Засенко, «Літературній Україні» та інших виданнях. 2008 року у видавничому відділі журналу «Вітчизна» вийшла друком перша збірка його поезій «Розпис на камені», яка йшла до читача важко і зболено з 1992 року – часу гіперінфляції. Чекають свого виходу в світ і наступні збірки поезій.

М. Дьомін – лірик. У його поезіях вчуваються мотиви високого громадянського звучання. У них він звертається до історичних проблем, родинних стосунків, до вічної теми кохання. Нині у видавництві знаходиться збірка його поезій з передмовою Петра Засенка «Древо модерної фрески».

Виступає М. Дьомін і як прозаїк, пише оповідання, повісті. Як дослідник образотворчого процесу він підготував методичний посібник «Образотворчість у закладах естетичного виховання», рецензований і схвалений до друку методичним центром Міністерства культури і туризму України. Одним із перших він відкрив для сучасної художньої освіти постать Миколи Писанка, художника-педагога, теоретика мистецтва. Нині Микола Дьомін активно публікує мистецтвознавчі статті, публіцистичні розвідки, інтерв'ю у журналах «Вітчизна», «Сучасність», «Київ», «Трибуна», «Українська культура», «Образотворче мистецтво», газетах «Літературна Україна», «Вечірній Київ» та інших. Пише статті-передмови до каталогів творів художників, статті в Енциклопедії України, в академічний збірник Інституту проблем сучасного мистецтва.

Багатогранна творчість Миколи Дьоміна стає доступною національній культурі та широкому загалу українства, знаходить там відгук і свого зацікавленого глядача та читача.

Тамара Левицька

Література:

Дьомін М. Монументальна і камерна пластика в скульптурних творах Миколи Обезюка / М. Дьомін // Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народження Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 186–191.

Дьомін М. Витончений колорит палітри Сергія Шишка / М. Дьомін // Вітчизна. – 2006. – № 5–6. – С. 174–176.

Дьомін М. Віск медового спаса : бувальщина / М. Дьомін // Вітчизна. – 2005. – № 5–6. – С. 78–85.

Дьомін М. Волинь – західні ворота України : розмова з головою Волин. облдержадмін. В. Бондаром / М. Дьомін // Вітчизна. – 2006. – № 1–2. – С. 117–121.

Дьомін М. З любов'ю до України / М. Дьомін // Літ. Україна. – 2005. – 28 квіт. – С. 4.

Дьомін М. Історія і сучасність у монументальних творах Наталії Литовченко / М. Дьомін // Літ. Україна. – 2008. – 23 жовт. – С. 4.

Дьомін М. Мальовнича Україна і життєстверджений оптимізм Наталії Литовченко / М. Дьомін // Вітчизна. – 2007. – № 5–6. – С. 172–175.

Дьомін М. Мистецтво і зброя Ніла Хасевича / М. Дьомін // Вітчизна. – 2006. – № 7–8. – С. 173–176.

Дьомін М. Речитатив душі : [вірші] / М. Дьомін // Вітчизна. – 1999. – № 1–2. – С. 70–76.

Дьомін М. Художня творчість як компонент свободи / М. Дьомін // Вітчизна. – 2007. – № 1–2. – С. 176.

* * *

Левицька Т. Творчість Миколи Дьоміна у світлі багатогранної художньої практики / Т. Левицька // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 499–501.

Міщенко Г. Образні доміанти у творчості Миколи Дьоміна / Г. Міщенко // Укр. культура. – 2008. – № 2. – С. 22–23.

ВЕРЕСЕНЬ**120 років від часу першого приїзду в м. Устилуг
І. Стравінського – російського композитора (1890)**

Вперше в Устилузі Ігор Стравінський (1882–1971) з'явився у вересні 1890 року разом із Ганною Кирилівною (уродженою Холодовською, 1854–1939), своєю матір'ю, та Гурієм (1884–1918), молодшим братом. Родина проїхала перед тим майже через всю Україну: з маєтку Слободки Богодухівського повіту на Харківщині, через Київ до Волині, аби провідати малих Людмилу (4 роки) і Катерину (1 рік) та їх батька Гаврила Трохимовича Носенка (1832–1897) («дядю Ганю» – в листах Ігоря Стравінського з Устилуга). Носенко був одружений на

Марії Кирилівні (уродженій Холодовській, 1857–1882), рідній сестрі Ганни Стравінської, але на той час уже кілька років був вдівцем, і придбавши землі на Волині, перебрався туди разом з двома малими доньками. Турбота про малих племінниць привела Ганну Стравінську до Устилуга майже через рік після того, як там у 1889 році побував Федір Гнатович Стравінський (1843–1902), батько композитора, та Юрій, старший брат композитора. Устилуг – складова частина свідомості Ігора Стравінського, найяскравіші миттевості його спогадів, відлуння його дитячих та юнацьких вражень, що без сумніву залишилися в пам'яті. У похилому віці композитор визнає містечко «райським куточком для творчості». Саме в Устилузі Стравінський усвідомив, що він є митцем, що він тут став видатним. Тому не дивно, що провінційне містечко завжди лишалося для композитора найулюбленішим місцем для роботи, аж до 1914 року, коли Перша світова війна та наступні історичні події змусили Стравінського разом із сім'єю залишитися у Швейцарії.

Олена Огнева

Література:

Огнева О. Д. Будинок серед алей : музей Ігора Стравінського в Устилузі / О. Д. Огнева. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 56 с.

Огнева О. Д. Маесток Носенко-Белянкіних-Стравінських в Устилузі : (за матеріалами Волин. обл. держ. архіву) / О. Д. Огнева // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 80-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 470–474.

Стравинская Е. А. Из Расходных книг Ф. И. Стравинского / Е. А. Стравинская ; Варунц В. П. Комментарий / В. П. Варунц // Стравинский И. Ф. Переписка с русскими корреспондентами : материалы к биограф. / И. Ф. Стравинский ; сост., текстолог. ред. и коммент. В. П. Варунца. – М., 1998. – Т. 1 : 1882–1912. – С. 34–35 ; 35.

4 ЖОВТНЯ

80 років від дня смерті Олени Пчілки (1849–1930) – української письменниці, етнографа, фольклориста, редактора, громадської діячки

Коли видавництво «Рух» у Харкові готувало до видання «Оповідання» Олени Пчілки (кінець 1920-х років), воно звернулося до письменниці з проханням написати автобіографію. Пишучи її, Олена Пчілка зазначила: «Я живу довго на світі, пережила, можна сказати, стільки періодів нашої культури, і на протязі тих пережитих часів знала так багато людей наших і чужих, що коли б я захотіла просто написати про всі взаємини свого життя, то вийшли б цілі томи».

«...Автобіографії річ таки цікава – і тоді, як подавані твори подобаються, і навіть тоді, як вони не подобаються... Цікаво, як та людина жила – сама; цікаво, що вона думала, що вона почувала, які її були власні вчинки; цікаво взагалі пізнатися з її власним життям і заглянути в її душу, перебрати в її усе, як у скрині, за всі часи того життя, в різну пору його», – писала Олена Пчілка.

«У своїй довголітній праці на полі української культури виступала то яко етнограф-збирач, то яко вчений-досліджувач, то яко драматург та автор інших творів красного письменства (прозових та віршованих), то яко редакторка й видавниця українських часописів та окремих виданнів, то яко педагог, автор, може найтрудніших до написання творів – для дітей.

По своїй ідеології – перше всього українська націоналістка, гаряча патріотка свого краю, України. По літературному напрямку належу до школи народників 60-х років», – так писала письменниця про себе.

Хто знає історію родоводу Косачів, той назве Ольгу Петрівну Драгоманову-Косач (Олену Пчілку) однією з найщасливіших матерів України. У шістьох дітях вона втілила свою жагучу мрію: зростити свідомих українців.

«В дітей мені хотілося перелити свою душу й думки, із певністю можу сказати, що мені це вдалося. Не знаю, чи стали б Леся й Михайло українськими літераторами, коли б не я? Може б стали, але хутчії що ні... Власне я наважила й завше окружала дітей такими обставинами, щоб українська мова була їм найближчою, щоб вони змалку пізнавали її якнайбільше. Життя зо мною та посеред волинського люду сприяло тому», – писала Олена Пчілка.

Письменниця пишалася своїми дітьми, в листах до мами в Гадяч писала: «В цьому році все обов'язкові поїздки: то їздила з Лесею у Варшаву до лікарів, а тепер доведеться в кінці серпня чи на початку вересня їхати за Лесею в Одесу на Лиман. Петро Антонович відвіз її туди на початку липня і влаштував там при наших хороших знайомих на Лимані. Леся часто пише. Лікується купанням регулярно, а що з цього вийде – побачу як поїду за нею. Михась відмінно закінчив гімназію першим учнем і навіть з медаллю. Подав прохання про вступ до Київського університету. Коли поступить, теж не зайвим було б поїхати з ним до Києва, допомогти влаштуватися. Я дуже задоволена його вдачею і всім ним. Як за зовнішніми, та і за внутрішніми якостями – не бажаю нічого кращого. Коли б і Микось вийшов таким! Микось такий же здоровий і філософ, як був, нині все думає, що поїде зо мною в Одесу, подивитись на «козацьке море». Учора питав, чи заїдемо ми до бабусі? Звичайна дитяча фантазія! Де Одеса, а де Гадяч! Всі інші діти зараз здорові. Оксаночка дуже поправилась. Ліля теж молодчина. Мала Дора настільки уже підросла, що я думаю зняти з неї портрета. Вона – вітха для всіх, особливо любить няньчитися з нею Ліля».

Всі діти Олени Пчілки безмірно любили її і високо цінували.

«Мати – ні, це занадто складна, занадто значна її роль і місце в житті не лише всіх нас, особливо Лесі, а не в цілому українському житті і не з моєю кебетою писати про неї в цілому об'ємі її значення для української культури. Скажу лише, що розумніших за неї людей я знала мало, а, може, й зовсім не знала. Були у її вдачі прекрасні риси, але були й такі, що дуже болюче вражали близьких людей, в першу чергу її дітей. А тому і хорошими і злими рисами вона поклала великий карб на Лесі, але все ж хороші риси переважали. У всякім разі, Леся безмірно любила її і дуже високо цінувала все своє життя аж до смерті...», – писала про матір Ольга Косач-Кривинюк.

Ізидора Косач згадувала: «...мати була дуже розумна, горда, певна себе і певна в правоті своїх думок і переконань людина, тверда і уперта в переведенні в життя того, що уважала за потрібне».

«Всі ми – і поети і непоети – по більшій часті буваємо не варті своїх матерів». «За ціле життя твоє мало платити «кількома стрічками листа», за нього мало цілого мого життя, – вір мені чи ні. Тільки я б віддала своє життя без жалю ради тебе», – писала в листах до матері Леся Українка.

Син Михайло Косач писав у листі до матері: «Коли я став тим, чим єсть, коли в мене є що-небудь доброго, то се дякуючи тобі, мамочко!»

Олена Пчілка у блокованій, бездержавній, зрусифікованій Україні зростила свідомих українців.

Віра Комзюк

Література:

Пчілка Олена. Сосонка : для молодш. та серед. шк. віку / Олена Пчілка. – К. : Школа, 2007. – 176 с. : іл.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олена Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині : матеріали XXXIII Всеукр. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 160-річчю від дня народж. Олени Пчілки та 60-річчю з часу створення Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – 290 с.

Ошуркевич О. У творчих зацікавленнях Олени Пчілки / О. Ошуркевич // Ошуркевич О. Там, під Берестечком : статті, нариси / О. Ошуркевич. – Луцьк, 2009. – С. 59–64.

Гвоздь М. Родюча як земля, а робоча – як бджола / М. Гвоздь // Укр. Слово. – 2009. – 24 черв. – С. 8.

Гуменюк Н. Лицарство духу і працьовитість бджілки / Н. Гуменюк // Слово Просвіти. – 2009. – 16 лип. – С. 3.

Іванникова Л. «Все, що виховаю і виплекаю, віддам на благо України» / Л. Іванникова // Слово Просвіти. – 2009. – 2 лип. – С. 10.

Констатинівська О. Олена Пчілка : сила її індивідуальності / О. Констатинівська // Культура і життя. – 2009. – 8 лип. – С. 6.

Ксендзук Е. Бібліографування творчої спадщини Олени Пчілки / Е. Ксендзук // Бібл. форум України. – 2009. – № 2. – С. 26–27.

Пам'ятнику [Олені Пчілці] бути! // Віче. – 2009. – 5 лют. – С. 1; 12 лют. – С. 1; 5 берез. – С. 1; 12 берез. – С. 1; 19 берез. – С. 1; 26 берез. – 1 квіт. – С. 1, 4, 10; 2 квіт. – С. 1, 10; 9 квіт. – С. 1, 4; 16 квіт. – С. 1, 4; 23 квіт. – С. 4; 30 квіт. – С. 1, 8; 7 трав. – С. 1, 10; 14 трав. – С. 1, 10; 21 трав. – С. 1, 9; 28 трав. – С. 1, 10; 4 черв. ; 11 черв. – С. 1, 2, 4; 28 черв. – 1 лип. – С. 1, 10; 2 лип. – С. 1, 10; 9 лип. – С. 1, 4; 16 лип. – С. 1, 4; 23 лип. – С. 1, 10; 30 лип. – С. 1, 10; 13 серп. – С. 1, 10; 20 серп. – С. 1, 10; 3 верес. – С. 1, 4; 1 жовт. – С. 1, 4.

Пришутів Е. «Родюча, як земля, а робоча – як бджола» / Е. Пришутів // Нар. армія. – 2009. – 16 черв. – С. 7.

Сівашова І. Шукала правди разом з народом / І. Сівашова // Демократ. Україна. – 2009. – 31 лип. – С. 20.

Чернов А. Зірка українського Відродження : чого протягом семи десятиліть можновладці не могли «пробачити» Олені Пчілці? / А. Чернов // День. – 2009. – 25 лип. – С. 7.

* * *

«З братами ще я словом поділюсь»: біобібліогр. покажч. – Луцьк : Твердиня, 2009. – 112 с.

7 ЖОВТНЯ

50 років від дня народження А. А. Костюка (1960) – українського художника

Костюк Анатолій Антонович – сучасний український художник – народився 7 жовтня 1960 року в м. Володимирі-Волинському в робітничій сім'ї. Середню освіту здобув у міській середній школі № 1. У 1974–1977 роках навчався в дитячій художній студії при Володимир-Волинському районному будинку культури під керівництвом українського художника і педагога Миколи Букатевича. В 1977–1981 рр. оволодів спеціальністю «художня різьба по дереву» в Ковельському професійно-технічному училищі № 5. Одночасно вступив на заочне відділення факультету станкового живопису і графіки Московського народного університету мистецтв, який успішно закінчив у 1984 р.

Трудове життя тісно пов'язав із художньою творчістю. Працював на посаді художника Нововолинського заводу СТО (1984–1985) та Володимир-Волинського цукрового заводу (1987–1990). Розписував православні храми. В 1994–2004 рр. очолював любительське об'єднання художників при міському відділі культури.

Свій творчий шлях в мистецтві розпочав в реалістичній манері. З 1987 р. бере участь в обласних художніх виставках. У 1988 р. митця приймають до творчого об'єднання при Волинській обласній організації Спільки художників України. Він активно шукає свого творчого шляху та манери письма, багато експериментує. Захоплюється абстракціонізмом, особливо українським 10–30-х років ХХ ст., що виразно помітно в ряді творів автора. Організував більше десяти персональних виставок. Учасник численних художніх виставок в Україні та за кордоном, зокрема у Польщі (Варшава, 2006), Японії (То-

кіо, галерея «Інко-Арт», 1991), Канаді (Едмонтон, 2001). Брав участь в міжнародних пленерах в польських містах Хрубешові (1988) та Корше (2003).

Анатолій Костюк є ініціатором і організатором е 2000 р. першого на Волині міжнародного пленеру «Колорит». Займається графічним дизайном, геральдикую. Автор гербів міст Устилуга, Володимир-Волинського та району, емблеми фестивалю патріотичної пісні «Володимир», ряду товарних і фірмових знаків. Його твори перебувають в художніх музеях та картинних галереях Луцька і Києва, приватних колекціях України, Росії, Польщі, Угорщини, Франції, Канади, США, Англії, Німеччини.

За словами мистецтвознавця Ю. Беспалова: «Анатолій Костюк, український художник – яскравий представник сучасного образотворчого мистецтва. З початку 90-х років працює у непристосованому до смаків, вільному від стандартів стилі безпредметного (нефігуративного) живопису, відбувся як творча особистість з власною манерою письма. Динамізм атмосфери колористики, присутній у кожній з робіт, свідчить про постійне прагнення автора до особистого творчого зростання, у спробі гармонізувати навколишню дійсність і уявлення про неї. Важливою рисою робіт різних періодів є відчуття пошуку нової художньої мови заради входження в простір іншої реальності».

Живе і працює в м. Володимирі-Волинському.

Анатолій Силук

Література:

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про А. Костюка – с. 250.

Беспалов Ю. Анатолій Кост / Ю. Беспалов // Художники України. – 2007. – № 9. – С. 3–30.

Коширець С. І запрошував на Андріївський узвіз босоногий художник / С. Коширець // Слово правди. – 2004. – 9 верес.

Коширець С. Мажорні кольори художника, що спалює картини / С. Коширець // Слово правди. – 2006. – 5 жовт. – С. 1, 3.

Михалик А. З ностальгією за добром і красою / А. Михалик // Слово правди. – 1995. – 14 лют.

Михалик А. Збуджує, хвилює думку / А. Михалик // Слово правди. – 1988. – 26 січ.

Михалик А. Стихія кольору / А. Михалик // Слово правди. – 1997. – 2 груд.
 Степанюк Ф. Шлях молодого художника / Ф. Степанюк // Нар. справа. – 1995. – 11 серп.

Костюк Анатолій. Володимир-Волинський [Електронний ресурс] : регіональний інформаційний портал «Волинь». – Режим доступу: <http://www.art.lutsk.ua/art/koval/index.shtml>, вільний. – Загол. з екрану.

21 ЖОВТНЯ**60 років від дня народження О. М. Середюка (1950) –
волинського краєзнавця, директора Музею
історії сільського господарства Волині**

Олександр Миколайович Середюк – відомий історик, краєзнавець, публіцист, засновник та директор Музею історії сільського господарства Волині – скансену.

Народився Олександр Середюк 21 жовтня 1950 року в м. Гайсин Вінницької області. З 1965 по 1969 роки – студент Ладижинського технікуму механізації сільського господарства. Служив у частинах морської авіації Балтійського і Тихоокеанського флоту. Працював бригадиром райоб'єднання «Сільгосптехніка» в м. Гайсині. Однак за покликом душі обрав іншу галузь – гуманітарну. У 1972-му О. Середюк вступив у Львівський державний університет ім. Івана Франка на історичний факультет. Історія була для нього улюбленим предметом ще зі школи. У 1977 році працював у Волинському краєзнавчому музеї, де виявив себе закоханим у свою справу спеціалістом. Не випадково у 1978 році дирекція обласної дослідної станції у с. Рокині запросила його на посаду старшого наукового співробітника музею. Тут він працював над створенням експозиції Музею історії сільського господарства Волині. Протягом багатьох років Олександр Середюк збирав реліквії волинської минувшини, які стали унікальним надбанням музею. Він створив науково виважену та художньо довершену експозицію. Всі експонати були зібрані власноруч, ціною організаторських зусиль та численних пішохідних туристично-краєзнавчих походів і розкопок, мандрівок і поїздок, зустрічей зі старожилами краю. Зібрані матеріали тематично і хронологічно згруповані та розміщені у семи залах експозиції.

З 1989 року на території Рокинівського дендропарку науковець започаткував створення експозиції просто неба – невеличкого волинського села XIX ст., в якому розмістились пам'ятки давнього дерев'яного будівництва. О. Середюк відшукав і перевіз сюди вітряк, курну хату, дводільну поліську хату, кузню, господарські забудови. Майже за власний кошт поставив каплицю.

О. Середюк своєю працею втілює ідею української державності. Вперше серед музеїв України у 1990 році оформив експозицію «Історія української національної символіки». Він спрямовує свою роботу на те, щоб експонати вивчалися, а не лише демонструвалися. Започаткував вивчення і відтворення родинного і суспільного життя українців, яке супроводжувалось різними обрядами. Вже не один рік в експозиції просто неба проводяться «Андріївські вечорниці», «Різдвяний свят вечір», «Колядки, щедрівки».

О. Середюк – полковник Волинської Січі Війська Запорізького, уже багато років займається вивченням і дослідженням українського

козацтва. Створив на базі музею школу «Козацького гарту», де проводяться навчання молоді за програмою психофізичної підготовки воїнів Запорізької Січі.

О. Середюк займає активну життєву позицію, неодноразово обирався депутатом Рокинівської селищної ради. У 2001–2005 роках О. Середюк очолював Луцьку районну парторганізацію ВО «Батьківщина». За списком БЮТ став депутатом Луцької районної ради, членом гуманітарної комісії.

Автор понад 30 наукових праць, дев'яти книг історико-краєзнавчих нарисів, пристрасних публікацій у періодиці. За останні роки вийшли друком його книги «Скарбниця історії Волині», «Ангел-хранитель», «Експропріація», «Юлія – політичний портрет», «Лицарі Сонця», «Ангел України».

О. Середюк своєю діяльністю зробив вагомий внесок у розвиток музейництва на Волині, справу національного і культурного відродження України та її козацьких традицій, дослідження в галузі історичного краєзнавства Волині. У 1999 році він став лауреатом конкурсу імені Леоніда Маслова, організованого Товариством охорони пам'яток історії і культури. Постановою Козацької Ради нагороджений медаллю «Козацької Слави» та срібним хрестом «Козацької Слави».

Навколо О. Середюка постійно люди, до нього звертаються за допомогою, порадою, підтримкою.

Лариса Криштапюк

Література:

- Середюк О. Ангел України / О. Середюк. – Луцьк, 2007. – 71 с.
- Середюк О. М. Ангел-хранитель : політ. портрет / О. М. Середюк. – Луцьк, 2002. – 40 с.
- Середюк О. М. Експропріація : як повернути наші вклади і збільшити пенсії / О. М. Середюк. – Луцьк, 2002. – 76 с.
- Середюк О. М. Лицарі Сонця : іст. нарис / О. М. Середюк. – Луцьк : Ініціал, 2006. – 432 с. : іл.
- Середюк О. М. Скарбниця історії : інформ.-реклам. путів. по нар. музею історії сіл. госп-ва Волині. – Луцьк, 1990. – 38 с.
- Середюк О. М. Скарбниця історії Волині : іст.-краєзн. нарис про нар. музей історії сіл. госп-ва Волині / О. М. Середюк. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 124 с. : іл.
- Середюк О. М. SOS : публіцистика. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 296 с.
- Середюк О. Юлія : політ. портрет Ю. В. Тимошенко / О. Середюк. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 225 с.
- Рокині – Рукині (руки, що творять) : іст.-краєзн. нарис / за ред. О. Середюка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 312 с.
- Середюк О. М. Байрак-парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва (від 1996) / О. М. Середюк // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. – С. 104.

Середюк О. М. Великдень – перемога життя / Середюк О. // Минуле і сучасне Волині й Полісся : роде наш красний : матеріали III Волин. обл. наук.-етногр. конф. – Луцьк, 2007. – С. 81–84.

Середюк О. М. Доки живу – будуватиму : (спогади про створення Музею історії сіл. госп-ва Волині – скансену) / О. Середюк // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю Волин. краєзн. музею та 55-річчю Колодяжен. літ-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2004. – С. 120–123.

Середюк О. М. [Публіцистика] / О. М. Середюк // Перевесло : альм. обл. Асоц. незалеж. волин. письмен. ім. П. Чубинського. – Луцьк, 2007. – Вип. 3. – С. 164–184.

Середюк О. М. Скарбниця історії Волині / О. М. Середюк, О. Малахівський // Минуле і сучасне Волині : Олександр Цинкаловський і край : матеріали IX наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1998. – С. 28–29.

Середюк О. М. А ми твою козацьку славу повернемо! / О. М. Середюк // Досвіт. зоря. – 2001. – 23 серп.

Середюк О. М. Власник означає – незалежний / О. М. Середюк // Сіл. час. – 2002. – 1 лют.

Середюк О. М. Дендрарій у Рокинях / О. М. Середюк // Досвіт. зоря. – 1998. – 15 жовт.

Середюк О. М. Експедиція на Полісся / О. М. Середюк // Слава праці. – 2006. – 12 серп.

Середюк О. М. За що постраждав старовинний вітряк? / О. М. Середюк // Досвіт. зоря. – 2001. – 18 січ.

Середюк О. М. Знов ковальський стукіт чути в кузні / О. М. Середюк // Віче. – 1999. – 30 груд.

Середюк О. М. Козацька слава / О. М. Середюк // Луцьк. замок. – 2004. – 14 жовт. – С. 12; 21 жовт. – С. 12; 11 листоп. – С. 12; 18 листоп. – С. 12; 25 листоп. – С. 12; 2 груд. – С. 12; 9 груд. – С. 12; 16 груд. – С. 12; 23 груд. – С. 12; 2005. – 6 січ. – С. 12; 13 січ. – С. 12; 20 січ. – С. 12; 27 січ. – С. 12.

Середюк О. М. Козацький вишкіл на Хортиці / О. М. Середюк // Слава праці. – 2005. – 16, 18, 20, 27, 30 серп.; 3, 6, 8 верес.

Середюк О. М. Коли прийде свято в Рокині? / О. М. Середюк // Слава праці. – 2001. – 31 берез.

Середюк О. М. Рокинівська каплиця / О. М. Середюк // Вісник. – 1999. – 18 берез. – С. 12.

Середюк О. М. Хто ми? Чиїх батьків? Чиї ми діти? / О. М. Середюк // Прогноз. – 2007. – № 15. – С. 5.

Середюк О. М. Чи буде у нас козацький лицей? / О. М. Середюк // Волинь-нова. – 2007. – 18 верес. – С. 5.

Середюк О. М. Чиїх батьків, чиї ми діти? / О. М. Середюк // Вісник. – 2002. – 14 берез. – С. 4.

Середюк О. М. Чи легше українській культурі в Рік культури / О. М. Середюк // Волинь. – 2003. – 29 лип. – С. 3.

Середюк О. М. Юліанський та григоріанський календарі : за яким же календарем ми живемо і відзначаємо події? / О. М. Середюк // Вісник. – 2004. – 15 січ. – С. 9.

Середюк О. М. Японський каратист вклонився українському козакові / О. М. Середюк // Волинь. – 2002. – 16 лип. – С. 3.

* * *

Данилюк А. Шляхами України : етногр. нарис / А. Данилюк. – Львів : Світ, 2003. – 256 с.

Про О. М. Середюка – с. 18.

Рокині – Рукині (руки, що творять) : іст.-краєзн. нарис / за ред. О. Середюка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 312 с.

Про О. Середюка – с. 240–249.

Гордієнко Н. Тридцять років – на музейній ниві / Н. Гордієнко // Волинь-нова. – 2007. – 23 жовт. – С. 5.

Закрева Ю. Рокинівський «Дон Кіхот» / Ю. Закрева // Слава праці. – 2007. – 20 жовт. – С. 4.

Крижанівський О. «Юлія» : під такою назвою у «Надстир'ї» вийшла нова книга О. Середюка / О. Крижанівський // Слава праці. – 2005. – 17 груд.

Музею сільського господарства Волині – 30 років // Відомості. – 2009. – 26 лют. – С. 13.

Поліщук І. Тридцять років на сторожі історії та культури / І. Поліщук // Слава праці. – 2009. – 26 берез. – С. 3.

Ричук Ю. Непідкорена вершина Олександра Середюка / Ю. Ричук // Аверс-прес. – 2004. – 15 січ. – С. 6.

Світліковська Г. І скло не ріже, і вогонь не бере / Г. Світліковська // Волинь-нова. – 2007. – 21 квіт. – С. 7.

Ювілеї : 30 років служіння історії та сільському господарству Волині // Волинь-нова. – 2009. – 21 лют. – С. 2.

25 ЖОВТНЯ

30 років від дня створення

Волинської обласної організації

Національної спілки письменників України (1980)

До 1980 року обдаровані волиняни, які пробували себе на ниві красного письменства, мали нагоду поспілкуватися й обговорити написане власноруч в обласному літературному об'єднанні та літературній студії «Лесин кадуб». Діяли також творчі об'єднання в деяких районах, здебільшого при редакціях газет. Особливо активними були «Зорі над Стиром» (Луцький район) та «Хвилі Світязя» (Любомльський район).

25 жовтня 1980 року на теренах Волині почала відлік творчої біографії професійна обласна організація Спілки письменників України (нині Національної спілки письменників України). Першим її головою було обрано поета Петра Маха. Збори з цієї нагоди відбулися у самому серці нашого краю – селі Колодяжному Ковельського району, в літературно-меморіальному музеї Лесі Українки. 3 лютого 1989 року по березень 2006 року письменницьку організацію Волині очолював Василь Гей. Нині її головою є Ніна Горик.

За радянських часів, коли мистецтво загалом і літературу зокрема намагалися втиснути у прокрустове ложе так званого соцреалізму,

нашим письменникам досить непросто було видавати свої книжки: з одного боку жорстка цензура, вимога причіплювати ідеологічні «паровозики» до поетичних збірок, з другого – ліміт на видання. З проголошенням незалежності України митці нарешті отримали можливість вільного самовираження, розкриття тих тем, які були заборонені. В той же час скоротилися можливості соціального захисту письменників, їхні книжки виходять невеликими тиражами, а отже потрапляють здебільшого лише в бібліотеки регіону. Зруйновано централізовану мережу книгорозповсюдження, що також обмежує можливість доступу сучасної літератури до широкого читачього кола. Українській книжці у власній державі доводиться виборювати місце під сонцем у жорсткій конкуренції з російськими виданнями, які заповнили український книжковий ринок. Усі ці проблеми, безперечно, болять і літераторам Волині.

І все ж Волинська обласна письменницька організація, одна з найавторитетніших в Україні, може пишатися своїми творчими здобутками за роки незалежності: наші митці видали чимало творів, відзначених всеукраїнськими нагородами, без яких важко собі уявити сучасний літературний процес; вони займають активну державотворчу позицію, проводять багато цікавих акцій. Волинська організація НСПУ видає альманах «Світязь» (редакційна колегія: Ніна Горик, Василь Гей, Надія Гуменюк, Андрій Криштальський, Ігор Ольшевський, Тетяна Яков'юк), проводить поетичне свято «Лісова пісня» в урочищі Нечимне, що останнім часом стало всеукраїнським, організовує щорічний літературний конкурс «Світ волинської книги» (разом з облдержадміністрацією) на кращу книгу Волині та низку конкурсів для школярів і молоді, організовує мистецькі вечори, творчі зустрічі (традиційними, зокрема, стали тристоронні зустрічі в Луцьку українських, білоруських та польських літераторів). Письменники Волині пропагують українське слово, зустрічаються з читачами навіть найвіддаленіших районів області, допомагають початківцям торувати стежку в літературу.

Тридцять років тому до Волинської письменницької організації ввійшло семеро літераторів. Нині вона нараховує тридцять чотири письменники. Координує їхню роботу рада, до якої входять Ніна Горик, Василь Гей, Надія Гуменюк, Іван Корсак, Ольга Ляснюк, Ігор Ольшевський, Іван Чернецький.

Сергій Лис

Література:

Волинь літературна: видання Волин. орг. Нац. спілки письм. України та Волин. обл. друк. / ред. В. Гей. – Луцьк, 2000. – 24 с.

Світязь : літ. зб. Волин. орг. Спілки письм. України : вип. 1. – К. : Рад. письменник, 1991. – 126 с.

Світязь : літ. зб. Волин. орг. Спілки письм. України : вип. 2. – К. : Рад. письменник, 1992. – 127 с.

Світязь : літ. зб. Волин. орг. Спілки письменників України : вип. 3. – Луцьк : Гранослав, 1995. – 118 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Спілки письменників України : вип. 4. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 150 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Спілки письменників України : вип. 5. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 168 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 6. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – 154 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 7. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 160 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 8. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 152 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 9. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 184 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 10. – Луцьк : Надстир'я, 2004. – 124 с.

Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 11. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 168 с.

Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 12. – Луцьк : Терен, 2006. – 212 с.

Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письменників України : вип. 13. – Луцьк : Терен, 2007. – 204 с.

* * *

Волинь / Укр. наук.-т.во. геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про сучасний літературний процес в області – с. 255–265.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.). – Луцьк : Вежа, 2001. – 692 с.

Про обласну організацію Національної спілки письменників України – с. 389–391.

Волинь у житті та творчості письменників: зб. праць / упоряд. Н. Г. Сташенко. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – Луцьк : Твердиня, 2007. – 256 с.

Гей В. Слово сумління, любові, тривоги: Волин. письмен. організації – 25 років / В. Гей // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письменників України. – Луцьк, 2005. – Вип. 11. – С. 17–23.

Приймачук Л. Л. Волинські письменники у розбудові держави // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки: філол. науки. – Луцьк, 2000. – № 6. – С. 297–300.

Вербич В. 27 – і сивим майстрам, і юним «зіркам» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2007. – 25–31 жовт. – С. 3.

Гуменюк Н. У волинських письменників – новий керманіч / Н. Гуменюк // Віче. – 2006. – 6 квіт. – С. 4.

Гуменюк Н. Угода про творчу співпрацю / Н. Гуменюк // Літ. Україна. – 2008. – 8 трав.

Філатенко А. Високе покликання письменника / А. Філатенко // Волинь. – 2005. – 27 жовт.

Творчі спілки : Ніна Горик знову очолила обласну письменницьку організацію // Волинь-нова. – 2009. – 11 квіт. – С. 2.

* * *

Письменники Волині : (члени Нац. спілки письм. України). – Луцьк: Волин. обл. друк., 2003. – 36 с.

Волинська обласна організація Національної спілки письменників України // Хто є хто на Волині: наші земляки: довід.-біогр. вид. – К., 2004. – Вип. 2. – С. 47–54.

26 ЖОВТНЯ

60 років від дня народження В. С. Лиса (1950) – українського письменника і журналіста

Володимир Савович Лис з'явився на світ Божий 26 жовтня 1950 року на мальовничому поліському хуторі, який згодом з'їла меліорація, поблизу села Згорани Любомльського району. Наступного року разом з батьками з волі влади опинився у придніпровських степах, де й зробив свої перші кроки. Після повернення на Волинь набув чисто згоранської прописки – батьки переселилися в село, де й отримав атестат про середню освіту. Служив в армії. Закінчив факультет журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка (1977). Журналістську стежу ще до армійської служби розпочинав у редакції Любомльської районки. Потім була робота в кількох інших районних газетах – на Хмельниччині, Херсонщині, Рівненщині, завідував літературною частиною Рівненського обласного музично-драматичного театру, працював у багатотиражці, в обласній волинській молодіжці. Нині редактор відділу «Волині-нової» – газети, якій віддав майже три десятиліття журналістської праці.

Наприкінці 80-х років одним з перших на Волині почав висвітлювати боротьбу прогресивної громадськості за демократичні перетворення і здобуття незалежності України, історію національно-визвольного руху в краї. Нині є членом обласної комісії з надання статусу ветеранів ОУН-УПА, заступником голови громадської ради Луцька. Переможець багатьох журналістських конкурсів, у тому числі «Любіть Україну», «Професіонал». За перемогу у Міжнародному конкурсі матеріалів на політичні і військові теми був нагороджений поїздкою у штаб-квартиру НАТО. Визнавався «Людиною року Волинського краю» у номінації «Професіонал року» (2004), кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2009), нагороджений Грамотою Верховної Ради України.

Прозаїк, драматург, публіцист. Член Національної спілки письменників України з 2004 року та Асоціації українських письменників з 2002 року. У 1970-80-ті роки дебютував як драматург, освоював секрети драматургії і театрального мистецтва в лабораторіях молодого

драматурга і молодого театрального критика при Спілці письменників України і Українському театральному товаристві. П'єси ставилися на сценах театрів України, на Українському радіо, а п'єси для дітей «Квітка з чарівної рукавички» і «Господар нашого двору» – в Луцьку, перша в облмуздрамтеатрі імені Тараса Шевченка, а друга в обласному театрі ляльок. Комедію «Одруження Козюлькіна» поставив театр-студія Волинського національного університету імені Лесі Українки «Синій птах». Шлях до прози розпочався з перемоги в республіканському конкурсі на кращий твір про молодь за повість «Там, за порогом» (1985). Видав дванадцять книг, в тому числі сім романів.

Лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2007). Тричі ставав лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова», 2008 року отримав Гран-прі цього ж конкурсу за роман «Острів Сильвестра», переможець Всеукраїнського конкурсу радіоп'єс (2007, І премія за п'єсу «Полювання на брата»). Чи не найкраще суть творчості Володимира Лиса охарактеризував письменник і критик з Тернополя, також переможець «Коронації слова», Олександр Вільчинський: «Автор ставить рідкісні в сучасній українській літературі питання сенсу буття, життя і смерті, любові і зради. Питання, на які кожен з його героїв і читачів шукає свою відповідь».

Сергій Лис

Література:

- Лис В. Айстри на зрубі : роман / В. Лис. – К. : Рад. письменник, 1991. – 239 с.
- Лис В. Володимир Лис про Сократа, Данила Галицького, Фернандо Магеллана, Ісаака Ньютона, Шарлотту, Емілі, Енн Бронте / В. Лис. – К. : Грані-Т, 2008. – 136 с.
- Лис В. Господар нашого двору : п'єса / В. Лис. – К. : Вид-во М-ва культури України, 1992. – 32 с.
- Лис В. І прибуде суддя : роман / В. Лис. – К. : Факт, 2004. – 288 с.
- Лис В. Камінь посеред саду : роман / В. Лис. – Луцьк : Твердиня, 2005. – 224 с.
- Лис В. Маска : роман / В. Лис. – К. : Кальварія, 2002. – 318 с.
- Лис В. Острів Сильвестра : роман / В. Лис. – Х. : Фоліо, 2009. – 218 с.
- Лис В. Продавець долі : роман / В. Лис. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 302 с.
- Лис В. Романа / В. Лис ; Стяжкіна О. Купуйте бублики / О. Стяжкіна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2001. – 224 с.
- Лис В. С. Таємна кухня погоди : кн. нар. синоптика / В. С. Лис. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 80 с.
- Лис В. Там, за порогом : повість / В. Лис ; Хотимчук Є. Батькова хата : оповідання / Є. Хотимчук. – К. : Молодь, 1989. – 286 с.
- Лис В. Дезінформація : новела / В. Лис // Світазь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письм. України. – Луцьк, 2006. – Вип. 12. – С. 85–90.
- Лис В. Формула повернення : оповідання / В. Лис // Позапростір : зб. наук.-фантаст. повістей та оповід. – Луцьк, 2007. – С. 53–72.

Лис В. Нам таки потрібні Дюма і Сенкевич / В. Лис // Літ. Україна. – 2009. – 9 квіт. – С. 5.

* * *

Білітюк Л. А. Художнє моделювання дійсності у романі Володимира Лиса «І прибуде суддя...» / Л. А. Білітюк // Філологічні студії: наук. часоп. – Луцьк, 2006. – Вип. 3-4. – С. 39–44.

Криштальський А. Володимир Лис : «Для мене видання книги – не самоціль» / А. Криштальський // Терен : літ.-мист. журн. – Луцьк, 2005. – Вип. 1. – С. 10–13.

Берега М. Володимира Лиса «короновано» «Золотим пером» / М. Берега // Волинь-нова. – 2008. – 10 черв. – С. 3.

Богуславська А. Короноване свято / А. Богуславська // Літ. Україна. – 2005. – 16 черв.

Вірська В. Камінь посеред саду / В. Вірська // Віче. – 2007. – 22 лют. – С. 7.
Гудзь-Войтенко С. Школа радіодраматургії / С. Гудзь-Войтенко // Слово Просвіти. – 2007. – 25 листоп. – С. 12.

Гуменюк Н. А найкращу радіоп'єсу написав Володимир Лис / Н. Гуменюк // Віче. – 2007. – 24 трав. – С. 7.

Кліш Т. Синоптик Володимир Лис написав найкращий роман / Т. Кліш // Газ. по-укр. – 2008. – 10 черв. – С. 9.

Ковальчук О. Людина повинна йти до себе / О. Ковальчук // Волинь-нова. – 2007. – 4 серп. – С. 12.

Колеги : Володимир Лис – член Національної спілки письменників України // Волинь. – 2005. – 3 берез. – С. 1.

Костишин Л. Володимир Лис : «Десь за хмарою є сонце» / Л. Костишин // Діалог. – 2009. – 23 жовт. – С. 5.

Лещук В. Володимир став переможцем Всеукраїнського конкурсу / В. Лещук // Волинь-нова. – 2007. – 20 жовт. – С. 4.

Новак С. Лис відкрив нову кухню погоди / С. Новак // Вісник. – 2008. – 20 листоп. – С. 5.

Поліщук В. «Острів Сильвестра» презентовано у Києві / В. Поліщук // Волинь-нова. – 2009. – 4 черв. – С. 6.

Поліщук В. Радіовиставу про волинські події слухала Україна / В. Поліщук // Волинь-нова. – 2009. – 9 груд. – С. 7.

Самчинська Т. Володимир Лис став «людиною червня» / Т. Самчинська // Волинь-нова. – 2008. – 10 лип. – С. 1.

Синоптик Володимир Лис переміг на «Коронації слова» // Аверс-прес. – 2008. – 19 черв. – С. 3.

Стасюк С. «Лис, який гуляє сам по собі» : письменник Володимир Лис – про себе і літературу / С. Стасюк // Аверс-прес. – 2009. – 12 листоп. – С. 7.

Творчість : вловити порухи душі // Волинь-нова. – 2007. – 4 груд. – С. 2.

Шмигін М. Прогнозує погоду, пише романи і любить свободу : нестандартний, самобутній журналіст Володимир Лис / М. Шмигін // Вісник. – 2008. – 24 лип. – С. 19.

Якименко М. Таємна кухня погоди / М. Якименко // Голос України. – 2008. – 31 груд. – С. 28.

Володимир Лис // Письменники України : біобібліогр. довід. – К., 2006. – С. 231.

Павлюк І. Лис Володимир Савович / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. слов. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 199–200.

Пащук І. Лис Володимир Савович / І. Пащук // Пащук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пащук. – Рівне, 2005. – С. 106.

15 ЛИСТОПАДА

60 років від дня народження З. В. Комарук (1950) – співачки, заслуженої артистки України

«Пісня – усмішка і сльоза землі моєї, молитва й храм мого великого народу», – так думає і цим живе улюблена співачка волинян Зоя Комарук, заслужена артистка України.

Коли щедра золота осінь непомітно наближалась до зими, вдосвіта, зі сходом сонечка, в затишній сільській бабусиній хатині, що мрійливо стояла на березі річки Стир, вперше пролунав голос майбутньої співачки. Зоя Василівна Дацюк (Комарук) народилася 15 листопада 1950 року в селі Лопавше Демидівського району Рівненської області, в сім'ї ще юних на той час Василя Григоровича та Розалії Миколаївни. Це була перша їхня дитина. Згодом у них народилися ще донька Лариса та сини Віктор і Василь.

Дитинство та юність Зої пройшли в селищі Демидівка, де і зараз проживає її старенька матуся, яка сама, маючи гарний голос, свої пісні переливала в свою дитину... Рідна земля була справедливою та мудрою наставницею для Зої, подарувала їй у спадок багато народних пісень, які стали основою творчого доробку всього життя. Саме народна пісня з її чарівною мелодикою та глибоким змістом була першим вчителем вокалу талановитої дівчинки, яка співала завжди. Як каже сама Зоя Василівна: «Співати я почала раніше ніж розмовляти і, дякуючи Богові, співаю й донині.

Музика, пісня, спів стали не просто фахом, а долею і змістом мого життя».

У 1967 році після закінчення Демидівської середньої школи Зоя стала студенткою Луцького культосвітнього училища. Так Рівненщина дала їй життя, а Волинь – професію і визнання. І хоча минуло багато літ, але ніколи не забуває вдячна учениця своїх шкільних учителів Н. С. Бакалейко, Б. Г. Сидоренка, М. П. Холод, Н. П. Давидову, В. Т. Шевчука та викладачів училища Н. Г. Корбут, Р. П. Гищинську, Б. О. Жука.

Навчалася Зоя успішно. Маючи неабиякий талант, багато і нахненно працювала, прагнула сценічного успіху, марила оперним театром. Їй проорокували велике майбутнє.

В 1971 році Зоя Комарук блискуче склала іспит до Львівської консерваторії і стала студенткою вокального факультету. Але життя

внесло свої корективи в плани співачки. Вона прийняла рішення і обрала сім'ю, відклавши навчання в консерваторії. Тоді думалося, що тимчасово, а вийшло – назавжди... «Та Господь простив мені цю помилку, – каже Зоя Василівна, – і натомість благословив мене ще однією своєю великою милістю. Я щаслива мама, а тепер уже й бабуся. У мене чуйні, добрі, працьовиті донька й син. Є у мене онук Дмитрик – моє сонечко, моя радість і надія». Вищу професійну освіту здобула заочно, закінчивши в 1985 році Рівненський інститут культури.

Трудову біографію розпочала в Турійському районному будинку культури, згодом була Ковельська музична школа, в якій з 1974 по 1978 рр. працювала викладачем. А з квітня 1978 року – Волинська обласна державна філармонія, яку Зоя Василівна вважає своєю другою родиною. Спочатку це був Волинський народний хор, з 1980 року – музично-літературний лекторій, а з 1995 року Зоя Комарук – солістка-вокалістка камерного оркестру «Кантабіле».

Разом із колегами пройдено великий творчий шлях містами й селами Волині та України. Співала в Києві в Національному палаці культури «Україна» на багатьох творчих звітах мистецьких колективів Волині, в органному залі, в залі Київської національної філармонії. В квітні 1998 року в рамках програми культурних обмінів між регіонами Зоя Комарук працювала з симфонічним оркестром Луганської філармонії. З цим колективом брала участь в концертах, які проходили в обласному центрі та містах Луганщини. Було багато закордонних поїздок. І скрізь – незмінний успіх.

Уже і не перелічити всіх концертів, у яких брала участь Зоя Комарук – співачка великої емоційної наснаги і високої професійної майстерності. Природне володіння всім широким діапазоном могутнього лірико-драматичного сопрано дає можливість артистці у натхненному співі розкрити глибокий духовний світ, красу людських почуттів. У цьому допомагає їй вимогливе ставлення до поетичних текстів. Взагалі література, поезія – це ще одна її красива творча грань. «Я музику й поезію однаково люблю», – говорить Зоя Василівна словами О. Білаша. Вона любить і знає напам'ять просто вражаючу кількість віршів багатьох поетів, та найулюбленішою для неї є творчість двох великих українських поетес – Лесі Українки та Ліни Костенко. З їхніх творів черпає вона глибоку мудрість, жіночність, добро, любов, патріотизм і щире, не лукаву, внутрішню шляхетність.

«Любов до книги, до українського слова – це також з дитинства, – каже Зоя Василівна. – Це заслуга моїх бабусь – Марфи і Наталки – двох моїх «вечірніх зіроньок». Це вони пестили мене своїми казками, легендами, різними примовками, якими так багаті українська мова та українська пісня. А ще вони вчили мене молитвам, переповідали і тлумачили євангельські притчі – навчали жити з вірою в Бога.»

Співачка відчуває своє покликання в тому, аби славити Творця, який дарував їй голос. Тому з великою радістю співає в хорі Свято-

Юріївської церкви. Далеко не кожен храм на Волині і навіть в усій Україні може похвалитись співом у своєму хорі заслуженої артистки. В репертуарі Зої Комарук багато духовних творів, серед них сім «Ave Maria» різних авторів, які вона виконує в супроводі органа в кафедральному костелі святих апостолів Петра і Павла.

Творчість і віра тісно переплелись в серці Зої Комарук. Мабуть, не випадково свій концерт-бенефіс, який відбувся в грудні 2000 року в Волинському обласному музично-драматичному театрі, артистка назвала «Пісня – моя молитва». Програма концерту була великою і різноманітною – від народної пісні до світової класики. Змінювали один одного концертмейстери, хори, оркестри, з якими співала бенефіціантка, не змінювалися тільки дивовижний голос співачки та любов і шана вдячних, закоханих у цей голос і в цю красиву виконавицю слухачів.

А згодом були ще чудові сольні концерти. Незабутніми для волинян стали вечори романсу Зої Комарук. Романс, з його багатою емоційною палітрою складає велику частину різножанрового репертуару співачки, яка багато і наполегливо працює над добром творів. Своєрідним підсумком цієї праці стали вечори романсу «Відлуння любові», що відбулися 2005 року і принесли справжню насолоду шанувальникам цього шляхетного музичного жанру. Став справжнім святом для лучан і приніс славу нашій співачці вечір романсу «Знов весна і знов надії...», який відбувся в травні 2007 року в Народному домі «Просвіта», де Зоя Комарук співала разом з солістом Львівського оперного театру, народним артистом України Олександром Громишем.

У репертуарі співачки багато творів на вірші Лесі Українки. Складаючи шану улюбленій поетесі, Зоя Комарук підготувала концерт «Ой, палка ти була, моя пісне», який відбувся 1 серпня 2008 року в Народному домі «Просвіта». Основою його програми стали романси незабутнього волинського композитора В. Г. Герасимчука на вірші великої землячки.

Понад тридцять років працює співачка в обласній філармонії. Волиняни люблять і шанують Зою Василівну, цінують її талант, її розкішний голос, яким вона зачаровує своїх шанувальників.

Зоя Василівна поєднує концертну діяльність з педагогічною. Вона працює викладачем вокалу в Інституті мистецтв Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Любить і поважає своїх студентів, радо ділиться з ними професійним та життєвим досвідом.

З. В. Комарук нагороджена багатьма почесними грамотами і дипломами. У 1998 році вона стала лауреатом літературно-мистецької премії ім. Агатангела Кримського. У 1999 році за професійну майстерність та вагомий внесок у розвиток української культури і мистецтва Зоя Василівна Комарук удостоєна звання заслуженої артистки України. Хоча для більшості волинян вона давно вже стала улюбленою народною артисткою.

Оксана Костюк

Література:

Визнання : у гурті лауреатів – Олеся Ковальчук, Зоя Комарук і Григорій Гуртовий // Волинь. – 1998. – 26 берез.

Нагороди : високе визнання волинських митців // Волинь. – 1999. – 17 серп.

* * *

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.) – Луцьк : Вежа, 2001. – 692 с.

Про З. Комарук – с. 362.

Стефанишин М. С. Коханий мій краю : пісен. зб. / М. С. Стефанишин ; передм. З. В. Комарук ; сл. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 32 с.

Вербич В. «Хотіла в житті одного – співати» / В. Вербич // Луцьк. замок. – 1999. – 16 груд.

Волинський соловейко // Луцьк. замок. – 2000. – 16 листоп.

Гуменюк Н. Відлуння любові у пісні і слові / Н. Гуменюк // Віче. – 2005. – 17 листоп. – С. 3.

Гуменюк Н. І пісня як молитва / Н. Гуменюк // Віче. – 2000. – 21 груд.

Концерти : ювілейний бенефіс Зої Комарук // Волинь. – 2000. – 14 груд.

Ричук І. Зоя Комарук: «Сцена для мене – це храм» / І. Ричук // Аверс-прес. – 2002. – 26 груд.

Таланти : чарівне соло Зої Комарук // Волинь. – 2000. – 14 листоп.

Трофимчук Т. Дорога до храму співачки Зої Комарук / Т. Трофимчук // Волинь-нова. – 2008. – 2 жовт. – С. 11.

Філатенко А. Вечір романсу від Зої Комарук / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2007. – 12 трав. – С. 3.

Філатенко А. Неповторний голос Зої Комарук / А. Філатенко // Волинь. – 1999. – 31 серп.

Філатенко А. Сцена, устелена квітами : концерт-бенефіс заслуж. артистки України З. Комарук // Волинь. – 2000. – 23 груд.

Чечелюк П. Пісня – її молитва / П. Чечелюк // Високий замок. – 2000. – 17 листоп.

Юрченко О. «Новий рік сприймаю філософськи» / О. Юрченко // Досвіт. зоря. – 2004. – 30 груд.

20 ЛИСТОПАДА**175 років від дня народження****Г. Й. Оссовського (1835–1897) – геолога, палеонтолога, дослідника Волині**

Готфрид Йосипович Оссовський – відомий український і польський геолог, палеонтолог, краєзнавець – зіграв важливу роль в організації краєзнавчого руху та проведенні природничих досліджень на Волині в другій половині XIX століття.

Народився 8(20) листопада 1835 р. в селі Козарівка Канівського повіту на Київщині (тепер Черкаська область). З часом батьки

переїхали до Житомира. Середню освіту здобув у 1-й міській гімназії. У 1853 р. вступив до Київського університету св. Володимира, який через мобілізацію до армії і відправлення на російсько-турецьку війну закінчити не вдалося. В 1862 р. в чині підпоручика повернувся до Житомира.

Дослідники життя Г. Оссовського виділяють декілька періодів його науково-краєзнавчої діяльності: житомирський – з 1862 р. по 1874 р., польсько-галицький – з 1874 р. по 1893 р. та сибірський – з 1893 р. по 1897 р.

Перші краєзнавчі та геологічні зацікавлення у дослідника проявилися на посаді службовця Волинського губернського статистичного комітету, при якому за його активної участі було створено краєзнавчий осередок, що, за словами житомирського дослідника Миколи Костриці, «організаційно заклав підвалини наукового вивчення краю». У виробленні напрямків досліджень комітету значну роль відіграли Л. В. Крушинський, П. А. Косач, О. Б. Братчиков, Іван Білик (І. Я. Рудченко).

Науково-краєзнавча діяльність Г. Оссовського тісно перепліталась із експедиційними поїздками по території Волині. Більшість статей та заміток було опубліковано на сторінках «Волинских губернских ведомостей». В 1865–1866 рр. дослідник підготував ґрунтовну статтю «Геологическо-геогностический очерк Волынской губернии, со взглядом на применение в практическом употреблении местных ископаемых продуктов, приложением двух литографических чертежей в тексте и в первый раз составленной специальной Геогностической Карты Волынской Губернии», яка губернським статистичним комітетом була схвалена для друку в «Памятной книжке Волынской губернии на 1866 год» і побачила світ у першому випуску «Трудов Волынского губернского статистического комитета». Г. Оссовський, вміло використавши матеріали інших дослідників краю та власні напрацювання, написав комплексну працю про геологічну будову волинського краю, її вплив на заняття населення, описав і дав рекомендації щодо вивчення та використання природних ресурсів, зокрема кам'яно-будівельних матеріалів, бурого залізняку, напівдоорогочінного каміння.

Волинський період Готфрида Оссовського насичений дослідженнями широкої тематики. Спостереження за станом землеробства, фабричної промисловості, лісогосподарства, археологічних пам'яток, етнографія та народні перекази і легенди лягли в основу виданої у 1869 р. в Житомирі праці «Из путевых заметок по Волынской губернии», яку високо оцінив Володимир Антонович. Зібрані й опрацьовані археологічні та природничі матеріали автор оприлюднив у доповіді «О каменном веке в уездах Овруцком и Дубенском» на з'їзді природознавців в Києві у 1871 р. та у виступах на III Археологічному з'їзді у 1874 р. Особливу цінність становить укомплектована

Г. Оссовським під час наукових подорожей по Волині колекція мінералів та гірських порід та видання у Парижі польською і французькою мовами геологічної карти Волинської губернії.

З 1874 р. Г. Оссовський на запрошення польського археолога З. Дзяловського переїздить до Туруня, де займається археологічними дослідженнями та створює музей історії краю. В 1878 р. його обирають членом Антропологічної комісії Академії наук у Кракові, а з наступного року переїздить до польської наукової столиці. В поле різносторонніх зацікавлень вченого входить розробка власної методики наукових досліджень печерних порожнин Татр, Східної Галичини і Поділля, археологічні розкопки пам'яток у Звенигородському та Уманському повітах на Київщині, доповіді і повідомлення на наукових конференціях та з'їздах в Одесі (1884 р.), Львові (1985 р.) тощо. Відсутність державного фінансування, альтруїстична відданість науці, постійні матеріальні нестатки, особиста невлаштованість змусили у 1893 р. виїхати до м. Томськ у Сибіру. Праця на посаді дорожнього майстра сприяла дослідженням краю, підготовці публікацій, однак захворювання на тиф перервало життєвий шлях подвижника науки. 16 квітня (за ст. ст.) 1897 р. Готфрида Оссовського не стало.

Анатолій Силук

Література:

Культура Волині та Волинського Полісся княжої доби : навч. посіб. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 327 с.

Про Г. Оссовського – с. 229.

Баженов Л. В. Оссовський Годфрид / Л. В. Баженов // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. / Л. В. Баженов. – Кам'янець-Поділ., 1993. – С. 303.

Готфрид Оссовський (1835–1897) // Нариси культури давньої Волині / за заг. ред. канд. іст. наук Г. В. Охріменка. – Луцьк, 2006. – С. 20–23.

Кондратюк Р. Ю. Готфрід Оссовський : сторінки біографії / Р. Ю. Кондратюк // Житомирщина на зламі століть : наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир, 2000. – Т. 21. – С. 330–331.

Маржан І. О. Вклад природознавців у розвиток географії Волині до 1939 року / І. О. Маржан // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки : географія. – Луцьк, 2007. – № 2. – С. 298–301.

* * *

Оссовський (Ossowski) Готфрід (1835–97) // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 5. – С. 1896.

Оссовскій (Готфрідъ Осиповичъ) // Энциклопедическій словарь / изд. Ф. А. Брокгаузъ, И. А. Ефронъ. – С.-Петербургъ, 1897. – Т. XXII. – С. 318.

4 ГРУДНЯ

80 років від дня народження М. Г. Коца (1930) – волинського дисидента

Микола Георгійович Коц народився 1930 року в селянській українській сім'ї в селі Гуща Любомльського повіту. В 1940-ті роки його родина була репресована радянським режимом: брат був висланий на північні простори СРСР і загинув в Архангельській області, пізніше заарештували й батька, у сім'ї забрали будинок, позбавили її всього майна. Мати з трьома меншими дітьми 1948 року опинилася без даху над головою і незабаром померла. Через важкі поневір'яння в юності Микола Коц захворів на плеврит і туберкульоз кісток.

Початкову освіту Микола Коц здобував при трьох режимах – за Польщі, при «перших» більшовиках і німцях (1937–1942 роки). У 1950–1952 роках служив піхотинцем у Радянській армії, звідки був звільнений достроково за станом здоров'я. Влітку 1952 року в Луцьку закінчив бухгалтерські курси. Працював у селищі Головне. У 1956 році закінчив Любомльську вечірню школу. Вищу економічну освіту здобував стаціонарно в Українській академії сільськогосподарських наук у Києві (1957–1962), а математичну – заочно у Київському державному університеті (1960–1966).

Після закінчення академії працював викладачем різних дисциплін у Чортківському, а згодом у Копичинському сільськогосподарських технікумах на Тернопіллі. Зразу ж він не вписався у шаблон радянської освіти: не засуджував віруючих студентів, не переслідував тих, хто ходив до церкви, говорив на заборонені теми. Окрім цього, вів щоденники, в яких робив записи, зокрема про УПА – з розповідей студентів, друзів і знайомих. У Копичинцях Микола Коц виготовляв фотоспособом заборонену самвидавівську продукцію і розповсюджував її в різних населених пунктах, зокрема у Києві, Луцьку, Нововолинську, Дубні.

Його заарештували 26 жовтня 1967 року. Засідання Тернопільського обласного суду пройшло у закритому режимі. Вирок суду максимальний: сім років таборів та п'ять років заслання. 6 червня 1968 року Миколу Коца відправили у мордовські табори, потім – на Урал. Після них відбував заслання у Сибіру: Свердловську, Омську, на станції Тигульдин.

Повернувся на Волинь 13 вересня 1979 року. Півроку перебував на становищі гнаного і бездомного. У березні 1980 року зумів зачепитися учнем на будівельному комбінаті, де навчався на машиніста крана. А восени цього ж року став «професіоналом» з п'ятим розрядом Луцького управління механізації «Волиньбуду». Восени 1982 року перейшов на роботу за цим же фахом у «Волиньсільбуд», де працював до виходу на пенсію за віком (1990).

Микола Коц – один із перших членів Української Гельсінської Спілки на Волині (1988), співзасновник Українського товариства

політв'язнів і репресованих. У 1991–1992 роках редагував газету «За віру і волю» у Тернополі. Також був членом редколегії по написанню тому «Волинська область. Реабілітовані історією».

Учасник кількох десятків різноманітних форумів загальноукраїнського та міжнародного рівнів. І нині веде дослідницьку роботу з питань злочинів, здійснених комуністичним режимом.

Сергій Лис

Література:

Коц М. Волинь у лещатах смерті : сторінки з життя Миколи Коца і не тільки : публіцист.-докум. повість : кн. 1 / М. Коц, Л. Осауленко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 432 с.

Коц М. Зразок комуністичного правосуддя : (з приводу судового процесу над священником Хасевичем Федором Антоновичем) ; 3 історії становлення українсько-польського кордону / М. Коц // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці першої писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – С. 147–157, 194–224.

Коц М. Між рядками секретних паперів ; Мовою документів : був у селі схрон ; За відверту думку – куля в потилицю : доля волинян першого до- і воєнного призову 1940–1943 років / М. Коц // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Сереховичі та Старовижівщина в історії України, Волині та Полісся : матеріали XXI Волин. обл. наук.-практ. конф., присвяч. 15-й річниці Незалежності України та 505-річчю першої писем. згадки про с. Сереховичі. – Луцьк, 2006. – С. 114–121 ; 121–122 ; 254–258.

Коц М. Репресії проти молоді / М. Коц // Минуле і сучасне Волині та Полісся : рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області : Горохівщина в історії України та Волині : матеріали XXXI Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 458–465.

Коц М. Слідство / М. Коц // Реабілітовані історією : зб. наук. ст. і матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. «Реабілітовані історією». – Луцьк, 2003. – С. 132–140.

Коц М. Дорога крізь пекло / М. Коц // Волинь. – 1997. – 8, 15, 22 лют., 1 берез.

Коц М. «Золотим» вересень був не для всіх / М. Коц // Волинь. – 1998. – 17 верес.

Коц М. Концтабірна Феміда / М. Коц // Зона. – 1994. – № 7. – С. 98–103.

Коц М. Наша пам'ять – невмируща / М. Коц // Гомін Волині. – 2004. – № 2. – С. 1, 4 ; № 3. – С. 6.

Коц М. Орда : минуло 55 літ з початку депортації біженців з Польщі / М. Коц // Волинь. – 1994. – 18, 20 жовт.

Коц М. Таємнича подорож ; Уральський концтабір стає музеєм / М. Коц // Зона. – 1992. – С. 68–84.

Гуменюк Н. Зимопис долі : терном по снігах / Н. Гуменюк // Віче. – 2007. – 18 січ. – С. 6.

Данилюк В. Микола Коц : «Якщо людям важко, то чому їм легко?!» / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1993. – 8 жовт.

Заслуги : іменні стипендії в'язням совісті Миколі Коцу та Івану Солтану // Волинь. – 2002. – 30 трав.

Так привчали до покори // Слава праці. – 2000. – 2, 9, 23 груд.

10 ГРУДНЯ

75 років від дня народження М. П. Гевелюка (1935–1999) – заслуженого художника України

Гевелюк Микола Петрович народився 10 грудня 1935 року в с. Новоподільськ Березівського району Одеської області. В його особистій долі, як і у всій творчій біографії, відобразились головні суперечності української історії ХХ століття, цього тривожного часу революцій, воєн, голодоморів, часу сатанинського наступу на душу людини, тотальної дезорієнтації цілого народу. Особливу позначку на Миколі Гевелюку поставила Друга світова війна. Внаслідок розмінування бойового снаряда (випадок майже типовий для тієї доби) він став інвалідом. Під час вибуху, отримавши численні поранення, втратив ногу, більшість пальців правої руки. Однак всі лихоліття, що їх довелося пережити, викували в ньому неабияку силу духу, загостривши бажання не просто жити, а здобувати якнайвищих результатів на шляху до реалізації амбітних планів стати художником. Ця мрія, з огляду на пошкоджену руку, була майже нездійсненною, проте, всупереч усім бідам, хлопчачу з Одещини здавалася цілком реальною.

Об'ємна колекція Миколи Гевелюка у Волинському краєзнавчому музеї починається невеликим гуашевим малюнком. Це – романтичний краєвид, який зображено на титульних листках учнівських зошитів, склеєних поміж собою. На одному із них старанно написано: «Зошит учня 6-го класу Гевелюка Колі». Цей експонат із допоміжного фонду музею розповідає багато про свого автора. Про його талант, про тонке відчуття кольору і про те, що був він генетичним носієм національної естетики, а його бачення краси виховане на традиціях українського народного малярства, що мало глибоке коріння на одеській землі. Цей незначний за художньою вартістю твір є, однак, своєрідним прологом до мистецької спадщини Миколи Гевелюка, кожен об'єкт якої це – свідчення про творчі пориви, можливості, компроміси, на які доводилось йти, здобутки справжні, поряд із ознаками свідомої або ж несвідомої спекулятивності ідей, стилістичних вирішень тематичних сюжетів. Наполегливо і цілеспрямовано Микола Гевелюк йшов по життєвому шляху. Балансуючи на віражах своєї сучасності, зробив багато для вітчизняного мистецтва. Однак чи до кінця зреалізував свій потенціал? Про це колись, можливо, скажуть нащадки...

З 1953 по 1958 роки Микола Гевелюк навчався в Одеському державному художньому училищі. У 1958 році продовжував навчання у Київському державному художньому інституті на факультеті живопису. Педагоги за фахом: О. П. Ацманчук, Г. З. Крижанівський, М. І. Хмелько, В. М. Костецький, П. Д. Трохименко.

У 1964 році, отримавши диплом художника-живописця, приїхав до Луцька. Разом із групою однокурсників із Київського художнього інституту (В. Шингур, В. Шанюкевич, О. Шамаков), а також із Г. Чорнокнижним, К. Якубеком, А. Клімовим та ін. брав участь у становленні та розбудові художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР. З 1964 по 1973 роки, а потім, з 1977 по 1979, обіймав посаду головного художника організації. Виконуючи громадські доручення, тривалий час був членом бюро творчої секції, брав участь у роботі художньої ради. У 1969 році вступив у КПРС. Тривалий час очолював партійний осередок художньо-виробничих майстерень. У 1971 році став членом Спілки художників УРСР.

Активно впливаючи на перебіг мистецького життя Волині, Микола Гевелюк був організатором і учасником багатьох виставок, брав участь у їх презентаціях та обговореннях, часто писав статті до місцевої періодики про творчість волинських митців. Протягом тридцяти п'яти років діяльності художник створив вагомий мистецький доробок.

Блискуче володіючи пензлем і прекрасно відчуючи олійну фарбу, він любив експериментувати в техніці акварелі, робив малюнки сангіною, вугіллям, олівцем. Справжній майстер побутової картини, часто звертався до натюрморту, портретного, пейзажного жанрів. На рахунку Миколи Гевелюка чимало історичних полотен на радянську тематику. Твори художника – яскравий взірець високого професіоналізму реалістичної школи.

Вони означені вражаючою легкістю пензля, котрий невимушено і просто, ніби ковзаючи поверхнею полотен, вибудовує форму, фіксує світлові рефлекси, зорганізовує просторово-повітряне середовище. Органіка фарби, відтак, перетворюється на своєрідну колористичну феєрію. Пульсує, палахкотить, вибухає відтінками, додаючи навіть пересічному побутовому сюжету особливого емоційного звучання. Ароматом ХХ століття, цієї складної, суперечливої доби, сповнена стилістика кожної його роботи: зворушливі портрети членів родини («Галя», «Віка малює», «Донечка», «Молода мати»), натхненно створені образи друзів, колег, знайомих («Ліда», «Художник А. Клімов», «Дівчина в зеленому», «Олександр Богачук» та інші), а надто невеликі за розміром етюди із зображенням людей праці: сільського листоноші, сторожа, тракториста, ланкової, джарки, колгоспниць. Кожен персонаж по-своєму неповторний. Літня жінка, спершись на тин, дивиться у далечінь; бабця в картатій хустині в'яже перевеслом сніпок; дівчата, освітлені сонцем, відгортають

зерно на току; чоловік у кашкеті гострить косу; телятниця зупинилась біля телят; старенький дід сидить на порозі, докурюючи цигарку; молодіці чистять цукровий буряк... Усі ці речі написано *à la prima*, з натури. Поряд із реалістичністю манери виконання вони не позбавлені певного романтизму. Віртуозності їм додає використання художником імпресіоністичних прийомів. Зморшкуваті, засмагли обличчя, вузлуваті натруджені руки, невибагливий одяг... Емоційний стан та характеристики зображених виразно індивідуальні. Всі образи неначе освітлені якимось незбагненим внутрішнім сяйвом, аурую гармонії та добра. Кремезні постаті, неквапливі рухи, тендітний усміх на устах... Віковою мудрістю, усвідомленням власної гідності, духовною рівновагою овіяний кожен персонаж цих маленьких шедеврів. Усі загалом – блискуча галерея етнографічних типів українців ХХ століття.

Велику частину творчого спадку Миколи Гевелюка займають твори соцреалістичного спрямування. «Колківська демонстрація», «Ленін в Горках», «Ленін і Луначарський», «Нові пісні на вулицях визволеного міста», «Хроніка поліського села», ці та інші речі, створені художником на замовлення, не позбавлені рис академічної заангажованості, однак також означені професійністю виконання та естетичним смаком.

У 1989 році Микола Петрович Гевелюк удостоєний звання «Заслужений художник УРСР». Відтоді, не призупиняючи творчого поступу, він продовжував багато працювати, будував нові плани, брав участь у мистецьких акціях. Великим гальмом у праці художника цього часу став алкоголь. Він не тільки зле позначився на його й без того підірваному здоров'ї, негативно вплинув на стосунки з родиною, а й катастрофічно зруйнував творчий потенціал митця. Сьогодні складно сказати, що штовхало Миколу Гевелюка до надмірного вживання спиртного – особисті проблеми чи відчуття нереалізованості, розуміння, що, незважаючи на значні здобутки кар'єри, його творчість пішла не тими шляхами, про які мріяв малий хлопчина з Одещини. Останні твори художника свідчать про пошук виходу із кризової ситуації. Однак усім задумам цієї талановитої непересічної людини не судилося зреалізуватись. 11 червня 1999 року художник передчасно пішов з життя. Похований на кладовищі в с. Гаразджа.

Зоя Навроцька

Література:

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про М. Гевелюка – с. 248.

Волинь на зламі століть : історія краю (1989–2000 рр.) – Луцьк : Вежа, 2001. – 692с.

Про М. Гевелюка – с. 393, 394.

Корнелюк Д. Духовне небо Волині: презентац. альм. / Д. Корнелюк. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 288 с.

Про М. Гевелюка – с. 224.

Вербич В. Незбагненне внутрішнє сяйво / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 8 груд. – С. 5.

Марчук М. Художник Гевелюк / М. Марчук // Наш. край. – 2005. – 29 груд.

Українець Л. Микола Гевелюк – самобутній художник / Л. Українець // Слава праці. – 2005. – 22 груд.

Хведчук Л. Митець і щирий друг / Л. Хведчук // Волинь. – 2005. – 10 груд.

* * *

Гевелюк Микола Петрович // Мистецтво України : біогр. довід. – К., 1997. – С. 145–146.

Гевелюк Микола Петрович // Митці України : енцикл. довід. – К., 1992. – С. 153.

Навроцька З. М. Гевелюк Микола Петрович (10.12.1935, с. Карнагорове Березів. р-ну Одес. обл. – 11.06.1999, Луцьк) – живописець і графік / З. М. Навроцька // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 431.

23 ГРУДНЯ

75 років від дня народження І. І. Чернецького (1935) – українського письменника

Іван Іванович Чернецький народився 23 грудня 1935 року в селі Злоєць на Холмщині. У 1942–1943 роках родина Чернецьких зазнала гонінь від німецької окупаційної влади, а в лютому 1943 від рук польських шовіністів загинув батько майбутнього письменника. У дев'ятирічному віці Іванко змушений був попрощатися з рідною оселею – в холодному товарняку він помандрував аж на Херсонщину, куди було переселено сім'ю. Там, у селі Біляївка, пішов до першого класу.

1946 року на Східній Україні розпочався голод. Залишивши на Херсонщині могили діда Павла і бабці Олени, Чернецькі переїхали на Волинь. Спочатку мешкали у Воротневі, потім у Рованцях, що поблизу Луцька. Середню освіту Іван Чернецький здобував у Луцькій школі № 1, а вищу – на історико-філологічному факультеті Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки, де відвідував літературну студію. По закінченні інституту поїхав за направленням у Старокозацький район на Одещині – працював вчителем історії та географії у селах Чистоводному та Підгірному. Повернувся на Волинь, вчителював у селі Печиховсти Горохівського району, викладав історію.

У 1964 році залишив педагогічну працю й перейшов на роботу у Волинський краєзнавчий музей. Наступного року вдома у Івана Чернецького кадебісти влаштували обшук, вилучили з десяток віршів.

А через декілька днів збори парторганізації управління культури за вірші «Заздрість», «До питання про культ», «Смерть персонального пенсіонера» одногосно виключили його з партії. Після цього відкривалася пряма дорога до суду. Але, на щастя, обійшлося.

Пізніше Іван Чернецький працював у Луцькій міській раді, обирався депутатом міської ради першого демократичного скликання, брав участь у створенні обласної організації Товариства книголюбів, яку очолював 20 років.

Перші вірші Івана Чернецького були надруковані ще 1957 року на сторінках газет, а потім у літературному альманасі «Волинь» та у колективній збірці «Яблуневий цвіт». Дебютував поет книжкою «Заручини» (1969), що побачила світ у видавництві «Каменярь». Загалом у його творчому доробку п'ятнадцять книжок поезії та прози, з них шість – для дітей.

Член Національної спілки письменників України з 1981 року. Лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Агатангела Кримського (2000). Окремі твори перекладені російською, білоруською, польською мовами.

Закоханий у красу рідного краю, Іван Чернецький з особливою любов'ю «малює» пейзажі волинської землі, а в творах на історичну тематику показує своє філософське розуміння і ставлення до історичних явищ і постатей. Як зазначав Уладзімір Калесник у літературному збірнику «Братэрства» (Мінськ, 1988), «Натура в Чернецького лірична, ен тонкі одчувальнік зажуранай красы свайго жытняга і азернага краю. Мілая летуценнасць, мройнасць надае адмятны карыт пейзажным вершам Чернецькага».

Сергій Лис

Література:

Чернецький І. Вечірні розмови з Сірком : гумор / І. Чернецький. – Луцьк : Твердина, 2005. – 36 с.

Чернецький І. Двоколот : поезії / І. Чернецький. – Львів : Каменярь, 1980. – 79 с.

Чернецький І. Допишу завтра... : проза / І. Чернецький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. – 80 с.

Чернецький І. І. Заручини : поезії / І. І. Чернецький. – Львів : Каменярь, 1969. – 36 с.

Чернецький І. І. Зелені хатинки: поезії / І. І. Чернецький. – К. : Веселка, 1978. – 12 с.

Чернецький І. І. Зірниці : поезії / І. І. Чернецький. – Львів : Каменярь, 1985. – 70 с.

Чернецький І. І. Літа : поезії / І. І. Чернецький. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 241 с.

Чернецький І. Незрозумілий цей Ілько : оповід. для дітей молодш. шк. віку / І. Чернецький. – Львів: Каменярь, 1989. – 30 с.

Чернецький І. Переклик : поезії / І. Чернецький. – К. : Рад. письм., 1988. – 86 с.

Чернецький І. Подарунок для Іванки : оповід. для дітей молодш. та серед. шк. віку / І. Чернецький. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 42 с.

Чернецький І. І. Сліди на снігу / І. І. Чернецький. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 60 с.

Чернецький І. Сльоза : поезії / Чернецький І. – Луцьк : Вежа, 1997. – 64 с.

Чернецький І. І. Такої мами нема ні в кого : оповід. для дітей молод. та серед. шк. віку / І. І. Чернецький. – Луцьк : Твердиня, 2007. – 48 с.

Чернецький І. Читаночки / І. Чернецький. – Луцьк : Надстир'я, 1992. – 18 с.

Чернецький І. Що повіз автомобіль : вірші / І. Чернецький. – Луцьк : Надстир'я, 1996. – 22 с.

Чернецький І. Веселі бувальщини / І. Чернецький // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України / І. Чернецький. – Луцьк, 2006. – Вип. 12. – С. 198–201.

Чернецький І. Микола Вінграновський : «Згадки завжди сумовиті...» / І. Чернецький // Світязь : альм. Волин. орг. Нац. спілки письмен. України / І. Чернецький. – Луцьк, 2005. – Вип. 11. – С. 129–137.

Чернецький І. Наступив на ногу : гуморески / І. Чернецький // Літ. Україна. – 2007. – 20 верес. – С. 8.

Чернецький І. Не тільки я так думаю... / І. Чернецький // Літ. Україна. – 2009. – 5 лют. – С. 4.

Чернецький І. Павутинки бабиного літа : поезії / І. Чернецький // Дзвін. – 2005. – № 11. – С. 15–18.

Чернецький І. Почути рідне слово ; 3 переляку ; Чужий голос ; Льопа ; Свинюки : новели / І. Чернецький // Дзвін. – 2009. – № 1. – С. 72–73.

Чернецький І. Придибенції різних літ : хто звідки ; Гелій ; Не старість ; Пояснила : оповід. / І. Чернецький // Літ. Україна. – 2009. – 19 лют. – С. 5.

Чернецький І. Хто ж він? / І. Чернецький // Літ. Україна. – 2005. – 24 лют.

* * *

Корнелюк Д. Чернецький Іван Іванович / Д. Корнелюк // Корнелюк Д. Духовне небо Волині : презентац. альм. / Д. Корнелюк. – Луцьк, 2007. – С. 229.

Онуфрійчук М. Чернецький Іван Іванович / М. Онуфрійчук // Онуфрійчук М. Холмському роду нема переводу : розповіді про депортов. українців із Холмщини, доля яких пов'язана з Волинню / М. Онуфрійчук. – Луцьк, 2005. – С. 141–142.

Осадчук П. Заручений з любов'ю / П. Осадчук // Світязь : альм. Волин. обл. орг. Нац. спілки письмен. України. – Луцьк, 2005. – Вип. 11. – С. 145–147.

Вербич В. Дар бути завше молодим / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 3 берез. – С. 9.

Вербич В. Іван Чернецький : «Любов моя, моя стезя...» / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 22 груд. – С. 5.

Вербич В. Його «Літа» – його багатство / В. Вербич // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2006. – 30 берез. – С. 5.

«Вечірні розмови з Сірком» : нові видання // Луцьк. замок. – 2005. – 20 жовт. – С. 12.

Влашинець Л. Щоб довго ще творилося й жилося / Л. Влашинець // Горохів. вісн. – 2006. – 7 січ.

Войтюк О. Добре серце поета / О. Войтюк // Слава праці. – 2005. – 22 груд.

Клімчук Л. Билиці і небилиці від Івана Чернецького / Л. Клімчук // Луцьк. замок. – 2005. – 3 берез. – С. 16.

Лупій О. Коли є про що писати / О. Лупій // Літ. Україна. – 2005. – 27 жовт. – С. 6.

Озирнись на прожиті літа // Луцьк. замок. – 2005. – 22 груд. – С. 12.

Ольшевський І. Новели Івана Чернецького / І. Ольшевський // Волинь. – 2005. – 5 квіт. – С. 3.

Ольшевський І. Стимул для творчості – натхнення / І. Ольшевський // Луцьк молод. – 2005. – 3 берез.

Свіча поезій не згасне // Волинь. – 2005. – 22 груд. – С. 7.

«Слава – то така пані, що подобається не всім» // Віче. – 2005. – 22 груд. – С. 7.

Уголькова О. Розмова з Іваном Чернецьким / О. Уголькова // Наш університет. – 2007. – № 1. – С. 18.

* * *

«Горить у серці полум'я любові, запалене у праведному слові...» : (до 70-річчя від дня народж. письм. Івана Чернецького) : метод.-бібліогр. матеріали. – Луцьк, 2005. – 20 с.

Іван Чернецький // Письменники Волині : (члени Нац. спілки письм. України). – Луцьк, 2003. – С. 33.

Іван Чернецький // Письменники України : біобібліогр. довід. – К., 2006. – С. 452.

Пащук І. Чернецький Іван Іванович / І. Пащук // Пащук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пащук. – Рівне, 2005. – С. 197–198.

27 ГРУДНЯ **75 років від дня народження П. Г. Шафети (1935–1996) –** **українського журналіста і публіциста**

Народився Полікарп Гервасійович Шафета 27 грудня 1935 року в селі Дубове, тепер Ковельського району Волинської області, в родині селянина. У 1954 році закінчив на «відмінно» середню школу № 3 в місті Ковелі. В цьому ж році був зарахований до Львівського державного університету ім. Івана Франка без іспитів як медаліст. Вчився на факультеті журналістики блискуче, був спочатку сталінським, пізніше ленінським стипендіатом.

У 1959 році закінчив університет і почав свою трудову діяльність у газеті «Радянська Волинь» літературним працівником. У цьому виданні Полікарп Гервасійович пройшов усі щаблі журналістської драбини: завідувач відділу, заступник, перший заступник редактора.

З 1971 до 1996 роки він – головний редактор газети. Як керівник вміло підбрав колектив, надихав колег на працю власним прикладом. Субота і неділя стали для головного редактора звичайними робочими днями. Всі роки роботи в редакції газети були часом плідних творчих пошуків, нових ідей, цікавих тем і рубрик. Газета мала

250 тисяч передплатників, стала однією з найпопулярніших газет нашого краю.

З іменем Полікарпа Гервасійовича Шафети пов'язана ціла епоха у волинській журналістиці, на Волині він створив практичний університет журналістики. Тривалий час Полікарп Шафета керував обласною організацією Співки журналістів України, мав високе звання заслуженого журналіста України, був лауреатом республіканської премії імені Ярослава Галана. Нагороджений орденом «Знак Пошани».

Крім щоденної праці в редакції Полікарп Шафета писав нариси та художньо-публіцистичні твори про події 30–50-х років ХХ століття на Волині. Серед його творів: «Люди і каїни» (1980), «Суд над карателями» (1981), «Болі людські» (1983), «Останні постріли» (1983), «Волинь» (1983), «Строку давності не існує» (1985), «Чорний легіон» (1988), «Вчорашні рани» (1989), «Вбивство міністра Перацького» (1990).

27 листопада 1996 року Полікарпа Шафети не стало. На жаль, надто рано. Залишилося багато нереалізованих творчих задумів, дві недописані книги. Для нас залишилася пам'ять і все те, що встиг зробити Полікарп Гервасійович Шафета.

На Волині запроваджено щорічну обласну журналістську премію імені П. Шафети.

Надія Троневиц

Література:

Шафета П. В Америці, в Кремлі і на Волині / П. Шафета. – Луцьк, 1995. – 252 с.

Шафета П. Волинь / П. Шафета. – К. : Т-во «Україна», 1983. – 47 с.

Шафета П. Г. Вчорашні рани : політ. роман / П. Шафета. – Львів : Каменяр, 1989. – 334 с.

Шафета П. Г. Люди і каїни : нариси, статті, памфлети / П. Шафета. – К. : Політвидав України, 1980. – 96 с.

Шафета П. Обком очима редактора : докум. повість / П. Шафета. – Луцьк, 1993. – 157 с.

Шафета П. Пістолет від Бандери: політ. детектив / П. Шафета. – Луцьк, 1994. – 124 с.

Шафета П. Г. Строку давності не існує : худож.-докум. повість / П. Шафета. – К. : Молодь, 1984. – 174 с.

Шафета П. Г. Суд пам'яті / П. Шафета. – К. : Політвидав України, 1985. – 229 с.

Шафета П. Г. Чорний легіон : худож.-докум. нариси / П. Шафета. – К. : Політвидав України, 1988. – 190 с.

Удахін П. П. Останні постріли : докум. повість / П. П. Удахін, П. Г. Шафета. – Львів : Каменяр, 1983. – 135 с.

* * *

Калитенко В. Поїзд рушив в далеку дорогу... / В. Калитенко // Ми – волинські журналісти. – Луцьк, 1999. – С. 189–194.

Бондарчук А. Школа Полікарпа Шафети, школа бойової публіцистики / А. Бондарчук // Волинь-нова. – 2006. – 25 листоп. – С. 4.

- Вельма М. Редактор, публіцист, людина / М. Вельма // Волинь. – 2005. – 27 груд.
- Данилюк В. Ковельський наказ Європі / В. Данилюк // Волин. газ. – 2006. – 5 жовт.
- Калитенко В. Наша вдячна пам'ять / В. Калитенко // Волинь-нова. – 2006. – 25 листоп. – С. 4.
- Сачук С. Його вибрала журналістика / С. Сачук // Волинь. – 2005. – 27 груд.
- Семенюк А. Коли редактор сміливий і рішучий / А. Семенюк // Волинь-нова. – 2006. – 25 листоп. – С. 4.
- Федчук В. Шафета з нами і сьогодні / В. Федчук // Вісник. – 2006. – 30 листоп. – С. 5.
- Хотимчук Є. А що сказав би шеф? / Є. Хотимчук // Волинь. – 2005. – 27 груд.
- Хотимчук Є. Журналіст і редактор з великої букви : цими днями виповнилося б 70 років Полікарпу Шафеті / Є. Хотимчук // Вісник. – 2005. – 29 груд. – С.15.

* * *

- Павлюк І. Шафета Полікарп Гервасійович / І. Павлюк // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. слов. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 378.
- Пашук І. Шафета Полікарп Гервасійович / І. Пашук // Пашук І. Літературно-краєзнавча енциклопедія Рівненщини / І. Пашук. – Рівне, 2005. – С. 200.
- Полікарп Шафета // Письменники Лесиноного краю : літературознав. довід. – Луцьк, 1994. – С. 48–49.

ГРУДЕНЬ

30 років від часу заснування Камінь-Каширського краєзнавчого музею (1980)

З-поміж усієї мережі культурно-освітніх закладів музеї слід визнати найбільш ефективними і результативними центрами історико-краєзнавчих, природознавчих та етнографічних досліджень. Адже саме музеї призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної і духовної культури, природи, надбань національної історико-культурної спадщини. У Камінь-Каширському районі таким центром є районний історико-краєзнавчий музей.

Камінь-Каширський народний краєзнавчий музей був створений у грудні 1980 року. Засновником музею, його першим директором і автором експозиції був невтомний краєзнавець, вчитель Камінь-Каширської середньої школи Василь Кмецинський.

Нині у збірці Камінь-Каширського народного краєзнавчого музею налічується понад 3 тисячі експонатів. Музей розповідає про природу та історію Камінь-Каширщини, древньої волинської землі. Його експозиція розміщена у 5 залах. Цікаві археологічні пам'ятки волинської неолітичної культури, тшинецько-комарівської культури доби бронзи, давньослов'янського періоду розповідають про найдавні-

ший період у житті краю. Речові і документальні матеріали представляють давню історію поліського краю, центр якого – місто Камінь-Каширський – був північним форпостом волинської землі. Тут великий князь Роман Мстиславович, як засвідчує літопис, збудував фортецю, історія якої пов'язана з його синами Данилом і Васильком.

Територія Камінь-Каширщини впродовж віків була місцем бойових дій. Тут відбувалися події козацьких війн, пройшла цим краєм Перша світова війна. Глибокі рани залишила Велика Вітчизняна війна, про хід якої, її героїв, визволення краю розповідає експозиція музею, де представлені цікаві оригінальні експонати, унікальні фотографії, писемні джерела.

Окремий експозиційний розділ, побудований на меморіальних матеріалах, присвячений Євгену Шабліовському, уродженцю міста Каменя-Каширського, видатному вченому, шевченкознавцю, члену-кореспонденту Академії наук України, заслуженому діячу науки України, у науковому доробку якого – 42 книги, понад 200 наукових праць.

Музей має цікаву колекцію етнографічних матеріалів. Це зразки ткацтва і вишивки, плетіння з лози і соломки, гончарні вироби, писанки. Самобутня природа Камінь-Каширщини показана в тематичній експозиції зразками флори і фауни, реконструкцією окремих куточків волинської природи.

З 1992 року Камінь-Каширський народний краєзнавчий музей очолює Наталія Олександрівна Пась, ерудований фахівець, організатор, ентузіаст музейної справи. Вона неодноразово проводила перебудову та доповнення експозиції музею, створила ряд виставок, серед них присвячені академіку Євгену Шабліовському та українській поетесі Лесі Українці, а також етнографічні: творчі роботи майстрині Алли Жданюк (вироби з соломки); творчі доробки художника Івана Коника; «Поліська жіноча сорочка»; творчі доробки Василя Шумка.

Олександр Вернидубов

Література:

Пась Н. Збірка жіночих сорочок Камінь-Каширського Полісся кінця XIX – першої половини XX ст. з фондів Камінь-Каширського краєзнавчого музею / Н. Пась // Волинський музей : історія і сучасність : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю Волин. краєзн. музею та 60-річчю Колодяжнен. літ.-мемор. музею Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – С. 348–351.

Мальчук С. Ведеться літопис району / С. Мальчук // Полісся. – 2000. – 16 трав.

Мальчук С. Що серцю дороге / С. Мальчук // Полісся. – 2001. – 13 трав.

Наша історія – в районному музеї // Полісся. – 2001. – 3 лют.

Особистості : у Камінь-Каширському музеї започатковано фонд Дмитра Степовика // Волинь-нова. – 2007. – 25 жовт. – С. 2.

Пась Н. Меморіальний куточок Євгена Шабліовського / Н. Пась // Полісся. – 2001. – 7 квіт.

- Пась Н. Музей береже історію / Н. Пась // Полісся. – 2008. – 20 трав.
Пась Н. Обереги минулого Полісся / Н. Пась // Полісся. – 2003. – 20 трав.
Приходько Т. Музей святкує чверть століття / Т. Приходько // Полісся. – 2005. – 25 жовт.
Сусик В. Мовою історії / В. Сусик // Рад. Полісся. – 1985. – 9 квіт.
Чирко Л. Зустріч з історією : у Камені-Каширському відкрито іст.-краєзн. музей / Л. Чирко // Рад. Волинь. – 1981. – 10 листоп.
Ювілеї : чверть століття народного музею // Волинь. – 2006. – 10 січ.
Ющик В. Завітайте у музей / В. Ющик // Досвіт. зоря. – 1995. – 11 листоп.

925 РОКІВ від часу першої писемної згадки про м. Луцьк (1085)

Перше писемне свідчення про місто Луцьк під 1085 роком є у відомому давньоруському нарративному джерелі – «Літописі Руському» за Іпатським списком, у першій його частині, яка називається «Повість временних літ».

За літописцем у тогочасному Луцьку правив князь волинський і туровський Ярополк Ізяславич (нар. до 1050–1087), онук Ярослава Мудрого (бл. 983–1054), син київського князя Ізяслава (1024–1078). У 1085 р., послухавши «злых с[о]вѣтників», Ярополк намірився виступити проти тодішнього великого київського князя Всеволода Ярославича (1030–1093). Довідавшись про можливий заколот, Всеволод «посла противу єму сына своего Володимера». Так і не здійснивши своїх намірів, Ярополкові довелося рятуватися поспішною втечею – «бѣжа в Лѣхы», – при цьому залишити в «Лучьскѣ» свою матір і «дружину» (боярську військову залогу). Коли князь Володимир Всеволодич (у майбутньому Володимир Мономах, 1053–1125) прийшов до Луцька, лучани «вдалися єму». Літописець також повідомляє про вивезення до Києва покинутих в Луцьку матері й дружини Ярополка і про відібрання його «имѣныє» (рухомого і нерухомого майна). Опис подій 1085 р. закінчується повідомленням про те, що на місці Ярополка князь Володимир посадив у головному волинському місті Володимирі (Волинському) Давида Ігоровича, двоюрідного Ярополкового брата. Історики вказують на те, що друге за значенням місто Волині – Луцьк – князь Володимир Мономах залишив тоді за собою.

Перша літописна згадка продемонструвала Луцьк як добре розвинуте місто, без сумніву, уже укріплене. Військова залога, залишена, очевидно, охороняти сім'ю Ярополка, не чинила відсічі, як того вимагала ситуація. Лучани виступили як свідома громада, яка сама обирала, котрого з князів їй підтримати. Слід підкреслити, що лучани підкорилися представнику центральної влади з Києва, а не своєму князеві, який намагався вчинити крамолу.

Матір Ярополка – Гертруда-Олісава (1025–1107) була дочкою польського князя Мешка II Ламберта. 1043 р. вона вийшла заміж

за Ізяслава Ярославича, після смерті якого у 1078 р. жила з сином Ярополком. Дружиною Ярополка була Кунегунда-Ірина, яка походила з Німеччини. Таким чином, згадка 1085 р. виявляє присутність в Луцьку матері Ярополка – польки, і дружини – німкені. Слід думати, серед найближчого оточення княгинь можна було зустріти посланців тих народів, яких вони представляли. Таким чином, уже перша згадка про місто засвідчує тісне знайомство лучан з культурою західних сусідів.

Щоб зрозуміти причину виступу Ярополка проти свого дядька, київського князя Всеволода, який, тим більше, всіляко йому толерував, слід заглибитись у попередні роки. За часи правління князя Ярослава Мудрого Київ уже розглядався як головне руське місто, спільна спадщина усіх руських князів. Волинь, що була приєднана до Давньоруської держави після походу Володимира Великого «в Ляхи» ще у 981 р., довгий час розглядалася як провінція. Відтак її головний центр – місто Володимир потрапляв до рук молодших Ярославичів, тобто молодших синів та онуків Ярослава Мудрого. Вважають, що тогочасний Луцьк, який допоки не фігурував в писемних джерелах, уже існував як добре укріплене місто й перебував в підпорядкуванні головному місту Волині – Володимирі.

Змагання за київський стіл між старшими Ярославичами – Ізяславом, Святославом і Всеволодом призвело до втрати Києва Ізяславом і його переховування у Європі протягом 1073–1076 рр. Пошуки союзників у черговому оволодінні «стольного граду» привели його спочатку до германського імператора Генріха IV, а потім до папи римського Григорія VII. Увесь цей час Ізяслава супроводжували його дружина і син. Якраз тоді, близько 1075 р., Ізяслав пошлюбив свого сина Ярополка з дочкою німецького графа Кунегундою Орлампюндською, яка другим ім'ям прийняла християнське – Ірина.

Саме в описуваний час Гертруда-Олісава стала замовницею доповнення до відомої пергаментної книги-кодексу «Псалтир Егберта Трірського», яке складалося з її молитов за свого улюбленого сина і п'яти високохудожніх кольорових мініатюр, намальованих, як гадають, руськими майстрами. Дві мініатюри безпосередньо стосуються шлюбу її сина Ярополка з Кунегундою Отто фон Орлампюнде. Цікаво, що створення руськими мініатюристами своїх шедеврів припадає на час між 1075 і 1085 роками, тому не виключено, що це відбувалося в Луцьку. Таку думку висловлюють деякі мистецтвознавці.

На мініатюрах з Трірського псалтиря (який ще називають Кодексом Гертруди) шлюб Ярополка і Кунегунди-Ірини благословляють сам Ісус Христос і апостол Петро. Історики припускають, що шлюб Ярополка був актом його переходу під протекторат римського престолу святого Петра в обмін на допомогу папи Григорія VII. Саме тоді Ярополк, який у хрещенні мав ім'я Гаврило, отримав ще одне католицьке ім'я – Петро. Про головний мотив шлюбного акту свідчить

булла папи від 17.04.1075 р. про коронування князя Петра (Ярополка-Гаврила-Петра) на короля Русі і передачу йому Руського королівства як лєну святого престолу.

У 1076 р. прибув Ізяслав із сином з Європи і спробував повернути київський стіл з військовою підтримкою польського короля Болеслава Сміливого. Мир з братом Всеволодом – новим господарем Києва, він укладав на Волині, в одному з «градів», чи у Володимирі, чи в Луцьку. Після повернення Ізяслав з Ярополком-Петром не поспіли (або не встигли) обнародувати акт коронування у Римі, в іншому випадку це викликало б зруйнування досягнутого миру.

Після загибелі Ізяслава в бою 1078 р. Ярополк з рук свого дядька великого князя київського Всеволода Ярославича отримав на урядування Володимир і Туров. Його спокійне урядування порушували здобувачі міста Володимира з числа молодших Ярославичів – двоюрідний брат Давид Ігорович і двоюрідні племінники Володар і Василько Ростиславичі. Батько останніх, Ростислав Володимирович, двоюрідний брат Ярополка по старшому братові його батька, як стверджують деякі історики, тримав Володимир десь між 1057 і 1073 роками. Таким чином, сини Ростислава претендували на колишню батьківську власність. Власне, вони могли бути тими «злими дорадниками», які спровокували виступ Ярополка проти великого князя київського Всеволода, з метою самим зайняти Волинь. Ярополком могла також рухати образа на Всеволода за виділення у 1084 р. Давидові Ігоровичу Дорогобужа і таким чином обмеження його волинської частки. Адже того самого Давида посадив на Волині син Всеволода Володимир (Мономах), одразу після втечі Ярополка «в Ляхи».

Для Ярополка Ізяславича події 1085 року не мали якихось трагічних наслідків. Через рік він повернувся і «вчинив мир з Володимиром» та Всеволодом і знову отримав володимирський стіл. Однак, пробувши там всього кілька днів, 22 грудня 1087 р. вирушив до Звенигорода, де в дорозі був підступно убитий. Його віроломно простромив мечем боярин Нерадець, підісланий, як гадають, ще одним сином Ростислава – Рюриком, який сидів у Перемишлі.

Літописець розмірковує над долею волинського князя Ярополка: «такий бо був блаженний князь Ярополк: кроткий, смиренний, братолюбивий і нищелюбець, він десятину давав щорічно од усіх дібр своїх і од хлібів святій Богородиці [печерській] і молив Бога завше, говорячи: «Господи... прийми молитву мою і дай же мені смерть таку, яку ото дав ти єси брату моєму Борису і Глібові, од чужих рук, нехай омию я гріхи всі своєю кров'ю, і збудуся суєтного світу і сіті вражої». І того, чоґо він просив, не позбавив його милостивий Бог. Він дістав ті блага, що їх ані око не бачило, ні вухо не чуло, ні на серце людині які не спадали, а які уготував Бог тим, що люблять його».

У Києві Ярополка поховали з великою шанобою, у присутності княжої родини, печерських ченців на чолі з митрополитом Іоаном та киян.

Тіло князя поклали у мармурову раку і поховали спочатку в батьківському Дмитріївському храмі, а згодом перепоховали у церкві святого апостола Петра, яку він сам заклав ще за життя.

За висновками істориків, після смерті Ярополка Луцьк як центр уділу перейшов до його сина Ярослава, який правив тут до 1099 р. У подальші роки Волинь і Луцьк остаточно і надовго закріплюються за династією Мономаховичів.

Зрозуміло, що перша писемна згадка про Луцьк не є часом його заснування. Висновки археологів вказують на тривалий час заселення території навколо міста, починаючи з пізнього палеоліту і аж до часу створення Київської Русі. Старі польські автори, такі як Ян Длугош, Мацей Стрийковський, Адам Нарушевич, спираючись на невідомі сьогодні джерела, вказують більш ранні дати існування міста. У працях вітчизняних авторів також можна натрапити на гіпотетичні реконструкції подій давнього часу, в яких, можливо, фігурувало руське місто Луцьк.

В руських літописах протягом 1085–1288 рр. Луцьк згадується більше 30 разів, що вказує на нього як на важливий осередок давньоруської держави. З середини XII ст. Луцьк стає центром окремого князівства і, після втрати містом Володимиром свого центрального значення, займає статус волинської столиці аж до сьогодення.

Олена Бірюліна

Література:

Літопис Руський / пер. з давньорус. Л. Є. Махновця ; відп. ред. О. В. Мишанич. – К. : Дніпро, 1989. – XVI + 591 с.

Про м. Луцьк – с. 125, 152, 154, 190, 227, 228, 230, 233, 249, 263, 265, 267, 268, 271, 288, 293, 308, 310, 320, 333, 372, 373, 383, 384, 395, 399, 417, 418, 421, 439–441, 447 ; про волинського князя Ярополка Ізяславича – с. 107, 121–127, 146, 148, 150, 153, 271, 459.

Селянський рух на Україні, 1569–1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 534 с.

Про м. Луцьк – див. Географічний покажчик.

Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.) : склад, суспіл. і політ. роль / Л. Войтович. – Львів : Ін-т українознавства ім. С. П. Крип'якевича, 2000. – 649 с.

Про волинського князя Ярополка Ізяславича – с. 13, 80, 81, 131, 145, 155, 378, 382, 499.

Волинь / Укр. наук. т-во геральдики і вексилології ; Ін-т біогр. дослідж. ; авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2006. – 318 с. – (Новітня історія України).

Про м. Луцьк – с. 9, 10, 20, 42, 43.

Денисюк В. Луцьку – 920 років : іст.-краєзн. нариси / В. Денисюк. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 256 с.

Дублянський А. Луцьк : іст. нарис з передм. авт. й ілюстр. / А. Дублянський. – Луцьк : ІНІЦІАЛ, 1996. – 32 с.

Минуле і сучасне Волині : літописні міста і середньовічна культура : матеріали XIII Волин. обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 134 с.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцька міська громада : історія, традиція, люди : матеріали XXVI Волин. обл. наук.-іст. краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 510-й річниці надання Луцьку Магдебурзького права і 320-й річниці створення Луцького православного братства. – Луцьк, 2007. – 264 с.

Терський С. В. Історія Луцька : монографія / С. В. Терський. – Львів : Політехніка, 2007. – 252 с.

Тихомиров М. Н. Древнерусские города / М. Н. Тихомиров. – М., 1956. – 476 с.

Про м. Луцьк – с. 33, 322; Луцьку волость – с. 181.

Толочко П. П. Древнерусский феодальный город / П. П. Толочко. – К. : Наук. думка, 1989. – 254 с.

Про м. Луцьк – с. 66, 67, 70, 74, 76, 97, 127, 180, 197, 227; Луцьку волость – с. 94.

Фроянов И. Я. Города-государства Древней Руси / И. Я. Фроянов, А. Ю. Дворниченко. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1988. – 268 с.

Про м. Луцьк – с. 114, 121, 125, 126, 127.

Качуровська-Крюкова Л. Італія. Егбертів кодекс X–XI століть та його українське оздоблення / Л. Качуровська-Крюкова // Пам'ятки України. – 1991. – № 4. – С. 4–13.

Люпа В. Ще у добу Київської Русі Луцьк був містом / В. Люпа // Луцьк. замок. – 2008. – 24 січ. – С. 1, 3.

Плахонін А. Князь Ростислав Володимирович і Волинь / А. Плахонін // Київ. старовина. – 2000. – № 5. – С. 14–21.

Якименко М. Місту на Стиром уже 922 / М. Якименко // Голос України. – 2007. – 28 серп. – С. 1.

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 364 с.

Про м. Луцьк – с. 10, 11, 12, 19–21, 25–37.

Луцьк : інформ.-турист. довід. – Луцьк : ТзОВ «Краяни-Волинь», 2003. – 47 с.

Мойсіюк К. Луцьк. Прогулянки містом : турист. путів. / К. Мойсіюк. – Луцьк : Волин. книга, 2007. – 100 с.

Пясецький В. Е. Вулиці і майдани Луцька : іст.-краєзн. довід. / В. Є. Пясецький, Ф. Г. Мандзюк. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. – 400 с.

850 РОКІВ

від часу спорудження Успенського собору в м. Володимирі-Волинському (1160)

Олександр Цинкаловський в авторській передмові до книги «Княжий город Володимир», виданій у 30-х роках XX століття, писав: «Славне колись столичне місто Володимир, що вже віддавна зійшло на ступінь повітового, і то скромного повітового міста, належить до ряду тих міст, що наша писана історія їх уже застала. Тим цікавіший стає для нас його початок, що для нас незнаний, а усні перекази та

легенди, що оточують його славне давноминуле, творять коло його назви чарівну казку, заохочують нас таки заглянути за ту густу завісу, яка ділить історичну добу від передісторичної».

Володимир-Волинський має більш як тисячолітню історію. Свій відлік місто бере від 988 року – дати хрещення Русі. Володимир став центром Волинської єпархії – першої на цих землях, заснованої 992 року. Славиться він старовинними церквами княжих і пізніших часів.

Перший храм у місті, про який збереглися відомості, – кам'яний собор в ім'я Успіння Пресвятої Богородиці, споруджений, за переказами, рівноапостольним князем Володимиром після прийняття ним християнства. Залишки цього давнього пам'ятника православ'я (фундамент) й до цього часу є в урочищі Федорівка – за кілька кілометрів від міста й іменуються місцевими жителями «стара катедра». Храм був освячений Володимирським єпископом Стефаном і служив усипальницею для удільних князів. Тут була перша кафедра волинських єпископів. Храм проіснував недовго і був зруйнований.

Єдиною пам'яткою давньоруського зодчества Волині, яка дійшла до наших днів, є інший храм, присвячений Успінню Пресвятої Богородиці, який у народі називають «Мстиславів храм». У 1156 році правнук Володимира Мономаха, Мстислав Ізяславович, котрий був удільним князем у Володимирі, заклав храм на честь Успіння Пресвятої Богородиці. У 1160 році храм було освячено. Тут знайшов свій спочинок і сам будівничий. Розташований храм у самому центрі міста на пагорбі високого берега річки Луга поруч із древніми міськими валами. Разом із єпископським будинком і дзвіницею становить своєрідний комплекс так званого «замочку», укріпленої резиденції волинських єпископів. Після освячення храм став кафедральним, продовжуючи історію першої кафедри. У соборі приймали присягу піддані князя. Тут підписувалися і скріплювалися присягою на Хресті і Євангелії міждержавні і торговельні угоди, тут писався Волинський літопис. Собор був усипальницею князів, бояр і єпископів. Під храмом є 6 великокнязівських, 2 єпископських і багато гробниць знатних осіб.

Складною і нелегкою виявилася доля храму. Він був розорений татарами і знову відновлений. У першій половині XV століття спустошений, а в кінці століття стараннями Володимирського єпископа Васіана відбудований.

Постраждав храм і в міжконфесійній боротьбі між православними й уніатами, зазнаючи невдалих перебудов. У 1596 році, коли Володимирський єпископ Іпатій Потій прийняв унію, храм став уніатським. Під час пожежі 1683 року, яка спустошила все місто, храм дуже постраждав і був відновлений лише в 1753 році. Уніати переробили візантійську архітектуру храму на латинський зразок.

У 1772 році храм використовувався як «казенний магазин» (склад). На 1829 рік перетворився в суцільну руїну – обвалились склепіння і купол. Саме таким постає храм Мстислава на листівці XIX століття.

Своїм відродженням собор завдячує турботам Свято-Володимирського братства, створеного у грудні 1887 року у Володимирі-Волинському. Про велику роботу, проведenu з реставрації храму, свідчать документи архіву Свято-Володимирського братства, які зберігаються у Волинському краєзнавчому музеї. На будівництві безкоштовно працювали жителі навколишніх сіл.

У 1886 році професор Л. В. Прахов проводив археологічні дослідження залишків собору. Храм був обміряний, зафіксовані розрізи, розкриті фрески. У 1890 році, виступаючи на VIII археологічному з'їзді в Москві з доповіддю про Мстиславів храм, Прахов порівнював його з Софією Київською, дав високу художню оцінку.

Довгий час головою ради братства і завідувачем давньосховища був Омелян Дверницький, який проводив велику організаційну і наукову роботу з відновлення православних святинь. Він є автором книги «Пам'ятники давнього православ'я в м. Володимирі-Волинському». Часто він сам виступав у ролі жертводавця. На кошти, зібрані О. Дверницьким, було побудовано неподалік собору каплицю до 900-ліття Волинської єпархії. Це церква-ротонда у формі перевернутої чаші. За високі заслуги перед братством громадськість поховала О. Дверницького біля стін Успенського собору.

Освячення оновленого храму перетворилось у всенародне свято. Хресні ходи, всеношне богослужіння, народні читання, відкриття музею братства зібрало у Володимирі тисячі гостей.

Відродженням увійшов Успенський собор у ХХ століття. Таким він є і нині. Собор як пам'ятка древньоруського зодчества включений до Державного реєстру національного культурного надбання (пам'ятки містобудування і архітектури України). Храм кам'яний, шестистовпний, хрестокупольний, трьохнавіний, трьохапсидний, одноглавий. Його архітектурні форми прості і лаконічні. Фасади розчленовані пілястрами і напівколоннами, прикрашені аркатурним поясом.

На території собору у 1992 році встановлено пам'ятний хрест на честь 1000-ліття Волинської єпархії.

Євгенія Ковальчук

Література:

Гаврилюк С. Володимир-Волинський Успенський собор : з історії реконструкції у ХІХ ст. / С. Гаврилюк // Волинська ікона : дослідження та реставрація : матеріали ХІІІ міжнар. наук. конф. – Луцьк, 2006. – С. 81–89.

Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (ХІХ – початок ХХ ст.) : монографія / С. Гаврилюк. – Луцьк : Вежа, 2008. – 534 с. *Про Успенський собор – с. 303–310.*

Гаврилюк С. Історія відновлення Успенського храму у місті Володимирі-Волинському / С. Гаврилюк // Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 2005.– Т. ССXLIX. – С. 429–439.

Годованюк О.М. Монастирі і храми Волинського краю / О. М. Годованюк. – К. : Техніка, 2004. – 174 с.

Про Успенський собор – с. 21–23.

Грушевський В. Мстиславова церква в Володимирі-Волинському / В. Грушевський // Грушевський В. Твори : у 50 т. / В. Грушевський. – К., 2005. – Т. 3. – С. 359–360.

Історія української архітектури. – К. : Техніка, 2003. – 472 с. : іл.

Про Успенський собор – с. 100–101.

Коробчук І. М. Успенський собор м. Володимира-Волинського у дослідженнях Ореста Левицького / І. М. Коробчук ; Ричков П. Барокові трансформації Успенського собору у Володимирі-Волинському / П. Ричков // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писем. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – С. 101–103 ; 103–113.

Кучинко М. Володимир середньовічний : іст.-археол. нариси / М. Кучинко. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 144 с.

Про Успенський собор – с. 51–56.

Мандзюк Ф. Володимир-Волинський Свято-Успенський собор : іст. нарис / Ф. Мандзюк. – Луцьк : Вісник і К, 2001. – 80 с.

Про Успенський собор – с. 111–136.

Низовський А. Ю. Успенський собор у Володимирі-Волинському / А. Ю. Низовський // Низовський А. Ю. Сто великих чудес України / А. Ю. Низовський. – К, 2007. – С. 105–107.

Ричков П. Дослідження та відбудова Успенського собору у Володимирі-Волинському : внесок Адріана Прахова / П. Ричков // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини. – К., 2007. – Вип. 4. – С. 295–314.

Теодорович М. Місто Володимир Волинської губернії : в зв'язку з історією Волинської єпархії / М. Теодорович. – Луцьк : Твердиня, 2008. – 248 с.

Про Успенський собор – с. 111–136.

Успенский собор (Мстиславов храм) // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 58.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про Успенський собор – с. 60, 61.

Годованюк О. М. Собор Успіння Богородиці / О. М. Годованюк // Пам'ятки архітектури та містобудування України : довід. Держ. реєстру нац. культ. надбання. – К., 2000. – С. 70–77, 89.

Історичні міста Волинського краю : Володимир-Волинський : (путівник). – Володимир-Волин. : Друкарня, 2004. – [43] с. : іл.

Про Успенський собор – с. 10, 16, 18, 31–32.

Подорож стародавнім Володимиром : путівник. – Луцьк : Волин. кн., 2007. – 48 с. : іл.

Про Успенський собор – с. 12–15.

Успенський Собор у Володимирі-Волинському // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3470.

Цинкаловський О. Володимир / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся: (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 року) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 222–249.

Про Успенський собор – с. 230.

600 РОКІВ
від часу першої писемної згадки
про смт. Шацьк (1410)

Першу писемну згадку про Шацьк знаходимо в історичній літературі. За польським хроністом Яном Длугошем, на початку 1410 р. в лісі поблизу Шацька виїхав польський король Ягайло на полювання: «Год Господень 1410. Владислав, король польский, оказывает Герману, графу кикийскому, любезный прием. Справив праздник рождества Христова в Любомле, Владислав, король польский, отъезжает в Любохню, Тур, Шацко и Ратно и возобновляет занятия охотой, запасая мясо настигнутых зверей для прусской войны. Из Холмской земли король проследовал в Парчов, затем в Люблин...» (Цит. за кн: Ян Длугош. Грюнвальдская битва. – М., 1962. – С. 58).

Археологи стверджують, що територія навколо Шацька почала інтенсивно заселятися первісними мисливцями ще у фінальному палеоліті (14–11 тис. років тому). Поблизу селища знаходять археологічні матеріали епохи мезоліту (яніславівської культури), неоліту (волинської неолітичної культури), енеоліту (культури лійчастого посуду), бронзи (городоцько-здовбицької культури шнурової кераміки та тшинецько-комарівської). На рубежі н.е. в районі Шацьких озер панували праслов'янські племена венедів (зарубинецької культури), з якими з II по V ст. співмешкали прийшли протогерманські племена готів і гепідів (вельбарської культури).

У давньоруський період Шацьк і прилегла територія лежали в межах розселення волинян – однієї з територіально-етнічних спільнот, що жила в північно-західних межах сучасної України. Для історії Шацька цього часу особливо цінним є виявлення давньоруського городища за 500 м у східному напрямку від селища. Його вперше наніс на археологічну карту В. Б. Антонович у 1899 р. Пошуки в цьому напрямку ведуться і в наші дні.

Стара історія Шацька відбувалася навколо столиці земель – Володимира (-Волинського) і в осередку найближчих до нього історичних центрів, які фігурують у літописах і навколо яких вирувало життя княжого періоду. Це Берестя (сьогодні м. Брест у Білорусі) і Володава (м. Влодава у Польщі), літописний Угровськ (нині с. Новоугрузьке Любомльського району) і Любомль. Два останні міста з'явилися на карті уже в період Галицько-Волинського князівства, яке було спадкоємницею Київської Русі.

За Іпатіївським літописом, весною 1242 р. ординський хан Батий грабував землі навколо Холма: «пустошив до города Володави і по озерах ... Багато лиха натворили». В цьому місці літопису вбачають згадку про Шацькі озера.

Перший волинський князь з литовської династії Гедиміновичів – Дмитрій-Любарт – продовжує підтримувати традиції давньоруської

державності, дбає про цілісність своїх земель. Однак зазіхання на волинську територію польської сторони приводить до певних втрат. Як інформує Ян Длугош, у 1349 р. польський король Казимир Великий «сильною рукою» здобуває Луцьк і Володимир, пізніше захоплює берестейський замок і всю Берестейщину. А з ними і Шацьк. Із змінним успіхом військові операції за володіння волинськими землями продовжуються й надалі.

За угодою 1366 р. між Казимиром і Любартом до Польщі відходить західна частина Володимирського князівства, власне, місто Володимир зі своїми волосними центрами – Любомлем, Турійськом, Ратним, Кошером. Згодом Володимир з Турійською і Кошерською волостями повернувся до Волині.

З 1366 р. Шацьк перебуває у складі Любомльської волості, яка входить до удільного Ратнівського князівства – отчини князівського роду Сангушків. До кінця цього століття Ратнівщина уже перебуває в складі Корони Польської. Із середини XV ст. колишня Любомльська волость отримує статус повіту, а від початку XVI ст. на любомльських землях утворюють Любомльське негородове староство Холмської землі Руського воєводства. Шацьк – у його складі.

Саме на цей час припадає перша писемна згадка про Шацьк. У січні 1410 року, напередодні масштабної Грюнвальдської битви (відбулася у середині літа цього року), в якій польсько-литовсько-руські війська розгромили Тевтонський орден, у лісові пущі поблизу Шацька виїхав на зимове полювання Владислав-Ягайло, польський король, з народження – литовець. Цей факт описав особистий хроніст короля, авторитетний польський історик Ян Длугош.

У 1444 р. Шацьк як вислуга був подарований польським королем холмському старості Петру Волчку Рокутовичу. Рокутович походив з роду литовських бояр, які урівнялися в правах з польським панством під час Городельської унії 1413 р. Власне, Рокутович посів Любомльський замок, а також села, що йому підпорядковувались: Шацьк, Світязь, Запілля, Головно, Любохині і Вишнів.

Від середини XV ст. віруючі православного обряду Шацька були об'єднані у Холмській православної єпархії. Як центр сільської парафії в Любомльській протопопії Шацьк згадується в документах за 1510 р. Керував протопопією протопоп (священик вищого чину) – наставник Холмського православного владики, його помічник у віддалених парафіях.

У 1564 р. була проведена люстрація (ревізія) Любомльського староства. За нею в Шацьку було 18 «стародавніх» дворищ. Дворище являло собою увесь комплекс селянського господарства з садибою, худобою, ріллею і угіддями. На час проведення люстрації це був застарілий спосіб землекористування, на відміну від фільваркового, що вводився. Власниками шацьких дворищ були 34 окремі сімейства (власне, подані імена 34 кметів – глав сімейств). Серед них ревізори

нараховували всього 46 душ тяглих селян чоловічої статі, годних стати до фізичної роботи. Крім кметів – відносно вільних селян, у Шацьку проживали ще сім'ї 7 городників (володіли лише земельними ділянками) і 3 коморників (селяни, що не мали власного житла, а жили у чужій «коморі»). Окремо згадані 33 шацьких рибалки, які мали право вільно виловлювати рибу, за що сплачували чинш.

У селі була корчма, яка щорічно давала виручки 50 злотих. Орендар корчми мав зобов'язання як чинш надавати хутро двох лисів на загальну вартість 2 злотих. Найприбутковішою була медова данина, яка з Шацька становила 179 злотих 6 грошів. За люстрацією неподалік Шацька розташовувався Шацький фільварок і Любомльський замковий фільварок. Шащчани мали відробляти на замковому фільварку, але через важку дорогу до нього відмовились це робити і за згодою сторін сплачували лише по 2 злотих на рік. Як свідчив ревізор, королівська казна отримувала з Шацька прибуток у 413 злотих і 2 гроші.

Серед підпорядкованих Шацьку озер ревізор нараховував вісім великих – Чорне, Лицимір, Шуменець (сьогодні Соминець), Премульт (Перемут), Пісочно, Кремно, Мошно і Довге. На них ставили великі неводи. Чотири озера біля Шацька названі як менші: два Карасніча (Карасинець і Озерце), Плотіче (Плотиччя) і Кругле; на них ловили малим неводом.

Становище королівських підданих у Любомльському старостві не було легким. У 1621 р. селяни з Шацька, Світязя, Головна і Нуджа скаржилися на свого державцю (тимчасового власника), любомльського старосту Мартина Красицького за переобтяження їх повинностями. «Жалісно скаржилися, ...нарікаючи, що примушуєш їх до незвичних робіт, наказуєш силоміць забирати з полів вижате жито, вимагаєш незвичної незгідної з їх правами десятини від овець і рогатої худоби, стягаєш чинш і понад їх право велиш давати тобі медове, хоча й не слід, змушуєш виплачувати за пасовиська, ...на решті, мучиш їх побоями і безпідставними ув'язненнями, що все ставить для них велику кривду» (Цит. за кн.: Селянський рух на Україні (1569–1647 рр.): збірник документів і матеріалів / упоряд. Г. В. Боряк та ін. – К., 1993. – С.178–179.)

Функціонувала церква в Шацьку і в XVII ст. Відомо, що священник із шацької церкви (на жаль, не вказано титулу) отець Давид був присутнім на уніатському соборчику 1620 р. в Любомлі.

У 1658 р. Любомльське староство з усіма до нього належними містами, селами і фільварками, тобто разом із Шацьком, отримав у подарунок гетьман Іван Виговський. Як новий власник від одразу ж виконав умови Гадяцького трактату і перевів усі уніатські церкви Любомльщини на православ'я. В передсмертному заповіті 1664 р. Виговський заповідав Любомльщину своїй дружині Олені та синові Євстафію. Юридично спадкоємці гетьмана володіли деякими лю-

бомльськими маєтками аж до 1768 р., а їх нащадки проживали серед жителів Любомльщини ще довше.

З 1680 р. любомльським старостою був Дмитро-Єжи Вишневецький, гетьман великий королівський, каштелян краківський, очільник ще кількох старост, наприклад, Білоцерківського і Каменецького. Останньою старостою Любомльщини стала Антоніна Жевуська, вдова старости Жевуського.

У 1768 р., за постановою польського сейму, староство уже не належить державі, а переходить у довічне володіння коронному гетьману графу Францішку Ксаверію Браницькому. Через півтора десятка років його господарювання в своїх поліських маєтках 15 тисяч кріпаків приносять йому щорічно більше як 25 тис. злотих.

Після третього поділу Польщі, у 1795 р., разом з іншими українськими землями Любомль і Шацьк відходять до Російської імперії. Любомль – волосний центр Володимирського (з 1812 р. – Володимир-Волинського) повіту. Час від часу у маєтках на Любомльщині мешкає єдиний син гетьмана Францішка – Владислав Браницький, генерал, великий ловчий. З ним пов'язують будівництво у 1838 р. кам'яного Різдва-Богородичного храму в Шацьку. У 1849 р. Браницькі позбуваються Шацька разом з усім любомльським маєтком, який переходить у державну власність.

Друга половина XIX – поч. XX ст. – час економічного пожвавлення у Шацьку. Тричі на рік проводились ярмарки, на яких селяни продавали свої товари і купували міські. Відкрилися поштово-телеграфне відділення і страхове агентство. В 1852 р. з'явилась парафіяльна школа, котра у 1874 р. була реорганізована в однокласне училище. Працювала земська лікарня. В 1860 р. в Шацьку було 194 двори і 1557 мешканців, а в 1906 – вже 428 дворів і 2886 мешканців. Отже, порівняно з 1860 р. чисельність населення до початку Першої світової війни зростає втричі.

У 1914 р., під час перевірки церковною владою стану православних церков, шацький Різдво-Богородичний храм визначений як «маловместительный». Зовні був пофарбований олійними фарбами, а про інтер'єр вказано – «потолок розписан іконами». Парафіян на цей час – 4061 душ. (Додатково зазначено, що на території парафії жили іновірці – євреї). Причт – священик, псаломщик, просфорня. При церкві – причтові приміщення (збудовані 1903 р.), сад, город. Церква володіла більш як 136 десятинами землі, яку ділили на присадибну, орну, сінокос, ліс. Приписні до шацького храму села – Мельники, Лобачі, Кропивники, Плоски. Найближча залізнична станція була в с. Завалля, а поштова – у Любомлі.

Олена Бірюліна

Література:

Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при киевском, подольском и волынском генерал-губернаторе : ч. VII, т. II. – К., 1890. – 859 с.

Про смт. Шацьк – с. 337–340.

Літопис Руський / пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишанич. – К. : Дніпро, 1989. – XVI+591 с.

Про Шацькі озера – с. 400.

Селянський рух на Україні, 1569-1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 534 с.

Про смт. Шацьк – с. 178–179, 448.

Бондаренко Г. В. 3 історії назв районних центрів, міст і селищ міського типу Волинської області / Г. В. Бондаренко, В. В. Кухтик // Педагогічний пошук. – Луцьк, 1999. – № 1 (21). – С. 77.

Денисюк В. Волинь : іст.-краєзн. нарис / В. Т. Денисюк. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – 112 с.

Про смт. Шацьк – с. 83.

Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К. : Вид-во АН УРСР, 1970. – 747 с.

Про смт. Шацьк – с. 500–510.

Кучинко М. М. Археологія Волині / М. М. Кучинко. – Луцьк, 2005. – 202 с.

Про смт. Шацьк – с. 148.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці перш. писем. згадки м. Любомля і 800-й річниці перш. писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – 358 с.

Про смт. Шацьк неодноразово згадується.

Остапюк О. 3 історії церкви Різдва Пресвятої Богородиці смт. Шацьк / О. Остапюк // Волинська ікона : дослідження та реставрація : матеріали XIV міжнар. конф. – Луцьк, 2007. – С. 106–111.

Пясецький В. 3 історії районних центрів Волинської області / В. Пясецький // Минуле і сучасне Волині та Полісся : історія сіл і міст Західного Полісся : Маневиччина : матеріали XIII Волин. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2004. – С. 238–270.

Про смт. Шацьк – с. 269–270.

Україна : книга фактів / уклад. Н. В. Лістратенко. – Х. : Книжк. клуб, 2006. – 318 с.

Про смт. Шацьк – с. 127.

* * *

Czarnecki W. Ścień osadnicza ziemi chełmskiej od połowy XIV do połowy XV wieku / W. Czarnecki // Rocznik Chełmski. – Chełm, 1997. – Т. 3. – С. 9–63.

Про смт. Шацьк – с. 40.

Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku / A. Gil. – Lublin – Chełm, 1999. – 260 с.

Про смт. Шацьк – с. 162.

Skoczylas I. Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku : program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej / I. Skoczylas. – Lublin, 2008. – 176 с.

Про смт. Шацьк – с. 133.

Rąkowski G. Przewodnik po Ukrainie Zachodniej : Część I: Wołyń / G. Rąkowski. – Druszków, 2005. – 464 с.

Про смт. Шацьк – с. 63–64.

* * *

Цюп'ях М. Історія Шацького краю : маловідоме і невідоме : до 600-річчя Шацька / М. Цюп'ях // Шацьк. край. – 2008. – 13 верес.

Цюп'ях М. Чи відрізняється волинський Шацьк від рязанського? / М. Цюп'ях // Шацьк. край. – 2007. – 16 черв.

Шацьку – 585 років // Шацьк. край. – 1995. – 8 лип.

Шумик О. Шацьк в історичних подіях / О. Шумик, Т. Гурко // Шацьк. край. – 1995. – 1 лип.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 364 с.

Про смт. Шацьк – с. 293–305.

Цинкаловський О. Шацьк / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. словник – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 534–535.

Шацьк // Географічна енциклопедія України. – К., 1993. – Т. 3. – С. 441.

Шацьк // УРЕ. – 2-ге вид. – К., 1985. – Т. 12. – С. 372.

Шацьке // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3796.

Шульгач В. П. Шацьк / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойкономія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 150.

Історія Шацька [Електронний ресурс] : Шацькі озера. – Режим доступу: http://shatsky-ozera.com.ua/statti/istoriya_shatska, вільний. – Загол. з екрану.

600 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Любохину, тепер Старовижівського району (1410)

Вперше про село Любохину занотував Ян Длугош, польський історик, особистий хроніст польського короля Владислава Ягайла. В одному зі своїх творів він писав, що на початку 1410 р. король Ягайло виїхав на полювання: «Справив праздник рождества Христова в Любомле, Владислав, король польский, отъезжает в Любохню, Тур, Шацко и Ратно и возобновляет занятия охотой, запасая мясо настигнутых зверей для прусской войны. Из Холмской земли король проследовал в Парчов, затем в Люблин...» (Цит. за кн: Ян Длугош. Грюнвальдская битва. М., 1962. – С. 58). Пруська війна – війна з Тевтонським орденом – закінчилась влітку 1410 року блискучою перемогою під Грюнвальдом зведених польсько-литовсько-руських військ під командуванням польського короля Ягайла і великого князя литовського Вітовта.

Село Любохини (історично – Любохині), тепер Старовижівського району, розташоване на південь від Верхньої Прип'яті. Ця територія почала заселятися прийшлим первісним мисливським населенням ще в період фінального палеоліту, тобто 11–14 тисяч років тому.

В часи княжої доби – у Київській Русі і Галицько-Волинському князівстві та в литовський період за владарювання волинського князя Любарта Гедиміновича – територія Любохин нерозривно пов'язана з Волинською землею, вона перебуває у складі Володимирського князівства.

За угодою 1366 р. між польським королем Казимиром Великим і волинським сюзереном Любартом Гедиміновичем до Корони Польської відходить західна частина Володимирського князівства, власне місто Володимир зі своїми волосними центрами – Любомлем, Турійськом, Ратним, Кошером. Згодом місто Володимир з Турійською і Кошерською волостями повернувся до Волині. А Любомльщина і Ратненщина на чотири століття відійшли до Польської держави. Власне, це і підтверджує перша документальна згадка про село, яка чітко вказує на його розташування вже на території Польської держави.

З 1366 р. Любохині перебувають у складі Любомльської волості, яка входить до удільного Ратненського князівства. Із середини XV ст. колишня Любомльська волость отримує статус повіту, а від початку XVI ст. на любомльських землях утворюють Любомльське негородове староство Холмської землі Руського воєводства Корони Польської. Любохини – у його складі.

У 1444 р. Любохині, в числі інших любомльських сіл, як компенсація за військову службу був подарований польським королем холмському старості Петру Волчку Рокутовичу. Рокутович походив з роду литовських бояр, які урівнялися в правах з польським панством згідно з Городельською унією 1413 р. Власне, Рокутович посів Любомль («castro sive fortalicio»), а також села що до нього «прислухали»: Любохині, Шацьк, Світязь, Запілля, Головно, Вишнів.

Від середини XV ст. віруючі православного обряду села Любохині підпорядковувались Холмській православної єпархії. Як центр сільської парафії в Любомльській протопопії Любохині згадуються в документах за 1510 р.

За люстрацією (ревізією) 1564 р. в Любохинях на 10 дворищах господарювало 24 кметі, кожен з яких платив щорічно по 8 злотих і 12 грошей чиншу і натуральний податок. Ще два кметі сиділи на пустих дворищах, тому сплачували лише по 2 злотих. Окрім кметів – тяглих селян, що володіли і землею і реманентом, в селі ще проживали 8 малоземельних загородників і 3 гончарі. Кметі несли додаткову повинність орати на любомльському фільварку.

Любохинських рибалок, які мали право вилловлювати рибу і сплачували за це від 3 до 6 грошей на рік кожний, було 26. Підпорядкованих Любохиням озер було 4: на трьох із них – Пісочному, Острів'ї і Домашньому ловили великим неводом, на четвертому – Білому – малим неводом. Був ще в Любохинях став «на потічку, між лісом», котрий винаймали любохинські селяни і за це сплачували по 9 зл. і 18 гр. Неподалік Любохинь, біля с. Бутмер (тепер с. Прип'ять),

при потоці функціонував млин. На час люстрації в Любохинях фіксувалася новозбудована корчма, яка приносила дохід у 20 злотих.

Після Берестейської унії 1596 року любохинська церква перейшла до унії. У 1620 р. на єпископському соборчику в Любомлі був присутній і священник з Любохинь. За церковною візитацією 1793 р. любохинський священник Якуб Волошинський мав достатній для свого часу освітній рівень – «чотири класи латинських шкіл», тобто освіту здобував у Віленській семінарії.

У 1658 р. Любомльське староство з усіма до нього належними селами і фільварками, тобто разом із Любохинями, отримав у подарунок гетьман Іван Виговський. Перед смертю він заповідав Любомльщину своїй дружині Олені та синові Євстафію. Юридично спадкоємці гетьмана володіли деякими любомльськими маєтками аж до 1768 р., а їх нащадки проживали серед жителів Любомльщини ще довше. З 1680 р. управляв Любомльським староством Дмитро-Єжи Вишневецький, великий гетьман, каштелян краківський, очільник ще кількох староств, наприклад, Білоцерківського і Каменецького. Останньою старостиною Любомльщини стала Антоніна Жевуська, вдова старости Жевуського. У 1768 р., за постановою польського сейму, староство уже не належить державі, а переходить у довічне володіння коронному гетьману графу Францішку Ксаверію Браницькому та його нащадкам. Після третього поділу Польщі, у 1795 р., разом з іншими українськими землями Любомль і Любохині відходять до Російської імперії. Любомль стає волосним центром Володимирського (з 1812 р. – Володимир-Волинського) повіту Волинської губернії. У 1849 р. Браницькі позбуваються Любохинь разом з усім любомльським маєтком, який переходить у державну власність. З того часу Любохині перебувають в руках різних орендарів.

На початок ХХ ст. до села приписані 7 озер: Домашне, Грибне, Острівне, Віторож, Біле, Брунець і Пісочне.

У 1914 р., під час перевірки церковною владою стану православних церков, любохинський дерев'яний Свято-Симеонівський храм визначений як «вместительный», але скромно прикрашений. Парафіян на цей час – 4153 душ (серед іновірців – євреї). Причт – священник, псаломщик, просфорня. При церкві – причтові приміщення, сад, город. Приписні до храму села – Смоляри, Бутмер (тепер с. Прип'ять). В цей час в селі була «стара» церковно-парафіяльна школа і дві домашні. Лікарський пункт розташовувався за 24 версти в Шацьку. Найближчий торговий осередок і поштова станція – за 32 версти у Любомлі.

Олена Бірюліна

Література:

Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при киевском, подольском и волынском генерал-губернаторе : ч. VII, т. II. – К., 1890. – 859 с.

Про с. Любохину – с. 327–329.

Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К. : Вид-во АН УРСР, 1970. – 747 с.

Про с. Любохину – с. 676.

Минуле і сучасне Волині та Полісся : Любомль в історії України та Волині : наук. зб. : матеріали XXV Волин. обл. іст.-краєзн. конф., присвяч. 16-й річниці Незалежності України, 720-й річниці першої писем. згадки Угровська. – Луцьк, 2007. – 358.

Про с. Любохину згадується.

Стрільчук С. З історії села Любохину / С. Стрільчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Старовижівщина з глибини століть : матеріали XXVIII Волин. обл. іст.-краєзн. наук. конф., присвяч. 17-й річниці Незалежності України та 500-річчю першої писем. згадки про Стару Вижівку та Нову Вижву. – Луцьк, 2008. – С. 47–58.

* * *

Bobryk W. Duchowieństwo unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku / W. Bobryk // Studia i materiały do dziejów chrześcijaństwa wschodniego w Rzeczypospolitej / red. J. Kłoczowski, A. Gil. – Lublin, 2005. – Т. 2. – 218 с.

Про с. Любохину – с. 68.

Czarnecki W. Ścież osadnicza ziemi chełmskiej od połowy XIV do połowy XV wieku / W. Czarnecki // Rocznik Chełmski. – Т. 3. – Chełm, 1997. – С. 9–63.

Про с. Любохину – с. 40.

Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku / A. Gil. – Lublin – Chełm, 1999. – 260 с.

Про с. Любохину – с. 162.

Skoczylas I. Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku : program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej / I. Skoczylas. – Lublin, 2008. – 176 с.

Про с. Любохину – с. 133.

* * *

Блінова В. Любе серцю місце / В. Блінова // Сіл. новини. – 1996. – 24 серп.

Лесишак І. Врятувало... слово / І. Лесишак // Сіл. новини. – 2001. – 3 лют.

Наумук С. Любохани, Любохину / С. Наумук // Досвіт. зоря. – 1996. – 5 лип.

Стрільчук Т. Любохину згадують вже 205 років / Т. Стрільчук // Сіл. новини. – 2001. – 18 груд.

* * *

Цинкаловський О. Любохину / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 56–57.

Шульгач В. П. Любохину / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойкономія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 81.

600 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Тур, тепер Ратнівського району (1410)

Вперше село Тур згадується в історичній літературі під 1410 р. Описуючи переддень масштабної Грюнвальдської битви, польський історик Ян Длугош, хроніст польського короля Владислава Ягайла, занотував: «Год Господень 1410. Владислав, король польский, оказывае Герману, графу кикийскому, любезный прием. Справив праздник рождества Христова в Любомле, Владислав, король польский, отъезжает в Любохню, Тур, Шацко и Ратно и возобновляет занятия охотой, запасая мясо настигнутых зверей для прусской войны. Из Холмской земли король проследовал в Парчов, затем в Люблин...» (Цит. за кн: Ян Длугош. Грюнвальдская битва. М., 1962. – С. 58)

Найдавніше населення – первісні мисливці – заселялися у верхів'ях Прип'яті близько 12 тис. років тому, у фінальній фазі давнього кам'яного віку. Зокрема, в районі села Тур, на західному березі озера Турське, за дослідженнями білоруського археолога В. Ісаєнка ще у 80-х рр. ХХ ст. простежувались сліди давніх поселень.

Давня дописемна історія села тісно пов'язана з розвитком найближчого адміністративного, політичного і культурного волосного центру – Ратна. До середини ХІV ст. Ратно, як центр волості, входив до складу Володимирського князівства Волинської землі. Як удільна вотчина з середини ХІV ст. Ратненська волость належала князівському роду Сангушок.

За угодою 1366 р. між волинським сюзереном Любартом Геди́новичем і польським королем Казимиром Великим Ратненська волость (разом з Любомльською) була інкорпорована Польщею. Відокремлені від Волині землі дістали в літературі назву «любомльсько-ратненського клину» (або «поліського») коронних польських земель. Не раз ще русько-литовські полки волинського князя Сви́дригайла намагалися повернути ці землі, але в 1440-х рр., при королеві Казимиру Ягеллончику, північно-західна околиця Волині остаточно закріпилася за Польським королівством.

Отже, за звіткою 1410 р., село Тур уже визначене у складі Холмської землі й, за логікою пізніших документальних звісток, належало до Ратненської волості. Із середини ХV ст. колишня Ратненська волость отримує статус повіту, а від початку ХVІ ст. на її землях утворюють Ратненське староство Холмської землі Руського воєводства – королівщину, тобто польську державну власність.

Жителі Польщі – «турани», разом зі своїми найближчими сусідами – «залісцями», як мешканці прикордонних до землі Великого князівства Литовського сіл, особисто брали участь у визначенні кордонів двох держав у 1546 р. Власне, вони супроводжували ратненського підстаросту Світицького і вказували на місцеві межові знаки.

Про село Тур збереглась інформація у так званих люстраціях Ратненського староства, які у формі документів статистичного характеру публікувалися свого часу вітчизняними дослідниками: М. Грушевським (за 1500, 1502, 1504, 1512 роки) та М. Володимирським-Будановим (1565 р.), а також польськими: А. Яблоновським (1628 р.), К. Арламовським і В. Капут (1661 р.).

За поборовим реєстром 1500 р., село не платило данини, тому що напередодні воно було спалене татарами, а люди виведені. Як зазначено, це сталось того ж року, що і в Бересті (білоруський Брест). В 1501 р. з Тура оподатковувались уже 40 дворич.

За матеріалами люстрації 1565 р. в селі Тур було 30 дворич (ще 7 – спорожнілі і зубожілі), з яких власники (тяглі селяни – кметі) сплачували щорічно чиншу по 21 грошу, а ще, – так зване «урочне» (заміна натурального податку грошима): бобровничного податку – по 1 грошу з кожного, за 10 мотків прядива – по 1 грошу, за 2 колоди вівса замкової міри (ціною по 10 грошей), за 3 курки з дворича (по ціні 1,5 гроша), за сири і масло (по 3 гроша). Мед повинні були здавати при кожній ревізії. Всього податків з Туру брали на суму 70 злотих 15 грошей. За корчму орендар сплачував на рік 4 злотих, оренда турського млина приносила 12 злотих річно.

До села належали три озера, в яких виловлювали рибу: в озері «Велехово» – 1 тону (міра вилову), на оз. «Долгоє» – 1 тону, на оз. Тур (найбільшому) – 20 тоней. За висновками люстратора, на лугах поблизу Турського озера накошували 15 копиць сіна.

За Туром, біля оз. Святе (у ХХ ст. перейменоване на оз. Дружби), згаданий великий ліс, який у 1565 р. ще був придатним для масового вироблення так званих «лісових товарів»: поташу, ванчосу, клепки.

Від середини ХV ст. віруючі православного обряду села Тур увійшли до Холмської православної єпархії. Найранішу непряму звістку про турівську церкву знаходимо в описі Ратненського староства за 1501 р., в якому один з мешканців села дає священникові данину. Як центр церковної парафії церква в Турі зафіксована документально у 1510 р. Парафіяльна церква в селі згадується також у 1563 р. Цього року турський сільський священник обіймав одночасно посаду ратненського протопопа (протопоп – священник вищого чину). Діяла церква в Турі протягом наступних століть. Так, у 1618 р. пані Гельцбета, вдова королівського надвального маршалка П. Сенявського, орендарка села і всього ратненського маєтку, сплатила в державну скарбницю контрибуцію (обов'язкова плата за церкви східного обряду – **О. Б.**) за турську церкву. У 1620 р. від церкви с. Тур на уніатському соборчику «в Ратынє» був присутній священник Стефан. Значиться церква й у виказі духовенства ратненської протопопії на єпархіальному уніатському соборі в Холмі під 1683–1685 рр.

У другій половині ХVІІІ ст. пробощем (парафіяльним священником) турської парафії у складі Ратненського уніатського деканату

був Юзеф Пілецький, який одночасно у 1760–1771 рр. обіймав посаду ратненського декана. Суміщення двох церковних посад було викликане тим, що уряд декана не був дохідним, тобто не підкріплювався жодним земельним наданням. Натомість парафіяльний священик наділявся конкретним бенефіцієм. Зокрема, розмір бенефіцію у парафії Тур Ратненського деканату Холмської уніатської єпархії складав 3 волоки, 1 город і був наділений певною ділянкою під сінокіс.

Церква в Турі XVIII ст. була посвячена на честь св. Миколая Чудотворця. Згоріла від удару блискавки перед 1773 р. Новий дерев'яний храм на гроші парафіян збудували у 1773 р. і висвятили на честь святого великомученика Микити і великомучениці Євфимії. Впродовж 1773–1820 рр. у ній служив Микола Палецький, очевидно, родич вище згаданого Юзефа.

У 1795 р., після третього поділу Польщі, Ратненщина відійшла до Російської імперії. Відтоді с. Тур адміністративно належало Заболотській волості Ковельського повіту, в кінці XIX ст. перейшло до російської казни.

У 1849 р. в селі налічувалось 123 двори і 1014 мешканців, а в 1906 р. – 298 дворів і 1648 осіб.

Станом на 1914 р. в селі фіксується дерев'яний храм Св. Микити. Дерев'яною була і дзвіниця. Зазначено, що протягом 1883–84 рр. турівська церква капітально ремонтувалася. Однак і після ремонту церква вважалася тісною, скромно облаштованою. Церковний притч складався зі священика, псаломщика і просфорні. На парафіяльному цвинтарі була окрема каплиця.

За даними 1898 р., на території турської парафії було 172 двори, а парафіян – 1376. Кількість парафіян на поч. XX ст. дещо зросла – 1849 душ. Окремо виділені іновірці – євреї, яких у 1898 було 15 чоловік, а в 1914 р. – 30.

При церкві в с. Тур діяла церковно-парафіяльна школа. Найближчі торговий і лікарський пункти розташовувалися у Ратно.

Олена Бірюліна

Література:

Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси: т. 1. – Вильна, 1867. – 450 с.

Про с. Тур – с. 62–63.

Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов, состоящей при киевском, подольском и волынском генерал-губернаторе: ч. VII, т. II. – К., 1890. – 859 с.

Про с. Тур – с. 293–296; 314; 317–318.

Атаманенко В. Описи Ратненського староства XVI–XVII ст. як історичне джерело / В. Атаманенко, Т. Сидорук // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині: матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2003. – Ч. I. – С. 291–294.

Грушевський М. Історія України-Руси : т. V. / М. Грушевський. – К., 1994. – 687 с.

Про с. Тур – с. 122–126.

Денисюк В.Т. Ратнівщина / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 450 с.

Про с. Тур – с. 375–382; 411; 423; 434–435; 440–441.

Денисюк В. Т. Тур / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк // Денисюк В. Т. Ратнівська земля : іст.-краєзн. нарис / В. Т. Денисюк, І. О. Денисюк. – Луцьк, 2003. – С. 375–382.

Теодорович Н. И. Волинь в описании городовъ, местечекъ и сель в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и других отношениях : историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии : т. V. Ковельский уезд / Н. И. Теодоровичъ. – Почаев : Тип. Почаев.-Успен. Лавры, 1903. – 559 с.

Про с. Тур – с. 378–380.

Тучемський М. Село Тур, 9 серпня, понеділок / М. Тучемський // Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський. – Луцьк, 2007. – С. 57–69.

* * *

Bobryk W. Duchowieństwo unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku / W. Bobryk // Studia i materiały do dziejów chrześcijaństwa wschodniego w Rzeczypospolitej / red. J. Kłoczowski, A. Gil. – Lublin, 2005. – Т. 2. – 218 s.

Про с. Тур – с. 97, 126.

Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku / A. Gil. – Lublin – Chełm, 1999. – 260 с.

Про с. Тур – с. 139, 160.

Skoczylas I. Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku : program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej / I. Skoczylas. – Lublin, 2008. – 176 с.

Про с. Тур – с. 133, 155.

Rąkowski G. Przewodnik po Ukrainie Zachodniej : część I: Wołyń / G. Rąkowski. – Druszków, 2005. – 464 с.

Про с. Тур – с. 68.

* * *

Борзовець В. У прикордонному селі / В. Борзовець // Ратнівщина. – 2006. – 7 жовт.

Мороз Д. Скарб під церквою / Д. Мороз // Волин. газ. – 2006. – 14 верес. – С. 5.

Панишко С. Ратенське князівство / С. Панишко // Київ. старовина. – 2001. – № 5. – С. 141–147.

Штинько В. Таємниці Святого озера / В. Штинько, С. Ковальчук // Волинь. – 2001. – 4 жовт.

* * *

Цинкаловський О. Тур / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 465.

Шульгач В. П. Тур / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 139.

525 РОКІВ**від часу першої писемної згадки про с. Борочиче,
тепер Горохівського району (1485)**

Під час будівництва залізниці Луцьк-Львів у середині 30-х рр. ХХ ст. у Борочичі був знайдений скарб – понад 1500 золотих і срібних римських монет у срібній і бронзовій посудинах. Дослідникам вдалося дослідити лише частину монет, оскільки решта була привласнена робітниками. Було встановлено, що монети належать до I-III ст. За найпізнішою датою на одній з монет дослідники припустили, що скарб був захований у землю ще на початку III ст., що є свідченням проживання у цей час людей на території сучасного Борочича. Однак в історичній науці прийнято рахувати вік поселень від часу першої писемної згадки про них.

Перша документальна згадка про село Борочиче – «им'яне Бородчичи» – відноситься до 1485 р. Отже, сучасна назва села є вторинною, видозміненою формою первісного Бородчичи – множини від патроніма (іменування людини по імені чи прізвиську батька або предків по батьковій лінії) Бородчичь.

Документальні джерела дозволяють нам виділити дві лінії власників села. За ревізією Луцького замку 1545 р. власники Борочича Іван Мишка Холонівський та Іван Шимкович Шклінський (королівський дворянин, довірена особа польської королеви Бони) були зобов'язані утримувати і забезпечувати з цього села городні замку. Упродовж 1565–1601 рр. частиною села володів спадкоємець Івана Мишки Холонівського – Михайло Мишка Варковський. У 1578 р. документи фіксують втечу 35 родин підданих волинської каштелянської Ядвіги Мишки Варковської (дружини Михайла Мишки Варковського) з Борочича. У 1614 р. власником цієї частини села вказано Станіслава Мишку Варковського – ймовірно, сина Михайла і Ядвіги.

Очевидно, Станіслав Мишка Варковський відпродав свою частину Борочича представникам роду Гулевичів, які наприкінці XVI – на початку XVII ст. шляхом купівлі або спадкування (через шлюби) придбали низку населених пунктів. У 1629 р. село було у власності Авдотї Гулевич Воютинської та її синів Павла, Семена, Олександра, які володіли тут 40 димами (дим – господарська оселя, в якій проживала сім'я підданих до 12 осіб). У 1649 р. у власності Гулевичів Воютинських у Борочичі був 61 дим (близько 730 мешканців), у 1650 р. – 50 димів (близько 600 мешканців).

Другу частину Борочича, яка була у власності Івана Шимковича Шклінського, успадкував його син Федір Шимкович Шклінський, якого документи фіксують власником села з 1570 р. і до кінця XVI ст. У 1570 р. він платив податок з 12 дворич і 9 городників (городник – категорія найманих, як правило, сезонних робітників) по 4 гроші. У 1583 р. – від 10 димів, 10 городників, півдорічного колеса (водя-

ний млин) і ¼ попа (отже, в селі була церква). 1 травня того ж року Федір Шимкович Шклінський відправив до Гданська через свого повіреного шляхтича Стефана Кацевичького 2 ком'яги (сплавне судно без щогл, вантажопідйомністю 30–70 тонн) збіжжя, зібраного в його маєтках Шклінь, Сільце і Борочиче. У 1592 р. і 1599 рр. документи фіксують втечі підданих як самого Федора Шимковича Шклінського в маєтки інших землевласників, так і підданих інших шляхтичів в Борочиче.

За подимним реєстром 1629 р., означеною частиною села володів Криштоф Шимкович Шклінський – земський суддя у Луцьку в 1634–1642 рр., у власності якого було тоді 33 дими (близько 390 мешканців).

У чий власності перебувало село Борочиче з середини XVII ст. доступні нам на сьогодні документи не дають можливості встановити. Єдине, на що ще варто звернути увагу, це те, що окремі дослідники (О. Цинкаловський) на 1583 р. окрім Мишків Варковських і Шимковичів Шклінських вказують ще одного власника частини села – Гнівоша Олексовського, який тоді платив податок від Борочича з 23 димів, 15 городників по 4 гроші, 10 комірників (безземельні наймані робітники, що не мали власного житла), 2 вальних коліс (водяний млин на 2 колеса) і 1 попа.

У кінці XIX ст. Борочиче входило до Бранської волості Володимир-Волинського повіту, в селі було 139 домів і 874 жителі. У 1911 р. до великої земельної власності належало 189 десятин, була крамниця, водяний млин, проживало 1087 осіб.

За М. Переверзевим, Святомиколаївська цвинтарна церква, яка славилася «особо чтимой иконой Св. Николая», була приписною до Різдва-богородичної церкви с. Холонів. Богослужіння проводилося почергово. Храмове свято відзначалося двічі на рік – 22 травня і 19 грудня. У селі також була церковно-парафіяльна школа, приміщення якої у 1911 р. згоріло разом з Покровською церквою.

Вікторія Білик

Література:

Селянський рух на Україні, 1569–1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 533 с.

Про с. Бородиччі – с. 374, 393, 420, 426, 441, 446.

Гайдай Л. І. Борочичський скарб / Л. І. Гайдай // Гайдай Л. І. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях (від найдавніших часів до Хмельниччини) / Л. Гайдай. – Луцьк, 2000. – С. 47–48.

Загоровська Т. Із сивої давнини – в день прийдешній : (із історії села Борочиче) / Т. Загоровська // Минуле і сучасне Волині та Полісся : рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області : Горохівщина в історії України та Волині : матеріали XXXI Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 162–164.

Ланівець О. Богдан Хмельницький молився у Борочицькій церкві / О. Ланівець // Вісник. – 2004. – 25 берез.

Чучман Л. Борочичі / Л. Чучман // Горохів. вісн. – 1996. – 10 квіт.

* * *

Цинкаловський О. Борочиці / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. I. – С. 132–133.

Шульгач В.П. Борочиче/ В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойкономія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 16.

500 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Ватинець, тепер Горохівського району (1510)

Невеличке волинське село Ватинець має багатовікову історію. За даними автора лінгвістичного дослідження «Ойконімія Волині. Етимологічний словник-довідник» В. П. Шульгача перша писемна згадка про Ватинець – «от имени моего Ватинца» – відноситься до 1510 р.

Назва села словотвірно пов'язана з назвою села Ватин (походить від канонічного церковного імені Вата/Vata) і утворена з допомогою суфікса *-ець*. Тобто, назва Ватинець являє собою деминутив – ім'я зі зменшувальним чи зменшувально-пестливим відтінком значення.

Більш детальні задокументовані відомості про село та його власників датовані другою половиною XVI ст. За поборовим реєстром 1570 р. село було у власності Олехна Путошинського і його матері, які платили податок з 5 димів (дим – одиниця оподаткування, господарська оселя, в якій проживала сім'я підданих з 10–12 осіб), 2 городників (категорія найманих, як правило, сезонних робітників) по 4 гроші, 3 городників по 2 гроші. Отже, на цей рік в селі проживало приблизно 55–65 осіб.

У 1577 р. Олехно Путошинський платив від Ватинця податок з 2 димів по 10 грошей і 5 городників по 2 гроші. У 1583 р. він же платив податок з 2 димів, 10 городників, 3 комірників (безземельні селяни, які наймитували і не мали власного житла), половини вального колеса (водяний млин), 2 пустовщизн (очевидно, необроблені наділи землі) по 10 грошей.

За реєстром подимного 1629 р. селом Ватинець, яке тоді належало до Луцького повіту, володіло два власники. Петро Путошинський, нащадок Олехна Путошинського, був власником 15 димів (близько 180 жителів). У власності Івана Козинського, як свідчать документи, було у Ватині і Ватинці 7 димів (близько 90 жителів).

У 1637 р. з маєтку Петра Путошинського у Ватинці зафіксована втеча двох родин підданих. А от Іван Козинський найімовірніше відпродав свої 7 димів, оскільки у 1646 р. їх власником фігурує Ян Гациський.

На 1911 р. село Ватинець входило до Свиноухської волості Володимир-Волинського повіту. До великої земельної власності панів Савіцких належала 151 десятина (1 десятина становить 1,09 га) землі.

У повоєнні роки Ватинець належав до Локачинського району. Сьогодні село входить до Ватинської сільської ради і належить до Горохівського району.

Вікторія Білик

Література:

Селянський рух на Україні, 1569–1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 533 с.

Про с. Ватинець – див. Географічний покажчик.

Куліш С. Села Ватинської сільської ради / С. Куліш // Минуле і сучасне Волині та Полісся : рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на теренах Волинської області : Горохівщина в історії України та Волині : матеріали XXXI Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 181–183.

Дідик О. На межі трьох районів, або Ватин, Ватинець – не буде селу кінець / О. Дідик // Горохів. вісник. – 2004. – 27 берез.

Матвіюк Ю. Отчий рідний дім... / Ю. Матвіюк // Горохів. вісник. – 2002. – 19 жовт.

Чучман Л. Ватинець / Л. Чучман // Горохів. вісник. – 1996. – 7 лют.

* * *

Цинкаловський О. Ватинець / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 року) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 160.

Шульгач В. П. Ватинець / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 21.

475 РОКІВ

від часу першої писемної згадки про с. Радомишль, тепер Луцького району (1535)

Одним з найдавніших в Луцькому районі є село Радомишль, яке розміщене за 26 кілометрів на південь від Луцька.

Радомишль був залужнений ще в давні часи. Так, від нього до іншого села Баковці, як пише О. Цинкаловський у праці «Стара Волинь і Волинське Полісся», знаходилось десять курганів, ймовірно, давньоруського часу.

Перша писемна згадка про Радомишль фіксується у 7-томному виданні Архіву князів Сангушків і стосується 1535 року. Цього року луцькі вїтївни Галжбета і Ганна Сигнаторовни міняли свій маєток Ставрів на маєток князя Федора Андрійовича Сангушка с. Окнини під Кременцем. В описі маєтку Ставрів згадуються стародавні «уезды» в лісові угіддя і, в т.ч., гаї і діброви с. Радомишля.

Лінгвіст В. Шульгач в дослідженні «Ойконімія Волині. Етимологічний словник-довідник» пише, що Радомишль фіксується в I половині XVI ст. Згідно з його версією, Радомишль – похідне від особового дохристиянського імені «Ридомисль», з індивідуально-посесивним суфіксом.

Під 1545 роком Радомишль згадується в ревізії Луцького замку, за якою платили з 18 сільських дворич. На той час до Луцького замку й луцького ключа крім Радомишля належало ще тридцять сіл. Обов'язком жителів села було посилати до замку вартових – селяни з Радомишля мали висилати щотижня двох сторожів на замок – «ходити й кликати».

У 1570 році Радомишль належав до села Торговиці, яке було у власності Костянтина Острозького; тут нараховувалось 12 димів, 14 городників. В 1583 році село перейшло в заставу до Антонія Яблонівського, який платив податки від 40 димів, 16 городників, 4 бояр і 1 попа. У 1629 році Радомишль разом з Сухою Волею нараховував 126 димів.

Одним з тимчасових власників села був Василь Копистинський, проти якого в 1646 році виступили піддані, про що свідчить «Протестація старостинських підданих із с. Радомишля Луцького повіту Волинського воєводства до Луцького гродського уряду про зловживання колишнього державці Василя Копистинського». Ще один документ під 1599 роком, фіксуючи втечу підданих з села Радомишля Луцького повіту, називає власника села на той час Адама Прусиновського. У 1773 році в Радомишлі був збудований дерев'яний Успенський храм. За переписом 1911 року в селі проживало 1980 жителів, функціонували церковно-парафіяльна школа, кредитне товариство, державна горілчана крамниця.

В радянський час в селі був колгосп імені Жданова, в якому вирощували зернові, цукрові буряки, займались молочно-тваринним виробництвом. На даний час в Радомишлі є середня школа, бібліотека, будинок культури.

Тамара Садовник

Література:

Селянський рух на Україні, 1569–1647 рр. : зб. док. і матеріалів. – К. : Наук. думка, 1993. – 533 с.

Про с. Радомишль – с. 325, 420.

Луцький район : минуле і сучасне: іст.-інформ. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 186 с. : іл.

Про с. Радомишль – с. 70–71.

Радомишль // Історія міст і сіл Української РСР : Волинська область. – К., 1970. – С. 454.

Цинкаловський О. Радомишль / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 287.

Шульгач В. П. Радомишль / В. П. Шульгач // Шульгач В. П. Ойконімія Волині : етимол. слов.-довід. / В. П. Шульгач. – К., 2001. – С. 115.

400 РОКІВ від початку спорудження римо-католицького костелу св. Петра і Павла у м. Луцьку (1610)

Римо-католицький костел Петра і Павла, що розташований в Старому місті по вулиці Кафедральній, 6, є однією із найвеличніших пам'яток Луцька. Костел занесений до Державного реєстру національного культурного надбання пам'яток містобудування і архітектури під охоронним номером 77/1.

Датою заснування костелу згідно зі Списком пам'яток архітектури УРСР, затвердженим в 1963 р., є 1610 рік. Саме базуючись на цій офіційній даті можна вважати, що в 2010 році костел відзначить своє 400-ліття. Але варто зауважити, що в сучасних наукових працях зустрічаємо і інші дати. Так, відомий волинський архітектор, кандидат історичних наук, Богдан Віталійович Колосок припускає, зіставляючи велику кількість джерел, що найбільш реальною датою початку будівництва є 1616 рік, а завершення – 1640 р. На таку ж думку натрапляємо і в книзі Вальдемара Пясецького та Феодосія Мандзюка «Вулиці і майдани Луцька» (2005).

Побудований костел був єзуїтами, які прибули в Луцьк в кінці XVI ст. для зміцнення позицій католицизму на Волині. У будівництві костелу брали участь видатні архітектори того часу, за зразок бралися найкращі італійські споруди. Архітектором костелу, автором першого проекту, був Якуб Бріано. Він вів нагляд за будівництвом до 1620 р. Завершувалося ж будівництво під наглядом місцевих майстрів. Перше богослужіння відбулося в костелі в 1623 р. Будівництво було завершене в 1640 р., храм освятив єпископ Андрій Гембіцький. В 1648 р. у зв'язку з подіями Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького єзуїти покинули Луцьк, костел Петра і Павла був пограбований і сплюндрований. Лише після Андрусівського перемир'я 1667 р. єзуїти повернулися до Луцька і відновили свою колегію. У 1724 р. велика пожежа частково знищила костел. Протягом 1729–1730 рр. проводилась його перебудова за проектом єзуїтського архітектора і художника Павла Гіджицького.

У листопаді 1773 р. орден єзуїтів було скасовано. Єзуїтський колегіум перейшов під опіку Нарадної едукативної комісії, яка мала намір розмістити в ньому вищу професійну школу. Проте пожежа 1781 р., яка знищила кафедральний костел св. Трійці, а також

частково пошкодила костел Петра і Павла, змусила прийняти інше рішення. Колишній костел єзуїтів був переданий луцькому капітулу, для облаштування в ньому кафедрального костелу. Реставрацію проводили архітектори Юзеф Умінський, Михайло Соболевський, Фаустин Гродзицький. У 1787 р. костел був освячений під назвою св. Трійці і св. Петра і Павла.

У 1948 р. рішенням облвиконкому робітничих, селянських і солдатських депутатів кафедра була закрита. Офіційною підставою був аварійний стан храму після війни. Протягом 1951–1956 рр. підвали костелу використовувалися змішторгом для зберігання овочів. А з 1956 р. в костелі розташовувався міськпромкомбінат. У приміщеннях пам'ятки розташовувалися контора, майстерні, житло. В 1970-ті роки костел використовувався торговельною базою, проводилася також реставрація під розташування обласного музею атеїзму, який і був відкритий тут у 1980 р.

У 1990 р. костел був повернутий римо-католицькій церкві. 27 вересня відбулося перше богослужіння після багаторічної перерви. З 1998 р. костел знову став кафедральним. Після повернення його католицькій общині його інтер'єр поступово насичується потрібними для богослужіння речами. Так, були повернуті ікони Вознесіння Божої Матері та Чудо Архангела Михаїла (обидві близько 1758 р.) пензля Тадеуша Кунце, які зберігалися у Волинському краєзнавчому музеї. Відновлені ікони «Тайна вечеря», «Христос добрий пастир», «Св. Марія Магдалина» – усі приблизно 1801 р. роботи італійського художника К. Віллані, а також ікона «Св. Непомук» луцького тринітарія Йосипа Претхеля (1737–1799 рр.). Проте втраченими залишилися для нас деякі інші твори Й. Претхеля, а також Францішка Смуглевича (1745–1807 рр.), Войцеха Герсона (1831–1901 рр.) та інших авторів, що прикрашали костел до його закриття у 1948 р.

На місці знищеного в 1950-х роках органу було встановлено привезений з кірхи св. Боніфація німецького міста Ной Кірхен.

З архітектурної точки зору костел є цегляною, тринавовою базилікою з поперечною навою-трансептом. Купол спирається на чотири стовпи. Башти з боків нартексу мають цікаву особливість: верхній круглий ярус східної башти поставлений на восьмирич, а західної – на четверик. У початковому вигляді костелу, спроектованого Якубом Бріано, переважали риси ренесансного стилю та раннього бароко, що приходив йому на зміну. Після пожежі 1781 р. барочне оздоблення замінили класичним.

Оксана Важатко

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятники містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія і культура. – 1999. – № 2–3. – С. 47.

Жук О. М. Костьол св. Петра і Павла – визначна пам'ятка монументальної культової архітектури Луцька XVII ст. / О. М. Жук // Актуальні проблеми розвитку суспільства : історична спадщина, реалії та виклики XXI століття. – Луцьк, 2006. – С. 209–212.

Знайомство з луцьким костьолом св. Трійці та св. Петра і Павла : [буклет]. – К., 1996.

Колосок Б. В. Кафедральний костьол Святої Трійці / Б. В. Колосок // Колосок Б. В. Римо-католицькі святині Луцька / Б. В. Колосок. – К., 2004. – С. 7–20.

Костел (1610) // Памятники истории и культуры УССР : Волин. обл. – К., 1987. – С. 67.

Петропавловский костел, 1606–1610 гг. // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 52.

Зубчук К. Костьол Петра і Павла / К. Зубчук // Волинь-нова. – 2005. – 3 груд. – С. 3.

Лесик О. Подорожі в минуле – задля майбутнього : костел Петра і Павла у Луцьку має три поверхи підвалів / О. Лесик, С. Цюриць // Досвіт. зоря. – 2001. – 19 лип. – С. 10.

Метельницький Р. Загадки старого Луцька / Р. Метельницький // Луцьк. замок. – 2000. – 23 листоп. – С. 9.

Троневиц П. Костел Святих Апостолів Петра й Павла – осередок благодійництва, духовного відродження / П. Троневиц // Вісник. – 2002. – 7 листоп.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Про костел Петра і Павла – с. 28, 30.

375 РОКІВ від початку спорудження Свято-Троїцького костелу в смт. Олика Ківерцівського району (1635)

Першу згадку про Олику маємо в Іпатіївському літописі під 1149 р. В документі від 7 листопада 1493 р. польський король Олександр Ягеллончик підтверджував надання троцькому воєводі Петру Яковичу Монтигірдовичу маєтку Олика у складі 14 сіл у Луцькому і Кременецькому повітах. До Радзивілів Олика потрапила в результаті третього шлюбу Яна Радзивіла з Ганною Кіщанкою, дочкою гродненського старости, у 1523 р. Олика мала Магдебурзьке право, хоча й з певними обмеженнями, що підтверджувала сеймова конституція 1763 р. У 1635–1640 рр. під керівництвом Р. Беффки за участю архітекторів Я. Банчовича, С. Марковича і В. Садовського був побудований римо-католицький костел. В основу барокового вигляду головного фасаду покладена схема фасаду церкви Іль Дездеми в Римі. Костел був пишно декорований скульптурою і різьбою, виконаними львівським скульптуром М. Ерленбергом. Між пілястрами розміщувались великі живописні полотна, шість з яких зараз перебувають у Львівській картинній галереї. Під костелом є крипта. Тоді ж була

побудована цегляна дзвіниця, яка була покрита черепицею. Довгий час споруда не використовувалася, була у занедбаному стані. Донині у костелі збереглися дерев'яні скульптури, фрагменти декору. У грудні 1997 р. костел був переданий римо-католицькій громаді. Костел і дзвіниця внесені до Державного реєстру національного культурного надбання по Волинській області.

Ангеліна Вигоднік

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятники містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія та культура. – 1999. – № 2–3. – С. 50.

Боярчук П. Про що мовчить стара Олика : повість-хроніка / П. Боярчук. – Луцьк : Надстир'я, 2009. – 192 с.

Про костел Святої Трійці – с. 26, 48–50, 55–57.

Ворон В. Об'єкти культурної спадщини в контексті створення туристичного продукту «золота діадема Волині» / В. Ворон // Минуте і сучасне Волині та Полісся : Олександр Цинкаловський і край : матеріали XXVII Міжнар. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1020-й річниці від першої писемн. згадки про Володимир та 110-річчю від дня народж. О. Цинкаловського. – Луцьк, 2008. – С. 320–324.

Ковальчук Є. Пам'ятки православ'я Олики / Є. Ковальчук // Минуте і сучасне Волині та Полісся : Олика і Радзивілли в історії Волині та України : матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2006. – С. 134–136.

Терський С. Олика : іст. нарис / С. Терський. – Львів : Новий час, 2001. – 52 с. : іл.

Про Троїцький костел – с. 24, 37–38.

Троицы костел (коллегиальный) (с. Олыка) // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 81–82.

Грицюк А. Історична перлина Волині / А. Грицюк // Вільн. шляхом. – 2006. – 22 квіт. – С. 2.

Гупало С. Колегіатський костьол Святої Трійці / С. Гупало // Вільн. шляхом. – 2000. – 8 квіт.

Оленчук В. Олицькі перлини / В. Оленчук // Вільн. шляхом. – 2008. – 12 квіт. – С. 5.

Чухилевич В. Дорога крізь конюшиновий квітник / В. Чухилевич // Голос України. – 2007. – 2 черв. – С. 11.

Якименко М. Загадкова і забута Олика / М. Якименко // Волин. губерн. відом. – 2006. – 30 берез. – С. 9.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 364 с.

Про Троїцький костел – с. 154.

Подорожуємо по Волині : фотопутівник. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 48 с.

Про Троїцький костел – с. 17.

300 РОКІВ

від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Дроздні, тепер Ковельського району (1710)

Михайлівська церква в с. Дроздні Ковельського району була побудована в 1710 р. за кошти поміщика Антонія Пещоровського і парафіян. Церква давня, як пише М. І. Теодорович, «...она существовала еще в 1574 г. и требовала уже исправления. Быть может, она существовала здесь еще в 15 и даже 14 веках...»

Дерев'яна, з дзвіницею, хрестоподібна в плані з банею по середній осі, що підкреслює компактність об'ємів і їх розвиток у висоту. Вертикальний аспект особливо посилюється в інтер'єрі, де всі зруби з'єднуються між собою і центральним нефом через широкі проізи, завдяки чому весь простір сприймається як єдине ціле. Велика за своїми розмірами баня грушовидної форми лежить на високому восьмиграннику. Форма її обумовлена впливом склепінчастих перекриттів кам'яної архітектури.

У 1888 році до бабинця була прибудована дзвіниця у псевдоросійському стилі, а також перероблені купол, вікна, підведені кам'яні фундаменти. Загальний ремонт фасаду та перераховані перелагодження надали пам'ятці не властивий попередньому задуму вигляд.

Михайлівська церква занесена до Державного реєстру національного культурного надбання і є пам'яткою містобудування і архітектури України національного значення.

Ольга Корецька

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятники містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія та культура. – 1999. – № 2–3. – С. 51.

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Михайлівську церкву – с. 18.

Дроздні. Михайловская церковь, 1710 // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 85–86.

Ковальчук Є. До проблеми збереження пам'яток історії і культури у церквах Ковельського району: за матеріалами наук. експедицій Волин. краєзн. музею 2000–2002 років / Є. Ковальчук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 12-й річниці Незалежності України і 485-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2003. – Ч. 1. – С. 75–76.

Теодорович Н. И. Волинь в описании городовъ, местечекъ и сельъ в церковно-историческом, географическом, этнографическом, археологическом и других отношениях : историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии : т. V. Ковельский уезд / Н. И. Теодоровичъ. – Почаев : Тип. Почаев.-Успен. Лавры, 1903. – 559 с.

Про Михайлівську церкву – с. 436–441.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. : Л. Бабиц, В. Свистун. – Луцьк: Вісник, 2004. – 128 с.

Фото Михайлівської церкви – с. 52.

Цинкаловський О. Дроздні / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 365–366.

225 РОКІВ

від часу спорудження церкви Різдва Богородиці у с. Воротнів, тепер Луцького району (1785)

На високому пагорбі, у гарному місці на околиці Воротнева височить сільський Різдво-Богородичний храм – ошатний, доглянутий, кольорами стін зливається з барвами неба. Воротнівська Різдво-Богородична церква побудована турботами місцевої поміщиці Магдалини Кучинської. Серед місцевих жителів зберігся переказ про те, чому Магдалина Кучинська подарувала його селянам. Нібито страшна негода застала її у дорозі, насувалася буря. Карета, якою їхала пані, зупинилася саме на пагорбі. Магдалина палко молилася і раптом помітила, що внизу вирувала буря, стогнали од вітру дерева, а тут, на пагорбі, було тихо й спокійно. От і вирішила вона на благодатному місці закласти храм.

Церква є пам'яткою архітектури останньої чверті XVIII століття і включена до Державного реєстру національного культурного надбання (пам'ятки містобудування і архітектури України).

Церква кам'яна, з такою ж триярусною дзвіницею. Будувалася за латинським зразком як уніатська, греко-католицька, і лише за третім поділом Польщі 1795 року стала православною. Споруда є цікавим пам'ятником архітектури раннього класицизму на Волині: однонавна, хрестова у плані, торцеві фасади трансепту й апсиди прорізані великими напівциркульними класицистичними вікнами. У 1869 році церква була капітально відремонтована зі зміною екстер'єру: зведені дерев'яні главки у псевдоросійському стилі каркасної конструкції.

На південь від храму розташована цегляна, триярусна дзвіниця, завершена шатром, споруджена 1869 року. Тоді ж церква була оточена цегляним муром з брамою.

Переступивши поріг храму, не можна не помітити ікони Ченстоховської Божої Матері, копії відомого чудотворного образу, виконаної на полотні олійними фарбами західноєвропейського письма. Ікона явно привозна і її поява у храмі відноситься до часу його будівництва. Правдоподібно, вона була пожертвою фундаторів. Пам'ятка тим більш цікава, що на Волині збереглися лише поодинокі зразки богородичних ікон на полотні, виконаних європейськими

майстрами. За переказами, ікона Ченстоховської Божої Матері у Воротневі початково була спускною. Нині вона розміщена ліворуч перед вівтарем у добротному кіюті, образи Богородиці й Христа облачені в гарну металеву золочену шату (оклад), на століття пізнішу, ніж сам живопис. На окладі є дата й імена офірувальників: 15 березня 1848 року, Розалія, Юрій, Микита Мікуловські.

У храмі зберігається ще одна цікава пам'ятка, яка розповідає про історію села Воротнева і його мешканців. Це – запрестольний образ Спаса початку ХХ століття. Дарчий напис засвідчує, що образ подарований Воротнівській церкві групою односельчан-солдатів «В память войны России с Японией 1904–1905 и возврата с поля брани, матросы Цусимской битвы Карп Давидюк, Макар Шебенюк, Андрей Посполитим, Косьма Бидюк, Петр Кальчук, Герасим Власюк, Николай Хомич, Вакула й Охрим Северенюки, Матвей Борисюк, Иосиф Галан...»

Новітня історія церкви й села пов'язана з цікавою подією початку 60-х років ХХ століття. Церква у Воротневі стала знімальним майданчиком, а її жителі акторами для фільму кіностудії «Мосфільм» за повістю Володимира Короленка «Сліпий музикант», написаною у 1886–1898 роках за реальними подіями.

У 1992 році на території церкви встановлено пам'ятний хрест на честь 1000-ліття Волинської єпархії.

Євгенія Ковальчук

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятники містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія і культура. – 1999. – № 2–3. – С. 52.

Атлас історії культури Волинської області / Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про церкву Різдва Богородиці – с. 18.

Замітки і спростування // Літопис Волині. – Вінніпег, 1964. – Ч. 7. – С. 125.

Рождства Богородици церковъ (с. Воротнев) // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 89.

Хмелярська Л. Різдво-Богородична церква у Воротневі – пам'ятка архітектури національного значення / Л. Хмелярська // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцький район : історія, сучасність, перспективи : матеріали ХХІІ обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С. 132–133.

Клим'юк О. Церква Різдва Богородиці / О. Клим'юк // Слава праці. – 1991. – 19 берез.

Лівіцька О. Древня плащаниця зберегла імперське слово / О. Лівіцька // Слава праці. – 2005. – 8 лют.

Романюк Н. Ось таке кіно : шлях до храму – через кнайпу / Н. Романюк // Україна молода. – 2000. – 8 лип. – С. 5.

Романюк Н. Як воротнівчани артистами стали : що шукав Шерлок Холмс біля Луцька? / Н. Романюк // Досвіт. зоря. – 2000. – 29 черв. – С. 1, 5.

Штинько В. Знімали у селі кіно... : храми і люди / В. Штинько, Є. Ковальчук // Волинь. – 2005. – 21 лип. – С. 3. ; 23 лип. – С. 3.

* * *

Цинкаловський О. Воротнів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 261.

225 РОКІВ від часу спорудження церкви Різдва Богородиці с. Гумнище, тепер Горохівського району (1785 р.)

Село Гумнище назване так через існування великої кількості гумен у цій місцевості. На полях поблизу села було п'ять курганів, один із них називався Могила Сорока Дівиць. У XVII ст. село належало князям Сангушкам. У 1649 р. там було 20, а в 1665 р. – 17 дворів. В кінці XIX ст. у селі проживали 237 жителів, було 39 дворів. На місці старої церкви у 1785 р. була побудована нова дерев'яна, освячена на честь Різдва Богородиці. У другій половині XIX ст. до західної стіни бабинця була прибудована двоярусна дзвіниця. У 1960 р. церква була знята з реєстрації, а відновила діяльність у 1989 р. У церкві є ікони XVIII-XIX ст., царські врата XVII ст., які перебувають на обліку як пам'ятки історії та культури. У 2008 р. до Музею волинської ікони були передані апостольський, празниковий та пророчий ряди іконостасу, ікони «Богородиця Знамення», «Моління», «Тайна вечерея», композиція «Голгофа». Церква внесена до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Світлана Василевська

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про церкву в с. Гумнище – с. 18.

Чучман Л. Село над Стиром / Л. Чучман // Горохів. вісник. – 1994. – 19 берез.

* * *

Цинкаловський О. Гумнища / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984. – Т. 1. – С. 330.

200 РОКІВ від часу спорудження Покровської церкви у с. Метельне, тепер Ківерцівського району (1810)

Село Метельне розташоване на березі р. Путилівки і згадується у 1545 р. в описі Луцького замку. Село було власністю Радзивілів. У 1577 р. село належало до Олицького замку князя Михайла

Чарторийського. В кінці XIX ст. у селі був водяний млин і гуральня. Церква побудована у 1810 р., за іншою версією – 1800 р. на місці старої церкви 1755 р. Церква дерев'яна, тризрубна, однокупольна. Архітектура храму традиційна для Волині з приземистим восьмимериком верху, який домінує. Входи в притворі з заходу і півдня. Окремо від церкви розташована дзвіниця з характерним шатровим верхом, побудована у кінці XIX ст. В процесі реставрації храму були відновлені дерев'яні конструкції, гонтове покриття і дощате обшлювання стін. Церква була знята з реєстрації у 1962 р., відновила діяльність у 1989 р. Церква і дзвіниця внесені до Державного реєстру національного культурного надбання по Волинській області.

Ангеліна Вигоднік

Література:

Державний реєстр національного культурного надбання : (пам'ятники містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України : історія і культура. – 1999. – № 2–3. – С. 51.

Завада В. Т. Дерев'яні храми Полісся / В. Т. Завада. – К. : Техніка, 2004. – 165с.

Фото Покровської церкви – с. 82.

Покровская церковь (с. Метельне) // Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. – К., 1985. – Т. 2. – С. 79.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич, В. Свистун. – Луцьк: Вісник, 2002. – 154 с.

Фото Покровської церкви – с. 59.

* * *

Цинкаловський О. Метельно / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов – від найдавніших часів до 1914 року) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 86.

125 РОКІВ

від часу спорудження Миколаївської церкви у с. Мишів, тепер Іваничівського району (1885)

Село Мишів розміщене за 22 кілометри від м. Володимира-Волинського, вперше згадується в 1570 р., коли воно належало волинським панам Мишкам, а від них перейшло до князів Михайла і Олександра Вишневецьких. Нова мурована церква побудована у 1885 р. на місці старої XVII ст., яка стояла на горбку навпроти палат князів Вишневецьких. У володінні церкви були орні землі і сіножаті. Стара церква була перенесена на кладовище, де прослужила як каплиця до 1960 р., коли вона згоріла з невідомих досі причин. За переказами у 1897 р. у храмі обновилася ікона Святого Миколая. У клірових відомостях за 1921 р. значиться, що

у церкві зберігаються копії метричних книг з 1822 р. Миколаївська церква була закрита з 1962 до 1988 р. Церковні речі переховувалися у різних людей у різних місцях. Багатий архів храму був знищений у 1988 р. як непотрібна річ. У липні 1989 р. у храмі відновилося богослужіння. Донині у храмі є ікони XVIII–XIX ст., стародруки XVII–XIX ст., які перебувають на обліку як пам'ятки історії та культури. Церква внесена до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Світлана Василевська

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Миколаївську церкву – с. 19.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. : Л. Бабиц, В. Свистун. – Луцьк : Вісник, 2004. – 128 с.

Фото Миколаївської церкви – с. 37.

Матвіюк В. Храм на перехресті доріг / В. Матвіюк // Колос. – 2008. – 8, 15, 29 лип.; 5 серп.

Уліцький В. Отець Іван тягає гирі і плете кошики / В. Уліцький, О. Згора-нець // Волинь. – 2000. – 24 серп.

* * *

Цинкаловський О. Мишів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 106–107.

125 РОКІВ

від часу спорудження Михайлівської церкви у с. Промінь, тепер Луцького району (1885)

Село Промінь (Пілганів, Полганів) розташоване за 13 кілометрів від Луцька. До села належала колонія. В кінці XIX ст. у селі було 77 дворів і 483 жителі, в колонії – 17 дворів і 125 жителів. Село було родинною садибою відомих на Волині Перетятковичів, які протягом століть виконували адміністративні і судові обов'язки в Луцьку, а також родині Нагроцьких. Колись частина села Пілганів належала до луцького домініканського монастиря, а після польських повстань була конфіскована. На землях села був знайдений скарб босфорських і херсонських монет II–III ст. У 1885 р. на місці старої побудована нова церква. Церква дерев'яна на цегляному фундаменті, тридільна, однобанна, з рівновисокими об'ємами зрубів, з шатровою дзвіницею з заходу. За переказами, у храмі перебувала Чудотворна ікона Божої Матері, яка прославилася багатьма зціленнями. У період 1962–1989 рр. церква була знята з реєстрації. У 80-х роках XX ст. у

церкві розміщувався музей атеїзму. Відновлене богослужіння у храмі з 1990 р. Нині у Музеї волинської ікони в Луцьку зберігаються ікони «Спас у силах» XVI ст. і «Успіння Богородиці» XVII ст. з цієї церкви. Церква внесена до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Світлана Василевська

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про Михайлівську церкву – с. 19.

Возняк Н. Покровителі Промінського храму / Н. Возняк // Слава праці. – 2005. – 15 груд.

Духовність : роки й віки сільської церкви // Волинь. – 2005. – 8 груд. – С. 1.

* * *

Цинкаловський О. Пулганів або Полганів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. від найдавніших часів до 1914 р.) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 276.

125 РОКІВ

від часу спорудження Борисо-Глібської церкви у с. Романів, тепер Луцького району (1885)

Село Романів розміщене за 33 кілометри від Луцька. Вперше село Романів згадується 1570 р. (разом з селом Воротневом) як власність воєводи подільського Кішки. В 1577 р. село належало родині Федора Дялинського, в останніх роках XIX ст. – родині Кучинських. У 1760 р. на кошти місцевих жителів тут був побудований уніатський храм. Церква володіла великими земельними угіддями і сінокосами. У 20–60-х роках XIX ст. у церкві була велика бібліотека, у храмі зберігались копії метричних книг з 1827 по 1867 рр., справно велась прибутково-видаткова книга. При церкві працювала церковнопарафіяльна школа, де викладалися Закон Божий, лічба, російська мова, чистописання церковнослов'янської мови. Давній Свято-Михайлівський храм не зберігся. У 1885 р. на кам'яному фундаменті була збудована нова православна церква, освячена на честь святих Бориса і Гліба. Церква дерев'яна, тридільна одноканна, хрещата у плані, з різновисокими зрубами та шатровою дзвіницею з заходу. У 1892 р. прихід нараховував 1089 парафіян. Приписаними до церкви залишалися села Верхівка і Ботин. У церковному володінні була орна і сінокосна земля. Дохід церкви у 1911 р. становив 92 карбованці 41 копійка, кошти з якого йшли на потреби церкви. У 1906 р. за рахунок церковних грошей була побудована церковна

сторожка. При храмі було відкрито однокласне народне училище, де мали змогу навчатися селянські діти. На початку ХХ ст. народне училище було перетворене у двокласне і утримувалося за кошти сільського товариства. У 1911 р. у ньому навчалось 35 хлопців і 9 дівчат. З 1961 по 1989 рр. церква була недіючою, культове майно зберігалось у храмі, а ключі – у парафіян. Урочисте відкриття церкви відбулося 5 лютого 1989 р. Сьогодні у храмі знаходяться фрагменти іконостасу та ікони ХVІІІ ст., які перебувають на обліку як пам'ятки історії та культури. Нині в Музеї волинської ікони в Луцьку зберігаються фрагменти іконостасу і картуші ХVІІІ ст. з цієї церкви. Церква внесена до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Світлана Василевська

Література:

Гаюк М. Село Романів / М. Гаюк // Літопис Волині. – Вінніпег, 1990. – Ч. 16. – С. 127.

Луцький район : минуле і сучасність : іст.-інформ. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 186 с. : іл.

Про Борисо-Глібську церкву – с. 74.

Петрович В. Історія православних святинь села Романів Луцького району / В. Петрович, І. Серета // Літопис Волині. – Луцьк, 2008. – Ч. 4. – С. 67–71.

Сорока М. Романівські джерела / М. Сорока. – К., 2008. – 303 с.

Про Борисо-Глібську церкву – с. 38–40.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото Борисо-Глібської церкви – с. 103.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 362 с.

Фото Борисо-Глібської церкви – с. 45.

Цинкаловський О. Романів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 року) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 319.

125 РОКІВ

від часу спорудження церкви Іоана Предтечі у с. Чорніїв, тепер Турійського району (1885)

Село Чорніїв (Черніїв, Чернів) вперше згадується у 1537 р., коли землянин Яковицький продає село князю Андрію Сангушку. Пізніше село належало князям Острозьким, Чацьким і Гулевичам. Наприкінці ХІХ ст. в селі було 85 дворів і 491 житель. У 1885 р. в селі була збудована дерев'яна церква, яка з невідомих причин згоріла у 1891 р. Але відразу була збудована нова, у якій правиться і сьогодні. У період 60–80-х років церква була закрита, майно у 1984 р. було вивезене

невідомо куди. У 1992 р. коштом громади храм був відновлений і відкритий. Нині в Музеї волинської ікони в Луцьку зберігаються ікони «Святий Миколай», «Богородиця Одигітрія», «Свята Параскева» XVIII ст. з цієї церкви. Церква внесена до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Ангеліна Вигоднік

Література:

Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

Про церкву Іоана Предтечі – с. 19.

Ярмолюк З. Чорнів / З. Ярмолюк // Ярмолюк З. Від села Рядовичі до річки Стохід : іст.-краєзн. нариси / З. Ярмолюк. – Луцьк, 2001. – С. 46–48.

100 РОКІВ

**від часу спорудження Михайлівської церкви та її дзвіниці
у м. Ковель (1910)**

Місто Ковель розміщене за 72 кілометри від Луцька. Сьогодні у місті є чимало пам'яток історії і архітектури різних епох. У 1910 р. поблизу центрального входу на територію міського кладовища була побудована Михайлівська церква. Це – невелика цегляна будова з п'ятьма банями. Вхід до церкви – через невеликий присінок, розташований з півночі. Незважаючи на перенасиченість стилізованим декором, церква є своєрідним зразком псевдоросійського стилю в монументальній архітектурі Волині XIX–XX ст. Михайлівська церква вистояла політичні і воєнні лихоліття, ніколи не припиняла своєї діяльності. Церква приписана до Воскресенського собору м. Ковеля. Церква і дзвіниця внесені до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Ангеліна Вигоднік

Література:

Михайлівська церква // Ковельський календар : дати, події, факти. – Луцьк, 1996. – С. 11.

Пашук О. Історія православних храмів міста Ковеля / О. Пашук // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині : матеріали XXIX Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 490-й річниці надання Ковелю Магдебурзького права. – Луцьк, 2008. – С. 151–157.

Семенюк А. Свято-Михайлівська церква / А. Семенюк // Семенюк А. Благодать божа : нариси з історії ковел. святинь ; поезії / А. Семенюк. – Луцьк, 2001. – С. 56.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. : Л. Бабич, В. Свистун. – Луцьк : Вісник, 2004. – 128 с.

Фото Свято-Михайлівського храму – с. 43.

Косенко О. У день престольного свята / О. Косенко // Вісті Ковельщини. – 2007. – 4 груд.

100 РОКІВ

від початку спорудження Свято-Троїцького собору в м. Берестечко, тепер Горохівського району (1910)

Вперше Берестечко згадується як село Берестки Перемильської волості у грамоті Великого князя Литовського Казимира Ягелончика від 1 червня 1445 р. Свято-Троїцький храм почав будуватися у 1910 р. на місці старого мурованого храму 1825 р., який замінив давню дерев'яну церкву, побудовану у типовому волинському стилі XVI–XVII ст. Проект передбачав будову храму майже за такими розмірами, як Володимирський собор у Києві. Після закладання храму у ровах фундаменту несподівано з'явилася вода і тому було вирішено зводити храм на 678 цементно-гранітних опорах. До початку Першої світової війни зовнішні стіни собору були доведені майже до стелі, усередині були змуровані пілони і заготовлена цегла для завершення будови. Війна, революція затримали на роки будівництво святині. В 1927 р. будівництво відновилося. На будові трудилася вся парафія. Місцевий землевласник М. П. Граббе допомагав грошима, а його цегельні заводи виробляли цеглу для собору. У 30-х роках було завершено будівництво храму, який мав стати духовним пам'ятником козакам, що полягли на полі Берестецької битви. Замість передбачених проектом трьох поверхів собору, був зведений лише один, на перекриття якого став широкий купол. Саме через це здалеку собор виглядає приземкуватим і важким, що не властиво для православних церков. Це було пов'язано з тим, що польська влада заборонила будівництво храму, який би став вищим за католицький костел, побудований у 1765–1771 рр. на честь перемоги королівських військ під Берестечком. Незважаючи на це, собор став для православних віруючих опорою їхньої національної гідності та духовності. Свято-Троїцький собор був знятий з реєстрації у 1963 р. і відновив свою діяльність у 1990 р. Поряд із собором побудована дзвіниця. Собор внесений до Державного реєстру пам'яток місцевого будівництва і архітектури місцевого значення.

Ангеліна Вигоднік

Література:

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. В. Бабич. – Луцьк, 2002. – 152 с.

Фото Свято-Троїцького собору – с. 10.

Токарська Н. Духовні святині Берестечка / Н. Токарська // Минуле і сучасне Волині та Полісся : рух опору тоталітарним і окупаційним режимам на

теренах Волинської області : Горохівщина в історії України та Волині : матеріали XXXI Всеукр. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2009. – С. 78–80.

Чучман Л. Свято-Троїцький собор / Л. Чучман // Чучман Л. Берестечко : іст.-краєзн. нарис / Л. Чучман. – Луцьк, 1997. – С. 49–52.

Гуковський І. Семирайдугою засяяли куполи над Свято-Троїцьким у Берестечку / І. Гуковський // Горохів. вісн. – 2002. – 2 квіт.

Жарчинська О. Храм, який будується ціле століття / О. Жарчинська // Вісник. – 2009. – 15 січ. – С. 4.

Зубчук К. Історична слава Берестечка звертається до нашої совісті / К. Зубчук // Волинь-нова. – 2008. – 22 січ. – С. 8.

Ланівець О. Свято-Троїцький храм у Берестечку / О. Ланівець // Досвіт. зоря. – 2001. – 22 берез. – С. 10 ; 22 листоп. – С. 10.

Линник М. Немов ковток живої води у годину духовної спраги... / М. Линник // Горохів. вісн. – 2007. – 16 черв.

Якименко М. Храм-пам'ятник у Берестечку / М. Якименко // Голос України. – 2004. – 6 жовт. – С. 3.

* * *

Волинь туристична : путівник. – К. : Світ успіху, 2008. – 363 с.

Свято-Троїцький собор м. Берестечка – с. 95.

100 РОКІВ від часу спорудження церкви Казанської ікони Богородиці у с. Садів Луцького району (1910)

Село Садів розміщене за 37 кілометрів від Луцька над річкою Полонкою. Перша писемна згадка про село датується під 1284 роком у «Літописі Руському» за Іпатіївським списком, коли володимирський князь Володимир Василькович відписує Садів разом із селом Сомином своїй жінці, але археологи засвідчують, що село Садів є набагато давнішим. У 1570 році село належало Фрончаку Фальчевському, а з 1577 року – Петру Фальчевському. Ще перед 1583 роком у селі була дерев'яна церква, початкова школа, два млини. У XVIII–XIX ст. село продовжувала утримувати Луцька католицька кафедра. За переписом у кінці XIX ст. в селі було 188 дворів і 888 жителів. До початку XX ст. на цвинтарі зберігалися кам'яні хрести, традиційні для козацьких часів. У 1910 році на місці старої дерев'яної церкви XVI ст. була побудована мурована церква, освячена на честь Казанської ікони Богородиці. У дні УНР богослужіння у церкві велися українською мовою. На початку XX століття великий архів зі старої церкви був перевезений професором Олександром Цинкаловським до Львова. Сьогодні у храмі знаходяться ікони XVIII ст. Нині у Музеї волинської ікони в Луцьку зберігаються ікони «Преображення» і «Непорочне зачаття» XVIII ст. з церкви с. Садів. Церква як пам'ятка культурної архітектури внесена до Державного реєстру пам'яток містобудування і архітектури місцевого значення.

Світлана Василевська

Література:

Гуртовий Г. О. Літописний Садів / Г. О. Гуртовий // Минуле і сучасне Волині : літописні міста і середньовічна культура : матеріали VIII Волин. обл. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 1998. – С. 58–59.

Луцький район : минуле і сучасність : іст.-інформ. вид. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2001. – 186 с. : іл.

Про церкву в с. Садів – с. 76, 77.

Храми Волині : фотозбірник / упоряд. Л. Бабич. – Луцьк : Вісник, 2002. – 154 с.

Фото церкви в с. Садів – с. 104.

Клим'юк О. Церква Казанська / О. Клим'юк // Слава праці. – 1991. – 23 квіт.

* * *

Цинкаловський О. Садів / О. Цинкаловський // Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : (краєзн. слов. – від найдавніших часів до 1914 року) / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 334.

ПОКАЖЧИК ІМЕН

Гевелюк М. П. 120–123
Говораadlo А. В. 77–80
Гуменюк Н. П. 9–12
Дьомін М. В. 94–97
Жулинський М. Г. 85–90
Заворотинський В. О. 31–32
Ковальчук М. М. 23–24
Колосок Б. В. 49–54
Комарук З. В. 112–115
Корсай С. Р. 36–37
Костюк А. А. 101–102
Коц М. Г. 118–120
Кушнірук Р. Г. 82–85
Лазарчук А. Г. 15–17
Лис В. С. 109–112
Мойсіук В. В. 75–77
Оссовський Г. Й. 115–117
Охріменко Г. В. 55–58
Повх В. М. 19–20
Пчілка Олена 98–101
Савицький М. Ф. 62–63
Середюк О. М. 103–106
Спаська Л. І. 47–49
Стравінський І. Ф. 80–82; 97–98
Троць Ю. М. 61–62
Українка Леся 24–28
Чернецький І. І. 123–126
Шафета П. Г. 126–128
Шевченко Т. Г. 32–35
Шишко К. Т. 65–71

АВТОРИ ІСТОРИЧНИХ ТА БІОГРАФІЧНИХ ДОВІДОК

Білик В., старший науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею

Бірюліна О., завідувач відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею

Бобицький В., директор Навчально-методичного центру культури Волині

Бондаренко Г., кандидат історичних наук, член-кореспондент УАІН, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки, голова Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України

Бондарчук А., голова Волинського крайового братства св. ап. Андрія Первозваного

Важатко О., молодший науковий співробітник відділу охорони пам'яток історії та культури Волинського краєзнавчого музею

Василевська С., провідний науковий співробітник Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею

Вигоднік А., провідний науковий співробітник Музею волинської ікони, відділу Волинського краєзнавчого музею

Вернидубов О., завідувач відділу методичної роботи з державними та громадськими музеями Волинського краєзнавчого музею

Гатальська Н., завідувач відділу етнографії та народних промислів Волині Волинського краєзнавчого музею

Дубень О., науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею

Завада Л., молодший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею

Зінько Д., молодший науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею

Ковальчук Є., заступник директора з наукової роботи Волинського краєзнавчого музею

Комзюк В., завідувач Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею

Корецька О., провідний науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею

Костюк О., молодший науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею

Кревська Л., молодший науковий співробітник відділу фондів Волинського краєзнавчого музею

Криштапук Л., старший науковий співробітник відділу методичної роботи з державними та громадськими музеями Волинського краєзнавчого музею

Левицька Т., провідний науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею

Лис С., науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею

Машлай В., в. о. завідувача відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею

Мержвинська Л., провідний науковий співробітник Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею

Навроцька З., завідувач Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України

Огнева О., кандидат історичних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки, заслужений працівник культури України

Романчук Г., завідувач соціологічної лабораторії Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

Савицький В., науковий співробітник відділу охорони пам'яток історії та культури Волинського краєзнавчого музею

Садовник Т., провідний науковий співробітник відділу давньої історії Волинського краєзнавчого музею

Силюк А., директор Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України

Старикова О., старший науковий співробітник Художнього музею, відділу Волинського краєзнавчого музею

Стасюк Л., директор Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки

Шашенко Н., кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки

Троневиц Н., молодший науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею

Філонюк М., науковий співробітник відділу новітньої історії Волинського краєзнавчого музею

Чашук М., старший науковий співробітник Колодяжненського літературно-меморіального музею Лесі Українки, філіалу Волинського краєзнавчого музею

УКЛАДАЧІ БІБЛІОГРАФІЧНИХ СПИСКІВ

Бабій В., завідувач відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Гапонюк О., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Голотюк Л., головний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Давидова Г., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Рибачук О., провідний бібліотекар відділу краєзнавчої роботи Волинської ДОУНБ ім. Олени Пчілки

Науково-популярне видання

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2010 рік

Редактори-упорядники **Євгенія Ковальчук і Емілія Ксендзук**
Відповідальні за випуск **Анатолій Силюк і Людмила Стасюк**
Редактор **Петро Коробчук**
Художній редактор **Володимир Камінський**
Комп'ютерна верстка **Юлії Дегтярук**

Здано до набору 14.12.2009. Підписано до друку 29.12.2009.
Формат 84х60 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Myriad Pro.
Ум. друк. арк. 7,33. Обл.-вид. арк. 10,74.
Наклад 800 прим.

Поліграфічно-видавничий дім «Твердиня»
п/с-9, м. Луцьк-21, 43021
тел. : (050)2950250
tverdyna@gmail.com

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України
ДК № 2030 від 14. 12. 2004 р.

Друк МПП «Медіа»
просп. Волі, 27, м. Луцьк, 43010
Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 416 від 12.04.2001 р.

К 17 Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2010 рік /
упр-ня культури і туризму Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; Волин.
ДОУНБ ім. Олени Пчілки ; ред.-упоряд. Є. І. Ковальчук, Е. С. Ксендзук.
– Луцьк : ПВД «Твердиня», 2009. – 176 с.

ISBN 978-617-517-016-8

«Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» видається з 1991 року. До нього включаються матеріали про визначні події історії, громадсько-політичного і культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, чії життєві шляхи пролягли через Волинь.

Посібник відкривається хронологічним переліком пам'ятних дат 2010 року. Про основні події подаються: дата, назва, авторська текстова довідка і список літератури, у якому вказуються документи, книги, статті зі збірників і періодичних видань, довідники та бібліографічні посібники.

У «Календарі» є покажчик імен видатних діячів, представлених у ньому, списки авторів, які брали участь у написанні історичних і біографічних довідок, та укладачів.

Видання буде корисним для культосвітніх працівників, викладачів, студентів, краєзнавців.

**УДК 94(477.83)(059.3)
ББК 63.3 (4УКР – 4 ВОЛ) Я 25**